shrImadbhAgavataM - dashamaskandhaH uttarArdhaM

શ્રીમદ્ભાગવતં - દશમસ્કન્ધઃ ઉત્તરાર્ધમ્

Document Information

Text title : shrImadbhAgavatam - 10-2 - dashamaskandhaH uttarArdham

File name : bhagpur-10b.itx

Category : purana, shrimadbhagavatam, vyAsa, krishna

Location : doc_purana

Proofread by : PSA Easwaran

Latest update : July 4, 2021

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

May 15, 2025

sanskritdocuments.org

shrImadbhAgavataM - dashamaskandhaH uttarArdhaM

શ્રીમદ્ભાગવતં - દશમસ્કન્ધઃ ઉત્તરાર્ધમ્

શ્રીમદ્ભાગવતં - દશમસ્કન્ધઃ ઉત્તરાર્ધમ્

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ દશમસ્કન્ધઃ ઉત્તરાર્ધં ॥

॥ પઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ - ૫૦ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
અસ્તિઃ પ્રાપ્તિશ્ચ કંસસ્ય મહિષ્યૌ ભરતર્ષભ ।
મૃતે ભર્તરિ દુઃખાર્તે ઈયતુઃ સ્મ પિતુર્ગૃહાન્ ॥ ૧॥

પિત્રે મગધરાજાય જરાસન્ધાય દુઃખિતે ।
વેદયાઞ્ચક્રતુઃ સર્વમાત્મવૈધવ્યકારણમ્ ॥ ૨॥

સ તદપ્રિયમાકર્ણ્ય શોકામર્ષયુતો નૃપ ।
અયાદવીં મહીં કર્તું ચક્રે પરમમુદ્યમમ્ ॥ ૩॥

અક્ષૌહિણીભિર્વિંશત્યા તિસૃભિશ્ચાપિ સંવૃતઃ ।
યદુરાજધાનીં મથુરાં ન્યરુણત્સર્વતોદિશમ્ ॥ ૪॥

નિરીક્ષ્ય તદ્બલં કૃષ્ણ ઉદ્વેલમિવ સાગરમ્ ।
સ્વપુરં તેન સંરુદ્ધં સ્વજનં ચ ભયાકુલમ્ ॥ ૫॥

ચિન્તયામાસ ભગવાન્ હરિઃ કારણમાનુષઃ ।
તદ્દેશકાલાનુગુણં સ્વાવતારપ્રયોજનમ્ ॥ ૬॥

હનિષ્યામિ બલં હ્યેતદ્ભુવિ ભારં સમાહિતમ્ ।
માગધેન સમાનીતં વશ્યાનાં સર્વભૂભુજામ્ ॥ ૭॥

અક્ષૌહિણીભિઃ સઙ્ખ્યાતં ભટાશ્વરથકુઞ્જરૈઃ ।
માગધસ્તુ ન હન્તવ્યો ભૂયઃ કર્તા બલોદ્યમમ્ ॥ ૮॥

એતદર્થોઽવતારોઽયં ભૂભારહરણાય મે ।
સંરક્ષણાય સાધૂનાં કૃતોઽન્યેષાં વધાય ચ ॥ ૯॥

અન્યોઽપિ ધર્મરક્ષાયૈ દેહઃ સમ્ભ્રિયતે મયા ।
વિરામાયાપ્યધર્મસ્ય કાલે પ્રભવતઃ ક્વચિત્ ॥ ૧૦॥

એવં ધ્યાયતિ ગોવિન્દ આકાશાત્સૂર્યવર્ચસૌ ।
રથાવુપસ્થિતૌ સદ્યઃ સસૂતૌ સપરિચ્છદૌ ॥ ૧૧॥

આયુધાનિ ચ દિવ્યાનિ પુરાણાનિ યદૃચ્છયા ।
દૃષ્ટ્વા તાનિ હૃષીકેશઃ સઙ્કર્ષણમથાબ્રવીત્ ॥ ૧૨॥

પશ્યાર્ય વ્યસનં પ્રાપ્તં યદૂનાં ત્વાવતાં પ્રભો ।
એષ તે રથ આયાતો દયિતાન્યાયુધાનિ ચ ॥ ૧૩॥

યાનમાસ્થાય જહ્યેતદ્વ્યસનાત્સ્વાન્ સમુદ્ધર ।
એતદર્થં હિ નૌ જન્મ સાધૂનામીશ શર્મકૃત્ ॥ ૧૪॥

ત્રયોવિંશત્યનીકાખ્યં ભૂમેર્ભારમપાકુરુ ।
એવં સમ્મન્ત્ર્ય દાશાર્હૌ દંશિતૌ રથિનૌ પુરાત્ ॥ ૧૫॥

નિર્જગ્મતુઃ સ્વાયુધાઢ્યૌ બલેનાલ્પીયસાઽઽવૃતૌ ।
શઙ્ખં દધ્મૌ વિનિર્ગત્ય હરિર્દારુકસારથિઃ ॥ ૧૬॥

તતોઽભૂત્પરસૈન્યાનાં હૃદિ વિત્રાસવેપથુઃ ।
તાવાહ માગધો વીક્ષ્ય હે કૃષ્ણ પુરુષાધમ ॥ ૧૭॥

ન ત્વયા યોદ્ધુમિચ્છામિ બાલેનૈકેન લજ્જયા ।
ગુપ્તેન હિ ત્વયા મન્દ ન યોત્સ્યે યાહિ બન્ધુહન્ ॥ ૧૮॥

તવ રામ યદિ શ્રદ્ધા યુધ્યસ્વ ધૈર્યમુદ્વહ ।
હિત્વા વા મચ્છરૈશ્છિન્નં દેહં સ્વર્યાહિ માં જહિ ॥ ૧૯॥

શ્રીભગવાનુવાચ
ન વૈ શૂરા વિકત્થન્તે દર્શયન્ત્યેવ પૌરુષમ્ ।
ન ગૃહ્ણીમો વચો રાજન્નાતુરસ્ય મુમૂર્ષતઃ ॥ ૨૦॥

શ્રીશુક ઉવાચ
જરાસુતસ્તાવભિસૃત્ય માધવૌ
મહાબલૌઘેન બલીયસાઽઽવૃણોત્ ।

સસૈન્યયાનધ્વજવાજિસારથી
સૂર્યાનલૌ વાયુરિવાભ્રરેણુભિઃ ॥ ૨૧॥

સુપર્ણતાલધ્વજચિહ્નિતૌ રથા-
વલક્ષયન્ત્યો હરિરામયોર્મૃધે ।
સ્ત્રિયઃ પુરાટ્ટાલકહર્મ્યગોપુરં
સમાશ્રિતાઃ સમ્મુમુહુઃ શુચાર્દિતાઃ ॥ ૨૨॥

હરિઃ પરાનીકપયોમુચાં મુહુઃ
શિલીમુખાત્યુલ્બણવર્ષપીડિતમ્ ।
સ્વસૈન્યમાલોક્ય સુરાસુરાર્ચિતં
વ્યસ્ફૂર્જયચ્છાર્ઙ્ગશરાસનોત્તમમ્ ॥ ૨૩॥

ગૃહ્ણન્ નિષઙ્ગાદથ સન્દધચ્છરાન્
વિકૃષ્ય મુઞ્ચન્ શિતબાણપૂગાન્ ।
નિઘ્નન્ રથાન્ કુઞ્જરવાજિપત્તીન્
નિરન્તરં યદ્વદલાતચક્રમ્ ॥ ૨૪॥

નિર્ભિન્નકુમ્ભાઃ કરિણો નિપેતુ-
રનેકશોઽશ્વાઃ શરવૃક્ણકન્ધરાઃ ।
રથા હતાશ્વધ્વજસૂતનાયકાઃ
પદાતયશ્છિન્નભુજોરુકન્ધરાઃ ॥ ૨૫॥

સઞ્છિદ્યમાનદ્વિપદેભવાજિના-
મઙ્ગ પ્રસૂતાઃ શતશોઽસૃગાપગાઃ ।
ભુજાહયઃ પૂરુષશીર્ષકચ્છપા
હતદ્વિપદ્વીપહયગ્રહાકુલાઃ ॥ ૨૬॥

કરોરુમીના નરકેશશૈવલા
ધનુસ્તરઙ્ગાયુધગુલ્મસઙ્કુલાઃ ।
અચ્છૂરિકાવર્તભયાનકા મહા-
મણિપ્રવેકાભરણાશ્મશર્કરાઃ ॥ ૨૭॥

પ્રવર્તિતા ભીરુભયાવહા મૃધે
મનસ્વિનાં હર્ષકરીઃ પરસ્પરમ્ ।
વિનિઘ્નતારીન્ મુસલેન દુર્મદાન્
સઙ્કર્ષણેનાપરિમેયતેજસા ॥ ૨૮॥

બલં તદઙ્ગાર્ણવદુર્ગભૈરવં
દુરન્તપારં મગધેન્દ્રપાલિતમ્ ।
ક્ષયં પ્રણીતં વસુદેવપુત્રયો-
ર્વિક્રીડિતં તજ્જગદીશયોઃ પરમ્ ॥ ૨૯॥

સ્થિત્યુદ્ભવાન્તં ભુવનત્રયસ્ય યઃ
સમીહતેઽનન્તગુણઃ સ્વલીલયા ।
ન તસ્ય ચિત્રં પરપક્ષનિગ્રહ-
સ્તથાપિ મર્ત્યાનુવિધસ્ય વર્ણ્યતે ॥ ૩૦॥

જગ્રાહ વિરથં રામો જરાસન્ધં મહાબલમ્ ।
હતાનીકાવશિષ્ટાસું સિંહઃ સિંહમિવૌજસા ॥ ૩૧॥

બધ્યમાનં હતારાતિં પાશૈર્વારુણમાનુષૈઃ ।
વારયામાસ ગોવિન્દસ્તેન કાર્યચિકીર્ષયા ॥ ૩૨॥

સ મુક્તો લોકનાથાભ્યાં વ્રીડિતો વીરસમ્મતઃ ।
તપસે કૃતસઙ્કલ્પો વારિતઃ પથિ રાજભિઃ ॥ ૩૩॥

વાક્યૈઃ પવિત્રાર્થપદૈર્નયનૈઃ પ્રાકૃતૈરપિ ।
સ્વકર્મબન્ધપ્રાપ્તોઽયં યદુભિસ્તે પરાભવઃ ॥ ૩૪॥

હતેષુ સર્વાનીકેષુ નૃપો બાર્હદ્રથસ્તદા ।
ઉપેક્ષિતો ભગવતા મગધાન્ દુર્મના યયૌ ॥ ૩૫॥

મુકુન્દોઽપ્યક્ષતબલો નિસ્તીર્ણારિબલાર્ણવઃ ।
વિકીર્યમાણઃ કુસુમૈસ્ત્રિદશૈરનુમોદિતઃ ॥ ૩૬॥

માથુરૈરુપસઙ્ગમ્ય વિજ્વરૈર્મુદિતાત્મભિઃ ।
ઉપગીયમાનવિજયઃ સૂતમાગધવન્દિભિઃ ॥ ૩૭॥

શઙ્ખદુન્દુભયો નેદુર્ભેરીતૂર્યાણ્યનેકશઃ ।
વીણાવેણુમૃદઙ્ગાનિ પુરં પ્રવિશતિ પ્રભૌ ॥ ૩૮॥

સિક્તમાર્ગાં હૃષ્ટજનાં પતાકાભિરલઙ્કૃતામ્ ।
નિર્ઘુષ્ટાં બ્રહ્મઘોષેણ કૌતુકાબદ્ધતોરણામ્ ॥ ૩૯॥

નિચીયમાનો નારીભિર્માલ્યદધ્યક્ષતાઙ્કુરૈઃ ।

નિરીક્ષ્યમાણઃ સસ્નેહં પ્રીત્યુત્કલિતલોચનૈઃ ॥ ૪૦॥

આયોધનગતં વિત્તમનન્તં વીરભૂષણમ્ ।
યદુરાજાય તત્સર્વમાહૃતં પ્રાદિશત્પ્રભુઃ ॥ ૪૧॥

એવં સપ્તદશકૃત્વસ્તાવત્યક્ષૌહિણીબલઃ ।
યુયુધે માગધો રાજા યદુભિઃ કૃષ્ણપાલિતૈઃ ॥ ૪૨॥

અક્ષિણ્વંસ્તદ્બલં સર્વં વૃષ્ણયઃ કૃષ્ણતેજસા ।
હતેષુ સ્વેષ્વનીકેષુ ત્યક્તોઽયાદરિભિર્નૃપઃ ॥ ૪૩॥

અષ્ટાદશમસઙ્ગ્રામે આગામિનિ તદન્તરા ।
નારદપ્રેષિતો વીરો યવનઃ પ્રત્યદૃશ્યત ॥ ૪૪॥

રુરોધ મથુરામેત્ય તિસૃભિર્મ્લેચ્છકોટિભિઃ ।
નૃલોકે ચાપ્રતિદ્વન્દ્વો વૃષ્ણીન્ શ્રુત્વાઽઽત્મસમ્મિતાન્ ॥ ૪૫॥

તં દૃષ્ટ્વાચિન્તયત્કૃષ્ણઃ સઙ્કર્ષણસહાયવાન્ ।
અહો યદૂનાં વૃજિનં પ્રાપ્તં હ્યુભયતો મહત્ ॥ ૪૬॥

યવનોઽયં નિરુન્ધેઽસ્માનદ્ય તાવન્મહાબલઃ ।
માગધોઽપ્યદ્ય વા શ્વો વા પરશ્વો વાઽઽગમિષ્યતિ ॥ ૪૭॥

આવયોર્યુધ્યતોરસ્ય યદ્યાગન્તા જરાસુતઃ ।
બન્ધૂન્ વધિષ્યત્યથ વા નેષ્યતે સ્વપુરં બલી ॥ ૪૮॥

તસ્માદદ્ય વિધાસ્યામો દુર્ગં દ્વિપદદુર્ગમમ્ ।
તત્ર જ્ઞાતીન્ સમાધાય યવનં ઘાતયામહે ॥ ૪૯॥

ઇતિ સમ્મન્ત્ર્ય ભગવાન્ દુર્ગં દ્વાદશયોજનમ્ ।
અન્તઃસમુદ્રે નગરં કૃત્સ્નાદ્ભુતમચીકરત્ ॥ ૫૦॥

દૃશ્યતે યત્ર હિ ત્વાષ્ટ્રં વિજ્ઞાનં શિલ્પનૈપુણમ્ ।
રથ્યાચત્વરવીથીભિર્યથાવાસ્તુ વિનિર્મિતમ્ ॥ ૫૧॥

સુરદ્રુમલતોદ્યાનવિચિત્રોપવનાન્વિતમ્ ।
હેમશૃઙ્ગૈર્દિવિસ્પૃગ્ભિઃ સ્ફટિકાટ્ટાલગોપુરૈઃ ॥ ૫૨॥

રાજતારકુટૈઃ કોષ્ઠૈર્હેમકુમ્ભૈરલઙ્કૃતૈઃ ।
રત્નકૂટૈર્ગૃહૈર્હૈમૈર્મહામારકતસ્થલૈઃ ॥ ૫૩॥

વાસ્તોષ્પતીનાં ચ ગૃહૈર્વલભીભિશ્ચ નિર્મિતમ્ ।
ચાતુર્વર્ણ્યજનાકીર્ણં યદુદેવગૃહોલ્લસત્ ॥ ૫૪॥

સુધર્માં પારિજાતં ચ મહેન્દ્રઃ પ્રાહિણોદ્ધરેઃ ।
યત્ર ચાવસ્થિતો મર્ત્યો મર્ત્યધર્મૈર્ન યુજ્યતે ॥ ૫૫॥

શ્યામૈકકર્ણાન્ વરુણો હયાન્ શુક્લાન્ મનોજવાન્ ।
અષ્ટૌ નિધિપતિઃ કોશાન્ લોકપાલો નિજોદયાન્ ॥ ૫૬॥

યદ્યદ્ભગવતા દત્તમાધિપત્યં સ્વસિદ્ધયે ।
સર્વં પ્રત્યર્પયામાસુર્હરૌ ભૂમિગતે નૃપ ॥ ૫૭॥

તત્ર યોગપ્રભાવેણ નીત્વા સર્વજનં હરિઃ ।
પ્રજાપાલેન રામેણ કૃષ્ણઃ સમનુમન્ત્રિતઃ ।
નિર્જગામ પુરદ્વારાત્પદ્મમાલી નિરાયુધઃ ॥ ૫૮॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે દુર્ગનિવેશનં નામ પઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ ॥ ૫૦॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ એકપઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ - ૫૧ ॥

શ્રીશુકૌવાચ
તં વિલોક્ય વિનિષ્ક્રાન્તમુજ્જિહાનમિવોડુપમ્ ।
દર્શનીયતમં શ્યામં પીતકૌશેયવાસસમ્ ॥ ૧॥

શ્રીવત્સવક્ષસં ભ્રાજત્કૌસ્તુભામુક્તકન્ધરમ્ ।
પૃથુદીર્ઘચતુર્બાહું નવકઞ્જારુણેક્ષણમ્ ॥ ૨॥

નિત્યપ્રમુદિતં શ્રીમત્સુકપોલં શુચિસ્મિતમ્ ।
મુખારવિન્દં બિભ્રાણં સ્ફુરન્મકરકુણ્ડલમ્ ॥ ૩॥

વાસુદેવો હ્યયમિતિ પુમાન્ શ્રીવત્સલાઞ્છનઃ ।
ચતુર્ભુજોઽરવિન્દાક્ષો વનમાલ્યતિસુન્દરઃ ॥ ૪॥

લક્ષણૈર્નારદપ્રોક્તૈર્નાન્યો ભવિતુમર્હતિ ।

નિરાયુધશ્ચલન્ પદ્ભ્યાં યોત્સ્યેઽનેન નિરાયુધઃ ॥ ૫॥

ઇતિ નિશ્ચિત્ય યવનઃપ્રાદ્રવન્તં પરાઙ્મુખમ્ ।
અન્વધાવજ્જિઘૃક્ષુસ્તં દુરાપમપિ યોગિનામ્ ॥ ૬॥

હસ્તપ્રાપ્તમિવાત્માનં હરિણા સ પદે પદે ।
નીતો દર્શયતા દૂરં યવનેશોઽદ્રિકન્દરમ્ ॥ ૭॥

પલાયનં યદુકુલે જાતસ્ય તવ નોચિતમ્ ।
ઇતિ ક્ષિપન્નનુગતો નૈનં પ્રાપાહતાશુભઃ ॥ ૮॥

એવં ક્ષિપ્તોઽપિ ભગવાન્ પ્રાવિશદ્ગિરિકન્દરમ્ ।
સોઽપિ પ્રવિષ્ટસ્તત્રાન્યં શયાનં દદૃશે નરમ્ ॥ ૯॥

નન્વસૌ દૂરમાનીય શેતે મામિહ સાધુવત્ ।
ઇતિ મત્વાચ્યુતં મૂઢસ્તં પદા સમતાડયત્ ॥ ૧૦॥

સ ઉત્થાય ચિરં સુપ્તઃ શનૈરુન્મીલ્ય લોચને ।
દિશો વિલોકયન્ પાર્શ્વે તમદ્રાક્ષીદવસ્થિતમ્ ॥ ૧૧॥

સ તાવત્તસ્ય રુષ્ટસ્ય દૃષ્ટિપાતેન ભારત ।
દેહજેનાગ્નિના દગ્ધો ભસ્મસાદભવત્ક્ષણાત્ ॥ ૧૨॥

રાજોવાચ
કો નામ સ પુમાન્ બ્રહ્મન્ કસ્ય કિંવીર્ય એવ ચ ।
કસ્માદ્ગુહાં ગતઃ શિશ્યે કિન્તેજો યવનાર્દનઃ ॥ ૧૩॥

શ્રીશુકૌવાચ
સ ઇક્ષ્વાકુકુલે જાતો માન્ધાતૃતનયો મહાન્ ।
મુચુકુન્દ ઇતિ ખ્યાતો બ્રહ્મણ્યઃ સત્યસઙ્ગરઃ ॥ ૧૪॥

સ યાચિતઃ સુરગણૈરિન્દ્રાદ્યૈરાત્મરક્ષણે ।
અસુરેભ્યઃ પરિત્રસ્તૈસ્તદ્રક્ષાં સોઽકરોચ્ચિરમ્ ॥ ૧૫॥

લબ્ધ્વા ગુહં તે સ્વઃપાલં મુચુકુન્દમથાબ્રુવન્ ।
રાજન્ વિરમતાં કૃચ્છ્રાદ્ભવાન્નઃ પરિપાલનાત્ ॥ ૧૬॥

નરલોકે પરિત્યજ્ય રાજ્યં નિહતકણ્ટકમ્ ।
અસ્માન્ પાલયતો વીર કામાસ્તે સર્વ ઉજ્ઝિતાઃ ॥ ૧૭॥

સુતા મહિષ્યો ભવતો જ્ઞાતયોઽમાત્યમન્ત્રિણઃ ।

પ્રજાશ્ચ તુલ્યકાલીયા નાધુના સન્તિ કાલિતાઃ ॥ ૧૮॥

કાલો બલીયાન્ બલિનાં ભગવાનીશ્વરોઽવ્યયઃ ।
પ્રજાઃ કાલયતે ક્રીડન્ પશુપાલો યથા પશૂન્ ॥ ૧૯॥

વરં વૃણીષ્વ ભદ્રં તે ઋતે કૈવલ્યમદ્ય નઃ ।
એક એવેશ્વરસ્તસ્ય ભગવાન્ વિષ્ણુરવ્યયઃ ॥ ૨૦॥

એવમુક્તઃ સ વૈ દેવાનભિવન્દ્ય મહાયશાઃ ।
અશયિષ્ટ ગુહાવિષ્ટો નિદ્રયા દેવદત્તયા ॥ ૨૧॥

સ્વાપં યાતં યસ્તુ મધ્યે બોધયેત્ત્વાત્મચેતનઃ ।
સ ત્વયા દૃષ્ટમાત્રસ્તુ ભસ્મીભવતુ તત્ક્ષણાત્ ॥ ૨૨॥

યવને ભસ્મસાન્નીતે ભગવાન્ સાત્વતર્ષભઃ ।
આત્માનં દર્શયામાસ મુચુકુન્દાય ધીમતે ॥ ૨૩॥

તમાલોક્ય ઘનશ્યામં પીતકૌશેયવાસસમ્ ।
શ્રીવત્સવક્ષસં ભ્રાજત્કૌસ્તુભેન વિરાજિતમ્ ॥ ૨૪॥

ચતુર્ભુજં રોચમાનં વૈજયન્ત્યા ચ માલયા ।
ચારુપ્રસન્નવદનં સ્ફુરન્મકરકુણ્ડલમ્ ॥ ૨૫॥

પ્રેક્ષણીયં નૃલોકસ્ય સાનુરાગસ્મિતેક્ષણમ્ ।
અપીચ્યવયસં મત્તમૃગેન્દ્રોદારવિક્રમમ્ ॥ ૨૬॥

પર્યપૃચ્છન્મહાબુદ્ધિસ્તેજસા તસ્ય ધર્ષિતઃ ।
શઙ્કિતઃ શનકૈ રાજા દુર્ધર્ષમિવ તેજસા ॥ ૨૭॥

મુચુકુન્દૌવાચ
કો ભવાનિહ સમ્પ્રાપ્તો વિપિને ગિરિગહ્વરે ।
પદ્ભ્યાં પદ્મપલાશાભ્યાં વિચરસ્યુરુકણ્ટકે ॥ ૨૮॥

કિંસ્વિત્તેજસ્વિનાં તેજો ભગવાન્ વા વિભાવસુઃ ।
સૂર્યઃ સોમો મહેન્દ્રો વા લોકપાલોઽપરોઽપિ વા ॥ ૨૯॥

મન્યે ત્વાં દેવદેવાનાં ત્રયાણાં પુરુષર્ષભમ્ ।
યદ્બાધસે ગુહાધ્વાન્તં પ્રદીપઃ પ્રભયા યથા ॥ ૩૦॥

શુશ્રૂષતામવ્યલીકમસ્માકં નરપુઙ્ગવ ।
સ્વજન્મ કર્મ ગોત્રં વા કથ્યતાં યદિ રોચતે ॥ ૩૧॥

વયં તુ પુરુષવ્યાઘ્ર ઐક્ષ્વાકાઃ ક્ષત્રબન્ધવઃ ।
મુચુકુન્દ ઇતિ પ્રોક્તો યૌવનાશ્વાત્મજઃ પ્રભો ॥ ૩૨॥

ચિરપ્રજાગરશ્રાન્તો નિદ્રયોપહતેન્દ્રિયઃ ।
શયેઽસ્મિન્ વિજને કામં કેનાપ્યુત્થાપિતોઽધુના ॥ ૩૩॥

સોઽપિ ભસ્મીકૃતો નૂનમાત્મીયેનૈવ પાપ્મના ।
અનન્તરં ભવાન્ શ્રીમાંલ્લક્ષિતોઽમિત્રશાતનઃ ॥ ૩૪॥

તેજસા તેઽવિષહ્યેણ ભૂરિ દ્રષ્ટું ન શક્નુમઃ ।
હતૌજસો મહાભાગ માનનીયોઽસિ દેહિનામ્ ॥ ૩૫॥

એવં સમ્ભાષિતો રાજ્ઞા ભગવાન્ ભૂતભાવનઃ ।
પ્રત્યાહ પ્રહસન્ વાણ્યા મેઘનાદગભીરયા ॥ ૩૬॥

શ્રીભગવાનુવાચ
જન્મકર્માભિધાનાનિ સન્તિ મેઽઙ્ગ સહસ્રશઃ ।
ન શક્યન્તેઽનુસઙ્ખ્યાતુમનન્તત્વાન્મયાપિ હિ ॥ ૩૭॥

ક્વચિદ્રજાંસિ વિમમે પાર્થિવાન્યુરુજન્મભિઃ ।
ગુણકર્માભિધાનાનિ ન મે જન્માનિ કર્હિચિત્ ॥ ૩૮॥

કાલત્રયોપપન્નાનિ જન્મકર્માણિ મે નૃપ ।
અનુક્રમન્તો નૈવાન્તં ગચ્છન્તિ પરમર્ષયઃ ॥ ૩૯॥

તથાપ્યદ્યતનાન્યઙ્ગ શ‍ૃણુષ્વ ગદતો મમ ।
વિજ્ઞાપિતો વિરિઞ્ચેન પુરાહં ધર્મગુપ્તયે ।
ભૂમેર્ભારાયમાણાનામસુરાણાં ક્ષયાયચ ॥ ૪૦॥

અવતીર્ણો યદુકુલે ગૃહ આનકદુન્દુભેઃ ।
વદન્તિ વાસુદેવેતિ વસુદેવસુતં હિ મામ્ ॥ ૪૧॥

કાલનેમિર્હતઃ કંસઃ પ્રલમ્બાદ્યાશ્ચ સદ્દ્વિષઃ ।
અયં ચ યવનો દગ્ધો રાજંસ્તે તિગ્મચક્ષુષા ॥ ૪૨॥

સોઽહં તવાનુગ્રહાર્થં ગુહામેતામુપાગતઃ ।
પ્રાર્થિતઃ પ્રચુરં પૂર્વં ત્વયાહં ભક્તવત્સલઃ ॥ ૪૩॥

વરાન્ વૃણીષ્વ રાજર્ષે સર્વાન્ કામાન્ દદામિ તે ।

માં પ્રસન્નો જનઃ કશ્ચિન્ન ભૂયોઽર્હતિ શોચિતુમ્ ॥ ૪૪॥

શ્રીશુકૌવાચ
ઇત્યુક્તસ્તં પ્રણમ્યાહ મુચુકુન્દો મુદાન્વિતઃ ।
જ્ઞાત્વા નારાયણં દેવં ગર્ગવાક્યમનુસ્મરન્ ॥ ૪૫॥

મુચુકુન્દ ઉવાચ
વિમોહિતોઽયં જન ઈશમાયયા
ત્વદીયયા ત્વાં ન ભજત્યનર્થદૃક્ ।
સુખાય દુઃખપ્રભવેષુ સજ્જતે
ગૃહેષુ યોષિત્પુરુષશ્ચ વઞ્ચિતઃ ॥ ૪૬॥

લબ્ધ્વા જનો દુર્લભમત્ર માનુષં
કથઞ્ચિદવ્યઙ્ગમયત્નતોઽનઘ ।
પાદારવિન્દં ન ભજત્યસન્મતિ-
ર્ગૃહાન્ધકૂપે પતિતો યથા પશુઃ ॥ ૪૭॥

મમૈષ કાલોઽજિત નિષ્ફલો ગતો
રાજ્યશ્રિયોન્નદ્ધમદસ્ય ભૂપતેઃ ।
મર્ત્યાત્મબુદ્ધેઃ સુતદારકોશભૂ-
ષ્વાસજ્જમાનસ્ય દુરન્તચિન્તયા ॥ ૪૮॥

કલેવરેઽસ્મિન્ ઘટકુડ્યસન્નિભે
નિરૂઢમાનો નરદેવ ઇત્યહમ્ ।
વૃતો રથેભાશ્વપદાત્યનીકપૈ-
ર્ગાં પર્યટંસ્ત્વાગણયન્ સુદુર્મદઃ ॥ ૪૯॥

પ્રમત્તમુચ્ચૈરિતિકૃત્યચિન્તયા
પ્રવૃદ્ધલોભં વિષયેષુ લાલસમ્ ।
ત્વમપ્રમત્તઃ સહસાભિપદ્યસે
ક્ષુલ્લેલિહાનોઽહિરિવાખુમન્તકઃ ॥ ૫૦॥

પુરા રથૈર્હેમપરિષ્કૃતૈશ્ચરન્
મતઙ્ગજૈર્વા નરદેવસંજ્ઞિતઃ ।
સ એવ કાલેન દુરત્યયેન તે
કલેવરો વિટ્કૃમિભસ્મસંજ્ઞિતઃ ॥ ૫૧॥

નિર્જિત્ય દિક્ચક્રમભૂતવિગ્રહો
વરાસનસ્થઃ સમરાજવન્દિતઃ ।
ગૃહેષુ મૈથુન્યસુખેષુ યોષિતાં
ક્રીડામૃગઃ પૂરુષ ઈશ નીયતે ॥ ૫૨॥

કરોતિ કર્માણિ તપઃસુનિષ્ઠિતો
નિવૃત્તભોગસ્તદપેક્ષયા દદત્ ।
પુનશ્ચ ભૂયેયમહં સ્વરાડિતિ
પ્રવૃદ્ધતર્ષો ન સુખાય કલ્પતે ॥ ૫૩॥

ભવાપવર્ગો ભ્રમતો યદા ભવે-
જ્જનસ્ય તર્હ્યચ્યુત સત્સમાગમઃ ।
સત્સઙ્ગમો યર્હિ તદૈવ સદ્ગતૌ
પરાવરેશે ત્વયિ જાયતેમતિઃ ॥ ૫૪॥

મન્યે મમાનુગ્રહ ઈશ તે કૃતો
રાજ્યાનુબન્ધાપગમો યદૃચ્છયા ।
યઃ પ્રાર્થ્યતે સાધુભિરેકચર્યયા
વનં વિવિક્ષદ્ભિરખણ્ડભૂમિપૈઃ ॥ ૫૫॥

ન કામયેઽન્યં તવ પાદસેવના-
દકિઞ્ચનપ્રાર્થ્યતમાદ્વરં વિભો ।
આરાધ્ય કસ્ત્વાં હ્યપવર્ગદં હરે
વૃણીત આર્યો વરમાત્મબન્ધનમ્ ॥ ૫૬॥

તસ્માદ્વિસૃજ્યાશિષ ઈશ સર્વતો
રજસ્તમઃસત્ત્વગુણાનુબન્ધનાઃ ।
નિરઞ્જનં નિર્ગુણમદ્વયં પરં
ત્વાં જ્ઞપ્તિમાત્રં પુરુષં વ્રજામ્યહમ્ ॥ ૫૭॥

ચિરમિહ વૃજિનાર્તસ્તપ્યમાનોઽનુતાપૈ-
રવિતૃષષડમિત્રોઽલબ્ધશાન્તિઃ કથઞ્ચિત્ ।
શરણદ સમુપેતસ્ત્વત્પદાબ્જં પરાત્મન્
અભયમૃતમશોકં પાહિ માઽઽપન્નમીશ ॥ ૫૮॥

શ્રીભગવાનુવાચ
સાર્વભૌમ મહારાજ મતિસ્તે વિમલોર્જિતા ।

વરૈઃ પ્રલોભિતસ્યાપિ ન કામૈર્વિહતા યતઃ ॥ ૫૯॥

પ્રલોભિતો વરૈર્યત્ત્વમપ્રમાદાય વિદ્ધિ તત્ ।
ન ધીરેકાન્તભક્તાનામાશીર્ભિર્ભિદ્યતે ક્વચિત્ ॥ ૬૦॥

યુઞ્જાનાનામભક્તાનાં પ્રાણાયામાદિભિર્મનઃ ।
અક્ષીણવાસનં રાજન્ દૃશ્યતે પુનરુત્થિતમ્ ॥ ૬૧॥

વિચરસ્વ મહીં કામં મય્યાવેશિતમાનસઃ ।
અસ્ત્વેવ નિત્યદા તુભ્યં ભક્તિર્મય્યનપાયિની ॥ ૬૨॥

ક્ષાત્રધર્મસ્થિતો જન્તૂન્ ન્યવધીર્મૃગયાદિભિઃ ।
સમાહિતસ્તત્તપસા જહ્યઘં મદુપાશ્રિતઃ ॥ ૬૩॥

જન્મન્યનન્તરે રાજન્ સર્વભૂતસુહૃત્તમઃ ।
ભૂત્વા દ્વિજવરસ્ત્વં વૈ મામુપૈષ્યસિ કેવલમ્ ॥ ૬૪॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે મુચુકુન્દ-
સ્તુતિર્નામૈકપઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ ॥ ૫૧॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ દ્વિપઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ - ૫૨ ॥

શ્રીશુકૌવાચ
ઇત્થં સોઽનુગૃહીતોઽઙ્ગ કૃષ્ણેનેક્ષ્વાકુનન્દનઃ ।
તં પરિક્રમ્ય સન્નમ્ય નિશ્ચક્રામ ગુહામુખાત્ ॥ ૧॥

સ વીક્ષ્ય ક્ષુલ્લકાન્મર્ત્યાન્ પશૂન્ વીરુદ્વનસ્પતીન્ ।
મત્વા કલિયુગં પ્રાપ્તં જગામ દિશમુત્તરામ્ ॥ ૨॥

તપઃશ્રદ્ધાયુતો ધીરો નિઃસઙ્ગો મુક્તસંશયઃ ।
સમાધાય મનઃકૃષ્ણે પ્રાવિશદ્ગન્ધમાદનમ્ ॥ ૩॥

બદર્યાશ્રમમાસાદ્ય નરનારાયણાલયમ્ ।
સર્વદ્વન્દ્વસહઃ શાન્તસ્તપસાઽઽરાધયદ્ધરિમ્ ॥ ૪॥

ભગવાન્ પુનરાવ્રજ્ય પુરીં યવનવેષ્ટિતામ્ ।
હત્વા મ્લેચ્છબલં નિન્યે તદીયં દ્વારકાં ધનમ્ ॥ ૫॥

નીયમાને ધને ગોભિર્નૃભિશ્ચાચ્યુતચોદિતૈઃ ।
આજગામ જરાસન્ધસ્ત્રયોવિંશત્યનીકપઃ ॥ ૬॥

વિલોક્ય વેગરભસં રિપુસૈન્યસ્ય માધવૌ ।
મનુષ્યચેષ્ટામાપન્નૌ રાજન્ દુદ્રુવતુર્દ્રુતમ્ ॥ ૭॥

વિહાય વિત્તં પ્રચુરમભીતૌ ભીરુભીતવત્ ।
પદ્ભ્યાં પદ્મપલાશાભ્યાં ચેરતુર્બહુયોજનમ્ ॥ ૮॥

પલાયમાનૌ તૌ દૃષ્ટ્વા માગધઃ પ્રહસન્ બલી ।
અન્વધાવદ્રથાનીકૈરીશયોરપ્રમાણવિત્ ॥ ૯॥

પ્રદ્રુત્ય દૂરં સંશ્રાન્તૌ તુઙ્ગમારુહતાં ગિરિમ્ ।
પ્રવર્ષણાખ્યં ભગવાન્નિત્યદા યત્ર વર્ષતિ ॥ ૧૦॥

ગિરૌ નિલીનાવાજ્ઞાય નાધિગમ્ય પદં નૃપ ।
દદાહ ગિરિમેધોભિઃ સમન્તાદગ્નિમુત્સૃજન્ ॥ ૧૧॥

તત ઉત્પત્ય તરસા દહ્યમાનતટાદુભૌ ।
દશૈકયોજનોત્તુઙ્ગાન્નિપેતતુરધો ભુવિ ॥ ૧૨॥

અલક્ષ્યમાણૌ રિપુણા સાનુગેન યદૂત્તમૌ ।
સ્વપુરં પુનરાયાતૌ સમુદ્રપરિખાં નૃપ ॥ ૧૩॥

સોઽપિ દગ્ધાવિતિ મૃષા મન્વાનો બલકેશવૌ ।
બલમાકૃષ્ય સુમહન્મગધાન્ માગધો યયૌ ॥ ૧૪॥

આનર્તાધિપતિઃ શ્રીમાન્ રૈવતો રેવતીં સુતામ્ ।
બ્રહ્મણા ચોદિતઃ પ્રાદાદ્બલાયેતિ પુરોદિતમ્ ॥ ૧૫॥

ભગવાનપિ ગોવિન્દ ઉપયેમે કુરૂદ્વહ ।
વૈદર્ભીં ભીષ્મકસુતાં શ્રિયો માત્રાં સ્વયંવરે ॥ ૧૬॥

પ્રમથ્ય તરસા રાજ્ઞઃ શાલ્વાદીંશ્ચૈદ્યપક્ષગાન્ ।
પશ્યતાં સર્વલોકાનાં તાર્ક્ષ્યપુત્રઃ સુધામિવ ॥ ૧૭॥

રાજોવાચ

ભગવાન્ ભીષ્મકસુતાં રુક્મિણીં રુચિરાનનામ્ ।
રાક્ષસેન વિધાનેન ઉપયેમ ઇતિ શ્રુતમ્ ॥ ૧૮॥

ભગવન્ શ્રોતુમિચ્છામિ કૃષ્ણસ્યામિતતેજસઃ ।
યથા માગધશાલ્વાદીન્ જિત્વા કન્યામુપાહરત્ ॥ ૧૯॥

બ્રહ્મન્ કૃષ્ણકથાઃપુણ્યા માધ્વીર્લોકમલાપહાઃ ।
કો નુ તૃપ્યેત શ‍ૃણ્વાનઃ શ્રુતજ્ઞો નિત્યનૂતનાઃ ॥ ૨૦॥

શ્રીશુક ઉવાચ
રાજાઽઽસીદ્ભીષ્મકો નામ વિદર્ભાધિપતિર્મહાન્ ।
તસ્ય પઞ્ચાભવન્ પુત્રાઃ કન્યૈકા ચ વરાનના ॥ ૨૧॥

રુક્મ્યગ્રજો રુક્મરથો રુક્મબાહુરનન્તરઃ ।
રુક્મકેશો રુક્મમાલી રુક્મિણ્યેષાં સ્વસા સતી ॥ ૨૨॥

સોપશ્રુત્ય મુકુન્દસ્ય રૂપવીર્યગુણશ્રિયઃ ।
ગૃહાગતૈર્ગીયમાનાસ્તં મેને સદૃશં પતિમ્ ॥ ૨૩॥

તાં બુદ્ધિલક્ષણૌદાર્યરૂપશીલગુણાશ્રયામ્ ।
કૃષ્ણશ્ચ સદૃશીં ભાર્યાં સમુદ્વોઢું મનો દધે ॥ ૨૪॥

બન્ધૂનામિચ્છતાં દાતું કૃષ્ણાય ભગિનીં નૃપ ।
તતો નિવાર્ય કૃષ્ણદ્વિડ્ રુક્મી ચૈદ્યમમન્યત ॥ ૨૫॥

તદવેત્યાસિતાપાઙ્ગી વૈદર્ભી દુર્મના ભૃશમ્ ।
વિચિન્ત્યાપ્તં દ્વિજં કઞ્ચિત્કૃષ્ણાય પ્રાહિણોદ્દ્રુતમ્ ॥ ૨૬॥

દ્વારકાં સ સમભ્યેત્ય પ્રતીહારૈઃ પ્રવેશિતઃ ।
અપશ્યદાદ્યં પુરુષમાસીનં કાઞ્ચનાસને ॥ ૨૭॥

દૃષ્ટ્વા બ્રહ્મણ્યદેવસ્તમવરુહ્ય નિજાસનાત્ ।
ઉપવેશ્યાર્હયાઞ્ચક્રે યથાઽઽત્માનં દિવૌકસઃ ॥ ૨૮॥

તં ભુક્તવન્તં વિશ્રાન્તમુપગમ્ય સતાં ગતિઃ ।
પાણિનાભિમૃશન્ પાદાવવ્યગ્રસ્તમપૃચ્છત ॥ ૨૯॥

કચ્ચિદ્દ્વિજવરશ્રેષ્ઠ ધર્મસ્તે વૃદ્ધસમ્મતઃ ।
વર્તતે નાતિકૃચ્છ્રેણ સન્તુષ્ટમનસઃ સદા ॥ ૩૦॥

સન્તુષ્ટો યર્હિ વર્તેત બ્રાહ્મણો યેન કેનચિત્ ।

અહીયમાનઃ સ્વાદ્ધર્માત્સ હ્યસ્યાખિલકામધુક્ ॥ ૩૧॥

અસન્તુષ્ટોઽસકૃલ્લોકાનાપ્નોત્યપિ સુરેશ્વરઃ ।
અકિઞ્ચનોઽપિ સન્તુષ્ટઃ શેતે સર્વાઙ્ગવિજ્વરઃ ॥ ૩૨॥

વિપ્રાન્ સ્વલાભસન્તુષ્ટાન્ સાધૂન્ ભૂતસુહૃત્તમાન્ ।
નિરહઙ્કારિણઃ શાન્તાન્નમસ્યે શિરસાસકૃત્ ॥ ૩૩॥

કચ્ચિદ્વઃ કુશલં બ્રહ્મન્ રાજતો યસ્ય હિ પ્રજાઃ ।
સુખં વસન્તિ વિષયે પાલ્યમાનાઃ સ મે પ્રિયઃ ॥ ૩૪॥

યતસ્ત્વમાગતો દુર્ગં નિસ્તીર્યેહ યદિચ્છયા ।
સર્વં નો બ્રૂહ્યગુહ્યં ચેત્કિં કાર્યં કરવામ તે ॥ ૩૫॥

એવં સમ્પૃષ્ટસમ્પ્રશ્નો બ્રાહ્મણઃ પરમેષ્ઠિના ।
લીલાગૃહીતદેહેન તસ્મૈ સર્વમવર્ણયત્ ॥ ૩૬॥

રુક્મિણ્યુવાચ
શ્રુત્વા ગુણાન્ ભુવનસુન્દર શ ૃણ્વતાં તે
નિર્વિશ્ય કર્ણવિવરૈર્હરતોઽઙ્ગતાપમ્ ।
રૂપં દૃશાં દૃશિમતામખિલાર્થલાભં
ત્વય્યચ્યુતાવિશતિ ચિત્તમપત્રપં મે ॥ ૩૭॥

કા ત્વા મુકુન્દ મહતી કુલશીલરૂપ-
વિદ્યાવયોદ્રવિણધામભિરાત્મતુલ્યમ્ ।
ધીરા પતિં કુલવતી ન વૃણીત કન્યા
કાલે નૃસિંહ નરલોકમનોઽભિરામમ્ ॥ ૩૮॥

તન્મે ભવાન્ ખલુ વૃતઃ પતિરઙ્ગ જાયા-
માત્માર્પિતશ્ચ ભવતોઽત્ર વિભો વિધેહિ ।
મા વીરભાગમભિમર્શતુ ચૈદ્ય આરાદ્-
ગોમાયુવન્મૃગપતેર્બલિમમ્બુજાક્ષ ॥ ૩૯॥

પૂર્તેષ્ટદત્તનિયમવ્રતદેવવિપ્ર-
ગુર્વર્ચનાદિભિરલં ભગવાન્ પરેશઃ ।
આરાધિતો યદિ ગદાગ્રજ એત્ય પાણિં
ગૃહ્ણાતુ મે ન દમઘોષસુતાદયોઽન્યે ॥ ૪૦॥

શ્વોભાવિનિ ત્વમજિતોદ્વહને વિદર્ભાન્

ગુપ્તઃ સમેત્ય પૃતનાપતિભિઃ પરીતઃ ।
નિર્મથ્ય ચૈદ્યમગધેન્દ્રબલં પ્રસહ્ય
માં રાક્ષસેનવિધિનોદ્વહ વીર્યશુલ્કામ્ ॥ ૪૧॥

અન્તઃપુરાન્તરચરીમનિહત્ય બન્ધૂન્
ત્વામુદ્વહે કથમિતિ પ્રવદામ્યુપાયમ્ ।
પૂર્વેદ્યુરસ્તિ મહતી કુલદેવિયાત્રા
યસ્યાં બહિર્નવવધૂર્ગિરિજામુપેયાત્ ॥ ૪૨॥

યસ્યાઙ્ઘ્રિપઙ્કજરજઃસ્નપનં મહાન્તો
વાઞ્છન્ત્યુમાપતિરિવાત્મતમોઽપહત્યૈ ।
યર્હ્યમ્બુજાક્ષ ન લભેય ભવત્પ્રસાદં
જહ્યામસૂન્ વ્રતકૃશાન્ શતજન્મભિઃ સ્યાત્ ॥ ૪૩॥

બ્રાહ્મણ ઉવાચ
ઇત્યેતે ગુહ્યસન્દેશા યદુદેવ મયાહૃતાઃ ।
વિમૃશ્ય કર્તું યચ્ચાત્ર ક્રિયતાં તદનન્તરમ્ ॥ ૪૪॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે રુક્મિણ્યુદ્વાહ-
પ્રસ્તાવે દ્વિપઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ ॥ ૫૨॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ત્રિપઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ - ૫૩ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
વૈદર્ભ્યાઃ સ તુ સન્દેશં નિશમ્ય યદુનન્દનઃ ।
પ્રગૃહ્ય પાણિના પાણિં પ્રહસન્નિદમબ્રવીત્ ॥ ૧॥

શ્રીભગવાનુવાચ
તથાહમપિ તચ્ચિત્તો નિદ્રાં ચ ન લભે નિશિ ।
વેદાહં રુક્મિણા દ્વેષાન્મમોદ્વાહો નિવારિતઃ ॥ ૨॥

તામાનયિષ્ય ઉન્મથ્ય રાજન્યાપસદાન્ મૃધે ।

મત્પરામનવદ્યાઙ્ગીમેધસોઽગ્નિશિખામિવ ॥ ૩॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઉદ્વાહર્ક્ષં ચ વિજ્ઞાય રુક્મિણ્યા મધુસૂદનઃ ।
રથઃ સંયુજ્યતામાશુ દારુકેત્યાહ સારથિમ્ ॥ ૪॥

સ ચાશ્વૈઃ શૈબ્યસુગ્રીવમેઘપુષ્પબલાહકૈઃ ।
યુક્તં રથમુપાનીય તસ્થૌ પ્રાઞ્જલિરગ્રતઃ ॥ ૫॥

આરુહ્ય સ્યન્દનં શૌરિર્દ્વિજમારોપ્ય તૂર્ણગૈઃ ।
આનર્તાદેકરાત્રેણ વિદર્ભાનગમદ્ધયૈઃ ॥ ૬॥

રાજા સ કુણ્ડિનપતિઃ પુત્રસ્નેહવશં ગતઃ ।
શિશુપાલાય સ્વાં કન્યાં દાસ્યન્ કર્માણ્યકારયત્ ॥ ૭॥

પુરં સમ્મૃષ્ટસંસિક્તમાર્ગરથ્યાચતુષ્પથમ્ ।
ચિત્રધ્વજપતાકાભિસ્તોરણૈઃ સમલઙ્કૃતમ્ ॥ ૮॥

સ્રગ્ગન્ધમાલ્યાભરણૈર્વિરજોઽમ્બરભૂષિતૈઃ ।
જુષ્ટં સ્ત્રીપુરુષૈઃ શ્રીમદ્ગૃહૈરગુરુધૂપિતૈઃ ॥ ૯॥

પિતૄન્ દેવાન્ સમભ્યર્ચ્ય વિપ્રાંશ્ચ વિધિવન્નૃપ ।
ભોજયિત્વા યથાન્યાયં વાચયામાસ મઙ્ગલમ્ ॥ ૧૦॥

સુસ્નાતાં સુદતીં કન્યાં કૃતકૌતુકમઙ્ગલામ્ ।
અહતાંશુકયુગ્મેન ભૂષિતાં ભૂષણોત્તમૈઃ ॥ ૧૧॥

ચક્રુઃ સામર્ગ્યજુર્મન્ત્રૈર્વધ્વા રક્ષાં દ્વિજોત્તમાઃ ।
પુરોહિતોઽથર્વવિદ્વૈ જુહાવ ગ્રહશાન્તયે ॥ ૧૨॥

હિરણ્યરૂપ્યવાસાંસિ તિલાંશ્ચ ગુડમિશ્રિતાન્ ।
પ્રાદાદ્ધેનૂશ્ચ વિપ્રેભ્યો રાજા વિધિવિદાં વરઃ ॥ ૧૩॥

એવં ચેદિપતી રાજા દમઘોષઃ સુતાય વૈ ।
કારયામાસ મન્ત્રજ્ઞૈઃ સર્વમભ્યુદયોચિતમ્ ॥ ૧૪॥

મદચ્યુદ્ભિર્ગજાનીકૈઃ સ્યન્દનૈર્હેમમાલિભિઃ ।
પત્ત્યશ્વસઙ્કુલૈઃ સૈન્યૈઃ પરીતઃ કુણ્ડિનં યયૌ ॥ ૧૫॥

તં વૈ વિદર્ભાધિપતિઃ સમભ્યેત્યાભિપૂજ્ય ચ ।
નિવેશયામાસ મુદા કલ્પિતાન્યનિવેશને ॥ ૧૬॥

તત્ર શાલ્વો જરાસન્ધો દન્તવક્ત્રો વિદૂરથઃ ।
આજગ્મુશ્ચૈદ્યપક્ષીયાઃ પૌણ્ડ્રકાદ્યાઃ સહસ્રશઃ ॥ ૧૭॥

કૃષ્ણરામદ્વિષો યત્તાઃ કન્યાં ચૈદ્યાય સાધિતુમ્ ।
યદ્યાગત્ય હરેત્કૃષ્ણો રામાદ્યૈર્યદુભિર્વૃતઃ ॥ ૧૮॥

યોત્સ્યામઃ સંહતાસ્તેન ઇતિ નિશ્ચિતમાનસાઃ ।
આજગ્મુર્ભૂભુજઃ સર્વે સમગ્રબલવાહનાઃ ॥ ૧૯॥

શ્રુત્વૈતદ્ભગવાન્ રામો વિપક્ષીયનૃપોદ્યમમ્ ।
કૃષ્ણં ચૈકં ગતં હર્તું કન્યાં કલહશઙ્કિતઃ ॥ ૨૦॥

બલેન મહતા સાર્ધં ભ્રાતૃસ્નેહપરિપ્લુતઃ ।
ત્વરિતઃ કુણ્ડિનં પ્રાગાદ્ગજાશ્વરથપત્તિભિઃ ॥ ૨૧॥

ભીષ્મકન્યા વરારોહા કાઙ્ક્ષન્ત્યાગમનં હરેઃ ।
પ્રત્યાપત્તિમપશ્યન્તી દ્વિજસ્યાચિન્તયત્તદા ॥ ૨૨॥

અહો ત્રિયામાન્તરિત ઉદ્વાહો મેઽલ્પરાધસઃ ।
નાગચ્છત્યરવિન્દાક્ષો નાહં વેદ્મ્યત્ર કારણમ્ ।
સોઽપિ નાવર્તતેઽદ્યાપિ મત્સન્દેશહરો દ્વિજઃ ॥ ૨૩॥

અપિ મય્યનવદ્યાત્મા દૃષ્ટ્વા કિઞ્ચિજ્જુગુપ્સિતમ્ ।
મત્પાણિગ્રહણે નૂનં નાયાતિ હિ કૃતોદ્યમઃ ॥ ૨૪॥

દુર્ભગાયા ન મે ધાતા નાનુકૂલો મહેશ્વરઃ ।
દેવી વા વિમુખા ગૌરી રુદ્રાણી ગિરિજા સતી ॥ ૨૫॥

એવં ચિન્તયતી બાલા ગોવિન્દહૃતમાનસા ।
ન્યમીલયત કાલજ્ઞા નેત્રે ચાશ્રુકલાકુલે ॥ ૨૬॥

એવં વધ્વાઃ પ્રતીક્ષન્ત્યા ગોવિન્દાગમનં નૃપ ।
વામ ઊરુર્ભુજો નેત્રમસ્ફુરન્ પ્રિયભાષિણઃ ॥ ૨૭॥

અથ કૃષ્ણવિનિર્દિષ્ટઃ સ એવ દ્વિજસત્તમઃ ।
અન્તઃપુરચરીં દેવીં રાજપુત્રીં દદર્શ હ ॥ ૨૮॥

સા તં પ્રહૃષ્ટવદનમવ્યગ્રાત્મગતિં સતી ।
આલક્ષ્ય લક્ષણાભિજ્ઞા સમપૃચ્છચ્છુચિસ્મિતા ॥ ૨૯॥

તસ્યા આવેદયત્પ્રાપ્તં શશંસ યદુનન્દનમ્ ।
ઉક્તં ચ સત્યવચનમાત્મોપનયનં પ્રતિ ॥ ૩૦॥

તમાગતં સમાજ્ઞાય વૈદર્ભી હૃષ્ટમાનસા ।
ન પશ્યન્તી બ્રાહ્મણાય પ્રિયમન્યન્નનામ સા ॥ ૩૧॥

પ્રાપ્તૌ શ્રુત્વા સ્વદુહિતુરુદ્વાહપ્રેક્ષણોત્સુકૌ ।
અભ્યયાત્તૂર્યઘોષેણ રામકૃષ્ણૌ સમર્હણૈઃ ॥ ૩૨॥

મધુપર્કમુપાનીય વાસાંસિ વિરજાંસિ સઃ ।
ઉપાયનાન્યભીષ્ટાનિ વિધિવત્સમપૂજયત્ ॥ ૩૩॥

તયોર્નિવેશનં શ્રીમદુપાકલ્પ્ય મહામતિઃ ।
સસૈન્યયોઃ સાનુગયોરાતિથ્યં વિદધે યથા ॥ ૩૪॥

એવં રાજ્ઞાં સમેતાનાં યથાવીર્યં યથાવયઃ ।
યથાબલં યથાવિત્તં સર્વૈઃ કામૈઃ સમર્હયત્ ॥ ૩૫॥

કૃષ્ણમાગતમાકર્ણ્ય વિદર્ભપુરવાસિનઃ ।
આગત્ય નેત્રાઞ્જલિભિઃ પપુસ્તન્મુખપઙ્કજમ્ ॥ ૩૬॥

અસ્યૈવ ભાર્યા ભવિતું રુક્મિણ્યર્હતિ નાપરા ।
અસાવપ્યનવદ્યાત્મા ભૈષ્મ્યાઃ સમુચિતઃ પતિઃ ॥ ૩૭॥

કિઞ્ચિત્સુચરિતં યન્નસ્તેન તુષ્ટસ્ત્રિલોકકૃત્ ।
અનુગૃહ્ણાતુ ગૃહ્ણાતુ વૈદર્ભ્યાઃ પાણિમચ્યુતઃ ॥ ૩૮॥

એવં પ્રેમકલાબદ્ધા વદન્તિ સ્મ પુરૌકસઃ ।
કન્યા ચાન્તઃપુરાત્પ્રાગાદ્ભટૈર્ગુપ્તામ્બિકાલયમ્ ॥ ૩૯॥

પદ્ભ્યાં વિનિર્યયૌ દ્રષ્ટું ભવાન્યાઃ પાદપલ્લવમ્ ।
સા ચાનુધ્યાયતી સમ્યઙ્મુકુન્દચરણામ્બુજમ્ ॥ ૪૦॥

યતવાઙ્માતૃભિઃ સાર્ધં સખીભિઃ પરિવારિતા ।
ગુપ્તા રાજભટૈઃ શૂરૈઃ સન્નદ્ધૈરુદ્યતાયુધૈઃ ।
મૃદઙ્ગશઙ્ખપણવાસ્તૂર્યભેર્યશ્ચ જઘ્નિરે ॥ ૪૧॥

નાનોપહારબલિભિર્વારમુખ્યાઃ સહસ્રશઃ ।
સ્રગ્ગન્ધવસ્ત્રાભરણૈર્દ્વિજપત્ન્યઃ સ્વલઙ્કૃતાઃ ॥ ૪૨॥

ગાયન્તશ્ચ સ્તુવન્તશ્ચ ગાયકા વાદ્યવાદકાઃ ।

પરિવાર્ય વધૂં જગ્મુઃ સૂતમાગધવન્દિનઃ ॥ ૪૩॥

આસાદ્ય દેવીસદનં ધૌતપાદકરામ્બુજા ।
ઉપસ્પૃશ્ય શુચિઃ શાન્તા પ્રવિવેશામ્બિકાન્તિકમ્ ॥ ૪૪॥

તાં વૈ પ્રવયસો બાલાં વિધિજ્ઞા વિપ્રયોષિતઃ ।
ભવાનીં વન્દયાઞ્ચક્રુર્ભવપત્નીં ભવાન્વિતામ્ ॥ ૪૫॥

નમસ્યે ત્વામ્બિકેઽભીક્ષ્ણં સ્વસન્તાનયુતાં શિવામ્ ।
ભૂયાત્પતિર્મે ભગવાન્ કૃષ્ણસ્તદનુમોદતામ્ ॥ ૪૬॥

અદ્ભિર્ગન્ધાક્ષતૈર્ધૂપૈર્વાસઃસ્રઙ્માલ્યભૂષણૈઃ ।
નાનોપહારબલિભિઃ પ્રદીપાવલિભિઃ પૃથક્ ॥ ૪૭॥

વિપ્રસ્ત્રિયઃ પતિમતીસ્તથા તૈઃ સમપૂજયત્ ।
લવણાપૂપતામ્બૂલકણ્ઠસૂત્રફલેક્ષુભિઃ ॥ ૪૮॥

તસ્યૈ સ્ત્રિયસ્તાઃ પ્રદદુઃ શેષાં યુયુજુરાશિષઃ ।
તાભ્યો દેવ્યૈ નમશ્ચક્રે શેષાં ચ જગૃહે વધૂઃ ॥ ૪૯॥

મુનિવ્રતમથ ત્યક્ત્વા નિશ્ચક્રામામ્બિકાગૃહાત્ ।
પ્રગૃહ્ય પાણિના ભૃત્યાં રત્નમુદ્રોપશોભિના ॥ ૫૦॥

તાં દેવમાયામિવ વીરમોહિનીં
સુમધ્યમાં કુણ્ડલમણ્ડિતાનનામ્ ।
શ્યામાં નિતમ્બાર્પિતરત્નમેખલાં
વ્યઞ્જત્સ્તનીં કુન્તલશઙ્કિતેક્ષણામ્ ॥ ૫૧॥

શુચિસ્મિતાં બિમ્બફલાધરદ્યુતિ
શોણાયમાનદ્વિજકુન્દકુડ્મલામ્ ।
પદા ચલન્તીં કલહંસગામિનીં
શિઞ્જત્કલાનૂપુરધામશોભિના ।
વિલોક્ય વીરા મુમુહુઃ સમાગતા
યશસ્વિનસ્તત્કૃતહૃચ્છયાર્દિતાઃ ॥ ૫૨॥

યાં વીક્ષ્ય તે નૃપતયસ્તદુદારહાસ-
વ્રીડાવલોકહૃતચેતસ ઉજ્ઝિતાસ્ત્રાઃ ।
પેતુઃ ક્ષિતૌ ગજરથાશ્વગતા વિમૂઢા
યાત્રાચ્છલેન હરયેઽર્પયતીં સ્વશોભામ્ ॥ ૫૩॥

સૈવં શનૈશ્ચલયતી ચલપદ્મકોશૌ
પ્રાપ્તિં તદા ભગવતઃ પ્રસમીક્ષમાણા ।
ઉત્સાર્ય વામકરજૈરલકાનપાઙ્ગૈઃ
પ્રાપ્તાન્ હ્રિયૈક્ષત નૃપાન્ દદૃશેઽચ્યુતં સા ॥ ૫૪॥

તાં રાજકન્યાં રથમારુરુક્ષતીં
જહાર કૃષ્ણો દ્વિષતાં સમીક્ષતામ્ ।
રથં સમારોપ્ય સુપર્ણલક્ષણં
રાજન્યચક્રં પરિભૂય માધવઃ ॥ ૫૫॥

તતો યયૌ રામપુરોગમૈઃ શનૈઃ
શ‍ૃગાલમધ્યાદિવ ભાગહૃદ્ધરિઃ ॥ ૫૬॥

તં માનિનઃ સ્વાભિભવં યશઃક્ષયં
પરે જરાસન્ધમુખા ન સેહિરે ।
અહો ધિગસ્માન્યશ આત્તધન્વનાં
ગોપૈર્હૃતં કેસરિણાં મૃગૈરિવ ॥ ૫૭॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે રુક્મિણીહરણં
નામ ત્રિપઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ ॥ ૫૩॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ચતુઃપઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ - ૫૪ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇતિ સર્વે સુસંરબ્ધા વાહાનારુહ્ય દંશિતાઃ ।
સ્વૈઃ સ્વૈર્બલૈઃ પરિક્રાન્તા અન્વીયુર્ધૃતકાર્મુકાઃ ॥ ૧॥

તાનાપતત આલોક્ય યાદવાનીકયૂથપાઃ ।
તસ્થુસ્તત્સમ્મુખા રાજન્ વિસ્ફૂર્જ્ય સ્વધનૂંષિ તે ॥ ૨॥

અશ્વપૃષ્ઠે ગજસ્કન્ધે રથોપસ્થે ચ કોવિદાઃ ।

મુમુચુઃ શરવર્ષાણિ મેઘા અદ્રિષ્વપો યથા ॥ ૩॥

પત્યુર્બલં શરાસારૈશ્છન્નં વીક્ષ્ય સુમધ્યમા ।
સવ્રીડમૈક્ષત્તદ્વક્ત્રં ભયવિહ્વલલોચના ॥ ૪॥

પ્રહસ્ય ભગવાનાહ મા સ્મ ભૈર્વામલોચને ।
વિનઙ્ક્ષ્યત્યધુનૈવૈતત્તાવકૈઃ શાત્રવં બલમ્ ॥ ૫॥

તેષાં તદ્વિક્રમં વીરા ગદસઙ્કર્ષણાદયઃ ।
અમૃષ્યમાણા નારાચૈર્જઘ્નુર્હયગજાન્ રથાન્ ॥ ૬॥

પેતુઃ શિરાંસિ રથિનામશ્વિનાં ગજિનાં ભુવિ ।
સકુણ્ડલકિરીટાનિ સોષ્ણીષાણિ ચ કોટિશઃ ॥ ૭॥

હસ્તાઃ સાસિગદેષ્વાસાઃ કરભા ઊરવોઽઙ્ઘ્રયઃ ।
અશ્વાશ્વતરનાગોષ્ટ્રખરમર્ત્યશિરાંસિ ચ ॥ ૮॥

હન્યમાનબલાનીકા વૃષ્ણિભિર્જયકાઙ્ક્ષિભિઃ ।
રાજાનો વિમુખા જગ્મુર્જરાસન્ધપુરઃસરાઃ ॥ ૯॥

શિશુપાલં સમભ્યેત્ય હૃતદારમિવાતુરમ્ ।
નષ્ટત્વિષં ગતોત્સાહં શુષ્યદ્વદનમબ્રુવન્ ॥ ૧૦॥

ભો ભોઃ પુરુષશાર્દૂલ દૌર્મનસ્યમિદં ત્યજ ।
ન પ્રિયાપ્રિયયો રાજન્ નિષ્ઠા દેહિષુ દૃશ્યતે ॥ ૧૧॥

યથા દારુમયી યોષિન્નૃત્યતે કુહકેચ્છયા ।
એવમીશ્વરતન્ત્રોઽયમીહતે સુખદુઃખયોઃ ॥ ૧૨॥

શૌરેઃ સપ્તદશાહં વૈ સંયુગાનિ પરાજિતઃ ।
ત્રયોવિંશતિભિઃ સૈન્યૈર્જિગ્યે એકમહં પરમ્ ॥ ૧૩॥

તથાપ્યહં ન શોચામિ ન પ્રહૃષ્યામિ કર્હિચિત્ ।
કાલેન દૈવયુક્તેન જાનન્ વિદ્રાવિતં જગત્ ॥ ૧૪॥

અધુનાપિ વયં સર્વે વીરયૂથપયૂથપાઃ ।
પરાજિતાઃ ફલ્ગુતન્ત્રૈર્યદુભિઃ કૃષ્ણપાલિતૈઃ ॥ ૧૫॥

રિપવો જિગ્યુરધુના કાલ આત્માનુસારિણિ ।
તદા વયં વિજેષ્યામો યદા કાલઃ પ્રદક્ષિણઃ ॥ ૧૬॥

એવં પ્રબોધિતો મિત્રૈશ્ચૈદ્યોઽગાત્સાનુગઃ પુરમ્ ।
હતશેષાઃ પુનસ્તેઽપિ યયુઃ સ્વં સ્વં પુરં નૃપાઃ ॥ ૧૭॥

રુક્મી તુ રાક્ષસોદ્વાહં કૃષ્ણદ્વિડસહન્ સ્વસુઃ ।
પૃષ્ઠતોઽન્વગમત્કૃષ્ણમક્ષૌહિણ્યા વૃતો બલી ॥ ૧૮॥

રુક્મ્યમર્ષી સુસંરબ્ધઃ શ ृણ્વતાં સર્વભૂભુજામ્ ।
પ્રતિજજ્ઞે મહાબાહુર્દંશિતઃ સશરાસનઃ ॥ ૧૯॥

અહત્વા સમરે કૃષ્ણમપ્રત્યૂહ્ય ચ રુક્મિણીમ્ ।
કુણ્ડિનં ન પ્રવેક્ષ્યામિ સત્યમેતદ્બ્રવીમિ વઃ ॥ ૨૦॥

ઇત્યુક્ત્વા રથમારુહ્ય સારથિં પ્રાહ સત્વરઃ ।
ચોદયાશ્વાન્ યતઃ કૃષ્ણસ્તસ્ય મે સંયુગં ભવેત્ ॥ ૨૧॥

અદ્યાહં નિશિતૈર્બાણૈર્ગોપાલસ્ય સુદુર્મતેઃ ।
નેષ્યે વીર્યમદં યેન સ્વસા મે પ્રસભં હૃતા ॥ ૨૨॥

વિકત્થમાનઃ કુમતિરીશ્વરસ્યાપ્રમાણવિત્ ।
રથેનૈકેન ગોવિન્દં તિષ્ઠ તિષ્ઠેત્યથાહ્વયત્ ॥ ૨૩॥

ધનુર્વિકૃષ્ય સુદૃઢં જઘ્ને કૃષ્ણં ત્રિભિઃ શરૈઃ ।
આહ ચાત્ર ક્ષણં તિષ્ઠ યદૂનાં કુલપાંસન ॥ ૨૪॥

કુત્ર યાસિ સ્વસારં મે મુષિત્વા ધ્વાઙ્ક્ષવદ્ધવિઃ ।
હરિષ્યેઽદ્ય મદં મન્દ માયિનઃ કૂટયોધિનઃ ॥ ૨૫॥

યાવન્ન મે હતો બાણૈઃ શયીથા મુઞ્ચ દારીકામ્ ।
સ્મયન્ કૃષ્ણો ધનુશ્છિત્ત્વા ષડ્ભિર્વિવ્યાધ રુક્મિણમ્ ॥ ૨૬॥

અષ્ટભિશ્ચતુરો વાહાન્ દ્વાભ્યાં સૂતં ધ્વજં ત્રિભિઃ ।
સ ચાન્યદ્ધનુરાધાય કૃષ્ણં વિવ્યાધ પઞ્ચભિઃ ॥ ૨૭॥

તૈસ્તાડિતઃ શરૌઘૈસ્તુ ચિચ્છેદ ધનુરચ્યુતઃ ।
પુનરન્યદુપાદત્ત તદપ્યચ્છિનદવ્યયઃ ॥ ૨૮॥

પરિઘં પટ્ટિશં શૂલં ચર્માસી શક્તિતોમરૌ ।
યદ્યદાયુધમાદત્ત તત્સર્વં સોઽચ્છિનદ્ધરિઃ ॥ ૨૯॥

તતો રથાદવપ્લુત્ય ખડ્ગપાણિર્જિઘાંસયા ।
કૃષ્ણમભ્યદ્રવત્ક્રુદ્ધઃ પતઙ્ગ ઇવ પાવકમ્ ॥ ૩૦॥

તસ્ય ચાપતતઃ ખડ્ગં તિલશશ્ચર્મ ચેષુભિઃ ।
છિત્ત્વાસિમાદદે તિગ્મં રુક્મિણં હન્તુમુદ્યતઃ ॥ ૩૧॥

દૃષ્ટ્વા ભ્રાતૃવધોદ્યોગં રુક્મિણી ભયવિહ્વલા ।
પતિત્વા પાદયોર્ભર્તુરુવાચ કરુણં સતી ॥ ૩૨॥

યોગેશ્વરાપ્રમેયાત્મન્ દેવ દેવ જગત્પતે ।
હન્તું નાર્હસિ કલ્યાણ ભ્રાતરં મે મહાભુજ ॥ ૩૩॥

શ્રીશુક ઉવાચ
તયા પરિત્રાસવિકમ્પિતાઙ્ગયા
શુચાવશુષ્યન્મુખરુદ્ધકણ્ઠયા ।
કાતર્યવિસ્રંસિતહેમમાલયા
ગૃહીતપાદઃ કરુણો ન્યવર્તત ॥ ૩૪॥

ચૈલેન બદ્ધ્વા તમસાધુકારિણં
સશ્મશ્રુકેશં પ્રવપન્ વ્યરૂપયત્ ।
તાવન્મમર્દુઃ પરસૈન્યમદ્ભુતં
યદુપ્રવીરા નલિનીં યથા ગજાઃ ॥ ૩૫॥

કૃષ્ણાન્તિકમુપવ્રજ્ય દદૃશુસ્તત્ર રુક્મિણમ્ ।
તથા ભૂતં હતપ્રાયં દૃષ્ટ્વા સઙ્કર્ષણો વિભુઃ ।
વિમુચ્ય બદ્ધં કરુણો ભગવાન્ કૃષ્ણમબ્રવીત્ ॥ ૩૬॥

અસાધ્વિદં ત્વયા કૃષ્ણ કૃતમસ્મજ્જુગુપ્સિતમ્ ।
વપનં શ્મશ્રુકેશાનાં વૈરૂપ્યં સુહૃદો વધઃ ॥ ૩૭॥

મૈવાસ્માન્ સાધ્વ્યસૂયેથા ભ્રાતુર્વૈરૂપ્યચિન્તયા ।
સુખદુઃખદો ન ચાન્યોઽસ્તિ યતઃ સ્વકૃતભુક્ પુમાન્ ॥ ૩૮॥

બન્ધુર્વધાર્હદોષોઽપિ ન બન્ધોર્વધમર્હતિ ।
ત્યાજ્યઃ સ્વેનૈવ દોષેણ હતઃ કિં હન્યતે પુનઃ ॥ ૩૯॥

ક્ષત્રિયાણામયં ધર્મઃ પ્રજાપતિવિનિર્મિતઃ ।
ભ્રાતાપિ ભ્રાતરં હન્યાદ્યેન ઘોરતરસ્તતઃ ॥ ૪૦॥

રાજ્યસ્ય ભૂમેર્વિત્તસ્ય સ્ત્રિયો માનસ્ય તેજસઃ ।
માનિનોઽન્યસ્ય વા હેતોઃ શ્રીમદાન્ધાઃ ક્ષિપન્તિ હિ ॥ ૪૧॥

તવેયં વિષમા બુદ્ધિઃ સર્વભૂતેષુ દુર્હૃદામ્ ।
યન્મન્યસે સદાભદ્રં સુહૃદાં ભદ્રમજ્ઞવત્ ॥ ૪૨॥

આત્મમોહો નૃણામેષ કલ્પતે દેવમાયયા ।
સુહૃદ્દુર્હૃદુદાસીન ઇતિ દેહાત્મમાનિનામ્ ॥ ૪૩॥

એક એવ પરો હ્યાત્મા સર્વેષામપિ દેહિનામ્ ।
નાનેવ ગૃહ્યતે મૂઢૈર્યથા જ્યોતિર્યથા નભઃ ॥ ૪૪॥

દેહ આદ્યન્તવાનેષ દ્રવ્યપ્રાણગુણાત્મકઃ ।
આત્મન્યવિદ્યયા કૢપ્તઃ સંસારયતિ દેહિનમ્ ॥ ૪૫॥

નાત્મનોઽન્યેન સંયોગો વિયોગશ્ચાસતઃ સતિ ।
તદ્ધેતુત્વાત્તત્પ્રસિદ્ધેર્દૃગ્રૂપાભ્યાં યથા રવેઃ ॥ ૪૬॥

જન્માદયસ્તુ દેહસ્ય વિક્રિયા નાત્મનઃ ક્વચિત્ ।
કલાનામિવ નૈવેન્દોર્મૃતિર્હ્યસ્ય કુહૂરિવ ॥ ૪૭॥

યથા શયાન આત્માનં વિષયાન્ ફલમેવ ચ ।
અનુભુઙ્ક્તેઽપ્યસત્યર્થે તથાઽઽપ્નોત્યબુધો ભવમ્ ॥ ૪૮॥

તસ્માદજ્ઞાનજં શોકમાત્મશોષવિમોહનમ્ ।
તત્ત્વજ્ઞાનેન નિર્હૃત્ય સ્વસ્થા ભવ શુચિસ્મિતે ॥ ૪૯॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવં ભગવતા તન્વી રામેણ પ્રતિબોધિતા ।
વૈમનસ્યં પરિત્યજ્ય મનો બુદ્ધ્યા સમાદધે ॥ ૫૦॥

પ્રાણાવશેષ ઉત્સૃષ્ટો દ્વિડ્ભિર્હતબલપ્રભઃ ।
સ્મરન્ વિરૂપકરણં વિતથાત્મમનોરથઃ ॥ ૫૧॥

ચક્રે ભોજકટં નામ નિવાસાય મહત્પુરમ્ ।
અહત્વા દુર્મતિં કૃષ્ણમપ્રત્યૂહ્ય યવીયસીમ્ ।
કુણ્ડિનં ન પ્રવેક્ષ્યામીત્યુક્ત્વા તત્રાવસદ્રુષા ॥ ૫૨॥

ભગવાન્ ભીષ્મકસુતામેવં નિર્જિત્ય ભૂમિપાન્ ।
પુરમાનીય વિધિવદુપયેમે કુરૂદ્વહ ॥ ૫૩॥

તદા મહોત્સવો નૃણાં યદુપુર્યાં ગૃહે ગૃહે ।

અભૂદનન્યભાવાનાં કૃષ્ણે યદુપતૌ નૃપ ॥ ૫૪॥

નરા નાર્યશ્ચ મુદિતાઃ પ્રમૃષ્ટમણિકુણ્ડલાઃ ।
પારિબર્હમુપાજહ્રુર્વરયોશ્ચિત્રવાસસોઃ ॥ ૫૫॥

સા વૃષ્ણિપુર્યુત્તભિતેન્દ્રકેતુભિ-
ર્વિચિત્રમાલ્યામ્બરરત્નતોરણૈઃ ।
બભૌ પ્રતિદ્વાર્યુપક્લૃપ્તમઙ્ગલૈ-
રાપૂર્ણકુમ્ભાગુરુધૂપદીપકૈઃ ॥ ૫૬॥

સિક્તમાર્ગા મદચ્યુદ્ભિરાહૂતપ્રેષ્ઠભૂભુજામ્ ।
ગજૈર્દ્વાઃસુ પરામૃષ્ટરમ્ભાપૂગોપશોભિતા ॥ ૫૭॥

કુરુસૃઞ્જયકૈકેયવિદર્ભયદુકુન્તયઃ ।
મિથો મુમુદિરે તસ્મિન્ સમ્ભ્રમાત્પરિધાવતામ્ ॥ ૫૮॥

રુક્મિણ્યા હરણં શ્રુત્વા ગીયમાનં તતસ્તતઃ ।
રાજાનો રાજકન્યાશ્ચ બભૂવુર્ભૃશવિસ્મિતાઃ ॥ ૫૯॥

દ્વારકાયામભૂદ્રાજન્ મહામોદઃ પુરૌકસામ્ ।
રુક્મિણ્યા રમયોપેતં દૃષ્ટ્વા કૃષ્ણં શ્રિયઃપતિમ્ ॥ ૬૦॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે રુક્મિણ્યુદ્વાહે
ચતુઃપઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ ॥ ૫૪॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ પઞ્ચપઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ - ૫૫ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
કામસ્તુ વાસુદેવાંશો દગ્ધઃ પ્રાગ્રુદ્રમન્યુના ।
દેહોપપત્તયે ભૂયસ્તમેવ પ્રત્યપદ્યત ॥ ૧॥

સ એવ જાતો વૈદર્ભ્યાં કૃષ્ણવીર્યસમુદ્ભવઃ ।
પ્રદ્યુમ્ન ઇતિ વિખ્યાતઃ સર્વતોઽનવમઃ પિતુઃ ॥ ૨॥

તં શમ્બરઃ કામરૂપી હૃત્વા તોકમનિર્દશમ્ ।
સ વિદિત્વાઽઽત્મનઃ શત્રું પ્રાસ્યોદન્વત્યગાદ્ગૃહમ્ ॥ ૩॥

તં નિર્જગાર બલવાન્ મીનઃ સોઽપ્યપરૈઃ સહ ।
વૃતો જાલેન મહતા ગૃહીતો મત્સ્યજીવિભિઃ ॥ ૪॥

તં શમ્બરાય કૈવર્તા ઉપાજહ્રુરુપાયનમ્ ।
સૂદા મહાનસં નીત્વાવદ્યન્ સુધિતિનાદ્ભુતમ્ ॥ ૫॥

દૃષ્ટ્વા તદુદરે બાલં માયાવત્યૈ ન્યવેદયન્ ।
નારદોઽકથયત્સર્વં તસ્યાઃ શઙ્કિતચેતસઃ ।
બાલસ્ય તત્ત્વમુત્પત્તિં મત્સ્યોદરનિવેશનમ્ ॥ ૬॥

સા ચ કામસ્ય વૈ પત્ની રતિર્નામ યશસ્વિની ।
પત્યુર્નિર્દગ્ધદેહસ્ય દેહોત્પત્તિં પ્રતીક્ષતી ॥ ૭॥

નિરૂપિતા શમ્બરેણ સા સૂદૌદનસાધને ।
કામદેવં શિશું બુદ્ધ્વા ચક્રે સ્નેહં તદાર્ભકે ॥ ૮॥

નાતિદીર્ઘેણ કાલેન સ કાર્ષ્ણી રૂઢયૌવનઃ ।
જનયામાસ નારીણાં વીક્ષન્તીનાં ચ વિભ્રમમ્ ॥ ૯॥

સા તં પતિં પદ્મદલાયતેક્ષણં
પ્રલમ્બબાહું નરલોકસુન્દરમ્ ।
સવ્રીડહાસોત્તભિતભ્રુવેક્ષતી
પ્રીત્યોપતસ્થે રતિરઙ્ગ સૌરતૈઃ ॥ ૧૦॥

તામાહ ભગવાન્ કાર્ષ્ણિર્માતસ્તે મતિરન્યથા ।
માતૃભાવમતિક્રમ્ય વર્તસે કામિની યથા ॥ ૧૧॥

રતિરુવાચ
ભવાન્ નારાયણસુતઃ શમ્બરેણ હૃતો ગૃહાત્ ।
અહં તેઽધિકૃતા પત્ની રતિઃ કામો ભવાન્ પ્રભો ॥ ૧૨॥

એષ ત્વાનિર્દશં સિન્ધાવક્ષિપચ્છમ્બરોઽસુરઃ ।
મત્સ્યોઽગ્રસીત્તદુદરાદિહ પ્રાપ્તો ભવાન્ પ્રભો ॥ ૧૩॥

તમિમં જહિ દુર્ધર્ષં દુર્જયં શત્રુમાત્મનઃ ।
માયાશતવિદં ત્વં ચ માયાભિર્મોહનાદિભિઃ ॥ ૧૪॥

પરિશોચતિ તે માતા કુરરીવ ગતપ્રજા ।
પુત્રસ્નેહાકુલા દીના વિવત્સા ગૌરિવાતુરા ॥ ૧૫॥

પ્રભાષ્યૈવં દદૌ વિદ્યાં પ્રદ્યુમ્નાય મહાત્મને ।
માયાવતી મહામાયાં સર્વમાયાવિનાશિનીમ્ ॥ ૧૬॥

સ ચ શમ્બરમભ્યેત્ય સંયુગાય સમાહ્વયત્ ।
અવિષહ્યૈસ્તમાક્ષેપૈઃ ક્ષિપન્ સઞ્જનયન્ કલિમ્ ॥ ૧૭॥

સોઽધિક્ષિપ્તો દુર્વચોભિઃ પાદાહત ઇવોરગઃ ।
નિશ્ચક્રામ ગદાપાણિરમર્ષાત્તામ્રલોચનઃ ॥ ૧૮॥

ગદામાવિધ્ય તરસા પ્રદ્યુમ્નાય મહાત્મને ।
પ્રક્ષિપ્ય વ્યનદન્નાદં વજ્રનિષ્પેષનિષ્ઠુરમ્ ॥ ૧૯॥

તામાપતન્તીં ભગવાન્ પ્રદ્યુમ્નો ગદયા ગદામ્ ।
અપાસ્ય શત્રવે ક્રુદ્ધઃ પ્રાહિણોત્સ્વગદાં નૃપ ॥ ૨૦॥

સ ચ માયાં સમાશ્રિત્ય દૈતેયીં મયદર્શિતામ્ ।
મુમુચેઽસ્ત્રમયં વર્ષં કાર્ષ્ણૌ વૈહાયસોઽસુરઃ ॥ ૨૧॥

બાધ્યમાનોઽસ્ત્રવર્ષેણ રૌક્મિણેયો મહારથઃ ।
સત્ત્વાત્મિકાં મહાવિદ્યાં સર્વમાયોપમર્દિનીમ્ ॥ ૨૨॥

તતો ગૌહ્યકગાન્ધર્વપૈશાચોરગરાક્ષસીઃ ।
પ્રાયુઙ્ક્ત શતશો દૈત્યઃ કાર્ષ્ણિર્વ્યધમયત્સ તાઃ ॥ ૨૩॥

નિશાતમસિમુદ્યમ્ય સકિરીટં સકુણ્ડલમ્ ।
શમ્બરસ્ય શિરઃ કાયાત્તામ્રશ્મશ્ર્વોજસાહરત્ ॥ ૨૪॥

આકીર્યમાણો દિવિજૈઃ સ્તુવદ્ભિઃ કુસુમોત્કરૈઃ ।
ભાર્યયામ્બરચારિણ્યા પુરં નીતો વિહાયસા ॥ ૨૫॥

અન્તઃપુરવરં રાજન્ લલનાશતસઙ્કુલમ્ ।
વિવેશ પત્ન્યા ગગનાદ્વિદ્યુતેવ બલાહકઃ ॥ ૨૬॥

તં દૃષ્ટ્વા જલદશ્યામં પીતકૌશેયવાસસમ્ ।
પ્રલમ્બબાહું તામ્રાક્ષં સુસ્મિતં રુચિરાનનમ્ ॥ ૨૭॥

સ્વલઙ્કૃતમુખામ્ભોજં નીલવક્રાલકાલિભિઃ ।
કૃષ્ણં મત્વા સ્ત્રિયો હ્રીતા નિલિલ્યુસ્તત્ર તત્ર હ ॥ ૨૮॥

અવધાર્ય શનૈરીષદ્વૈલક્ષણ્યેન યોષિતઃ ।
ઉપજગ્મુઃ પ્રમુદિતાઃ સસ્ત્રીરત્નં સુવિસ્મિતાઃ ॥ ૨૯॥

અથ તત્રાસિતાપાઙ્ગી વૈદર્ભી વલ્ગુભાષિણી ।
અસ્મરત્સ્વસુતં નષ્ટં સ્નેહસ્નુતપયોધરા ॥ ૩૦॥

કો ન્વયં નરવૈદૂર્યઃ કસ્ય વા કમલેક્ષણઃ ।
ધૃતઃ કયા વા જઠરે કેયં લબ્ધા ત્વનેન વા ॥ ૩૧॥

મમ ચાપ્યાત્મજો નષ્ટો નીતો યઃ સૂતિકાગૃહાત્ ।
એતત્તુલ્યવયોરૂપો યદિ જીવતિ કુત્રચિત્ ॥ ૩૨॥

કથં ત્વનેન સમ્પ્રાપ્તં સારૂપ્યં શાર્ઙ્ગધન્વનઃ ।
આકૃત્યાવયવૈર્ગત્યા સ્વરહાસાવલોકનૈઃ ॥ ૩૩॥

સ એવ વા ભવેન્નૂનં યો મે ગર્ભે ધૃતોઽર્ભકઃ ।
અમુષ્મિન્ પ્રીતિરધિકા વામઃ સ્ફુરતિ મે ભુજઃ ॥ ૩૪॥

એવં મીમાંસમાનાયાં વૈદર્ભ્યાં દેવકીસુતઃ ।
દેવક્યાનકદુન્દુભ્યામુત્તમશ્લોક આગમત્ ॥ ૩૫॥

વિજ્ઞાતાર્થોઽપિ ભગવાંસ્તૂષ્ણીમાસ જનાર્દનઃ ।
નારદોઽકથયત્સર્વં શમ્બરાહરણાદિકમ્ ॥ ૩૬॥

તચ્છ્રુત્વા મહદાશ્ચર્યં કૃષ્ણાન્તઃપુરયોષિતઃ ।
અભ્યનન્દન્ બહૂનબ્દાન્ નષ્ટં મૃતમિવાગતમ્ ॥ ૩૭॥

દેવકી વસુદેવશ્ચ કૃષ્ણરામૌ તથા સ્ત્રિયઃ ।
દમ્પતી તૌ પરિષ્વજ્ય રુક્મિણી ચ યયુર્મુદમ્ ॥ ૩૮॥

નષ્ટં પ્રદ્યુમ્નમાયાતમાકર્ણ્ય દ્વારકૌકસઃ ।
અહો મૃત ઇવાયાતો બાલો દિષ્ટ્યેતિ હાબ્રુવન્ ॥ ૩૯॥

યં વૈ મુહુઃ પિતૃસરૂપનિજેશભાવા-
સ્તન્માતરો યદભજન્ રહરૂઢભાવાઃ ।
ચિત્રં ન તત્ખલુ રમાસ્પદબિમ્બબિમ્બે
કામે સ્મરેઽક્ષવિષયે કિમુતાન્યનાર્યઃ ॥ ૪૦॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં

સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે પ્રદ્યુમ્નોત્પત્તિ-
નિરૂપણં નામ પઞ્ચપઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ ॥ ૫૫॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ષટ્પઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ - ૫૬ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
સત્રાજિતઃ સ્વતનયાં કૃષ્ણાય કૃતકિલ્બિષઃ ।
સ્યમન્તકેન મણિના સ્વયમુદ્યમ્ય દત્તવાન્ ॥ ૧॥

રાજોવાચ
સત્રાજિતઃ કિમકરોદ્બ્રહ્મન્ કૃષ્ણસ્ય કિલ્બિષમ્ ।
સ્યમન્તકઃ કુતસ્તસ્ય કસ્માદ્દત્તા સુતા હરેઃ ॥ ૨॥

શ્રીશુક ઉવાચ
આસીત્સત્રાજિતઃ સૂર્યો ભક્તસ્ય પરમઃ સખા ।
પ્રીતસ્તસ્મૈ મણિં પ્રાદાત્સૂર્યસ્તુષ્ટઃ સ્યમન્તકમ્ ॥ ૩॥

સ તં બિભ્રન્ મણિં કણ્ઠે ભ્રાજમાનો યથા રવિઃ ।
પ્રવિષ્ટો દ્વારકાં રાજંસ્તેજસા નોપલક્ષિતઃ ॥ ૪॥

તં વિલોક્ય જના દૂરાત્તેજસા મુષ્ટદૃષ્ટયઃ ।
દીવ્યતેઽક્ષૈર્ભગવતે શશંસુઃ સૂર્યશઙ્કિતાઃ ॥ ૫॥

નારાયણ નમસ્તેઽસ્તુ શઙ્ખચક્રગદાધર ।
દામોદરારવિન્દાક્ષ ગોવિન્દ યદુનન્દન ॥ ૬॥

એષ આયાતિ સવિતા ત્વાં દિદૃક્ષુર્જગત્પતે ।
મુષ્ણન્ ગભસ્તિચક્રેણ નૃણાં ચક્ષૂંષિ તિગ્મગુઃ ॥ ૭॥

નન્વન્વિચ્છન્તિ તે માર્ગં ત્રિલોક્યાં વિબુધર્ષભાઃ ।
જ્ઞાત્વાદ્ય ગૂઢં યદુષુ દ્રષ્ટું ત્વાં યાત્યજઃ પ્રભો ॥ ૮॥

શ્રીશુક ઉવાચ
નિશમ્ય બાલવચનં પ્રહસ્યામ્બુજલોચનઃ ।

પ્રાહ નાસૌ રવિર્દેવઃ સત્રાજિન્મણિના જ્વલન્ ॥ ૯॥

સત્રાજિત્સ્વગૃહં શ્રીમત્કૃતકૌતુકમઙ્ગલમ્ ।
પ્રવિશ્ય દેવસદને મણિં વિપ્રૈર્ન્યવેશયત્ ॥ ૧૦॥

દિને દિને સ્વર્ણભારાનષ્ટૌ સ સૃજતિ પ્રભો ।
દુર્ભિક્ષમાર્યરિષ્ટાનિ સર્પાધિવ્યાધયોઽશુભાઃ ।
ન સન્તિ માયિનસ્તત્ર યત્રાસ્તેઽભ્યર્ચિતો મણિઃ ॥ ૧૧॥

સ યાચિતો મણિં ક્વાપિ યદુરાજાય શૌરિણા ।
નૈવાર્થકામુકઃ પ્રાદાદ્યાચ્ઞાભઙ્ગમતર્કયન્ ॥ ૧૨॥

તમેકદા મણિં કણ્ઠે પ્રતિમુચ્ય મહાપ્રભમ્ ।
પ્રસેનો હયમારુહ્ય મૃગયાં વ્યચરદ્વને ॥ ૧૩॥

પ્રસેનં સહયં હત્વા મણિમાચ્છિદ્ય કેસરી ।
ગિરિં વિશન્ જામ્બવતા નિહતો મણિમિચ્છતા ॥ ૧૪॥

સોઽપિ ચક્રે કુમારસ્ય મણિં ક્રીડનકં બિલે ।
અપશ્યન્ ભ્રાતરં ભ્રાતા સત્રાજિત્પર્યતપ્યત ॥ ૧૫॥

પ્રાયઃ કૃષ્ણેન નિહતો મણિગ્રીવો વનં ગતઃ ।
ભ્રાતા મમેતિ તચ્છ્રુત્વા કર્ણે કર્ણેઽજપન્ જનાઃ ॥ ૧૬॥

ભગવાંસ્તદુપશ્રુત્ય દુર્યશો લિપ્તમાત્મનિ ।
માર્ષ્ટું પ્રસેનપદવીમન્વપદ્યત નાગરૈઃ ॥ ૧૭॥

હતં પ્રસેનમશ્વં ચ વીક્ષ્ય કેસરિણા વને ।
તં ચાદ્રિપૃષ્ઠે નિહતં ઋક્ષેણ દદૃશુર્જનાઃ ॥ ૧૮॥

ઋક્ષરાજબિલં ભીમમન્ધેન તમસાઽઽવૃતમ્ ।
એકો વિવેશ ભગવાનવસ્થાપ્ય બહિઃ પ્રજાઃ ॥ ૧૯॥

તત્ર દૃષ્ટ્વા મણિપ્રેષ્ઠં બાલક્રીડનકં કૃતમ્ ।
હર્તું કૃતમતિસ્તસ્મિન્નવતસ્થેઽર્ભકાન્તિકે ॥ ૨૦॥

તમપૂર્વં નરં દૃષ્ટ્વા ધાત્રી ચુક્રોશ ભીતવત્ ।
તચ્છ્રુત્વાભ્યદ્રવત્ક્રુદ્ધો જામ્બવાન્ બલિનાં વરઃ ॥ ૨૧॥

સ વૈ ભગવતા તેન યુયુધે સ્વામિનાઽઽત્મનઃ ।
પુરુષં પ્રાકૃતં મત્વા કુપિતો નાનુભાવવિત્ ॥ ૨૨॥

દ્વન્દ્વયુદ્ધં સુતુમુલમુભયોર્વિજિગીષતોઃ ।
આયુધાશ્મદ્રુમૈર્દોર્ભિઃ ક્રવ્યાર્થે શ્યેનયોરિવ ॥ ૨૩॥

આસીત્તદષ્ટાવિંશાહમિતરેતરમુષ્ટિભિઃ ।
વજ્રનિષ્પેષપરુષૈરવિશ્રમમહર્નિશમ્ ॥ ૨૪॥

કૃષ્ણમુષ્ટિવિનિષ્પાતનિષ્પિષ્ટાઙ્ગોરુબન્ધનઃ ।
ક્ષીણસત્ત્વઃ સ્વિન્નગાત્રસ્તમાહાતીવ વિસ્મિતઃ ॥ ૨૫॥

જાને ત્વાં સર્વભૂતાનાં પ્રાણ ઓજઃ સહો બલમ્ ।
વિષ્ણું પુરાણપુરુષં પ્રભવિષ્ણુમધીશ્વરમ્ ॥ ૨૬॥

ત્વં હિ વિશ્વસૃજાં સ્રષ્ટા સૃજ્યાનામપિ યચ્ચ સત્ ।
કાલઃ કલયતામીશઃ પર આત્મા તથાઽઽત્મનામ્ ॥ ૨૭॥

યસ્યેષદુત્કલિતરોષકટાક્ષમોક્ષૈ-
ર્વર્ત્માદિશત્ક્ષુભિતનક્રતિમિઙ્ગિલોઽબ્ધિઃ ।
સેતુઃ કૃતઃ સ્વયશ ઉજ્જ્વલિતા ચ લઙ્કા
રક્ષઃ શિરાંસિ ભુવિ પેતુરિષુક્ષતાનિ ॥ ૨૮॥

ઇતિ વિજ્ઞાતવિજ્ઞાનં ઋક્ષરાજાનમચ્યુતઃ ।
વ્યાજહાર મહારાજ ભગવાન્ દેવકીસુતઃ ॥ ૨૯॥

અભિમૃશ્યારવિન્દાક્ષઃ પાણિના શઙ્કરેણ તમ્ ।
કૃપયા પરયા ભક્તં પ્રેમગમ્ભીરયા ગિરા ॥ ૩૦॥

મણિહેતોરિહ પ્રાપ્તા વયમૃક્ષપતે બિલમ્ ।
મિથ્યાભિશાપં પ્રમૃજન્નાત્મનો મણિનામુના ॥ ૩૧॥

ઇત્યુક્તઃ સ્વાં દુહિતરં કન્યાં જામ્બવતીં મુદા ।
અર્હણાર્થં સ મણિના કૃષ્ણાયોપજહાર હ ॥ ૩૨॥

અદૃષ્ટ્વા નિર્ગમં શૌરેઃ પ્રવિષ્ટસ્ય બિલં જનાઃ ।
પ્રતીક્ષ્ય દ્વાદશાહાનિ દુઃખિતાઃ સ્વપુરં યયુઃ ॥ ૩૩॥

નિશમ્ય દેવકી દેવી રુક્મિણ્યાનકદુન્દુભિઃ ।
સુહૃદો જ્ઞાતયોઽશોચન્ બિલાત્કૃષ્ણમનિર્ગતમ્ ॥ ૩૪॥

સત્રાજિતં શપન્તસ્તે દુઃખિતા દ્વારકૌકસઃ ।

ઉપતસ્થુર્મહામાયાં દુર્ગાં કૃષ્ણોપલબ્ધયે ॥ ૩૫॥

તેષાં તુ દેવ્યુપસ્થાનાત્પ્રત્યાદિષ્ટાશિષા સ ચ ।
પ્રાદુર્બભૂવ સિદ્ધાર્થઃ સદારો હર્ષયન્ હરિઃ ॥ ૩૬॥

ઉપલભ્ય હૃષીકેશં મૃતં પુનરિવાગતમ્ ।
સહ પત્ન્યા મણિગ્રીવં સર્વે જાતમહોત્સવાઃ ॥ ૩૭॥

સત્રાજિતં સમાહૂય સભાયાં રાજસન્નિધૌ ।
પ્રાપ્તિં ચાખ્યાય ભગવાન્ મણિં તસ્મૈ ન્યવેદયત્ ॥ ૩૮॥

સ ચાતિવ્રીડિતો રત્નં ગૃહીત્વાવાઙ્મુખસ્તતઃ ।
અનુતપ્યમાનો ભવનમગમત્સ્વેન પાપ્મના ॥ ૩૯॥

સોઽનુધ્યાયંસ્તદેવાઘં બલવદ્વિગ્રહાકુલઃ ।
કથં મૃજામ્યાત્મરજઃ પ્રસીદેદ્વાચ્યુતઃ કથમ્ ॥ ૪૦॥

કિં કૃત્વા સાધુ મહ્યં સ્યાન્ન શપેદ્વા જનો યથા ।
અદીર્ઘદર્શનં ક્ષુદ્રં મૂઢં દ્રવિણલોલુપમ્ ॥ ૪૧॥

દાસ્યે દુહિતરં તસ્મૈ સ્ત્રીરત્નં રત્નમેવ ચ ।
ઉપાયોઽયં સમીચીનસ્તસ્ય શાન્તિર્ન ચાન્યથા ॥ ૪૨॥

એવં વ્યવસિતો બુદ્ધ્યા સત્રાજિત્સ્વસુતાં શુભામ્ ।
મણિં ચ સ્વયમુદ્યમ્ય કૃષ્ણાયોપજહાર હ ॥ ૪૩॥

તાં સત્યભામાં ભગવાનુપયેમે યથાવિધિ ।
બહુભિર્યાચિતાં શીલરૂપૌદાર્યગુણાન્વિતામ્ ॥ ૪૪॥

ભગવાનાહ ન મણિં પ્રતીચ્છામો વયં નૃપ ।
તવાસ્તાં દેવભક્તસ્ય વયં ચ ફલભાગિનઃ ॥ ૪૫॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવાતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે સ્યમન્તકો-
પાખ્યાને ષટ્પઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ ॥ ૫૬॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ સપ્તપઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ - ૫૭ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
વિજ્ઞાતાર્થોઽપિ ગોવિન્દો દગ્ધાનાકર્ણ્ય પાણ્ડવાન્ ।
કુન્તીં ચ કુલ્યકરણે સહ રામો યયૌ કુરૂન્ ॥ ૧॥

ભીષ્મં કૃપં સવિદુરં ગાન્ધારીં દ્રોણમેવ ચ ।
તુલ્યદુઃખૌ ચ સઙ્ગમ્ય હા કષ્ટમિતિ હોચતુઃ ॥ ૨॥

લબ્ધ્વૈતદન્તરં રાજન્ શતધન્વાનમૂચતુઃ ।
અક્રૂરકૃતવર્માણૌ મણિઃ કસ્માન્ન ગૃહ્યતે ॥ ૩॥

યોઽસ્મભ્યં સમ્પ્રતિશ્રુત્ય કન્યારત્નં વિગર્હ્ય નઃ ।
કૃષ્ણાયાદાન્ન સત્રાજિત્કસ્માદ્ભ્રાતરમન્વિયાત્ ॥ ૪॥

એવં ભિન્નમતિસ્તાભ્યાં સત્રાજિતમસત્તમઃ ।
શયાનમવધીલ્લોભાત્સ પાપઃ ક્ષીણજીવિતઃ ॥ ૫॥

સ્ત્રીણાં વિક્રોશમાનાનાં ક્રન્દન્તીનામનાથવત્ ।
હત્વા પશૂન્ સૌનિકવન્મણિમાદાય જગ્મિવાન્ ॥ ૬॥

સત્યભામા ચ પિતરં હતં વીક્ષ્ય શુચાર્પિતા ।
વ્યલપત્તાત તાતેતિ હા હતાસ્મીતિ મુહ્યતી ॥ ૭॥

તૈલદ્રોણ્યાં મૃતં પ્રાસ્ય જગામ ગજસાહ્વયમ્ ।
કૃષ્ણાય વિદિતાર્થાય તપ્તાઽઽચખ્યૌ પિતુર્વધમ્ ॥ ૮॥

તદાકર્ણ્યેશ્વરૌ રાજન્નનુસૃત્ય નૃલોકતામ્ ।
અહો નઃ પરમં કષ્ટમિત્યસ્રાક્ષૌ વિલેપતુઃ ॥ ૯॥

આગત્ય ભગવાંસ્તસ્માત્સભાર્યઃ સાગ્રજઃ પુરમ્ ।
શતધન્વાનમારેભે હન્તું હર્તું મણિં તતઃ ॥ ૧૦॥

સોઽપિ કૃષ્ણોદ્યમં જ્ઞાત્વા ભીતઃ પ્રાણપરીપ્સયા ।
સાહાય્યે કૃતવર્માણમયાચત સ ચાબ્રવીત્ ॥ ૧૧॥

નાહમીશ્વરયોઃ કુર્યાં હેલનં રામકૃષ્ણયોઃ ।
કો નુ ક્ષેમાય કલ્પેત તયોર્વૃજિનમાચરન્ ॥ ૧૨॥

કંસઃ સહાનુગોઽપીતો યદ્દ્વેષાત્ત્યાજિતઃ શ્રિયા ।
જરાસન્ધઃ સપ્તદશ સંયુગાન્ વિરથો ગતઃ ॥ ૧૩॥

પ્રત્યાખ્યાતઃ સ ચાક્રૂરં પાર્ષ્ણિગ્રાહમયાચત ।
સોઽપ્યાહ કો વિરુધ્યેત વિદ્વાનીશ્વરયોર્બલમ્ ॥ ૧૪॥

ય ઇદં લીલયા વિશ્વં સૃજત્યવતિ હન્તિ ચ ।
ચેષ્ટાં વિશ્વસૃજો યસ્ય ન વિદુર્મોહિતાજયા ॥ ૧૫॥

યઃ સપ્તહાયનઃ શૈલમુત્પાટ્યૈકેન પાણિના ।
દધાર લીલયા બાલ ઉચ્છિલીન્ધ્રમિવાર્ભકઃ ॥ ૧૬॥

નમસ્તસ્મૈ ભગવતે કૃષ્ણાયાદ્ભુતકર્મણે ।
અનન્તાયાદિભૂતાય કૂટસ્થાયાત્મને નમઃ ॥ ૧૭॥

પ્રત્યાખ્યાતઃ સ તેનાપિ શતધન્વા મહામણિમ્ ।
તસ્મિન્ ન્યસ્યાશ્વમારુહ્ય શતયોજનગં યયૌ ॥ ૧૮॥

ગરુડધ્વજમારુહ્ય રથં રામજનાર્દનૌ ।
અન્વયાતાં મહાવેગૈરશ્વૈ રાજન્ ગુરુદ્રુહમ્ ॥ ૧૯॥

મિથિલાયામુપવને વિસૃજ્ય પતિતં હયમ્ ।
પદ્ભ્યામધાવત્સન્ત્રસ્તઃ કૃષ્ણોઽપ્યન્વદ્રવદ્રુષા ॥ ૨૦॥

પદાતેર્ભગવાંસ્તસ્ય પદાતિસ્તિગ્મનેમિના ।
ચક્રેણ શિર ઉત્કૃત્ય વાસસોર્વ્યચિનોન્મણિમ્ ॥ ૨૧॥

અલબ્ધમણિરાગત્ય કૃષ્ણ આહાગ્રજાન્તિકમ્ ।
વૃથા હતઃ શતધનુર્મણિસ્તત્ર ન વિદ્યતે ॥ ૨૨॥

તત આહ બલો નૂનં સ મણિઃ શતધન્વના ।
કસ્મિંશ્ચિત્પુરુષે ન્યસ્તસ્તમન્વેષ પુરં વ્રજ ॥ ૨૩॥

અહં વિદેહમિચ્છામિ દ્રષ્ટું પ્રિયતમં મમ ।
ઇત્યુક્ત્વા મિથિલાં રાજન્ વિવેશ યદુનન્દનઃ ॥ ૨૪॥

તં દૃષ્ટ્વા સહસોત્થાય મૈથિલઃ પ્રીતમાનસઃ ।
અર્હયામાસ વિધિવદર્હણીયં સમર્હણૈઃ ॥ ૨૫॥

ઉવાસ તસ્યાં કતિચિન્મિથિલાયાં સમા વિભુઃ ।

માનિતઃ પ્રીતિયુક્તેન જનકેન મહાત્મના ।
તતોઽશિક્ષદ્ગદાં કાલે ધાર્તરાષ્ટ્રઃ સુયોધનઃ ॥ ૨૬॥

કેશવો દ્વારકામેત્ય નિધનં શતધન્વનઃ ।
અપ્રાપ્તિં ચ મણેઃ પ્રાહ પ્રિયાયાઃ પ્રિયકૃદ્વિભુઃ ॥ ૨૭॥

તતઃ સ કારયામાસ ક્રિયા બન્ધોર્હતસ્ય વૈ ।
સાકં સુહૃદ્ભિર્ભગવાન્ યા યાઃ સ્યુઃ સામ્પરાયિકાઃ ॥ ૨૮॥

અક્રૂરઃ કૃતવર્મા ચ શ્રુત્વા શતધનોર્વધમ્ ।
વ્યૂષતુર્ભયવિત્રસ્તૌ દ્વારકાયાઃ પ્રયોજકૌ ॥ ૨૯॥

અક્રૂરે પ્રોષિતેઽરિષ્ટાન્યાસન્ વૈ દ્વારકૌકસામ્ ।
શારીરા માનસાસ્તાપા મુહુર્દૈવિકભૌતિકાઃ ॥ ૩૦॥

ઇત્યઙ્ગોપદિશન્ત્યેકે વિસ્મૃત્ય પ્રાગુદાહૃતમ્ ।
મુનિવાસનિવાસે કિં ઘટેતારિષ્ટદર્શનમ્ ॥ ૩૧॥

દેવેઽવર્ષતિ કાશીશઃ શ્વફલ્કાયાગતાય વૈ ।
સ્વસુતાં ગાન્દિનીં પ્રાદાત્તતોઽવર્ષત્સ્મ કાશિષુ ॥ ૩૨॥

તત્સુતસ્તત્પ્રભાવોઽસાવક્રૂરો યત્ર યત્ર હ ।
દેવોઽભિવર્ષતે તત્ર નોપતાપા ન મારિકાઃ ॥ ૩૩॥

ઇતિ વૃદ્ધવચઃ શ્રુત્વા નૈતાવદિહ કારણમ્ ।
ઇતિ મત્વા સમાનાય્ય પ્રાહાક્રૂરં જનાર્દનઃ ॥ ૩૪॥

પૂજયિત્વાભિભાષ્યૈનં કથયિત્વા પ્રિયાઃ કથાઃ ।
વિજ્ઞાતાખિલચિત્તજ્ઞઃ સ્મયમાન ઉવાચ હ ॥ ૩૫॥

નનુ દાનપતે ન્યસ્તસ્ત્વય્યાસ્તે શતધન્વના ।
સ્યમન્તકો મણિઃ શ્રીમાન્ વિદિતઃ પૂર્વમેવ નઃ ॥ ૩૬॥

સત્રાજિતોઽનપત્યત્વાદ્ગૃહ્ણીયુર્દુહિતુઃ સુતાઃ ।
દાયં નિનીયાપઃ પિણ્ડાન્ વિમુચ્યર્ણં ચ શેષિતમ્ ॥ ૩૭॥

તથાપિ દુર્ધરસ્ત્વન્યૈસ્ત્વય્યાસ્તાં સુવ્રતે મણિઃ ।
કિન્તુ મામગ્રજઃ સમ્યઙ્ન પ્રત્યેતિ મણિં પ્રતિ ॥ ૩૮॥

દર્શયસ્વ મહાભાગ બન્ધૂનાં શાન્તિમાવહ ।
અવ્યુચ્છિન્ના મખાસ્તેઽદ્ય વર્તન્તે રુક્મવેદયઃ ॥ ૩૯॥

એવં સામભિરાલબ્ધઃ શ્વફલ્કતનયો મણિમ્ ।
આદાય વાસસાચ્છન્નં દદૌ સૂર્યસમપ્રભમ્ ॥ ૪૦॥

સ્યમન્તકં દર્શયિત્વા જ્ઞાતિભ્યો રજ આત્મનઃ ।
વિમૃજ્ય મણિના ભૂયસ્તસ્મૈ પ્રત્યર્પયત્પ્રભુઃ ॥ ૪૧॥

યસ્ત્વેતદ્ભગવત ઈશ્વરસ્ય વિષ્ણો-
ર્વીર્યાઢ્યં વૃજિનહરં સુમઙ્ગલં ચ ।
આખ્યાનં પઠતિ શ‍ૃણોત્યનુસ્મરેદ્વા
દુષ્કીર્તિં દુરિતમપોહ્ય યાતિ શાન્તિમ્ ॥ ૪૨॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે સ્યમન્તકો-
પાખ્યાને સપ્તપઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ ॥ ૫૭॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ અષ્ટપઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ - ૫૮ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એકદા પાણ્ડવાન્ દ્રષ્ટું પ્રતીતાન્ પુરુષોત્તમઃ ।
ઇન્દ્રપ્રસ્થં ગતઃ શ્રીમાન્ યુયુધાનાદિભિર્વૃતઃ ॥ ૧॥

દૃષ્ટ્વા તમાગતં પાર્થા મુકુન્દમખિલેશ્વરમ્ ।
ઉત્તસ્થુર્યુગપદ્વીરાઃ પ્રાણા મુખ્યમિવાગતમ્ ॥ ૨॥

પરિષ્વજ્યાચ્યુતં વીરા અઙ્ગસઙ્ગહતૈનસઃ ।
સાનુરાગસ્મિતં વક્ત્રં વીક્ષ્ય તસ્ય મુદં યયુઃ ॥ ૩॥

યુધિષ્ઠિરસ્ય ભીમસ્ય કૃત્વા પાદાભિવન્દનમ્ ।
ફાલ્ગુનં પરિરભ્યાથ યમાભ્યાં ચાભિવન્દિતઃ ॥ ૪॥

પરમાસન આસીનં કૃષ્ણા કૃષ્ણમનિન્દિતા ।
નવોઢા વ્રીડિતા કિઞ્ચિચ્છનૈરેત્યાભ્યવન્દત ॥ ૫॥

તથૈવ સાત્યકિઃ પાર્થૈઃ પૂજિતશ્ચાભિવન્દિતઃ ।
નિષસાદાસનેઽન્યે ચ પૂજિતાઃ પર્યુપાસત ॥ ૬॥

પૃથાં સમાગત્ય કૃતાભિવાદન-
સ્તયાતિહાર્દાર્દ્રદૃશાભિરમ્ભિતઃ ।
આપૃષ્ટવાંસ્તાં કુશલં સહસ્નુષાં
પિતૃષ્વસારં પરિપૃષ્ટબાન્ધવઃ ॥ ૭॥

તમાહ પ્રેમવૈક્લવ્યરુદ્ધકણ્ઠાશ્રુલોચના ।
સ્મરન્તી તાન્ બહૂન્ ક્લેશાન્ ક્લેશાપાયાત્મદર્શનમ્ ॥ ૮॥

તદૈવ કુશલં નોઽભૂત્સનાથાસ્તે કૃતા વયમ્ ।
જ્ઞાતીન્ નઃ સ્મરતા કૃષ્ણ ભ્રાતા મે પ્રેષિતસ્ત્વયા ॥ ૯॥

ન તેઽસ્તિ સ્વપરભ્રાન્તિર્વિશ્વસ્ય સુહૃદાત્મનઃ ।
તથાપિ સ્મરતાં શશ્વત્ક્લેશાન્ હંસિ હૃદિ સ્થિતઃ ॥ ૧૦॥

યુધિષ્ઠિર ઉવાચ
કિં ન આચરિતં શ્રેયો ન વેદાહમધીશ્વર ।
યોગેશ્વરાણાં દુર્દર્શો યન્નો દૃષ્ટઃ કુમેધસામ્ ॥ ૧૧॥

ઇતિ વૈ વાર્ષિકાન્ માસાન્ રાજ્ઞા સોઽભ્યર્થિતઃ સુખમ્ ।
જનયન્ નયનાનન્દમિન્દ્રપ્રસ્થૌકસાં વિભુઃ ॥ ૧૨॥

એકદા રથમારુહ્ય વિજયો વાનરધ્વજમ્ ।
ગાણ્ડીવં ધનુરાદાય તૂણૌ ચાક્ષયસાયકૌ ॥ ૧૩॥

સાકં કૃષ્ણેન સન્નદ્ધો વિહર્તું વિપિનં વનમ્ ।
બહુવ્યાલમૃગાકીર્ણં પ્રાવિશત્પરવીરહા ॥ ૧૪॥

તત્રાવિધ્યચ્છરૈર્વ્યાઘ્રાન્ સૂકરાન્ મહિષાન્ રુરૂન્ ।
શરભાન્ ગવયાન્ ખડ્ગાન્ હરિણાન્ શશશલ્લકાન્ ॥ ૧૫॥

તાન્ નિન્યુઃ કિઙ્કરા રાજ્ઞે મેધ્યાન્ પર્વણ્યુપાગતે ।
તૃટ્ પરીતઃ પરિશ્રાન્તો બીભત્સુર્યમુનામગાત્ ॥ ૧૬॥

તત્રોપસ્પૃશ્ય વિશદં પીત્વા વારિ મહારથૌ ।
કૃષ્ણૌ દદૃશતુઃ કન્યાં ચરન્તીં ચારુદર્શનામ્ ॥ ૧૭॥

તામાસાદ્ય વરારોહાં સુદ્વિજાં રુચિરાનનામ્ ।

પપ્રચ્છ પ્રેષિતઃ સખ્યા ફાલ્ગુનઃ પ્રમદોત્તમામ્ ॥ ૧૮॥

કા ત્વં કસ્યાસિ સુશ્રોણિ કુતોઽસિ કિં ચિકીર્ષસિ ।
મન્યે ત્વાં પતિમિચ્છન્તીં સર્વં કથય શોભને ॥ ૧૯॥

કાલિન્દ્યુવાચ
અહં દેવસ્ય સવિતુર્દુહિતા પતિમિચ્છતી ।
વિષ્ણું વરેણ્યં વરદં તપઃ પરમમાસ્થિતા ॥ ૨૦॥

નાન્યં પતિં વૃણે વીર તમૃતે શ્રીનિકેતનમ્ ।
તુષ્યતાં મે સ ભગવાન્ મુકુન્દોઽનાથસંશ્રયઃ ॥ ૨૧॥

કાલિન્દીતિ સમાખ્યાતા વસામિ યમુનાજલે ।
નિર્મિતે ભવને પિત્રા યાવદચ્યુતદર્શનમ્ ॥ ૨૨॥

તથાવદદ્ગુડાકેશો વાસુદેવાય સોઽપિ તામ્ ।
રથમારોપ્ય તદ્વિદ્વાન્ ધર્મરાજમુપાગમત્ ॥ ૨૩॥

યદૈવ કૃષ્ણઃ સન્દિષ્ટઃ પાર્થાનાં પરમાદ્ભુતમ્ ।
કારયામાસ નગરં વિચિત્રં વિશ્વકર્મણા ॥ ૨૪॥

ભગવાંસ્તત્ર નિવસન્ સ્વાનાં પ્રિયચિકીર્ષયા ।
અગ્નયે ખાણ્ડવં દાતુમર્જુનસ્યાસ સારથિઃ ॥ ૨૫॥

સોઽગ્નિસ્તુષ્ટો ધનુરદાદ્ધયાન્ શ્વેતાન્ રથં નૃપ ।
અર્જુનાયાક્ષયૌ તૂણૌ વર્મ ચાભેદ્યમસ્ત્રિભિઃ ॥ ૨૬॥

મયશ્ચ મોચિતો વહ્નેઃ સભાં સખ્ય ઉપાહરત્ ।
યસ્મિન્ દુર્યોધનસ્યાસીજ્જલસ્થલદૃશિભ્રમઃ ॥ ૨૭॥

સ તેન સમનુજ્ઞાતઃ સુહૃદ્ભિશ્ચાનુમોદિતઃ ।
આયયૌ દ્વારકાં ભૂયઃ સાત્યકિપ્રમુખૈર્વૃતઃ ॥ ૨૮॥

અથોપયેમે કાલિન્દીં સુપુણ્યર્ત્વૃક્ષ ઊર્જિતે ।
વિતન્વન્ પરમાનન્દં સ્વાનાં પરમમઙ્ગલમ્ ॥ ૨૯॥

વિન્દાનુવિન્દાવાવન્ત્યૌ દુર્યોધનવશાનુગૌ ।
સ્વયંવરે સ્વભગિનીં કૃષ્ણે સક્તાં ન્યષેધતામ્ ॥ ૩૦॥

રાજાધિદેવ્યાસ્તનયાં મિત્રવિન્દાં પિતૃષ્વસુઃ ।
પ્રસહ્ય હૃતવાન્ કૃષ્ણો રાજન્ રાજ્ઞાં પ્રપશ્યતામ્ ॥ ૩૧॥

નગ્નજિન્નામ કૌસલ્ય આસીદ્રાજાતિધાર્મિકઃ ।
તસ્ય સત્યાભવત્કન્યા દેવી નાગ્નજિતી નૃપ ॥ ૩૨॥

ન તાં શેકુર્નૃપા વોઢુમજિત્વા સપ્ત ગોવૃષાન્ ।
તીક્ષ્ણશૃઙ્ગાન્ સુદુર્ધર્ષાન્ વીરગન્ધાસહાન્ ખલાન્ ॥ ૩૩॥

તાં શ્રુત્વા વૃષજિલ્લભ્યાં ભગવાન્ સાત્વતાં પતિઃ ।
જગામ કૌસલ્યપુરં સૈન્યેન મહતા વૃતઃ ॥ ૩૪॥

સ કોસલપતિઃ પ્રીતઃ પ્રત્યુત્થાનાસનાદિભિઃ ।
અર્હણેનાપિ ગુરુણા પૂજયન્ પ્રતિનન્દિતઃ ॥ ૩૫॥

વરં વિલોક્યાભિમતં સમાગતં
નરેન્દ્રકન્યા ચકમે રમાપતિમ્ ।
ભૂયાદયં મે પતિરાશિષોઽમલાઃ
કરોતુ સત્યા યદિ મે ધૃતો વ્રતૈઃ ॥ ૩૬॥

યત્પાદપઙ્કજરજઃ શિરસા બિભર્તિ
શ્રીરબ્જજઃ સગિરિશઃ સહ લોકપાલૈઃ ।
લીલાતનૂઃ સ્વકૃતસેતુપરીપ્સયેશઃ
કાલે દધત્સ ભગવાન્ મમ કેન તુષ્યેત્ ॥ ૩૭॥

અર્ચિતં પુનરિત્યાહ નારાયણ જગત્પતે ।
આત્માનન્દેન પૂર્ણસ્ય કરવાણિ કિમલ્પકઃ ॥ ૩૮॥

શ્રીશુક ઉવાચ
તમાહ ભગવાન્ હૃષ્ટઃ કૃતાસનપરિગ્રહઃ ।
મેઘગમ્ભીરયા વાચા સસ્મિતં કુરુનન્દન ॥ ૩૯॥

શ્રીભગવાનુવાચ
નરેન્દ્ર યાચ્ઞા કવિભિર્વિગર્હિતા
રાજન્યબન્ધોર્નિજધર્મવર્તિનઃ ।
તથાપિ યાચે તવ સૌહૃદેચ્છયા
કન્યાં ત્વદીયાં ન હિ શુલ્કદા વયમ્ ॥ ૪૦॥

રાજોવાચ
કોઽન્યસ્તેઽભ્યધિકો નાથ કન્યાવર ઇહેપ્સિતઃ ।

ગુણૈકધામ્નો યસ્યાઙ્ગે શ્રીર્વસત્યનપાયિની ॥ ૪૧॥

કિન્ત્વસ્માભિઃ કૃતઃ પૂર્વં સમયઃ સાત્વતર્ષભ ।
પુંસાં વીર્યપરીક્ષાર્થં કન્યાવરપરીપ્સયા ॥ ૪૨॥

સપ્તૈતે ગોવૃષા વીર દુર્દાન્તા દુરવગ્રહાઃ ।
એતૈર્ભગ્નાઃ સુબહવો ભિન્નગાત્રા નૃપાત્મજાઃ ॥ ૪૩॥

યદિમે નિગૃહીતાઃ સ્યુસ્ત્વયૈવ યદુનન્દન ।
વરો ભવાનભિમતો દુહિતુર્મે શ્રિયઃપતે ॥ ૪૪॥

એવં સમયમાકર્ણ્ય બદ્ધ્વા પરિકરં પ્રભુઃ ।
આત્માનં સપ્તધા કૃત્વા ન્યગૃહ્ણાલ્લીલયૈવ તાન્ ॥ ૪૫॥

બદ્ધ્વા તાન્ દામભિઃ શૌરિર્ભગ્નદર્પાન્ હતૌજસઃ ।
વ્યકર્ષલ્લીલયા બદ્ધાન્ બાલો દારુમયાન્ યથા ॥ ૪૬॥

તતઃ પ્રીતઃ સુતાં રાજા દદૌ કૃષ્ણાય વિસ્મિતઃ ।
તાં પ્રત્યગૃહ્ણાદ્ભગવાન્ વિધિવત્સદૃશીં પ્રભુઃ ॥ ૪૭॥

રાજપત્ન્યશ્ચ દુહિતુઃ કૃષ્ણં લબ્ધ્વા પ્રિયં પતિમ્ ।
લેભિરે પરમાનન્દં જાતશ્ચ પરમોત્સવઃ ॥ ૪૮॥

શઙ્ખભેર્યાનકા નેદુર્ગીતવાદ્યદ્વિજાશિષઃ ।
નરા નાર્યઃ પ્રમુદિતાઃ સુવાસઃસ્રગલઙ્કૃતાઃ ॥ ૪૯॥

દશધેનુસહસ્રાણિ પારિબર્હમદાદ્વિભુઃ ।
યુવતીનાં ત્રિસાહસ્રં નિષ્કગ્રીવસુવાસામ્ ॥ ૫૦॥

નવનાગસહસ્રાણિ નાગાચ્છતગુણાન્ રથાન્ ।
રથાચ્છતગુણાનશ્વાનશ્વાચ્છતગુણાન્ નરાન્ ॥ ૫૧॥

દમ્પતી રથમારોપ્ય મહત્યા સેનયા વૃતૌ ।
સ્નેહપ્રક્લિન્નહૃદયો યાપયામાસ કોસલઃ ॥ ૫૨॥

શ્રુત્વૈતદ્રુરુધુર્ભૂપા નયન્તં પથિ કન્યકામ્ ।
ભગ્નવીર્યાઃ સુદુર્મર્ષા યદુભિર્ગોવૃષૈઃ પુરા ॥ ૫૩॥

તાનસ્યતઃ શરવ્રાતાન્ બન્ધુપ્રિયકૃદર્જુનઃ ।
ગાણ્ડીવી કાલયામાસ સિંહઃ ક્ષુદ્રમૃગાનિવ ॥ ૫૪॥

પારિબર્હમુપાગૃહ્ય દ્વારકામેત્ય સત્યયા ।
રેમે યદૂનામૃષભો ભગવાન્ દેવકીસુતઃ ॥ ૫૫॥

શ્રુતકીર્તેઃ સુતાં ભદ્રામુપયેમે પિતૃષ્વસુઃ ।
કૈકેયીં ભ્રાતૃભિર્દત્તાં કૃષ્ણઃ સન્તર્દનાદિભિઃ ॥ ૫૬॥

સુતાં ચ મદ્રાધિપતેર્લક્ષ્મણાં લક્ષણૈર્યુતામ્ ।
સ્વયંવરે જહારૈકઃ સ સુપર્ણઃ સુધામિવ ॥ ૫૭॥

અન્યાશ્ચૈવંવિધા ભાર્યાઃ કૃષ્ણસ્યાસન્ સહસ્રશઃ ।
ભૌમં હત્વા તન્નિરોધાદાહૃતાશ્ચારુદર્શનાઃ ॥ ૫૮॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે અષ્ટમહિષ્યુદ્વાહો
નામાષ્ટપઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ ॥ ૫૮॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ એકોનષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ - ૫૯ ॥

રાજોવાચ
યથા હતો ભગવતા ભૌમો યેને ચ તાઃ સ્ત્રિયઃ ।
નિરુદ્ધા એતદાચક્ષ્વ વિક્રમં શાર્ઙ્ગધન્વનઃ ॥ ૧॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇન્દ્રેણ હૃતછત્રેણ હૃતકુણ્ડલબન્ધુના ।
હૃતામરાદ્રિસ્થાનેન જ્ઞાપિતો ભૌમચેષ્ટિતમ્ ।
સભાર્યો ગરુડારૂઢઃ પ્રાગ્જ્યોતિષપુરં યયૌ ॥ ૨॥

ગિરિદુર્ગૈઃ શસ્ત્રદુર્ગૈર્જલાગ્ન્યનિલદુર્ગમમ્ ।
મુરપાશાયુતૈર્ઘોરૈર્દૃઢૈઃ સર્વત આવૃતમ્ ॥ ૩॥

ગદયા નિર્બિભેદાદ્રીન્ શસ્ત્રદુર્ગાણિ સાયકૈઃ ।
ચક્રેણાગ્નિં જલં વાયું મુરપાશાંસ્તથાસિના ॥ ૪॥

શઙ્ખનાદેન યન્ત્રાણિ હૃદયાનિ મનસ્વિનામ્ ।

પ્રાકારં ગદયા ગુર્વ્યા નિર્બિભેદ ગદાધરઃ ॥ ૫॥

પાઞ્ચજન્યધ્વનિં શ્રુત્વા યુગાન્તાશનિભીષણમ્ ।
મુરઃ શયાન ઉત્તસ્થૌ દૈત્યઃ પઞ્ચશિરા જલાત્ ॥ ૬॥

ત્રિશૂલમુદ્યમ્ય સુદુર્નિરીક્ષણો
યુગાન્તસૂર્યાનલરોચિરુલ્બણઃ ।
ગ્રસંસ્ત્રિલોકીમિવ પઞ્ચભિર્મુખૈ-
રભ્યદ્રવત્તાર્ક્ષ્યસુતં યથોરગઃ ॥ ૭॥

આવિધ્ય શૂલં તરસા ગરુત્મતે
નિરસ્ય વક્ત્રૈર્વ્યનદત્સ પઞ્ચભિઃ ।
સ રોદસી સર્વદિશોઽમ્બરં મહા-
નાપૂરયન્નણ્ડકટાહમાવૃણોત્ ॥ ૮॥

તદાપતદ્વૈ ત્રિશિખં ગરુત્મતે
હરિઃ શરાભ્યામભિનત્ત્રિધૌજસા ।
મુખેષુ તં ચાપિ શરૈરતાડય-
ત્તસ્મૈ ગદાં સોઽપિ રુષા વ્યમુઞ્ચત ॥ ૯॥

તામાપતન્તીં ગદયા ગદાં મૃધે
ગદાગ્રજો નિર્બિભિદે સહસ્રધા ।
ઉદ્યમ્ય બાહૂનભિધાવતોઽજિતઃ
શિરાંસિ ચક્રેણ જહાર લીલયા ॥ ૧૦॥

વ્યસુઃ પપાતામ્ભસિ કૃત્તશીર્ષો
નિકૃત્તશૃઙ્ગોઽદ્રિરિવેન્દ્રતેજસા ।
તસ્યાત્મજાઃ સપ્ત પિતુર્વધાતુરાઃ
પ્રતિક્રિયામર્ષજુષઃ સમુદ્યતાઃ ॥ ૧૧॥

તામ્રોઽન્તરિક્ષઃ શ્રવણો વિભાવસુ-
ર્વસુર્નભસ્વાનરુણશ્ચ સપ્તમઃ ।
પીઠં પુરસ્કૃત્ય ચમૂપતિં મૃધે
ભૌમપ્રયુક્તા નિરગન્ ધૃતાયુધાઃ ॥ ૧૨॥

પ્રાયુઞ્જતાસાદ્ય શરાનસીન્ ગદાઃ
શક્ત્યૃષ્ટિશૂલાન્યજિતે રુષોલ્બણાઃ ।

તચ્છસ્ત્રકૂટં ભગવાન્ સ્વમાર્ગણૈ-
રમોઘવીર્યસ્તિલશશ્ચકર્ત હ ॥ ૧૩॥

તાન્ પીઠમુખ્યાનનયદ્યમક્ષયં
નિકૃત્તશીર્ષોરુભુજાઙ્ઘ્રિવર્મણઃ ।
સ્વાનીકપાનચ્યુતચક્રસાયકૈ-
સ્તથા નિરસ્તાન્ નરકો ધરાસુતઃ ॥ ૧૪॥

નિરીક્ષ્ય દુર્મર્ષણ આસ્રવન્મદૈ-
ર્ગજૈઃ પયોધિપ્રભવૈર્નિરાક્રમત્ ।
દૃષ્ટ્વા સભાર્યં ગરુડોપરિ સ્થિતં
સૂર્યોપરિષ્ટાત્સતડિદ્ઘનં યથા ।
કૃષ્ણં સ તસ્મૈ વ્યસૃજચ્છતઘ્નીં
યોધાશ્ચ સર્વે યુગપત્સ્મ વિવ્યધુઃ ॥ ૧૫॥

તદ્ભૌમસૈન્યં ભગવાન્ ગદાગ્રજો
વિચિત્રવાજૈર્નિશિતૈઃ શિલીમુખૈઃ ।
નિકૃત્તબાહૂરુશિરોધ્રવિગ્રહં
ચકાર તર્હ્યેવ હતાશ્વકુઞ્જરમ્ ॥ ૧૬॥

યાનિ યોધૈઃ પ્રયુક્તાનિ શસ્ત્રાસ્ત્રાણિ કુરૂદ્વહ ।
હરિસ્તાન્યચ્છિનત્તીક્ષ્ણૈઃ શરૈરેકૈકશસ્ત્રિભિઃ ॥ ૧૭॥

ઉહ્યમાનઃ સુપર્ણેન પક્ષાભ્યાં નિઘ્નતા ગજાન્ ।
ગરુત્મતા હન્યમાનાસ્તુણ્ડપક્ષનખૈર્ગજાઃ ॥ ૧૮॥

પુરમેવાવિશન્નાર્તા નરકો યુધ્યયુધ્યત ।
દૃષ્ટ્વા વિદ્રાવિતં સૈન્યં ગરુડેનાર્દિતં સ્વકમ્ ॥ ૧૯॥

તં ભૌમઃ પ્રાહરચ્છક્ત્યા વજ્રઃ પ્રતિહતો યતઃ ।
નાકમ્પત તયા વિદ્ધો માલાહત ઇવ દ્વિપઃ ॥ ૨૦॥

શૂલં ભૌમોઽચ્યુતં હન્તુમાદદે વિતથોદ્યમઃ ।
તદ્વિસર્ગાત્પૂર્વમેવ નરકસ્ય શિરો હરિઃ ।
અપાહરદ્ગજસ્થસ્ય ચક્રેણ ક્ષુરનેમિના ॥ ૨૧॥

સકુણ્ડલં ચારુકિરીટભૂષણં
બભૌ પૃથિવ્યાં પતિતં સમુજ્જ્વલત્ ।

હા હેતિ સાધ્વિત્યૃષયઃ સુરેશ્વરા
માલ્યૈર્મુકુન્દં વિકિરન્ત ઈડિરે ॥ ૨૨॥

તતશ્ચ ભૂઃ કૃષ્ણમુપેત્ય કુણ્ડલે
પ્રતપ્તજામ્બૂનદરત્નભાસ્વરે ।
સવૈજયન્ત્યા વનમાલયાર્પય-
ત્પ્રાચેતસં છત્રમથો મહામણિમ્ ॥ ૨૩॥

અસ્તૌષીદથ વિશ્વેશં દેવી દેવવરાર્ચિતમ્ ।
પ્રાઞ્જલિઃ પ્રણતા રાજન્ ભક્તિપ્રવણયા ધિયા ॥ ૨૪॥

ભૂમિરુવાચ
નમસ્તે દેવદેવેશ શઙ્ખચક્રગદાધર ।
ભક્તેચ્છોપાત્તરૂપાય પરમાત્મન્ નમોઽસ્તુ તે ॥ ૨૫॥

નમઃ પઙ્કજનાભાય નમઃ પઙ્કજમાલિને ।
નમઃ પઙ્કજનેત્રાય નમસ્તે પઙ્કજાઙ્ઘ્રયે ॥ ૨૬॥

નમો ભગવતે તુભ્યં વાસુદેવાય વિષ્ણવે ।
પુરુષાયાદિબીજાય પૂર્ણબોધાય તે નમઃ ॥ ૨૭॥

અજાય જનયિત્રેઽસ્ય બ્રહ્મણેઽનન્તશક્તયે ।
પરાવરાત્મન્ ભૂતાત્મન્ પરમાત્મન્ નમોઽસ્તુ તે ॥ ૨૮॥

ત્વં વૈ સિસૃક્ષૂ રજ ઉત્કટં પ્રભો
તમો નિરોધાય બિભર્ષ્યસંવૃતઃ ।
સ્થાનાય સત્ત્વં જગતો જગત્પતે
કાલઃ પ્રધાનં પુરુષો ભવાન્ પરઃ ॥ ૨૯॥

અહં પયો જ્યોતિરથાનિલો નભો
માત્રાણિ દેવા મન ઇન્દ્રિયાણિ ।
કર્તા મહાનિત્યખિલં ચરાચરં
ત્વય્યદ્વિતીયે ભગવન્નયં ભ્રમઃ ॥ ૩૦॥

તસ્યાત્મજોઽયં તવ પાદપઙ્કજં
ભીતઃ પ્રપન્નાર્તિહરોપસાદિતઃ ।
તત્પાલયૈનં કુરુ હસ્તપઙ્કજં
શિરસ્યમુષ્યાખિલકલ્મષાપહમ્ ॥ ૩૧॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇતિ ભૂમ્યાર્થિતો વાગ્ભિર્ભગવાન્ ભક્તિનમ્રયા ।
દત્ત્વાભયં ભૌમગૃહં પ્રાવિશત્સકલર્દ્ધિમત્ ॥ ૩૨॥

તત્ર રાજન્યકન્યાનાં ષટ્સહસ્રાધિકાયુતમ્ ।
ભૌમાહૃતાનાં વિક્રમ્ય રાજભ્યો દદૃશે હરિઃ ॥ ૩૩॥

તં પ્રવિષ્ટં સ્ત્રિયો વીક્ષ્ય નરવીરં વિમોહિતાઃ ।
મનસા વવ્રિરેઽભીષ્ટં પતિં દૈવોપસાદિતમ્ ॥ ૩૪॥

ભૂયાત્પતિરયં મહ્યં ધાતા તદનુમોદતામ્ ।
ઇતિ સર્વાઃ પૃથક્કૃષ્ણે ભાવેન હૃદયં દધુઃ ॥ ૩૫॥

તાઃ પ્રાહિણોદ્દ્વારવતીં સુમૃષ્ટવિરજોઽમ્બરાઃ ।
નરયાનૈર્મહાકોશાન્ રથાશ્વાન્ દ્રવિણં મહત્ ॥ ૩૬॥

ઐરાવતકુલેભાંશ્ચ ચતુર્દન્તાંસ્તરસ્વિનઃ ।
પાણ્ડુરાંશ્ચ ચતુઃષષ્ટિં પ્રેષયામાસ કેશવઃ ॥ ૩૭॥

ગત્વા સુરેન્દ્રભવનં દત્ત્વાદિત્યૈ ચ કુણ્ડલે ।
પૂજિતસ્ત્રિદશેન્દ્રેણ સહેન્દ્રાણ્યા ચ સપ્રિયઃ ॥ ૩૮॥

ચોદિતો ભાર્યયોત્પાટ્ય પારીજાતં ગરુત્મતિ ।
આરોપ્ય સેન્દ્રાન્ વિબુધાન્ નિર્જિત્યોપાનયત્પુરમ્ ॥ ૩૯॥

સ્થાપિતઃ સત્યભામાયા ગૃહોદ્યાનોપશોભનઃ ।
અન્વગુર્ભ્રમરાઃ સ્વર્ગાત્તદ્ગન્ધાસવલમ્પટાઃ ॥ ૪૦॥

યયાચ આનમ્ય કિરીટકોટિભિઃ
પાદૌ સ્પૃશન્નચ્યુતમર્થસાધનમ્ ।
સિદ્ધાર્થ એતેન વિગૃહ્યતે મહા-
નહો સુરાણાં ચ તમો ધિગાઢ્યતામ્ ॥ ૪૧॥

અથો મુહૂર્ત એકસ્મિન્ નાનાગારેષુ તાઃ સ્ત્રિયઃ ।
યથોપયેમે ભગવાન્ તાવદ્રૂપધરોઽવ્યયઃ ॥ ૪૨॥

ગૃહેષુ તાસામનપાય્યતર્ક્યકૃ-
ન્નિરસ્તસામ્યાતિશયેષ્વવસ્થિતઃ ।
રેમે રમાભિર્નિજકામસમ્પ્લુતો

યથેતરો ગાર્હકમેધિકાંશ્ચરન્ ॥ ૪૩॥

ઇત્થં રમાપતિમવાપ્ય પતિં સ્ત્રિયસ્તા
બ્રહ્માદયોઽપિ ન વિદુઃ પદવીં યદીયામ્ ।
ભેજુર્મુદાવિરતમેધિતયાનુરાગ-
હાસાવલોકનવસઙ્ગમજલ્પલજ્જાઃ ॥ ૪૪॥

પ્રત્યુદ્ગમાસનવરાર્હણપાદશૌચ-
તામ્બૂલવિશ્રમણવીજનગન્ધમાલ્યૈઃ ।
કેશપ્રસારશયનસ્નપનોપહાર્યૈઃ
દાસીશતા અપિ વિભોર્વિદધુઃ સ્મ દાસ્યમ્ ॥ ૪૫॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે પારિજાતહરણનરકવધો
નામૈકોનષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૫૯॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ - ૬૦ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
કર્હિચિત્સુખમાસીનં સ્વતલ્પસ્થં જગદ્ગુરુમ્ ।
પતિં પર્યચરદ્ભૈષ્મી વ્યજનેન સખીજનૈઃ ॥ ૧॥

યસ્ત્વેતલ્લીલયા વિશ્વં સૃજત્યત્ત્યવતીશ્વરઃ ।
સ હિ જાતઃ સ્વસેતૂનાં ગોપીથાય યદુષ્વજઃ ॥ ૨॥

તસ્મિન્નન્તર્ગૃહે ભ્રાજન્મુક્તાદામવિલમ્બિના ।
વિરાજિતે વિતાનેન દીપૈર્મણિમયૈરપિ ॥ ૩॥

મલ્લિકાદામભિઃ પુષ્પૈર્દ્વિરેફકુલનાદિતૈઃ ।
જાલરન્ધ્રપ્રવિષ્ટૈશ્ચ ગોભિશ્ચન્દ્રમસોઽમલૈઃ ॥ ૪॥

પારિજાતવનામોદવાયુનોદ્યાનશાલિના ।
ધૂપૈરગુરુજૈ રાજન્ જાલરન્ધ્રવિનિર્ગતૈઃ ॥ ૫॥

પયઃફેનનિભે શુભ્રે પર્યઙ્કે કશિપૂત્તમે ।
ઉપતસ્થે સુખાસીનં જગતામીશ્વરં પતિમ્ ॥ ૬॥

વાલવ્યજનમાદાય રત્નદણ્ડં સખીકરાત્ ।
તેન વીજયતી દેવી ઉપાસાઞ્ચક્ર ઈશ્વરમ્ ॥ ૭॥

સોપાચ્યુતં ક્વણયતી મણિનૂપુરાભ્યાં
રેજેઽઙ્ગુલીયવલયવ્યજનાગ્રહસ્તા ।
વસ્ત્રાન્તગૂઢકુચકુઙ્કુમશોણહાર-
ભાસાનિતમ્બધૃતયા ચ પરાર્ધ્યકાઞ્ચ્યા ॥ ૮॥

તાં રૂપિણીં શ્રિયમનન્યગતિં નિરીક્ષ્ય
યા લીલયા ધૃતતનોરનુરૂપરૂપા ।
પ્રીતઃ સ્મયન્નલકકુણ્ડલનિષ્કકણ્ઠ-
વક્ત્રોલ્લસત્સ્મિતસુધાં હરિરાબભાષે ॥ ૯॥

શ્રીભગવાનુવાચ
રાજપુત્રીપ્સિતા ભૂપૈર્લોકપાલવિભૂતિભિઃ ।
મહાનુભાવૈઃ શ્રીમદ્ભી રૂપૌદાર્યબલોર્જિતૈઃ ॥ ૧૦॥

તાન્ પ્રાપ્તાનર્થિનો હિત્વા ચૈદ્યાદીન્ સ્મરદુર્મદાન્ ।
દત્તા ભ્રાત્રા સ્વપિત્રા ચ કસ્માન્નો વવૃષેઽસમાન્ ॥ ૧૧॥

રાજભ્યો બિભ્યતઃ સુભ્રૂઃ સમુદ્રં શરણં ગતાન્ ।
બલવદ્ભિઃ કૃતદ્વેષાન્ પ્રાયસ્ત્યક્તનૃપાસનાન્ ॥ ૧૨॥

અસ્પષ્ટવર્ત્મનાં પુંસામલોકપથમીયુષામ્ ।
આસ્થિતાઃ પદવીં સુભ્રૂઃ પ્રાયઃ સીદન્તિ યોષિતઃ ॥ ૧૩॥

નિષ્કિઞ્ચના વયં શશ્વન્નિષ્કિઞ્ચનજનપ્રિયાઃ ।
તસ્માત્પ્રાયેણ ન હ્યાઢ્યા માં ભજન્તિ સુમધ્યમે ॥ ૧૪॥

યયોરાત્મસમં વિત્તં જન્મૈશ્વર્યાકૃતિર્ભવઃ ।
તયોર્વિવાહો મૈત્રી ચ નોત્તમાધમયોઃ ક્વચિત્ ॥ ૧૫॥

વૈદર્ભ્યેતદવિજ્ઞાય ત્વયાદીર્ઘસમીક્ષયા ।
વૃતા વયં ગુણૈર્હીના ભિક્ષુભિઃ શ્લાઘિતા મુધા ॥ ૧૬॥

અથાત્મનોઽનુરૂપં વૈ ભજસ્વ ક્ષત્રિયર્ષભમ્ ।

યેન ત્વમાશિષઃ સત્યા ઇહામુત્ર ચ લપ્સ્યસે ॥ ૧૭॥

ચૈદ્યશાલ્વજરાસન્ધદન્તવક્ત્રાદયો નૃપાઃ ।
મમ દ્વિષન્તિ વામોરુ રુક્મી ચાપિ તવાગ્રજઃ ॥ ૧૮॥

તેષાં વીર્યમદાન્ધાનાં દૃપ્તાનાં સ્મયનુત્તયે ।
આનીતાસિ મયા ભદ્રે તેજોઽપહરતાસતામ્ ॥ ૧૯॥

ઉદાસીના વયં નૂનં ન સ્ત્ર્યપત્યાર્થકામુકાઃ ।
આત્મલબ્ધ્યાઽઽસ્મહે પૂર્ણા ગેહયોર્જ્યોતિરક્રિયાઃ ॥ ૨૦॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એતાવદુક્ત્વા ભગવાનાત્માનં વલ્લભામિવ ।
મન્યમાનામવિશ્લેષાત્તદ્દર્પઘ્ન ઉપારમત્ ॥ ૨૧॥

ઇતિ ત્રિલોકેશપતેસ્તદાત્મનઃ
પ્રિયસ્ય દેવ્યશ્રુતપૂર્વમપ્રિયમ્ ।
આશ્રુત્ય ભીતા હૃદિ જાતવેપથુ-
શ્ચિન્તાં દુરન્તાં રુદતી જગામ હ ॥ ૨૨॥

પદા સુજાતેન નખારુણશ્રીયા
ભુવં લિખન્ત્યશ્રુભિરઞ્જનાસિતૈઃ ।
આસિઞ્ચતી કુઙ્કુમરૂષિતૌ સ્તનૌ
તસ્થાવધોમુખ્યતિદુઃખરુદ્ધવાક્ ॥ ૨૩॥

તસ્યાઃ સુદુઃખભયશોકવિનષ્ટબુદ્ધેઃ
હસ્તાચ્છ્લથદ્વલયતો વ્યજનં પપાત ।
દેહશ્ચ વિક્લવધિયઃ સહસૈવ મુહ્યન્
રમ્ભેવ વાયુવિહતા પ્રવિકીર્ય કેશાન્ ॥ ૨૪॥

તદ્દૃષ્ટ્વા ભગવાન્ કૃષ્ણઃ પ્રિયાયાઃ પ્રેમબન્ધનમ્ ।
હાસ્યપ્રૌઢિમજાનન્ત્યાઃ કરુણઃ સોઽન્વકમ્પત ॥ ૨૫॥

પર્યઙ્કાદવરુહ્યાશુ તામુત્થાપ્ય ચતુર્ભુજઃ ।
કેશાન્ સમુહ્ય તદ્વક્ત્રં પ્રામૃજત્પદ્મપાણિના ॥ ૨૬॥

પ્રમૃજ્યાશ્રુકલે નેત્રે સ્તનૌ ચોપહતૌ શુચા ।
આશ્લિષ્ય બાહુના રાજન્નનન્યવિષયાં સતીમ્ ॥ ૨૭॥

સાન્ત્વયામાસ સાન્ત્વજ્ઞઃ કૃપયા કૃપણાં પ્રભુઃ ।
હાસ્યપ્રૌઢિભ્રમચ્ચિત્તામતદર્હાં સતાં ગતિઃ ॥ ૨૮॥

શ્રીભગવાનુવાચ
મા મા વૈદર્ભ્યસૂયેથા જાને ત્વાં મત્પરાયણામ્ ।
ત્વદ્વચઃ શ્રોતુકામેન ક્ષ્વેલ્યાચરિતમઙ્ગને ॥ ૨૯॥

મુખં ચ પ્રેમસંરમ્ભસ્ફુરિતાધરમીક્ષિતુમ્ ।
કટાક્ષેપારુણાપાઙ્ગં સુન્દરભ્રુકુટીતટમ્ ॥ ૩૦॥

અયં હિ પરમો લાભો ગૃહેષુ ગૃહમેધિનામ્ ।
યન્નર્મૈરીયતે યામઃ પ્રિયયા ભીરુ ભામિનિ ॥ ૩૧॥

શ્રીશુક ઉવાચ
સૈવં ભગવતા રાજન્ વૈદર્ભી પરિસાન્ત્વિતા ।
જ્ઞાત્વા તત્પરિહાસોક્તિં પ્રિયત્યાગભયં જહૌ ॥ ૩૨॥

બભાષ ઋષભં પુંસાં વીક્ષન્તી ભગવન્મુખમ્ ।
સવ્રીડહાસરુચિરસ્નિગ્ધાપાઙ્ગેન ભારત ॥ ૩૩॥

રુક્મિણ્યુવાચ
નન્વેવમેતદરવિન્દવિલોચનાહ
યદ્વૈ ભવાન્ ભગવતોઽસદૃશી વિભૂમ્નઃ ।
ક્વ સ્વે મહિમ્ન્યભિરતો ભગવાંસ્ત્ર્યધીશઃ
ક્વાહં ગુણપ્રકૃતિરજ્ઞગૃહીતપાદા ॥ ૩૪॥

સત્યં ભયાદિવ ગુણેભ્ય ઉરુક્રમાન્તઃ
શેતે સમુદ્ર ઉપલમ્ભનમાત્ર આત્મા ।
નિત્યં કદિન્દ્રિયગણૈઃ કૃતવિગ્રહસ્ત્વં
ત્વત્સેવકૈર્નૃપપદં વિધુતં તમોઽન્ધમ્ ॥ ૩૫॥

ત્વત્પાદપદ્મમકરન્દજુષાં મુનીનાં
વર્ત્માસ્ફુટં નૃપશુભિર્નનુ દુર્વિભાવ્યમ્ ।
યસ્માદલૌકિકમિવેહિતમીશ્વરસ્ય
ભૂમંસ્તવેહિતમથો અનુ યે ભવન્તમ્ ॥ ૩૬॥

નિષ્કિઞ્ચનો નનુ ભવાન્ ન યતોઽસ્તિ કિઞ્ચિ-
દ્યસ્મૈ બલિં બલિભુજોઽપિ હરન્ત્યજાદ્યાઃ ।

ન ત્વા વિદન્ત્યસુતૃપોઽન્તકમાઢ્યતાન્ધાઃ
પ્રેષ્ઠો ભવાન્ બલિભુજામપિ તેઽપિ તુભ્યમ્ ॥ ૩૭॥

ત્વં વૈ સમસ્તપુરુષાર્થમયઃ ફલાત્મા
યદ્વાઞ્છયા સુમતયો વિસૃજન્તિ કૃત્સ્નમ્ ।
તેષાં વિભો સમુચિતો ભવતઃ સમાજઃ
પુંસઃ સ્ત્રિયાશ્ચ રતયોઃ સુખદુઃખિનોર્ન ॥ ૩૮॥

ત્વં ન્યસ્તદણ્ડમુનિભિર્ગદિતાનુભાવ
આત્માઽઽત્મદશ્ચ જગતામિતિ મે વૃતોઽસિ ।
હિત્વા ભવદ્ભ્રુવ ઉદીરિતકાલવેગ-
ધ્વસ્તાશિષોઽબ્જભવનાકપતીન્ કુતોઽન્યે ॥ ૩૯॥

જાડ્યં વચસ્તવ ગદાગ્રજ યસ્તુ ભૂપાન્
વિદ્રાવ્ય શાર્ઙ્ગનિનદેન જહર્થ માં ત્વમ્ ।
સિંહો યથા સ્વબલિમીશ પશૂન્ સ્વભાગં
તેભ્યો ભયાદ્યદુદધિં શરણં પ્રપન્નઃ ॥ ૪૦॥

યદ્વાઞ્છયા નૃપશિખામણયોઽઙ્ગ વૈન્ય-
જાયન્તનાહુષગયાદય ઐકપત્યમ્ ।
રાજ્યં વિસૃજ્ય વિવિશુર્વનમમ્બુજાક્ષ
સીદન્તિ તેઽનુપદવીં ત ઇહાસ્થિતાઃ કિમ્ ॥ ૪૧॥

કાન્યં શ્રયેત તવ પાદસરોજગન્ધ-
માઘ્રાય સન્મુખરિતં જનતાપવર્ગમ્ ।
લક્ષ્મ્યાલયં ત્વવિગણય્ય ગુણાલયસ્ય
મર્ત્યા સદોરુભયમર્થવિવિક્તદૃષ્ટિઃ ॥ ૪૨॥

તં ત્વાનુરૂપમભજં જગતામધીશ-
માત્માનમત્ર ચ પરત્ર ચ કામપૂરમ્ ।
સ્યાન્મે તવાઙ્ઘ્રિરરણં સૃતિભિર્ભ્રમન્ત્યા
યો વૈ ભજન્તમુપયાત્યનૃતાપવર્ગઃ ॥ ૪૩॥

તસ્યાઃ સ્યુરચ્યુત નૃપા ભવતોપદિષ્ટાઃ
સ્ત્રીણાં ગૃહેષુ ખરગોશ્વબિડાલભૃત્યાઃ ।
યત્કર્ણમૂલમરિકર્ષણ નોપયાયા-
દ્યુષ્મત્કથા મૃડવિરિઞ્ચસભાસુ ગીતા ॥ ૪૪॥

ત્વક્શ્મશ્રુરોમનખકેશપિનદ્ધમન્ત-
ર્માંસાસ્થિરક્તકૃમિવિટ્કફપિત્તવાતમ્ ।
જીવચ્છવં ભજતિ કાન્તમતિર્વિમૂઢા
યા તે પદાબ્જમકરન્દમજિઘ્રતી સ્ત્રી ॥ ૪૫॥

અસ્ત્વમ્બુજાક્ષ મમ તે ચરણાનુરાગ
આત્મન્ રતસ્ય મયિ ચાનતિરિક્તદૃષ્ટેઃ ।
યર્હ્યસ્ય વૃદ્ધય ઉપાત્તરજોઽતિમાત્રો
મામીક્ષસે તદુ હ નઃ પરમાનુકમ્પા ॥ ૪૬॥

નૈવાલીકમહં મન્યે વચસ્તે મધુસૂદન ।
અમ્બાયા ઇવ હિ પ્રાયઃ કન્યાયાઃ સ્યાદ્રતિઃ ક્વચિત્ ॥ ૪૭॥

વ્યૂઢાયાશ્ચાપિ પુંશ્ચલ્યા મનોઽભ્યેતિ નવં નવમ્ ।
બુધોઽસતીં ન બિભૃયાત્તાં બિભ્રદુભયચ્યુતઃ ॥ ૪૮॥

શ્રીભગવાનુવાચ
સાધ્વ્યેતચ્છ્રોતુકામૈસ્ત્વં રાજપુત્રિ પ્રલમ્ભિતા ।
મયોદિતં યદન્વાત્થ સર્વં તત્સત્યમેવ હિ ॥ ૪૯॥

યાન્ યાન્ કામયસે કામાન્ મય્યકામાય ભામિનિ ।
સન્તિ હ્યેકાન્તભક્તાયાસ્તવ કલ્યાણિ નિત્યદા ॥ ૫૦॥

ઉપલબ્ધં પતિપ્રેમ પાતિવ્રત્યં ચ તેઽનઘે ।
યદ્વાક્યૈશ્ચાલ્યમાનાયા ન ધીર્મય્યપકર્ષિતા ॥ ૫૧॥

યે માં ભજન્તિ દામ્પત્યે તપસા વ્રતચર્યયા ।
કામાત્માનોઽપવર્ગેશં મોહિતા મમ માયયા ॥ ૫૨॥

માં પ્રાપ્ય માનિન્યપવર્ગસમ્પદં
વાઞ્છન્તિ યે સમ્પદ એવ તત્પતિમ્ ।
તે મન્દભાગ્યા નિરયેઽપિ યે નૃણાં
માત્રાત્મકત્વાન્નિરયઃ સુસઙ્ગમઃ ॥ ૫૩॥

દિષ્ટ્યા ગૃહેશ્વર્યસકૃન્મયિ ત્વયા
કૃતાનુવૃત્તિર્ભવમોચની ખલૈઃ ।
સુદુષ્કરાસૌ સુતરાં દુરાશિષો

હ્યસુમ્ભરાયા નિકૃતિં જુષઃ સ્ત્રિયાઃ ॥ ૫૪॥

ન ત્વાદૃશીં પ્રણયિનીં ગૃહિણીં ગૃહેષુ
પશ્યામિ માનિનિ યયા સ્વવિવાહકાલે ।
પ્રાપ્તાન્ નૃપાનવગણય્ય રહો હરો મે
પ્રસ્થાપિતો દ્વિજ ઉપશ્રુતસત્કથસ્ય ॥ ૫૫॥

ભ્રાતુર્વિરૂપકરણં યુધિ નિર્જિતસ્ય
પ્રોદ્વાહપર્વણિ ચ તદ્વધમક્ષગોષ્ઠ્યામ્ ।
દુઃખં સમુત્થમસહોઽસ્મદયોગભીત્યા
નૈવાબ્રવીઃ કિમપિ તેન વયં જિતાસ્તે ॥ ૫૬॥

દૂતસ્ત્વયાઽઽત્મલભને સુવિવિક્તમન્ત્રઃ
પ્રસ્થાપિતો મયિ ચિરાયતિ શૂન્યમેતત્ ।
મત્વાજિહાસ ઇદમઙ્ગમનન્યયોગ્યં
તિષ્ઠેત તત્ત્વયિ વયં પ્રતિનન્દયામઃ ॥ ૫૭॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવં સૌરતસંલાપૈર્ભગવાન્ જગદીશ્વરઃ ।
સ્વરતો રમયા રેમે નરલોકં વિડમ્બયન્ ॥ ૫૮॥

તથાન્યાસામપિ વિભુર્ગૃહેષુ ગૃહવાનિવ ।
આસ્થિતો ગૃહમેધીયાન્ ધર્માન્ લોકગુરુર્હરિઃ ॥ ૫૯॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે કૃષ્ણરુક્મિણી-
સંવાદો નામ ષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૬૦॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ એકષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ - ૬૧ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એકૈકશસ્તાઃ કૃષ્ણસ્ય પુત્રાન્ દશ દશાબલાઃ ।
અજીજનન્નનવમાન્ પિતુઃ સર્વાત્મસમ્પદા ॥ ૧॥

ગૃહાદનપગં વીક્ષ્ય રાજપુત્ર્યોઽચ્યુતં સ્થિતમ્ ।
પ્રેષ્ઠં ન્યમંસત સ્વં સ્વં ન તત્તત્ત્વવિદઃ સ્ત્રિયઃ ॥ ૨॥

ચાર્વબ્જકોશવદનાયતબાહુનેત્ર-
સપ્રેમહાસરસવીક્ષિતવલ્ગુજલ્પૈઃ ।
સમ્મોહિતા ભગવતો ન મનો વિજેતું
સ્વૈર્વિભ્રમૈઃ સમશકન્ વનિતા વિભૂમ્નઃ ॥ ૩॥

સ્માયાવલોકલવદર્શિતભાવહારિ-
ભ્રૂમણ્ડલપ્રહિતસૌરતમન્ત્રશૌણ્ડૈઃ ।
પત્ન્યસ્તુ ષોડશસહસ્રમનઙ્ગબાણૈઃ
યસ્યેન્દ્રિયં વિમથિતું કરણૈર્ન શેકુઃ ॥ ૪॥

ઇત્થં રમાપતિમવાપ્ય પતિં સ્ત્રિયસ્તા
બ્રહ્માદયોઽપિ ન વિદુઃ પદવીં યદીયામ્ ।
ભેજુર્મુદાવિરતમેધિતયાનુરાગ-
હાસાવલોકનવસઙ્ગમલાલસાદ્યમ્ ॥ ૫॥

પ્રત્યુદ્ગમાસનવરાર્હણપાદશૌચ-
તામ્બૂલવિશ્રમણવીજનગન્ધમાલ્યૈઃ ।
કેશપ્રસારશયનસ્નપનોપહાર્યૈઃ
દાસીશતા અપિ વિભોર્વિદધુઃ સ્મ દાસ્યમ્ ॥ ૬॥

તાસાં યા દશ પુત્રાણાં કૃષ્ણસ્ત્રીણાં પુરોદિતાઃ ।
અષ્ટૌ મહિષ્યસ્તત્પુત્રાન્ પ્રદ્યુમ્નાદીન્ ગૃણામિ તે ॥ ૭॥

ચારુદેષ્ણઃ સુદેષ્ણશ્ચ ચારુદેહશ્ચ વીર્યવાન્ ।
સુચારુશ્ચારુગુપ્તશ્ચ ભદ્રચારુસ્તથાપરઃ ॥ ૮॥

ચારુચન્દ્રો વિચારુશ્ચ ચારુશ્ચ દશમો હરેઃ ।
પ્રદ્યુમ્નપ્રમુખા જાતા રુક્મિણ્યાં નાવમાઃ પિતુઃ ॥ ૯॥

ભાનુઃ સુભાનુઃ સ્વર્ભાનુઃ પ્રભાનુર્ભાનુમાંસ્તથા ।
ચન્દ્રભાનુર્બૃહદ્ભાનુરતિભાનુસ્તથાષ્ટમઃ ॥ ૧૦॥

શ્રીભાનુઃ પ્રતિભાનુશ્ચ સત્યભામાત્મજા દશ ।
સામ્બઃ સુમિત્રઃ પુરુજિચ્છતજિચ્ચ સહસ્રજિત્ ॥ ૧૧॥

વિજયશ્ચિત્રકેતુશ્ચ વસુમાન્ દ્રવિડઃ ક્રતુઃ ।
જામ્બવત્યાઃ સુતા હ્યેતે સામ્બાદ્યાઃ પિતૃસમ્મતાઃ ॥ ૧૨॥

વીરશ્ચન્દ્રોઽશ્વસેનશ્ચ ચિત્રગુર્વેગવાન્ વૃષઃ ।
આમઃ શઙ્કુર્વસુઃ શ્રીમાન્ કુન્તિર્નાગ્નજિતેઃ સુતાઃ ॥ ૧૩॥

શ્રુતઃ કવિર્વૃષો વીરઃ સુબાહુર્ભદ્ર એકલઃ ।
શાન્તિર્દર્શઃ પૂર્ણમાસઃ કાલિન્દ્યાઃ સોમકોઽવરઃ ॥ ૧૪॥

પ્રઘોષો ગાત્રવાન્ સિંહો બલઃ પ્રબલ ઊર્ધ્વગઃ ।
માદ્ર્યાઃ પુત્રા મહાશક્તિઃ સહ ઓજોઽપરાજિતઃ ॥ ૧૫॥

વૃકો હર્ષોઽનિલો ગૃધ્રો વર્ધનોઽન્નાદ એવ ચ ।
મહાશઃ પાવનો વહ્નિર્મિત્રવિન્દાત્મજાઃ ક્ષુધિઃ ॥ ૧૬॥

સઙ્ગ્રામજિદ્બૃહત્સેનઃ શૂરઃ પ્રહરણોઽરિજિત્ ।
જયઃ સુભદ્રો ભદ્રાયા વામ આયુશ્ચ સત્યકઃ ॥ ૧૭॥

દીપ્તિમાંસ્તામ્રતપ્તાદ્યા રોહિણ્યાસ્તનયા હરેઃ ।
પ્રદ્યુમ્નાચ્ચાનિરુદ્ધોઽભૂદ્રુક્મવત્યાં મહાબલઃ ॥ ૧૮॥

પુત્ર્યાં તુ રુક્મિણો રાજન્ નામ્ના ભોજકટે પુરે ।
એતેષાં પુત્રપૌત્રાશ્ચ બભૂવુઃ કોટિશો નૃપ ।
માતરઃ કૃષ્ણજાતાનાં સહસ્રાણિ ચ ષોડશ ॥ ૧૯॥

રાજોવાચ
કથં રુક્મ્યરિપુત્રાય પ્રાદાદ્દુહિતરં યુધિ ।
કૃષ્ણેન પરિભૂતસ્તં હન્તું રન્ધ્રં પ્રતીક્ષતે ।
એતદાખ્યાહિ મે વિદ્વન્ દ્વિષોર્વૈવાહિકં મિથઃ ॥ ૨૦॥

અનાગતમતીતં ચ વર્તમાનમતીન્દ્રિયમ્ ।
વિપ્રકૃષ્ટં વ્યવહિતં સમ્યક્ પશ્યન્તિ યોગિનઃ ॥ ૨૧॥

શ્રીશુક ઉવાચ
વૃતઃ સ્વયંવરે સાક્ષાદનઙ્ગોઽઙ્ગયુતસ્તયા ।
રાજ્ઞઃ સમેતાન્ નિર્જિત્ય જહારૈકરથો યુધિ ॥ ૨૨॥

યદ્યપ્યનુસ્મરન્ વૈરં રુક્મી કૃષ્ણાવમાનિતઃ ।
વ્યતરદ્ભાગિનેયાય સુતાં કુર્વન્ સ્વસુઃ પ્રિયમ્ ॥ ૨૩॥

રુક્મિણ્યાસ્તનયાં રાજન્ કૃતવર્મસુતો બલી ।
ઉપયેમે વિશાલાક્ષીં કન્યાં ચારુમતીં કિલ ॥ ૨૪॥

દૌહિત્રાયાનિરુદ્ધાય પૌત્રીં રુક્મ્યદદાદ્ધરેઃ ।
રોચનાં બદ્ધવૈરોઽપિ સ્વસુઃ પ્રિયચિકીર્ષયા ।
જાનન્નધર્મં તદ્યૌનં સ્નેહપાશાનુબન્ધનઃ ॥ ૨૫॥

તસ્મિન્નભ્યુદયે રાજન્ રુક્મિણી રામકેશવૌ ।
પુરં ભોજકટં જગ્મુઃ સામ્બપ્રદ્યુમ્નકાદયઃ ॥ ૨૬॥

તસ્મિન્ નિવૃત્ત ઉદ્વાહે કાલિઙ્ગપ્રમુખા નૃપાઃ ।
દૃપ્તાસ્તે રુક્મિણં પ્રોચુર્બલમક્ષૈર્વિનિર્જય ॥ ૨૭॥

અનક્ષજ્ઞો હ્યયં રાજન્નપિ તદ્વ્યસનં મહત્ ।
ઇત્યુક્તો બલમાહૂય તેનાક્ષૈરુક્મ્યદીવ્યત ॥ ૨૮॥

શતં સહસ્રમયુતં રામસ્તત્રાદદે પણમ્ ।
તં તુ રુક્મ્યજયત્તત્ર કાલિઙ્ગઃ પ્રાહસદ્બલમ્ ।
દન્તાન્ સન્દર્શયન્નુચ્ચૈર્નામૃષ્યત્તદ્ધલાયુધઃ ॥ ૨૯॥

તતો લક્ષં રુક્મ્યગૃહ્ણાદ્ ગ્લહં તત્રાજયદ્બલઃ ।
જિતવાનહમિત્યાહ રુક્મી કૈતવમાશ્રિતઃ ॥ ૩૦॥

મન્યુના ક્ષુભિતઃ શ્રીમાન્ સમુદ્ર ઇવ પર્વણિ ।
જાત્યારુણાક્ષોઽતિરુષા ન્યર્બુદં ગ્લહમાદદે ॥ ૩૧॥

તં ચાપિ જિતવાન્ રામો ધર્મેણચ્છલમાશ્રિતઃ ।
રુક્મી જિતં મયાત્રેમે વદન્તુ પ્રાશ્નિકા ઇતિ ॥ ૩૨॥

તદાબ્રવીન્નભોવાણી બલેનૈવ જિતો ગ્લહઃ ।
ધર્મતો વચનેનૈવ રુક્મી વદતિ વૈ મૃષા ॥ ૩૩॥

તામનાદૃત્ય વૈદર્ભો દુષ્ટરાજન્યચોદિતઃ ।
સઙ્કર્ષણં પરિહસન્ બભાષે કાલચોદિતઃ ॥ ૩૪॥

નૈવાક્ષકોવિદા યૂયં ગોપાલા વનગોચરાઃ ।
અક્ષૈર્દીવ્યન્તિ રાજાનો બાણૈશ્ચ ન ભવાદૃશાઃ ॥ ૩૫॥

રુક્મિણૈવમધિક્ષિપ્તો રાજભિશ્ચોપહાસિતઃ ।
ક્રુદ્ધઃ પરિઘમુદ્યમ્ય જઘ્ને તં નૃમ્ણસંસદિ ॥ ૩૬॥

કલિઙ્ગરાજં તરસા ગૃહીત્વા દશમે પદે ।
દન્તાનપાતયત્ક્રુદ્ધો યોઽહસદ્વિવૃતૈર્દ્વિજૈઃ ॥ ૩૭॥

અન્યે નિર્ભિન્નબાહૂરુશિરસો રુધિરોક્ષિતાઃ ।
રાજાનો દુદ્રુવર્ભીતા બલેન પરિઘાર્દિતાઃ ॥ ૩૮॥

નિહતે રુક્મિણિ શ્યાલે નાબ્રવીત્સાધ્વસાધુ વા ।
રુક્મિણીબલયો રાજન્ સ્નેહભઙ્ગભયાદ્ધરિઃ ॥ ૩૯॥

તતોઽનિરુદ્ધં સહ સૂર્યયા વરં
રથં સમારોપ્ય યયુઃ કુશસ્થલીમ્ ।
રામાદયો ભોજકટાદ્દશાર્હાઃ
સિદ્ધાખિલાર્થા મધુસૂદનાશ્રયાઃ ॥ ૪૦॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે અનિરુદ્ધ-
વિવાહે રુક્મિવધો નામૈકષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૬૧॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ દ્વિષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ - ૬૨ ॥

રાજોવાચ
બાણસ્ય તનયામૂષામુપયેમે યદૂત્તમઃ ।
તત્ર યુદ્ધમભૂદ્ઘોરં હરિશઙ્કરયોર્મહત્ ।
એતત્સર્વં મહાયોગિન્ સમાખ્યાતું ત્વમર્હસિ ॥ ૧॥

શ્રીશુક ઉવાચ
બાણઃ પુત્રશતજ્યેષ્ઠો બલેરાસીન્મહાત્મનઃ ।
યેન વામનરૂપાય હરયેઽદાયિ મેદિની ॥ ૨॥

તસ્યૌરસઃ સુતો બાણઃ શિવભક્તિરતઃ સદા ।
માન્યો વદાન્યો ધીમાંશ્ચ સત્યસન્ધો દૃઢવ્રતઃ ॥ ૩॥

શોણિતાખ્યે પુરે રમ્યે સ રાજ્યમકરોત્પુરા ।

તસ્ય શમ્ભોઃ પ્રસાદેન કિઙ્કરા ઇવ તેઽમરાઃ ।
સહસ્રબાહુર્વાદ્યેન તાણ્ડવેઽતોષયન્મૃડમ્ ॥ ૪॥

ભગવાન્ સર્વભૂતેશઃ શરણ્યો ભક્તવત્સલઃ ।
વરેણ છન્દયામાસ સ તં વવ્રે પુરાધિપમ્ ॥ ૫॥

સ એકદાઽઽહ ગિરિશં પાર્શ્વસ્થં વીર્યદુર્મદઃ ।
કિરીટેનાર્કવર્ણેન સંસ્પૃશંસ્તત્પદામ્બુજમ્ ॥ ૬॥

નમસ્યે ત્વાં મહાદેવ લોકાનાં ગુરુમીશ્વરમ્ ।
પુંસામપૂર્ણકામાનાં કામપૂરામરાઙ્ઘ્રિપમ્ ॥ ૭॥

દોઃસહસ્રં ત્વયા દત્તં પરં ભારાય મેઽભવત્ ।
ત્રિલોક્યાં પ્રતિયોદ્ધારં ન લભે ત્વદૃતે સમમ્ ॥ ૮॥

કણ્ડૂત્યા નિભૃતૈર્દોર્ભિર્યુયુત્સુર્દિગ્ગજાનહમ્ ।
આદ્યાયાં ચૂર્ણયન્નદ્રીન્ ભીતાસ્તેઽપિ પ્રદુદ્રુવુઃ ॥ ૯॥

તચ્છ્રુત્વા ભગવાન્ ક્રુદ્ધઃ કેતુસ્તે ભજ્યતે યદા ।
ત્વદ્દર્પઘ્નં ભવેન્મૂઢ સંયુગં મત્સમેન તે ॥ ૧૦॥

ઇત્યુક્તઃ કુમતિર્હૃષ્ટઃ સ્વગૃહં પ્રાવિશન્નૃપ ।
પ્રતીક્ષન્ ગિરિશાદેશં સ્વવીર્યનશનં કુધીઃ ॥ ૧૧॥

તસ્યોષા નામ દુહિતા સ્વપ્ને પ્રાદ્યુમ્નિના રતિમ્ ।
કન્યાલભત કાન્તેન પ્રાગદૃષ્ટશ્રુતેન સા ॥ ૧૨॥

સા તત્ર તમપશ્યન્તી ક્વાસિ કાન્તેતિ વાદિની ।
સખીનાં મધ્ય ઉત્તસ્થૌ વિહ્વલા વ્રીડિતા ભૃશમ્ ॥ ૧૩॥

બાણસ્ય મન્ત્રી કુમ્ભાણ્ડશ્ચિત્રલેખા ચ તત્સુતા ।
સખ્યપૃચ્છત્સખીમૂષાં કૌતૂહલસમન્વિતા ॥ ૧૪॥

કં ત્વં મૃગયસે સુભ્રૂઃ કીદૃશસ્તે મનોરથઃ ।
હસ્તગ્રાહં ન તેઽદ્યાપિ રાજપુત્ર્યુપલક્ષયે ॥ ૧૫॥

ઊષોવાચ
દૃષ્ટઃ કશ્ચિન્નરઃ સ્વપ્ને શ્યામઃ કમલલોચનઃ ।
પીતવાસા બૃહદ્બાહુર્યોષિતાં હૃદયઙ્ગમઃ ॥ ૧૬॥

તમહં મૃગયે કાન્તં પાયયિત્વાધરં મધુ ।

ક્વાપિ યાતઃ સ્પૃહયતીં ક્ષિપ્ત્વા માં વૃજિનાર્ણવે ॥ ૧૭॥

ચિત્રલેખોવાચ
વ્યસનં તેઽપકર્ષામિ ત્રિલોક્યાં યદિ ભાવ્યતે ।
તમાનેષ્યે નરં યસ્તે મનોહર્તા તમાદિશ ॥ ૧૮॥

ઇત્યુક્ત્વા દેવગન્ધર્વસિદ્ધચારણપન્નગાન્ ।
દૈત્યવિદ્યાધરાન્ યક્ષાન્ મનુજાંશ્ચ યથાલિખત્ ॥ ૧૯॥

મનુજેષુ ચ સા વૃષ્ણીન્ શૂરમાનકદુન્દુભિમ્ ।
વ્યલિખદ્રામકૃષ્ણૌ ચ પ્રદ્યુમ્નં વીક્ષ્ય લજ્જિતા ॥ ૨૦॥

અનિરુદ્ધં વિલિખિતં વીક્ષ્યોષાવાઙ્મુખી હ્રિયા ।
સોઽસાવસાવિતિ પ્રાહ સ્મયમાના મહીપતે ॥ ૨૧॥

ચિત્રલેખા તમાજ્ઞાય પૌત્રં કૃષ્ણસ્ય યોગિની ।
યયૌ વિહાયસા રાજન્ દ્વારકાં કૃષ્ણપાલિતામ્ ॥ ૨૨॥

તત્ર સુપ્તં સુપર્યઙ્કે પ્રાદ્યુમ્નિં યોગમાસ્થિતા ।
ગૃહીત્વા શોણિતપુરં સખ્યૈ પ્રિયમદર્શયત્ ॥ ૨૩॥

સા ચ તં સુન્દરવરં વિલોક્ય મુદિતાનના ।
દુષ્પ્રેક્ષ્યે સ્વગૃહે પુમ્ભી રેમે પ્રાદ્યુમ્નિના સમમ્ ॥ ૨૪॥

પરાર્ધ્યવાસઃ સ્રગ્ગન્ધધૂપદીપાસનાદિભિઃ ।
પાનભોજનભક્ષ્યૈશ્ચ વાક્યૈઃ શુશ્રૂષયાર્ચિતઃ ॥ ૨૫॥

ગૂઢઃ કન્યાપુરે શશ્વત્પ્રવૃદ્ધસ્નેહયા તયા ।
નાહર્ગણાન્ સ બુબુધે ઊષયાપહૃતેન્દ્રિયઃ ॥ ૨૬॥

તાં તથા યદુવીરેણ ભુજ્યમાનાં હતવ્રતામ્ ।
હેતુભિર્લક્ષયાઞ્ચક્રુરાપ્રીતાં દુરવચ્છદૈઃ ॥ ૨૭॥

ભટા આવેદયાઞ્ચક્રૂ રાજંસ્તે દુહિતુર્વયમ્ ।
વિચેષ્ટિતં લક્ષયામઃ કન્યાયાઃ કુલદૂષણમ્ ॥ ૨૮॥

અનપાયિભિરસ્માભિર્ગુપ્તાયાશ્ચ ગૃહે પ્રભો ।
કન્યાયા દૂષણં પુમ્ભિર્દુષ્પ્રેક્ષાયા ન વિદ્મહે ॥ ૨૯॥

તતઃ પ્રવ્યથિતો બાણો દુહિતુઃ શ્રુતદૂષણઃ ।
ત્વરિતઃ કન્યકાગારં પ્રાપ્તોઽદ્રાક્ષીદ્યદૂદ્વહમ્ ॥ ૩૦॥

કામાત્મજં તં ભુવનૈકસુન્દરં
શ્યામં પિશઙ્ગામ્બરમમ્બુજેક્ષણમ્ ।
બૃહદ્ભુજં કુણ્ડલકુન્તલત્વિષા
સ્મિતાવલોકેન ચ મણ્ડિતાનનમ્ ॥ ૩૧॥

દીવ્યન્તમક્ષૈઃ પ્રિયયાભિનૃમ્ણયા
તદઙ્ગસઙ્ગસ્તનકુઙ્કુમસ્રજમ્ ।
બાહ્વોર્દધાનં મધુમલ્લિકાશ્રિતાં
તસ્યાગ્ર આસીનમવેક્ષ્ય વિસ્મિતઃ ॥ ૩૨॥

સ તં પ્રવિષ્ટં વૃતમાતતાયિભિ-
ર્ભટૈરનીકૈરવલોક્ય માધવઃ ।
ઉદ્યમ્ય મૌર્વં પરિઘં વ્યવસ્થિતો
યથાન્તકો દણ્ડધરો જિઘાંસયા ॥ ૩૩॥

જિઘૃક્ષયા તાન્ પરિતઃ પ્રસર્પતઃ
શુનો યથા સૂકરયૂથપોહઽનત્ ।
તે હન્યમાના ભવનાદ્વિનિર્ગતા
નિર્ભિન્નમૂર્ધોરુભુજાઃ પ્રદુદ્રુવુઃ ॥ ૩૪॥

તં નાગપાશૈર્બલિનન્દનો બલી
ઘ્નન્તં સ્વસૈન્યં કુપિતો બબન્ધ હ ।
ઊષા ભૃશં શોકવિષાદવિહ્વલા
બદ્ધં નિશમ્યાશ્રુકલાક્ષ્યરૌદિષીત્ ॥ ૩૫॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે અનિરુદ્ધબન્ધો
નામ દ્વિષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૬૨॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ત્રિષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ - ૬૩ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
અપશ્યતાં ચાનિરુદ્ધં તદ્બન્ધૂનાં ચ ભારત ।
ચત્વારો વાર્ષિકા માસા વ્યતીયુરનુશોચતામ્ ॥ ૧॥

નારદાત્તદુપાકર્ણ્ય વાર્તાં બદ્ધસ્ય કર્મ ચ ।
પ્રયયુઃ શોણિતપુરં વૃષ્ણયઃ કૃષ્ણદેવતાઃ ॥ ૨॥

પ્રદ્યુમ્નો યુયુધાનશ્ચ ગદઃ સામ્બોઽથ સારણઃ ।
નન્દોપનન્દભદ્રાદ્યા રામકૃષ્ણાનુવર્તિનઃ ॥ ૩॥

અક્ષૌહિણીભિર્દ્વાદશભિઃ સમેતાઃ સર્વતોદિશમ્ ।
રુરુધુર્બાણનગરં સમન્તાત્સાત્વતર્ષભાઃ ॥ ૪॥

ભજ્યમાનપુરોદ્યાનપ્રાકારાટ્ટાલગોપુરમ્ ।
પ્રેક્ષમાણો રુષાઽઽવિષ્ટસ્તુલ્યસૈન્યોઽભિનિર્યયૌ ॥ ૫॥

બાણાર્થે ભગવાન્ રુદ્રઃ સસુતૈઃ પ્રમથૈર્વૃતઃ ।
આરુહ્ય નન્દિવૃષભં યુયુધે રામકૃષ્ણયોઃ ॥ ૬॥

આસીત્સુતુમુલં યુદ્ધમદ્ભુતં રોમહર્ષણમ્ ।
કૃષ્ણશઙ્કરયો રાજન્ પ્રદ્યુમ્નગુહયોરપિ ॥ ૭॥

કુમ્ભાણ્ડકૂપકર્ણાભ્યાં બલેન સહ સંયુગઃ ।
સામ્બસ્ય બાણપુત્રેણ બાણેન સહ સાત્યકેઃ ॥ ૮॥

બ્રહ્માદયઃ સુરાધીશા મુનયઃ સિદ્ધચારણાઃ ।
ગન્ધર્વાપ્સરસો યક્ષા વિમાનૈર્દ્રષ્ટુમાગમન્ ॥ ૯॥

શઙ્કરાનુચરાન્ શૌરિર્ભૂતપ્રમથગુહ્યકાન્ ।
ડાકિનીર્યાતુધાનાંશ્ચ વેતાલાન્ સવિનાયકાન્ ॥ ૧૦॥

પ્રેતમાતૃપિશાચાંશ્ચ કુષ્માણ્ડાન્ બ્રહ્મરાક્ષસાન્ ।
દ્રાવયામાસ તીક્ષ્ણાગ્રૈઃ શરૈઃ શાર્ઙ્ગધનુશ્ચ્યુતૈઃ ॥ ૧૧॥

પૃથગ્વિધાનિ પ્રાયુઙ્ક્ત પિનાક્યસ્ત્રાણિ શાર્ઙ્ગિણે ।
પ્રત્યસ્ત્રૈઃ શમયામાસ શાર્ઙ્ગપાણિરવિસ્મિતઃ ॥ ૧૨॥

બ્રહ્માસ્ત્રસ્ય ચ બ્રહ્માસ્ત્રં વાયવ્યસ્ય ચ પાર્વતમ્ ।
આગ્નેયસ્ય ચ પાર્જન્યં નૈજં પાશુપતસ્ય ચ ॥ ૧૩॥

મોહયિત્વા તુ ગિરિશં જૃમ્ભણાસ્ત્રેણ જૃમ્ભિતમ્ ।
બાણસ્ય પૃતનાં શૌરિર્જઘાનાસિગદેષુભિઃ ॥ ૧૪॥

સ્કન્દઃ પ્રદ્યુમ્નબાણૌઘૈરર્દ્યમાનઃ સમન્તતઃ ।
અસૃગ્વિમુઞ્ચન્ ગાત્રેભ્યઃ શિખિનાપાક્રમદ્રણાત્ ॥ ૧૫॥

કુમ્ભાણ્ડઃ કૂપકર્ણશ્ચ પેતતુર્મુસલાર્દિતૌ ।
દુદ્રુવુસ્તદનીકાનિ હતનાથાનિ સર્વતઃ ॥ ૧૬॥

વિશીર્યમાણં સ્વબલં દૃષ્ટ્વા બાણોઽત્યમર્ષણઃ ।
કૃષ્ણમભ્યદ્રવત્સઙ્ખ્યે રથી હિત્વૈવ સાત્યકિમ્ ॥ ૧૭॥

ધનૂંષ્યાકૃષ્ય યુગપદ્બાણઃ પઞ્ચશતાનિ વૈ ।
એકૈકસ્મિન્ શરૌ દ્વૌ દ્વૌ સન્દધે રણદુર્મદઃ ॥ ૧૮॥

તાનિ ચિચ્છેદ ભગવાન્ ધનૂંષિ યુગપદ્ધરિઃ ।
સારથિં રથમશ્વાંશ્ચ હત્વા શઙ્ખમપૂરયત્ ॥ ૧૯॥

તન્માતા કોટરા નામ નગ્ના મુક્તશિરોરુહા ।
પુરોઽવતસ્થે કૃષ્ણસ્ય પુત્રપ્રાણરિરક્ષયા ॥ ૨૦॥

તતસ્તિર્યઙ્મુખો નગ્નામનિરીક્ષન્ ગદાગ્રજઃ ।
બાણશ્ચ તાવદ્વિરથશ્છિન્નધન્વાવિશત્પુરમ્ ॥ ૨૧॥

વિદ્રાવિતે ભૂતગણે જ્વરસ્તુ ત્રિશિરાસ્ત્રિપાત્ ।
અભ્યધાવત દાશાર્હં દહન્નિવ દિશો દશ ॥ ૨૨॥

અથ નારાયણો દેવસ્તં દૃષ્ટ્વા વ્યસૃજજ્જ્વરમ્ ।
માહેશ્વરો વૈષ્ણવશ્ચ યુયુધાતે જ્વરાવુભૌ ॥ ૨૩॥

માહેશ્વરઃ સમાક્રન્દન્ વૈષ્ણવેન બલાર્દિતઃ ।
અલબ્ધ્વાભયમન્યત્ર ભીતો માહેશ્વરો જ્વરઃ ।
શરણાર્થી હૃષીકેશં તુષ્ટાવ પ્રયતાઞ્જલિઃ ॥ ૨૪॥

જ્વર ઉવાચ
નમામિ ત્વાનન્તશક્તિં પરેશં
સર્વાત્માનં કેવલં જ્ઞપ્તિમાત્રમ્ ।
વિશ્વોત્પત્તિસ્થાનસંરોધહેતું

યત્તદ્બ્રહ્મ બ્રહ્મલિઙ્ગં પ્રશાન્તમ્ ॥ ૨૫॥

કાલો દૈવં કર્મ જીવઃ સ્વભાવો
દ્રવ્યં ક્ષેત્રં પ્રાણ આત્મા વિકારઃ ।
તત્સઙ્ઘાતો બીજરોહપ્રવાહ-
સ્ત્વન્માયૈષા તન્નિષેધં પ્રપદ્યે ॥ ૨૬॥

નાનાભાવૈર્લીલયૈવોપપન્નૈ-
ર્દેવાન્ સાધૂન્ લોકસેતૂન્ બિભર્ષિ ।
હંસ્યુન્માર્ગાન્ હિંસયા વર્તમાનાન્
જન્મૈતત્તે ભારહારાય ભૂમેઃ ॥ ૨૭॥

તપ્તોઽહં તે તેજસા દુઃસહેન
શાન્તોગ્રેણાત્યુલ્બણેન જ્વરેણ ।
તાવત્તાપો દેહિનાં તેઽઙ્ઘ્રિમૂલં
નો સેવેરન્ યાવદાશાનુબદ્ધાઃ ॥ ૨૮॥

શ્રીભગવાનુવાચ
ત્રિશિરસ્તે પ્રસન્નોઽસ્મિ વ્યેતુ તે મજ્જ્વરાદ્ભયમ્ ।
યો નૌ સ્મરતિ સંવાદં તસ્ય ત્વન્ન ભવેદ્ભયમ્ ॥ ૨૯॥

ઇત્યુક્તોઽચ્યુતમાનમ્ય ગતો માહેશ્વરો જ્વરઃ ।
બાણસ્તુ રથમારૂઢઃ પ્રાગાદ્યોત્સ્યન્ જનાર્દનમ્ ॥ ૩૦॥

તતો બાહુસહસ્રેણ નાનાયુધધરોઽસુરઃ ।
મુમોચ પરમક્રુદ્ધો બાણાંશ્ચક્રાયુધે નૃપ ॥ ૩૧॥

તસ્યાસ્યતોઽસ્ત્રાણ્યસકૃચ્ચક્રેણ ક્ષુરનેમિના ।
ચિચ્છેદ ભગવાન્ બાહૂન્ શાખા ઇવ વનસ્પતેઃ ॥ ૩૨॥

બાહુષુ છિદ્યમાનેષુ બાણસ્ય ભગવાન્ ભવઃ ।
ભક્તાનુકમ્પ્યુપવ્રજ્ય ચક્રાયુધમભાષત ॥ ૩૩॥

શ્રીરુદ્ર ઉવાચ
ત્વં હિ બ્રહ્મ પરં જ્યોતિર્ગૂઢં બ્રહ્મણિ વાઙ્મયે ।
યં પશ્યન્ત્યમલાત્માન આકાશમિવ કેવલમ્ ॥ ૩૪॥

નાભિર્નભોઽગ્નિર્મુખમમ્બુ રેતો
દ્યૌઃ શીર્ષમાશાઃ શ્રુતિરઙ્ઘ્રિરુર્વી ।

ચન્દ્રો મનો યસ્ય દૃગર્ક આત્મા
અહં સમુદ્રો જઠરં ભુજેન્દ્રઃ ॥ ૩૫॥

રોમાણિ યસ્યૌષધયોઽમ્બુવાહાઃ
કેશા વિરિઞ્ચો ધિષણા વિસર્ગઃ ।
પ્રજાપતિર્હૃદયં યસ્ય ધર્મઃ
સ વૈ ભવાન્ પુરુષો લોકકલ્પઃ ॥ ૩૬॥

તવાવતારોઽયમકુણ્ઠધામન્
ધર્મસ્ય ગુપ્ત્યૈ જગતો ભવાય ।
વયં ચ સર્વે ભવતાનુભાવિતા
વિભાવયામો ભુવનાનિ સપ્ત ॥ ૩૭॥

ત્વમેક આદ્યઃ પુરુષોઽદ્વિતીય-
સ્તુર્યઃ સ્વદૃગ્ઘેતુરહેતુરીશઃ ।
પ્રતીયસેઽથાપિ યથાવિકારં
સ્વમાયયા સર્વગુણપ્રસિદ્ધ્યૈ ॥ ૩૮॥

યથૈવ સૂર્યઃ પિહિતશ્છાયયા સ્વયા
છાયાં ચ રૂપાણિ ચ સઞ્ચકાસ્તિ ।
એવં ગુણેનાપિહિતો ગુણાંસ્ત્વ-
માત્મપ્રદીપો ગુણિનશ્ચ ભૂમન્ ॥ ૩૯॥

યન્માયામોહિતધિયઃ પુત્રદારગૃહાદિષુ ।
ઉન્મજ્જન્તિ નિમજ્જન્તિ પ્રસક્તા વૃજિનાર્ણવે ॥ ૪૦॥

દેવદત્તમિમં લબ્ધ્વા નૃલોકમજિતેન્દ્રિયઃ ।
યો નાદ્રિયેત ત્વત્પાદૌ સ શોચ્યો હ્યાત્મવઞ્ચકઃ ॥ ૪૧॥

યસ્ત્વાં વિસૃજતે મર્ત્ય આત્માનં પ્રિયમીશ્વરમ્ ।
વિપર્યયેન્દ્રિયાર્થાર્થં વિષમત્ત્યમૃતં ત્યજન્ ॥ ૪૨॥

અહં બ્રહ્માથ વિબુધા મુનયશ્ચામલાશયાઃ ।
સર્વાત્મના પ્રપન્નાસ્ત્વામાત્માનં પ્રેષ્ઠમીશ્વરમ્ ॥ ૪૩॥

તં ત્વા જગત્સ્થિત્યુદયાન્તહેતું
સમં પ્રશાન્તં સુહૃદાત્મદૈવમ્ ।
અનન્યમેકં જગદાત્મકેતં

ભવાપવર્ગાય ભજામ દેવમ્ ॥ ૪૪॥

અયં મમેષ્ટો દયિતોઽનુવર્તી
મયાભયં દત્તમમુષ્ય દેવ ।
સમ્પાદ્યતાં તદ્ભવતઃ પ્રસાદો
યથા હિ તે દૈત્યપતૌ પ્રસાદઃ ॥ ૪૫॥

શ્રીભગવાનુવાચ
યદાત્થ ભગવંસ્ત્વં નઃ કરવામ પ્રિયં તવ ।
ભવતો યદ્વ્યવસિતં તન્મે સાધ્વનુમોદિતમ્ ॥ ૪૬॥

અવધ્યોઽયં મમાપ્યેષ વૈરોચનિસુતોઽસુરઃ ।
પ્રહ્લાદાય વરો દત્તો ન વધ્યો મે તવાન્વયઃ ॥ ૪૭॥

દર્પોપશમનાયાસ્ય પ્રવૃક્ણા બાહવો મયા ।
સૂદિતં ચ બલં ભૂરિ યચ્ચ ભારાયિતં ભુવઃ ॥ ૪૮॥

ચત્વારોઽસ્ય ભુજાઃ શિષ્ટા ભવિષ્યન્ત્યજરામરઃ ।
પાર્ષદમુખ્યો ભવતો નકુતશ્ચિદ્ભયોઽસુરઃ ॥ ૪૯॥

ઇતિ લબ્ધ્વાભયં કૃષ્ણં પ્રણમ્ય શિરસાસુરઃ ।
પ્રાદ્યુમ્નિં રથમારોપ્ય સવધ્વા સમુપાનયત્ ॥ ૫૦॥

અક્ષૌહિણ્યા પરિવૃતં સુવાસઃસમલઙ્કૃતમ્ ।
સપત્નીકં પુરસ્કૃત્ય યયૌ રુદ્રાનુમોદિતઃ ॥ ૫૧॥

સ્વરાજધાનીં સમલઙ્કૃતાં ધ્વજૈઃ
સતોરણૈરુક્ષિતમાર્ગચત્વરામ્ ।
વિવેશ શઙ્ખાનકદુન્દુભિસ્વનૈ-
રભ્યુદ્યતઃ પૌરસુહૃદ્દ્વિજાતિભિઃ ॥ ૫૨॥

ય એવં કૃષ્ણવિજયં શઙ્કરેણ ચ સંયુગમ્ ।
સંસ્મરેત્પ્રાતરુત્થાય ન તસ્ય સ્યાત્પરાજયઃ ॥ ૫૩॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે અનિરુદ્ધાનયનં
નામ ત્રિષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૬૩॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ચતુઃષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ - ૬૪ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એકદોપવનં રાજન્ જગ્મુર્યદુકુમારકાઃ ।
વિહર્તું સામ્બપ્રદ્યુમ્નચારુભાનુગદાદયઃ ॥ ૧॥

ક્રીડિત્વા સુચિરં તત્ર વિચિન્વન્તઃ પિપાસિતાઃ ।
જલં નિરુદકે કૂપે દદૃશુઃ સત્ત્વમદ્ભુતમ્ ॥ ૨॥

કૃકલાસં ગિરિનિભં વીક્ષ્ય વિસ્મિતમાનસાઃ ।
તસ્ય ચોદ્ધરણે યત્નં ચક્રુસ્તે કૃપયાન્વિતાઃ ॥ ૩॥

ચર્મજૈસ્તાન્તવૈઃ પાશૈર્બદ્ધ્વા પતિતમર્ભકાઃ ।
નાશક્નુવન્ સમુદ્ધર્તું કૃષ્ણાયાચખ્યુરુત્સુકાઃ ॥ ૪॥

તત્રાગત્યારવિન્દાક્ષો ભગવાન્ વિશ્વભાવનઃ ।
વીક્ષ્યોજ્જહાર વામેન તં કરેણ સ લીલયા ॥ ૫॥

સ ઉત્તમશ્લોકકરાભિમૃષ્ટો
વિહાય સદ્યઃ કૃકલાસરૂપમ્ ।
સન્તપ્તચામીકરચારુવર્ણઃ
સ્વર્ગ્યદ્ભુતાલઙ્કરણામ્બરસ્રક્ ॥ ૬॥

પપ્રચ્છ વિદ્વાનપિ તન્નિદાનં
જનેષુ વિખ્યાપયિતું મુકુન્દઃ ।
કસ્ત્વં મહાભાગ વરેણ્યરૂપો
દેવોત્તમં ત્વાં ગણયામિ નૂનમ્ ॥ ૭॥

દશામિમાં વા કતમેન કર્મણા
સમ્પ્રાપિતોઽસ્યતદર્હઃ સુભદ્ર ।
આત્માનમાખ્યાહિ વિવિત્સતાં નો
યન્મન્યસે નઃ ક્ષમમત્ર વક્તુમ્ ॥ ૮॥

શ્રીશુક ઉવાચ

ઇતિ સ્મ રાજા સમ્પૃષ્ટઃ કૃષ્ણેનાનન્તમૂર્તિના ।
માધવં પ્રણિપત્યાહ કિરીટેનાર્ક વર્ચસા ॥ ૯॥

નૃગ ઉવાચ
નૃગો નામ નરેન્દ્રોઽહમિક્ષ્વાકુતનયઃ પ્રભો ।
દાનિષ્વાખ્યાયમાનેષુ યદિ તે કર્ણમસ્પૃશમ્ ॥ ૧૦॥

કિં નુ તેઽવિદિતં નાથ સર્વભૂતાત્મસાક્ષિણઃ ।
કાલેનાવ્યાહતદૃશો વક્ષ્યેઽથાપિ તવાજ્ઞયા ॥ ૧૧॥

યાવત્યઃ સિકતા ભૂમેર્યાવત્યો દિવિ તારકાઃ ।
યાવત્યો વર્ષધારાશ્ચ તાવતીરદદં સ્મ ગાઃ ॥ ૧૨॥

પયસ્વિનીસ્તરુણીઃ શીલરૂપ-
ગુણોપપન્નાઃ કપિલા હેમશ‍ૃઙ્ગીઃ ।
ન્યાયાર્જિતા રૂપ્યખુરાઃ સવત્સા
દુકૂલમાલાભરણા દદાવહમ્ ॥ ૧૩॥

સ્વલઙ્કૃતેભ્યો ગુણશીલવદ્ભ્યઃ
સીદત્કુટુમ્બેભ્ય ઋતવ્રતેભ્યઃ ।
તપઃશ્રુતબ્રહ્મવદાન્યસદ્ભ્યઃ
પ્રાદાં યુવભ્યો દ્વિજપુઙ્ગવેભ્યઃ ॥ ૧૪॥

ગોભૂહિરણ્યાયતનાશ્વહસ્તિનઃ
કન્યાઃ સદાસીસ્તિલરૂપ્યશય્યાઃ ।
વાસાંસિ રત્નાનિ પરિચ્છદાન્ રથા-
નિષ્ટં ચ યજ્ઞૈશ્ચરિતં ચ પૂર્તમ્ ॥ ૧૫॥

કસ્યચિદ્દ્વિજમુખ્યસ્ય ભ્રષ્ટા ગૌર્મમ ગોધને ।
સમ્પૃક્તાવિદુષા સા ચ મયા દત્તા દ્વિજાતયે ॥ ૧૬॥

તાં નીયમાનાં તત્સ્વામી દૃષ્ટ્રોવાચ મમેતિ તમ્ ।
મમેતિ પરિગ્રાહ્યાહ નૃગો મે દત્તવાનિતિ ॥ ૧૭॥

વિપ્રૌ વિવદમાનૌ મામૂચતુઃ સ્વાર્થસાધકૌ ।
ભવાન્ દાતાપહર્તેતિ તચ્છ્રુત્વા મેઽભવદ્ભ્રમઃ ॥ ૧૮॥

અનુનીતાવુભૌ વિપ્રૌ ધર્મકૃચ્છ્રગતેન વૈ ।
ગવાં લક્ષં પ્રકૃષ્ટાનાં દાસ્યામ્યેષા પ્રદીયતામ્ ॥ ૧૯॥

ભવન્તાવનુગૃહ્ણીતાં કિઙ્કરસ્યાવિજાનતઃ ।
સમુદ્ધરત માં કૃચ્છ્રાત્પતન્તં નિરયેઽશુચૌ ॥ ૨૦॥

નાહં પ્રતીચ્છે વૈ રાજન્નિત્યુક્ત્વા સ્વામ્યપાક્રમત્ ।
નાન્યદ્ગવામપ્યયુતમિચ્છામીત્યપરો યયૌ ॥ ૨૧॥

એતસ્મિન્નન્તરે યામ્યૈર્દૂતૈર્નીતો યમક્ષયમ્ ।
યમેન પૃષ્ટસ્તત્રાહં દેવદેવ જગત્પતે ॥ ૨૨॥

પૂર્વં ત્વમશુભં ભુઙ્ક્ષે ઉતાહો નૃપતે શુભમ્ ।
નાન્તં દાનસ્ય ધર્મસ્ય પશ્યે લોકસ્ય ભાસ્વતઃ ॥ ૨૩॥

પૂર્વં દેવાશુભં ભુઞ્જ ઇતિ પ્રાહ પતેતિ સઃ ।
તાવદદ્રાક્ષમાત્માનં કૃકલાસં પતન્ પ્રભો ॥ ૨૪॥

બ્રહ્મણ્યસ્ય વદાન્યસ્ય તવ દાસસ્ય કેશવ ।
સ્મૃતિર્નાદ્યાપિ વિધ્વસ્તા ભવત્સન્દર્શનાર્થિનઃ ॥ ૨૫॥

સ ત્વં કથં મમ વિભોઽક્ષિપથઃ પરાત્મા
યોગેશ્વરૈઃ શ્રુતિદૃશામલહૃદ્વિભાવ્યઃ ।
સાક્ષાદધોક્ષજ ઉરુવ્યસનાન્ધબુદ્ધેઃ
સ્યાન્મેઽનુદૃશ્ય ઇહ યસ્ય ભવાપવર્ગઃ ॥ ૨૬॥

દેવદેવ જગન્નાથ ગોવિન્દ પુરુષોત્તમ ।
નારાયણ હૃષીકેશ પુણ્યશ્લોકાચ્યુતાવ્યય ॥ ૨૭॥

અનુજાનીહિ માં કૃષ્ણ યાન્તં દેવગતિં પ્રભો ।
યત્ર ક્વાપિ સતશ્ચેતો ભૂયાન્મે ત્વત્પદાસ્પદમ્ ॥ ૨૮॥

નમસ્તે સર્વભાવાય બ્રહ્મણેઽનન્તશક્તયે ।
કૃષ્ણાય વાસુદેવાય યોગાનાં પતયે નમઃ ॥ ૨૯॥

ઇત્યુક્ત્વા તં પરિક્રમ્ય પાદૌ સ્પૃષ્ટ્વા સ્વમૌલિના ।
અનુજ્ઞાતો વિમાનાગ્ર્યમારુહત્પશ્યતાં નૃણામ્ ॥ ૩૦॥

કૃષ્ણઃ પરિજનં પ્રાહ ભગવાન્ દેવકીસુતઃ ।
બ્રહ્મણ્યદેવો ધર્માત્મા રાજન્યાનનુશિક્ષયન્ ॥ ૩૧॥

દુર્જરં બત બ્રહ્મસ્વં ભુક્તમગ્નેર્મનાગપિ ।

તેજીયસોઽપિ કિમુત રાજ્ઞામીશ્વરમાનિનામ્ ॥ ૩૨॥

નાહં હાલાહલં મન્યે વિષં યસ્ય પ્રતિક્રિયા ।
બ્રહ્મસ્વં હિ વિષં પ્રોક્તં નાસ્ય પ્રતિવિધિર્ભુવિ ॥ ૩૩॥

હિનસ્તિ વિષમત્તારં વહ્નિરદ્ભિઃ પ્રશામ્યતિ ।
કુલં સમૂલં દહતિ બ્રહ્મસ્વારણિપાવકઃ ॥ ૩૪॥

બ્રહ્મસ્વં દુરનુજ્ઞાતં ભુક્તં હન્તિ ત્રિપૂરુષમ્ ।
પ્રસહ્ય તુ બલાદ્ભુક્તં દશ પૂર્વાન્ દશાપરાન્ ॥ ૩૫॥

રાજાનો રાજલક્ષ્મ્યાન્ધા નાત્મપાતં વિચક્ષતે ।
નિરયં યેઽભિમન્યન્તે બ્રહ્મસ્વં સાધુ બાલિશાઃ ॥ ૩૬॥

ગૃહ્ણન્તિ યાવતઃ પાંસૂન્ ક્રન્દતામશ્રુબિન્દવઃ ।
વિપ્રાણાં હૃતવૃત્તીનાં વદાન્યાનાં કુટુમ્બિનામ્ ॥ ૩૭॥

રાજાનો રાજકુલ્યાશ્ચ તાવતોઽબ્દાન્નિરઙ્કુશાઃ ।
કુમ્ભીપાકેષુ પચ્યન્તે બ્રહ્મદાયાપહારિણઃ ॥ ૩૮॥

સ્વદત્તાં પરદત્તાં વા બ્રહ્મવૃત્તિં હરેચ્ચ યઃ ।
ષષ્ટિવર્ષસહસ્રાણિ વિષ્ઠાયાં જાયતે કૃમિઃ ॥ ૩૯॥

ન મે બ્રહ્મધનં ભૂયાદ્યદ્ગૃધ્વાલ્પાયુષો નરાઃ ।
પરાજિતાશ્ચ્યુતા રાજ્યાદ્ભવન્ત્યુદ્વેજિનોઽહયઃ ॥ ૪૦॥

વિપ્રં કૃતાગસમપિ નૈવ દ્રુહ્યત મામકાઃ ।
ઘ્નન્તં બહુ શપન્તં વા નમસ્કુરુત નિત્યશઃ ॥ ૪૧॥

યથાહં પ્રણમે વિપ્રાનનુકાલં સમાહિતઃ ।
તથા નમત યૂયં ચ યોઽન્યથા મે સ દણ્ડભાક્ ॥ ૪૨॥

બ્રાહ્મણાર્થો હ્યપહૃતો હર્તારં પાતયત્યધઃ ।
અજાનન્તમપિ હ્યેનં નૃગં બ્રાહ્મણગૌરિવ ॥ ૪૩॥

એવં વિશ્રાવ્ય ભગવાન્ મુકુન્દો દ્વારકૌકસઃ ।
પાવનઃ સર્વલોકાનાં વિવેશ નિજમન્દિરમ્ ॥ ૪૪॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે નૃગોપાખ્યાનં
નામ ચતુઃષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૬૪॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ પઞ્ચષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ - ૬૫ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
બલભદ્રઃ કુરુશ્રેષ્ઠ ભગવાન્ રથમાસ્થિતઃ ।
સુહૃદ્દિદૃક્ષુરુત્કણ્ઠઃ પ્રયયૌ નન્દગોકુલમ્ ॥ ૧॥

પરિષ્વક્તશ્ચિરોત્કણ્ઠૈર્ગોપૈર્ગોપીભિરેવ ચ ।
રામોઽભિવાદ્ય પિતરાવાશીર્ભિરભિનન્દિતઃ ॥ ૨॥

ચિરં નઃ પાહિ દાશાર્હ સાનુજો જગદીશ્વરઃ ।
ઇત્યારોપ્યાઙ્કમાલિઙ્ગ્ય નેત્રૈઃ સિષિચતુર્જલૈઃ ॥ ૩॥

ગોપવૃદ્ધાંશ્ચ વિધિવદ્યવિષ્ઠૈરભિવન્દિતઃ ।
યથાવયો યથાસખ્યં યથાસમ્બન્ધમાત્મનઃ ॥ ૪॥

સમુપેત્યાથ ગોપાલાન્ હાસ્યહસ્તગ્રહાદિભિઃ ।
વિશ્રાન્તં સુખમાસીનં પપ્રચ્છુઃ પર્યુપાગતાઃ ॥ ૫॥

પૃષ્ટાશ્ચાનામયં સ્વેષુ પ્રેમગદ્ગદયા ગિરા ।
કૃષ્ણે કમલપત્રાક્ષે સન્ન્યસ્તાખિલરાધસઃ ॥ ૬॥

કચ્ચિન્નો બાન્ધવા રામ સર્વે કુશલમાસતે ।
કચ્ચિત્સ્મરથ નો રામ યૂયં દારસુતાન્વિતાઃ ॥ ૭॥

દિષ્ટ્યા કંસો હતઃ પાપો દિષ્ટ્યા મુક્તાઃ સુહૃજ્જનાઃ ।
નિહત્ય નિર્જિત્ય રિપૂન્ દિષ્ટ્યા દુર્ગં સમાશ્રીતાઃ ॥ ૮॥

ગોપ્યો હસન્ત્યઃ પપ્રચ્છૂ રામસન્દર્શનાદૃતાઃ ।
કચ્ચિદાસ્તે સુખં કૃષ્ણઃ પુરસ્ત્રીજનવલ્લભઃ ॥ ૯॥

કચ્ચિત્સ્મરતિ વા બન્ધૂન્ પિતરં માતરં ચ સઃ ।
અપ્યસૌ માતરં દ્રષ્ટું સકૃદપ્યાગમિષ્યતિ ।
અપિ વા સ્મરતેઽસ્માકમનુસેવાં મહાભુજઃ ॥ ૧૦॥

માતરં પિતરં ભ્રાતૄન્ પતીન્ પુત્રાન્ સ્વસૄરપિ ।
યદર્થે જહિમ દાશાર્હ દુસ્ત્યજાન્ સ્વજનાન્ પ્રભો ॥ ૧૧॥

તા નઃ સદ્યઃ પરિત્યજ્ય ગતઃ સઞ્છિન્નસૌહૃદઃ ।
કથં નુ તાદૃશં સ્ત્રીભિર્ન શ્રદ્ધીયેત ભાષિતમ્ ॥ ૧૨॥

કથં નુ ગૃહ્ણન્ત્યનવસ્થિતાત્મનો
વચઃ કૃતઘ્નસ્ય બુધાઃ પુરસ્ત્રિયઃ ।
ગૃહ્ણન્તિ વૈ ચિત્રકથસ્ય સુન્દર-
સ્મિતાવલોકોચ્છ્વસિતસ્મરાતુરાઃ ॥ ૧૩॥

કિં નસ્તત્કથયા ગોપ્યઃ કથાઃ કથયતાપરાઃ ।
યાત્યસ્માભિર્વિના કાલો યદિ તસ્ય તથૈવ નઃ ॥ ૧૪॥

ઇતિ પ્રહસિતં શૌરેર્જલ્પિતં ચારુ વીક્ષિતમ્ ।
ગતિં પ્રેમપરિષ્વઙ્ગં સ્મરન્ત્યો રુરુદુઃ સ્ત્રિયઃ ॥ ૧૫॥

સઙ્કર્ષણસ્તાઃ કૃષ્ણસ્ય સન્દેશૈર્હૃદયઙ્ગમૈઃ ।
સાન્ત્વયામાસ ભગવાન્ નાનાનુનયકોવિદઃ ॥ ૧૬॥

દ્વૌ માસૌ તત્ર ચાવાત્સીન્મધું માધવમેવ ચ ।
રામઃ ક્ષપાસુ ભગવાન્ ગોપીનાં રતિમાવહન્ ॥ ૧૭॥

પૂર્ણચન્દ્રકલામૃષ્ટે કૌમુદીગન્ધવાયુના ।
યમુનોપવને રેમે સેવિતે સ્ત્રીગણૈર્વૃતઃ ॥ ૧૮॥

વરુણપ્રેષિતા દેવી વારુણી વૃક્ષકોટરાત્ ।
પતન્તી તદ્વનં સર્વં સ્વગન્ધેનાધ્યવાસયત્ ॥ ૧૯॥

તં ગન્ધં મધુધારાયા વાયુનોપહૃતં બલઃ ।
આઘ્રાયોપગતસ્તત્ર લલનાભિઃ સમં પપૌ ॥ ૨૦॥

(ઉપગીયમાનો ગન્ધર્વૈર્વનિતાશોભિમણ્ડલે ।
રેમે કરેણુયૂથેશો માહેન્દ્ર ઇવ વારણઃ ॥

નેદુર્દુન્દુભયો વ્યોમ્નિ વવૃષુઃ કુસુમૈર્મુદા ।
ગન્ધર્વા મુનયો રામં તદ્વીર્યૈરીડિરે તદા ॥)
ઉપગીયમાનચરિતો વનિતાભિર્હલાયુધઃ ।
વનેષુ વ્યચરત્ક્ષીબો મદવિહ્વલલોચનઃ ॥ ૨૧॥

સ્રગ્વ્યેકકુણ્ડલો મત્તો વૈજયન્ત્યા ચ માલયા ।
બિભ્રત્સ્મિતમુખામ્ભોજં સ્વેદપ્રાલેયભૂષિતમ્ ॥ ૨૨॥

સ આજુહાવ યમુનાં જલક્રીડાર્થમીશ્વરઃ ।
નિજં વાક્યમનાદૃત્ય મત્ત ઇત્યાપગાં બલઃ ।
અનાગતાં હલાગ્રેણ કુપિતો વિચકર્ષ હ ॥ ૨૩॥

પાપે ત્વં મામવજ્ઞાય યન્નાયાસિ મયાઽઽહુતા ।
નેષ્યે ત્વાં લાઙ્ગલાગ્રેણ શતધા કામચારિણીમ્ ॥ ૨૪॥

એવં નિર્ભર્ત્સિતા ભીતા યમુના યદુનન્દનમ્ ।
ઉવાચ ચકિતા વાચં પતિતા પાદયોર્નૃપ ॥ ૨૫॥

રામ રામ મહાબાહો ન જાને તવ વિક્રમમ્ ।
યસ્યૈકાંશેન વિધૃતા જગતી જગતઃ પતે ॥ ૨૬॥

પરં ભાવં ભગવતો ભગવન્ મામજાનતીમ્ ।
મોક્તુમર્હસિ વિશ્વાત્મન્ પ્રપન્નાં ભક્તવત્સલ ॥ ૨૭॥

તતો વ્યમુઞ્ચદ્યમુનાં યાચિતો ભગવાન્ બલઃ ।
વિજગાહ જલં સ્ત્રીભિઃ કરેણુભિરિવેભરાટ્ ॥ ૨૮॥

કામં વિહૃત્ય સલિલાદુત્તીર્ણાયાસિતામ્બરે ।
ભૂષણાનિ મહાર્હાણિ દદૌ કાન્તિઃ શુભાં સ્રજમ્ ॥ ૨૯॥

વસિત્વા વાસસી નીલે માલામામુચ્ય કાઞ્ચનીમ્ ।
રેજે સ્વલઙ્કૃતો લિપ્તો માહેન્દ્ર ઇવ વારણઃ ॥ ૩૦॥

અદ્યાપિ દૃશ્યતે રાજન્ યમુનાઽઽકૃષ્ટવર્ત્મના ।
બલસ્યાનન્તવીર્યસ્ય વીર્યં સૂચયતીવ હિ ॥ ૩૧॥

એવં સર્વા નિશા યાતા એકેવ રમતો વ્રજે ।
રામસ્યાક્ષિપ્તચિત્તસ્ય માધુર્યૈર્વ્રજયોષિતામ્ ॥ ૩૨॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે બલદેવવિજયે
યમુનાકર્ષણં નામ પઞ્ચષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૬૫॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ષટ્ષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ - ૬૬ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
નન્દવ્રજં ગતે રામે કરૂષાધિપતિર્નૃપ ।
વાસુદેવોઽહમિત્યજ્ઞો દૂતં કૃષ્ણાય પ્રાહિણોત્ ॥ ૧॥

ત્વં વાસુદેવો ભગવાનવતીર્ણો જગત્પતિઃ ।
ઇતિ પ્રસ્તોભિતો બાલૈર્મેન આત્માનમચ્યુતમ્ ॥ ૨॥

દૂતં ચ પ્રાહિણોન્મન્દઃ કૃષ્ણાયાવ્યક્તવર્ત્મને ।
દ્વારકાયાં યથા બાલો નૃપો બાલકૃતોઽબુધઃ ॥ ૩॥

દૂતસ્તુ દ્વારકામેત્ય સભાયામાસ્થિતં પ્રભુમ્ ।
કૃષ્ણં કમલપત્રાક્ષં રાજસન્દેશમબ્રવીત્ ॥ ૪॥

વાસુદેવોઽવતીર્ણોઽહમેક એવ ન ચાપરઃ ।
ભૂતાનામનુકમ્પાર્થં ત્વં તુ મિથ્યાભિધાં ત્યજ ॥ ૫॥

યાનિ ત્વમસ્મચ્ચિહ્નાનિ મૌઢ્યાદ્બિભર્ષિ સાત્વત ।
ત્યક્ત્વૈહિ માં ત્વં શરણં નો ચેદ્દેહિ મમાહવમ્ ॥ ૬॥

શ્રીશુક ઉવાચ
કત્થનં તદુપાકર્ણ્ય પૌણ્ડ્રકસ્યાલ્પમેધસઃ ।
ઉગ્રસેનાદયઃ સભ્યા ઉચ્ચકૈર્જહસુસ્તદા ॥ ૭॥

ઉવાચ દૂતં ભગવાન્ પરિહાસકથામનુ ।
ઉત્સ્રક્ષ્યે મૂઢ ચિહ્નાનિ યૈસ્ત્વમેવં વિકત્થસે ॥ ૮॥

મુખં તદપિધાયાજ્ઞ કઙ્કગૃધ્રવટૈર્વૃતઃ ।
શયિષ્યસે હતસ્તત્ર ભવિતા શરણં શુનામ્ ॥ ૯॥

ઇતિ દૂતસ્તદાક્ષેપં સ્વામિને સર્વમાહરત્ ।
કૃષ્ણોઽપિ રથમાસ્થાય કાશીમુપજગામ હ ॥ ૧૦॥

પૌણ્ડ્રકોઽપિ તદુદ્યોગમુપલભ્ય મહારથઃ ।
અક્ષૌહિણીભ્યાં સંયુક્તો નિશ્ચક્રામ પુરાદ્દ્રુતમ્ ॥ ૧૧॥

તસ્ય કાશિપતિર્મિત્રં પાર્ષ્ણિગ્રાહોઽન્વયાન્નૃપ ।

અક્ષૌહિણીભિસ્તિસૃભિરપશ્યત્પૌણ્ડ્રકં હરિઃ ॥ ૧૨॥

શઙ્ખાર્યસિગદાશાર્ઙ્ગશ્રીવત્સાદ્યુપલક્ષિતમ્ ।
બિભ્રાણં કૌસ્તુભમણિં વનમાલાવિભૂષિતમ્ ॥ ૧૩॥

કૌશેયવાસસી પીતે વસાનં ગરુડધ્વજમ્ ।
અમૂલ્યમૌલ્યાભરણં સ્ફુરન્મકરકુણ્ડલમ્ ॥ ૧૪॥

દૃષ્ટ્વા તમાત્મનસ્તુલ્યવેષં કૃત્રિમમાસ્થિતમ્ ।
યથા નટં રઙ્ગગતં વિજહાસ ભૃશં હરિઃ ॥ ૧૫॥

શૂલૈર્ગદાભિઃ પરિઘૈઃ શક્ત્યૃષ્ટિપ્રાસતોમરૈઃ ।
અસિભિઃ પટ્ટિશૈર્બાણૈઃ પ્રાહરન્નરયો હરિમ્ ॥ ૧૬॥

કૃષ્ણસ્તુ તત્પૌણ્ડ્રકકાશિરાજયો-
ર્બલં ગજસ્યન્દનવાજિપત્તિમત્ ।
ગદાસિચક્રેષુભિરાર્દયદ્ભૃશં
યથા યુગાન્તે હુતભુક્પૃથક્ પ્રજાઃ ॥ ૧૭॥

આયોધનં તદ્રથવાજિકુઞ્જર-
દ્વિપત્ખરોષ્ટ્રૈરરિણાવખણ્ડિતૈઃ ।
બભૌ ચિતં મોદવહં મનસ્વિના-
માક્રીડનં ભૂતપતેરિવોલ્બણમ્ ॥ ૧૮॥

અથાહ પૌણ્ડ્રકં શૌરિર્ભો ભો પૌણ્ડ્રક યદ્ભવાન્ ।
દૂતવાક્યેન મામાહ તાન્યસ્ત્રાણ્યુત્સૃજામિ તે ॥ ૧૯॥

ત્યાજયિષ્યેઽભિધાનં મે યત્ત્વયાજ્ઞ મૃષા ધૃતમ્ ।
વ્રજામિ શરણં તેઽદ્ય યદિ નેચ્છામિ સંયુગમ્ ॥ ૨૦॥

ઇતિ ક્ષિપ્ત્વા શિતૈર્બાણૈર્વિરથીકૃત્ય પૌણ્ડ્રકમ્ ।
શિરોઽવૃશ્ચદ્રથાઙ્ગેન વજ્રેણેન્દ્રો યથા ગિરેઃ ॥ ૨૧॥

તથા કાશીપતેઃ કાયાચ્છિર ઉત્કૃત્ય પત્રિભિઃ ।
ન્યપાતયત્કાશીપુર્યાં પદ્મકોશમિવાનિલઃ ॥ ૨૨॥

એવં મત્સરિણં હત્વા પૌણ્ડ્રકં સસખં હરિઃ ।
દ્વારકામાવિશત્સિદ્ધૈર્ગીયમાનકથામૃતઃ ॥ ૨૩॥

સ નિત્યં ભગવદ્ધ્યાનપ્રધ્વસ્તાખિલબન્ધનઃ ।

બિભ્રાણશ્ચ હરે રાજન્ સ્વરૂપં તન્મયોઽભવત્ ॥ ૨૪॥

શિરઃ પતિતમાલોક્ય રાજદ્વારે સકુણ્ડલમ્ ।
કિમિદં કસ્ય વા વક્ત્રમિતિ સંશિશ્યિરે જનાઃ ॥ ૨૫॥

રાજ્ઞઃ કાશીપતેર્જ્ઞાત્વા મહિષ્યઃ પુત્રબાન્ધવાઃ ।
પૌરાશ્ચ હા હતા રાજન્ નાથ નાથેતિ પ્રારુદન્ ॥ ૨૬॥

સુદક્ષિણસ્તસ્ય સુતઃ કૃત્વા સંસ્થાવિધિં પિતુઃ ।
નિહત્ય પિતૃહન્તારં યાસ્યામ્યપચિતિં પિતુઃ ॥ ૨૭॥

ઇત્યાત્મનાભિસન્ધાય સોપાધ્યાયો મહેશ્વરમ્ ।
સુદક્ષિણોઽર્ચયામાસ પરમેણ સમાધિના ॥ ૨૮॥

પ્રીતોઽવિમુક્તે ભગવાંસ્તસ્મૈ વરમદાદ્ભવઃ ।
પિતૃહન્તૃવધોપાયં સ વવ્રે વરમીપ્સિતમ્ ॥ ૨૯॥

દક્ષિણાગ્નિં પરિચર બ્રાહ્મણૈઃ સમમૃત્વિજમ્ ।
અભિચારવિધાનેન સ ચાગ્નિઃ પ્રમથૈર્વૃતઃ ॥ ૩૦॥

સાધયિષ્યતિ સઙ્કલ્પમબ્રહ્મણ્યે પ્રયોજિતઃ ।
ઇત્યાદિષ્ટસ્તથા ચક્રે કૃષ્ણાયાભિચરન્ વ્રતી ॥ ૩૧॥

તતોઽગ્નિરુત્થિતઃ કુણ્ડાન્મૂર્તિમાનતિભીષણઃ ।
તપ્તતામ્રશિખાશ્મશ્રુરઙ્ગારોદ્ગારિલોચનઃ ॥ ૩૨॥

દંષ્ટ્રોગ્રભ્રુકુટીદણ્ડકઠોરાસ્યઃ સ્વજિહ્વયા ।
આલિહન્ સૃક્કિણી નગ્નો વિધુન્વંસ્ત્રિશિખં જ્વલત્ ॥ ૩૩॥

પદ્ભ્યાં તાલપ્રમાણાભ્યાં કમ્પયન્નવનીતલમ્ ।
સોઽભ્યધાવદ્વૃતો ભૂતૈર્દ્વારકાં પ્રદહન્ દિશઃ ॥ ૩૪॥

તમાભિચારદહનમાયાન્તં દ્વારકૌકસઃ ।
વિલોક્ય તત્રસુઃ સર્વે વનદાહે મૃગા યથા ॥ ૩૫॥

અક્ષૈઃ સભાયાં ક્રીડન્તં ભગવન્તં ભયાતુરાઃ ।
ત્રાહિ ત્રાહિ ત્રિલોકેશ વહ્નેઃ પ્રદહતઃ પુરમ્ ॥ ૩૬॥

શ્રુત્વા તજ્જનવૈક્લવ્યં દૃષ્ટ્વા સ્વાનાં ચ સાધ્વસમ્ ।
શરણ્યઃ સમ્પ્રહસ્યાહ મા ભૈષ્ટેત્યવિતાસ્મ્યહમ્ ॥ ૩૭॥

સર્વસ્યાન્તર્બહિઃ સાક્ષી કૃત્યાં માહેશ્વરીં વિભુઃ ।
વિજ્ઞાય તદ્વિઘાતાર્થં પાર્શ્વસ્થં ચક્રમાદિશત્ ॥ ૩૮॥

તત્સૂર્યકોટિપ્રતિમં સુદર્શનં
જાજ્વલ્યમાનં પ્રલયાનલપ્રભમ્ ।
સ્વતેજસા ખં કકુભોઽથ રોદસી
ચક્રં મુકુન્દાસ્ત્રમથાગ્નિમાર્દયત્ ॥ ૩૯॥

કૃત્યાનલઃ પ્રતિહતઃ સ રથાઙ્ગપાણે-
રસ્ત્રૌજસા સ નૃપ ભગ્નમુખો નિવૃત્તઃ ।
વારાણસીં પરિસમેત્ય સુદક્ષિણં તં
સર્ત્વિગ્જનં સમદહત્સ્વકૃતોઽભિચારઃ ॥ ૪૦॥

ચક્રં ચ વિષ્ણોસ્તદનુપ્રવિષ્ટં
વારાણસીં સાટ્ટસભાલયાપણામ્ ।
સગોપુરાટ્ટાલકકોષ્ઠસઙ્કુલાં
સકોશહસ્ત્યશ્વરથાન્નશાલામ્ ॥ ૪૧॥

દગ્ધ્વા વારાણસીં સર્વાં વિષ્ણોશ્ચક્રં સુદર્શનમ્ ।
ભૂયઃ પાર્શ્વમુપાતિષ્ઠત્કૃષ્ણસ્યાક્લિષ્ટકર્મણઃ ॥ ૪૨॥

ય એતચ્છ્રાવયેન્મર્ત્યઃ ઉત્તમશ્લોકવિક્રમમ્ ।
સમાહિતો વા શ‍ૃણુયાત્સર્વપાપૈઃ પ્રમુચ્યતે ॥ ૪૩॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે પૌણ્ડ્રકાદિ-
વધો નામ ષટ્ષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૬૬॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ સપ્તષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ - ૬૭ ॥

રાજોવાચ
ભુયોઽહં શ્રોતુમિચ્છામિ રામસ્યાદ્ભુતકર્મણઃ ।
અનન્તસ્યાપ્રમેયસ્ય યદન્યત્કૃતવાન્ પ્રભુઃ ॥ ૧॥

શ્રીશુક ઉવાચ
નરકસ્ય સખા કશ્ચિદ્દ્વિવિદો નામ વાનરઃ ।
સુગ્રીવસચિવઃ સોઽથ ભ્રાતા મૈન્દસ્ય વીર્યવાન્ ॥ ૨॥

સખ્યુઃ સોઽપચિતિં કુર્વન્ વાનરો રાષ્ટ્રવિપ્લવમ્ ।
પુરગ્રામાકરાન્ ઘોષાનદહદ્વહ્નિમુત્સૃજન્ ॥ ૩॥

ક્વચિત્સ શૈલાનુત્પાટ્ય તૈર્દેશાન્ સમચૂર્ણયત્ ।
આનર્તાન્ સુતરામેવ યત્રાસ્તે મિત્રહા હરિઃ ॥ ૪॥

ક્વચિત્સમુદ્રમધ્યસ્થો દોર્ભ્યામુત્ક્ષિપ્ય તજ્જલમ્ ।
દેશાન્ નાગાયુતપ્રાણો વેલાકૂલાનમજ્જયત્ ॥ ૫॥

આશ્રમાન્ ઋષિમુખ્યાનાં કૃત્વા ભગ્નવનસ્પતીન્ ।
અદૂષયચ્છકૃન્મૂત્રૈરગ્નીન્ વૈતાનિકાન્ ખલઃ ॥ ૬॥

પુરુષાન્ યોષિતો દૃપ્તઃ ક્ષ્માભૃદ્દ્રોણીગુહાસુ સઃ ।
નિક્ષિપ્ય ચાપ્યધાચ્છૈલૈઃ પેશસ્કારીવ કીટકમ્ ॥ ૭॥

એવં દેશાન્ વિપ્રકુર્વન્ દૂષયંશ્ચ કુલસ્ત્રિયઃ ।
શ્રુત્વા સુલલિતં ગીતં ગિરિં રૈવતકં યયૌ ॥ ૮॥

તત્રાપશ્યદ્યદુપતિં રામં પુષ્કરમાલિનમ્ ।
સુદર્શનીયસર્વાઙ્ગં લલનાયૂથમધ્યગમ્ ॥ ૯॥

ગાયન્તં વારુણીં પીત્વા મદવિહ્વલલોચનમ્ ।
વિભ્રાજમાનં વપુષા પ્રભિન્નમિવ વારણમ્ ॥ ૧૦॥

દુષ્ટઃ શાખામૃગઃ શાખામારૂઢઃ કમ્પયન્ દ્રુમાન્ ।
ચક્રે કિલકિલાશબ્દમાત્માનં સમ્પ્રદર્શયન્ ॥ ૧૧॥

તસ્ય ધાર્ષ્ટ્યં કપેર્વીક્ષ્ય તરુણ્યો જાતિચાપલાઃ ।
હાસ્યપ્રિયા વિજહસુર્બલદેવપરિગ્રહાઃ ॥ ૧૨॥

તા હેલયામાસ કપિર્ભ્રૂક્ષેપૈઃ સમ્મુખાદિભિઃ ।
દર્શયન્ સ્વગુદં તાસાં રામસ્ય ચ નિરીક્ષતઃ ॥ ૧૩॥

તં ગ્રાવ્ણા પ્રાહરત્ક્રુદ્ધો બલઃ પ્રહરતાં વરઃ ।
સ વઞ્ચયિત્વા ગ્રાવાણં મદિરાકલશં કપિઃ ॥ ૧૪॥

ગૃહીત્વા હેલયામાસ ધૂર્તસ્તં કોપયન્ હસન્ ।
નિર્ભિદ્ય કલશં દુષ્ટો વાસાંસ્યાસ્ફાલયદ્બલમ્ ॥ ૧૫॥

કદર્થીકૃત્ય બલવાન્ વિપ્રચક્રે મદોદ્ધતઃ ।
તં તસ્યાવિનયં દૃષ્ટ્વા દેશાંશ્ચ તદુપદ્રુતાન્ ॥ ૧૬॥

ક્રુદ્ધો મુસલમાદત્ત હલં ચારિજિઘાંસયા ।
દ્વિવિદોઽપિ મહાવીર્યઃ સાલમુદ્યમ્ય પાણિના ॥ ૧૭॥

અભ્યેત્ય તરસા તેન બલં મૂર્ધન્યતાડયત્ ।
તં તુ સઙ્કર્ષણો મૂર્ધ્નિ પતન્તમચલો યથા ॥ ૧૮॥

પ્રતિજગ્રાહ બલવાન્ સુનન્દેનાહનચ્ચ તમ્ ।
મુસલાહતમસ્તિષ્કો વિરેજે રક્તધારયા ॥ ૧૯॥

ગિરિર્યથા ગૈરિકયા પ્રહારં નાનુચિન્તયન્ ।
પુનરન્યં સમુત્ક્ષિપ્ય કૃત્વા નિષ્પત્રમોજસા ॥ ૨૦॥

તેનાહનત્સુસઙ્ક્રુદ્ધસ્તં બલઃ શતધાચ્છિનત્ ।
તતોઽન્યેન રુષા જઘ્ને તં ચાપિ શતધાચ્છિનત્ ॥ ૨૧॥

એવં યુધ્યન્ ભગવતા ભગ્ને ભગ્ને પુનઃ પુનઃ ।
આકૃષ્ય સર્વતો વૃક્ષાન્ નિર્વૃક્ષમકરોદ્વનમ્ ॥ ૨૨॥

તતોઽમુઞ્ચચ્છિલાવર્ષં બલસ્યોપર્યમર્ષિતઃ ।
તત્સર્વં ચૂર્ણયામાસ લીલયા મુસલાયુધઃ ॥ ૨૩॥

સ બાહૂ તાલસઙ્કાશૌ મુષ્ટીકૃત્ય કપીશ્વરઃ ।
આસાદ્ય રોહિણીપુત્રં તાભ્યાં વક્ષસ્યરૂરુજત્ ॥ ૨૪॥

યાદવેન્દ્રોઽપિ તં દોર્ભ્યાં ત્યક્ત્વા મુસલલાઙ્ગલે ।
જત્રાવભ્યર્દયત્ક્રુદ્ધઃ સોઽપતદ્રુધિરં વમન્ ॥ ૨૫॥

ચકમ્પે તેન પતતા સટઙ્કઃ સવનસ્પતિઃ ।
પર્વતઃ કુરુશાર્દૂલ વાયુના નૌરિવામ્ભસિ ॥ ૨૬॥

જયશબ્દો નમઃ શબ્દઃ સાધુ સાધ્વિતિ ચામ્બરે ।
સુરસિદ્ધમુનીન્દ્રાણામાસીત્કુસુમવર્ષિણામ્ ॥ ૨૭॥

એવં નિહત્ય દ્વિવિદં જગદ્વ્યતિકરાવહમ્ ।
સંસ્તૂયમાનો ભગવાન્ જનૈઃ સ્વપુરમાવિશત્ ॥ ૨૮॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે દ્વિવિધવધો
નામ સપ્તષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૬૭॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ અષ્ટષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ - ૬૮ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
દુર્યોધનસુતાં રાજન્ લક્ષ્મણાં સમિતિઞ્જયઃ ।
સ્વયંવરસ્થામહરત્સામ્બો જામ્બવતીસુતઃ ॥ ૧॥

કૌરવાઃ કુપિતા ઊચુર્દુર્વિનીતોઽયમર્ભકઃ ।
કદર્થીકૃત્ય નઃ કન્યામકામામહરદ્બલાત્ ॥ ૨॥

બધ્નીતેમં દુર્વિનીતં કિં કરિષ્યન્તિ વૃષ્ણયઃ ।
યેઽસ્મત્પ્રસાદોપચિતાં દત્તાં નો ભુઞ્જતે મહીમ્ ॥ ૩॥

નિગૃહીતં સુતં શ્રુત્વા યદ્યેષ્યન્તીહ વૃષ્ણયઃ ।
ભગ્નદર્પાઃ શમં યાન્તિ પ્રાણા ઇવ સુસંયતાઃ ॥ ૪॥

ઇતિ કર્ણઃ શલો ભૂરિર્યજ્ઞકેતુઃ સુયોધનઃ ।
સામ્બમારેભિરે બદ્ધું કુરુવૃદ્ધાનુમોદિતાઃ ॥ ૫॥

દૃષ્ટ્વાનુધાવતઃ સામ્બો ધાર્તરાષ્ટ્રાન્ મહારથઃ ।
પ્રગૃહ્ય રુચિરં ચાપં તસ્થૌ સિંહ ઇવૈકલઃ ॥ ૬॥

તં તે જિઘૃક્ષવઃ ક્રુદ્ધાસ્તિષ્ઠ તિષ્ઠેતિ ભાષિણઃ ।
આસાદ્ય ધન્વિનો બાણૈઃ કર્ણાગ્રણ્યઃ સમાકિરન્ ॥ ૭॥

સોઽપવિદ્ધઃ કુરુશ્રેષ્ઠ કુરુભિર્યદુનન્દનઃ ।
નામૃષ્યત્તદચિન્ત્યાર્ભઃ સિંહઃ ક્ષુદ્રમૃગૈરિવ ॥ ૮॥

વિસ્ફૂર્જ્ય રુચિરં ચાપં સર્વાન્ વિવ્યાધ સાયકૈઃ ।
કર્ણાદીન્ ષડ્રથાન્ વીરાંસ્તાવદ્ભિર્યુગપત્પૃથક્ ॥ ૯॥

ચતુર્ભિશ્ચતુરો વાહાનેકૈકેન ચ સારથીન્ ।
રથિનશ્ચ મહેષ્વાસાંસ્તસ્ય તત્તેઽભ્યપૂજયન્ ॥ ૧૦॥

તં તુ તે વિરથં ચક્રુશ્ચત્વારશ્ચતુરો હયાન્ ।
એકસ્તુ સારથિં જઘ્ને ચિચ્છેદાન્યઃ શરાસનમ્ ॥ ૧૧॥

તં બદ્ધ્વા વિરથીકૃત્ય કૃચ્છ્રેણ કુરવો યુધિ ।
કુમારં સ્વસ્ય કન્યાં ચ સ્વપુરં જયિનોઽવિશન્ ॥ ૧૨॥

તચ્છ્રુત્વા નારદોક્તેન રાજન્ સઞ્જાતમન્યવઃ ।
કુરૂન્ પ્રત્યુદ્યમં ચક્રુરુગ્રસેનપ્રચોદિતાઃ ॥ ૧૩॥

સાન્ત્વયિત્વા તુ તાન્ રામઃ સન્નદ્ધાન્ વૃષ્ણિપુઙ્ગવાન્ ।
નૈચ્છત્કુરૂણાં વૃષ્ણીનાં કલિં કલિમલાપહઃ ॥ ૧૪॥

જગામ હાસ્તિનપુરં રથેનાદિત્યવર્ચસા ।
બ્રાહ્મણૈઃ કુલવૃદ્ધૈશ્ચ વૃતશ્ચન્દ્ર ઇવ ગ્રહૈઃ ॥ ૧૫॥

ગત્વા ગજાહ્વયં રામો બાહ્યોપવનમાસ્થિતઃ ।
ઉદ્ધવં પ્રેષયામાસ ધૃતરાષ્ટ્રં બુભુત્સયા ॥ ૧૬॥

સોઽભિવન્દ્યામ્બિકાપુત્રં ભીષ્મં દ્રોણં ચ બાહ્લિકમ્ ।
દુર્યોધનં ચ વિધિવદ્રામમાગતમબ્રવીત્ ॥ ૧૭॥

તેઽતિપ્રીતાસ્તમાકર્ણ્ય પ્રાપ્તં રામં સુહૃત્તમમ્ ।
તમર્ચયિત્વાભિયયુઃ સર્વે મઙ્ગલપાણયઃ ॥ ૧૮॥

તં સઙ્ગમ્ય યથાન્યાયં ગામર્ઘ્યં ચ ન્યવેદયન્ ।
તેષાં યે તત્પ્રભાવજ્ઞાઃ પ્રણેમુઃ શિરસા બલમ્ ॥ ૧૯॥

બન્ધૂન્ કુશલિનઃ શ્રુત્વા પૃષ્ટ્વા શિવમનામયમ્ ।
પરસ્પરમથો રામો બભાષેઽવિક્લવં વચઃ ॥ ૨૦॥

ઉગ્રસેનઃ ક્ષિતીશેશો યદ્વ આજ્ઞાપયત્પ્રભુઃ ।
તદવ્યગ્રધિયઃ શ્રુત્વા કુરુધ્વં માવિલમ્બિતમ્ ॥ ૨૧॥

યદ્યૂયં બહવસ્ત્વેકં જિત્વાઽધર્મેણ ધાર્મિકમ્ ।
અબધ્નીતાથ તન્મૃષ્યે બન્ધૂનામૈક્યકામ્યયા ॥ ૨૨॥

વીર્યશૌર્યબલોન્નદ્ધમાત્મશક્તિસમં વચઃ ।
કુરવો બલદેવસ્ય નિશમ્યોચુઃ પ્રકોપિતાઃ ॥ ૨૩॥

અહો મહચ્ચિત્રમિદં કાલગત્યા દુરત્યયા ।
આરુરુક્ષત્યુપાનદ્વૈ શિરો મુકુટસેવિતમ્ ॥ ૨૪॥

એતે યૌનેન સમ્બદ્ધાઃ સહશય્યાસનાશનાઃ ।
વૃષ્ણયસ્તુલ્યતાં નીતા અસ્મદ્દત્તનૃપાસનાઃ ॥ ૨૫॥

ચામરવ્યજને શઙ્ખમાતપત્રં ચ પાણ્ડુરમ્ ।
કિરીટમાસનં શય્યાં ભુઞ્જતેઽસ્મદુપેક્ષયા ॥ ૨૬॥

અલં યદૂનાં નરદેવલાઞ્છનૈ-
ર્દાતુઃ પ્રતીપૈઃ ફણિનામિવામૃતમ્ ।
યેઽસ્મત્પ્રસાદોપચિતા હિ યાદવા
આજ્ઞાપયન્ત્યદ્ય ગતત્રપા બત ॥ ૨૭॥

કથમિન્દ્રોઽપિ કુરુભિર્ભીષ્મદ્રોણાર્જુનાદિભિઃ ।
અદત્તમવરુન્ધીત સિંહગ્રસ્તમિવોરણઃ ॥ ૨૮॥

શ્રીશુક ઉવાચ
જન્મબન્ધુશ્રિયોન્નદ્ધમદાસ્તે ભરતર્ષભ ।
આશ્રાવ્ય રામં દુર્વાચ્યમસભ્યાઃ પુરમાવિશન્ ॥ ૨૯॥

દૃષ્ટ્વા કુરૂણાં દૌઃશીલ્યં શ્રુત્વાવાચ્યાનિ ચાચ્યુતઃ ।
અવોચત્કોપસંરબ્ધો દુષ્પ્રેક્ષ્યઃ પ્રહસન્ મુહુઃ ॥ ૩૦॥

નૂનં નાનામદોન્નદ્ધાઃ શાન્તિં નેચ્છન્ત્યસાધવઃ ।
તેષાં હિ પ્રશમો દણ્ડઃ પશૂનાં લગુડો યથા ॥ ૩૧॥

અહો યદૂન્ સુસંરબ્ધાન્ કૃષ્ણં ચ કુપિતં શનૈઃ ।
સાન્ત્વયિત્વાહમેતેષાં શમમિચ્છન્નિહાગતઃ ॥ ૩૨॥

ત ઇમે મન્દમતયઃ કલહાભિરતાઃ ખલાઃ ।
તં મામવજ્ઞાય મુહુર્દુર્ભાષાન્ માનિનોઽબ્રુવન્ ॥ ૩૩॥

નોગ્રસેનઃ કિલ વિભુર્ભોજવૃષ્ણ્યન્ધકેશ્વરઃ ।
શક્રાદયો લોકપાલા યસ્યાદેશાનુવર્તિનઃ ॥ ૩૪॥

સુધર્માઽઽક્રમ્યતે યેન પારિજાતોઽમરાઙ્ઘ્રિપઃ ।
આનીય ભુજ્યતે સોઽસૌ ન કિલાધ્યાસનાર્હણઃ ॥ ૩૫॥

યસ્ય પાદયુગં સાક્ષાચ્છ્રીરુપાસ્તેઽખિલેશ્વરી ।
સ નાર્હતિ કિલ શ્રીશો નરદેવપરિચ્છદાન્ ॥ ૩૬॥

યસ્યાઙ્ઘ્રિપઙ્કજરજોઽખિલલોકપાલૈઃ
મૌલ્યુત્તમૈર્ધૃતમુપાસિતતીર્થતીર્થમ્ ।
બ્રહ્મા ભવોઽહમપિ યસ્ય કલાઃ કલાયાઃ
શ્રીશ્ચોદ્વહેમ ચિરમસ્ય નૃપાસનં ક્વ ॥ ૩૭॥

ભુઞ્જતે કુરુભિર્દત્તં ભૂખણ્ડં વૃષ્ણયઃ કિલ ।
ઉપાનહઃ કિલ વયં સ્વયં તુ કુરવઃ શિરઃ ॥ ૩૮॥

અહો ઐશ્વર્યમત્તાનાં મત્તાનામિવ માનિનામ્ ।
અસમ્બદ્ધા ગિરો રૂક્ષાઃ કઃ સહેતાનુશાસીતા ॥ ૩૯॥

અદ્ય નિષ્કૌરવીં પૃથ્વીં કરિષ્યામીત્યમર્ષિતઃ ।
ગૃહીત્વા હલમુત્તસ્થૌ દહન્નિવ જગત્ત્રયમ્ ॥ ૪૦॥

લાઙ્ગલાગ્રેણ નગરમુદ્વિદાર્ય ગજાહ્વયમ્ ।
વિચકર્ષ સ ગઙ્ગાયાં પ્રહરિષ્યન્નમર્ષિતઃ ॥ ૪૧॥

જલયાનમિવાઘૂર્ણં ગઙ્ગાયાં નગરં પતત્ ।
આકૃષ્યમાણમાલોક્ય કૌરવાઃ જાતસમ્ભ્રમાઃ ॥ ૪૨॥

તમેવ શરણં જગ્મુઃ સકુટુમ્બા જિજીવિષવઃ ।
સલક્ષ્મણં પુરસ્કૃત્ય સામ્બં પ્રાઞ્જલયઃ પ્રભુમ્ ॥ ૪૩॥

રામ રામાખિલાધાર પ્રભાવં ન વિદામ તે ।
મૂઢાનાં નઃ કુબુદ્ધીનાં ક્ષન્તુમર્હસ્યતિક્રમમ્ ॥ ૪૪॥

સ્થિત્યુત્પત્ત્યપ્યયાનાં ત્વમેકો હેતુર્નિરાશ્રયઃ ।
લોકાન્ ક્રીડનકાનીશ ક્રીડતસ્તે વદન્તિ હિ ॥ ૪૫॥

ત્વમેવ મૂર્ધ્નીદમનન્ત લીલયા
ભૂમણ્ડલં બિભર્ષિ સહસ્રમૂર્ધન્ ।
અન્તે ચ યઃ સ્વાત્મનિ રુદ્ધવિશ્વઃ
શેષેઽદ્વિતીયઃ પરિશિષ્યમાણઃ ॥ ૪૬॥

કોપસ્તેઽખિલશિક્ષાર્થં ન દ્વેષાન્ન ચ મત્સરાત્ ।
બિભ્રતો ભગવન્ સત્ત્વં સ્થિતિપાલનતત્પરઃ ॥ ૪૭॥

નમસ્તે સર્વભૂતાત્મન્ સર્વશક્તિધરાવ્યય ।
વિશ્વકર્મન્ નમસ્તેઽસ્તુ ત્વાં વયં શરણં ગતાઃ ॥ ૪૮॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવં પ્રપન્નૈઃ સંવિગ્નૈર્વેપમાનાયનૈર્બલઃ ।
પ્રસાદિતઃ સુપ્રસન્નો મા ભૈષ્ટેત્યભયં દદૌ ॥ ૪૯॥

દુર્યોધનઃ પારિબર્હં કુઞ્જરાન્ ષષ્ટિહાયનાન્ ।
દદૌ ચ દ્વાદશશતાન્યયુતાનિ તુરઙ્ગમાન્ ॥ ૫૦॥

રથાનાં ષટ્સહસ્રાણિ રૌક્માણાં સૂર્યવર્ચસામ્ ।
દાસીનાં નિષ્કકણ્ઠીનાં સહસ્રં દુહિતૃવત્સલઃ ॥ ૫૧॥

પ્રતિગૃહ્ય તુ તત્સર્વં ભગવાન્ સાત્વતર્ષભઃ ।
સસુતઃ સસ્નુષઃ પ્રાગાત્સુહૃદ્ભિરભિનન્દિતઃ ॥ ૫૨॥

તતઃ પ્રવિષ્ટઃ સ્વપુરં હલાયુધઃ
સમેત્ય બન્ધૂનનુરક્તચેતસઃ ।
શશંસ સર્વં યદુપુઙ્ગવાનાં
મધ્યે સભાયાં કુરુષુ સ્વચેષ્ટિતમ્ ॥ ૫૩॥

અદ્યાપિ ચ પુરં હ્યેતત્સૂચયદ્રામવિક્રમમ્ ।
સમુન્નતં દક્ષિણતો ગઙ્ગાયામનુદૃશ્યતે ॥ ૫૪॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે હાસ્તિનપુર-
કર્ષણરૂપસઙ્કર્ષણવિજયો નામાષ્ટષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૬૮॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ એકોનસપ્તતિતમોઽધ્યાયઃ - ૬૯ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
નરકં નિહતં શ્રુત્વા તથોદ્વાહં ચ યોષિતામ્ ।
કૃષ્ણેનૈકેન બહ્વીનાં તદ્દિદૃક્ષુઃ સ્મ નારદઃ ॥ ૧॥

ચિત્રં બતૈતદેકેન વપુષા યુગપત્પૃથક્ ।
ગૃહેષુ દ્વ્યષ્ટસાહસ્રં સ્ત્રિય એક ઉદાવહત્ ॥ ૨॥

ઇત્યુત્સુકો દ્વારવતીં દેવર્ષિર્દ્રષ્ટુમાગમત્ ।
પુષ્પિતોપવનારામદ્વિજાલિકુલનાદિતામ્ ॥ ૩॥

ઉત્ફુલ્લેન્દીવરામ્ભોજકહ્લારકુમુદોત્પલૈઃ ।
છુરિતેષુ સરઃસૂચ્ચૈઃ કૂજિતાં હંસસારસૈઃ ॥ ૪॥

પ્રાસાદલક્ષૈર્નવભિર્જુષ્ટાં સ્ફાટિકરાજતૈઃ ।
મહામરકતપ્રખ્યૈઃ સ્વર્ણરત્નપરિચ્છદૈઃ ॥ ૫॥

વિભક્તરથ્યાપથચત્વરાપણૈઃ
શાલાસભાભી રુચિરાં સુરાલયૈઃ ।
સંસિક્તમાર્ગાઙ્ગણવીથિદેહલીં
પતત્પતાકાધ્વજવારિતાતપામ્ ॥ ૬॥

તસ્યામન્તઃપુરં શ્રીમદર્ચિતં સર્વધિષ્ણ્યપૈઃ ।
હરેઃ સ્વકૌશલં યત્ર ત્વષ્ટ્રા કાર્ત્સ્ન્યેન દર્શિતમ્ ॥ ૭॥

તત્ર ષોડશભિઃ સદ્મસહસ્રૈઃ સમલઙ્કૃતમ્ ।
વિવેશૈકતમં શૌરેઃ પત્નીનાં ભવનં મહત્ ॥ ૮॥

વિષ્ટબ્ધં વિદ્રુમસ્તમ્ભૈર્વૈદૂર્યફલકોત્તમૈઃ ।
ઇન્દ્રનીલમયૈઃ કુડ્યૈર્જગત્યા ચાહતત્વિષા ॥ ૯॥

વિતાનૈર્નિર્મિતૈસ્ત્વષ્ટ્રા મુક્તાદામવિલમ્બિભિઃ ।
દાન્તૈરાસનપર્યઙ્કૈર્મણ્યુત્તમપરિષ્કૃતૈઃ ॥ ૧૦॥

દાસીભિર્નિષ્કકણ્ઠીભિઃ સુવાસોભિરલઙ્કૃતમ્ ।
પુમ્ભિઃ સકઞ્ચુકોષ્ણીષસુવસ્ત્રમણિકુણ્ડલૈઃ ॥ ૧૧॥

રત્નપ્રદીપનિકરદ્યુતિભિર્નિરસ્ત-
ધ્વાન્તં વિચિત્રવલભીષુ શિખણ્ડિનોઽઙ્ગ ।
નૃત્યન્તિ યત્ર વિહિતાગુરુધૂપમક્ષૈ-
ર્નિર્યાન્તમીક્ષ્ય ઘનબુદ્ધ્ય ઉન્નદન્તઃ ॥ ૧૨॥

તસ્મિન્ સમાનગુણરૂપવયઃસુવેષ-
દાસીસહસ્રયુતયાનુસવં ગૃહિણ્યા ।

વિપ્રો દદર્શ ચમરવ્યજનેન રુક્મ-
દણ્ડેન સાત્વતપતિં પરિવીજયન્ત્યા ॥ ૧૩॥

તં સન્નિરીક્ષ્ય ભગવાન્ સહસોત્થિતશ્રી-
પર્યઙ્કતઃ સકલધર્મભૃતાં વરિષ્ઠઃ ।
આનમ્ય પાદયુગલં શિરસા કિરીટ-
જુષ્ટેન સાઞ્જલિરવીવિશદાસને સ્વે ॥ ૧૪॥

તસ્યાવનિજ્ય ચરણૌ તદપઃ સ્વમૂર્ધ્ના-
બિભ્રજ્જગદ્ગુરુતરોઽપિ સતાં પતિર્હિ ।
બ્રહ્મણ્યદેવ ઇતિ યદ્ગુણનામયુક્તં
તસ્યૈવ યચ્ચરણશૌચમશેષતીર્થમ્ ॥ ૧૫॥

સમ્પૂજ્ય દેવઋષિવર્યમૃષિઃ પુરાણો
નારાયણો નરસખો વિધિનોદિતેન ।
વાણ્યાભિભાષ્ય મિતયામૃતમિષ્ટયા તં
પ્રાહ પ્રભો ભગવતે કરવામ હે કિમ્ ॥ ૧૬॥

નારદ ઉવાચ
નૈવાદ્ભુતં ત્વયિ વિભોઽખિલલોકનાથે
મૈત્રી જનેષુ સકલેષુ દમઃ ખલાનામ્ ।
નિઃશ્રેયસાય હિ જગત્સ્થિતિરક્ષણાભ્યાં
સ્વૈરાવતાર ઉરુગાય વિદામ સુષ્ઠુ ॥ ૧૭॥

દૃષ્ટં તવાઙ્ઘ્રિયુગલં જનતાપવર્ગં
બ્રહ્માદિભિર્હૃદિ વિચિન્ત્યમગાધબોધૈઃ ।
સંસારકૂપપતિતોત્તરણાવલમ્બં
ધ્યાયંશ્ચરામ્યનુગૃહાણ યથા સ્મૃતિઃ સ્યાત્ ॥ ૧૮॥

તતોઽન્યદાવિશદ્ગેહં કૃષ્ણપત્ન્યાઃ સ નારદઃ ।
યોગેશ્વરેશ્વરસ્યાઙ્ગ યોગમાયાવિવિત્સયા ॥ ૧૯॥

દીવ્યન્તમક્ષૈસ્તત્રાપિ પ્રિયયા ચોદ્ધવેન ચ ।
પૂજિતઃ પરયા ભક્ત્યા પ્રત્યુત્થાનાસનાદિભિઃ ॥ ૨૦॥

પૃષ્ટશ્ચાવિદુષેવાસૌ કદાઽઽયાતો ભવાનિતિ ।
ક્રિયતે કિં નુ પૂર્ણાનામપૂર્ણૈરસ્મદાદિભિઃ ॥ ૨૧॥

અથાપિ બ્રૂહિ નો બ્રહ્મન્ જન્મૈતચ્છોભનં કુરુ ।
સ તુ વિસ્મિત ઉત્થાય તૂષ્ણીમન્યદગાદ્ગૃહમ્ ॥ ૨૨॥

તત્રાપ્યચષ્ટ ગોવિન્દં લાલયન્તં સુતાન્ શિશૂન્ ।
તતોઽન્યસ્મિન્ ગૃહેઽપશ્યન્મજ્જનાય કૃતોદ્યમમ્ ॥ ૨૩॥

જુહ્વન્તં ચ વિતાનાગ્નીન્ યજન્તં પઞ્ચભિર્મખૈઃ ।
ભોજયન્તં દ્વિજાન્ ક્વાપિ ભુઞ્જાનમવશેષિતમ્ ॥ ૨૪॥

ક્વાપિ સન્ધ્યામુપાસીનં જપન્તં બ્રહ્મ વાગ્યતમ્ ।
એકત્ર ચાસિચર્માભ્યાં ચરન્તમસિવર્ત્મસુ ॥ ૨૫॥

અશ્વૈર્ગજૈ રથૈઃ ક્વાપિ વિચરન્તં ગદાગ્રજમ્ ।
ક્વચિચ્છયાનં પર્યઙ્કે સ્તૂયમાનં ચ વન્દિભિઃ ॥ ૨૬॥

મન્ત્રયન્તં ચ કસ્મિંશ્ચિન્મન્ત્રિભિશ્ચોદ્ધવાદિભિઃ ।
જલક્રીડારતં ક્વાપિ વારમુખ્યાબલાવૃતમ્ ॥ ૨૭॥

કુત્રચિદ્દ્વિજમુખ્યેભ્યો દદતં ગાઃ સ્વલઙ્કૃતાઃ ।
ઇતિહાસપુરાણાનિ શ◌ૃણ્વન્તં મઙ્ગલાનિ ચ ॥ ૨૮॥

હસન્તં હાસ્યકથયા કદાચિત્પ્રિયયા ગૃહે ।
ક્વાપિ ધર્મં સેવમાનમર્થકામૌ ચ કુત્રચિત્ ॥ ૨૯॥

ધ્યાયન્તમેકમાસીનં પુરુષં પ્રકૃતેઃ પરમ્ ।
શુશ્રૂષન્તં ગુરૂન્ ક્વાપિ કામૈર્ભોગૈઃ સપર્યયા ॥ ૩૦॥

કુર્વન્તં વિગ્રહં કૈશ્ચિત્સન્ધિં ચાન્યત્ર કેશવમ્ ।
કુત્રાપિ સહ રામેણ ચિન્તયન્તં સતાં શિવમ્ ॥ ૩૧॥

પુત્રાણાં દુહિતૄણાં ચ કાલે વિધ્યુપયાપનમ્ ।
દારૈર્વરૈસ્તત્સદૃશૈઃ કલ્પયન્તં વિભૂતિભિઃ ॥ ૩૨॥

પ્રસ્થાપનોપાનયનૈરપત્યાનાં મહોત્સવાન્ ।
વીક્ષ્ય યોગેશ્વરેશસ્ય યેષાં લોકા વિસિસ્મિરે ॥ ૩૩॥

યજન્તં સકલાન્ દેવાન્ ક્વાપિ ક્રતુભિરૂર્જિતૈઃ ।
પૂર્તયન્તં ક્વચિદ્ધર્મં કૂર્પારામમઠાદિભિઃ ॥ ૩૪॥

ચરન્તં મૃગયાં ક્વાપિ હયમારુહ્ય સૈન્ધવમ્ ।
ઘ્નન્તં તતઃ પશૂન્ મેધ્યાન્ પરીતં યદુપુઙ્ગવૈઃ ॥ ૩૫॥

અવ્યક્તલિઙ્ગં પ્રકૃતિષ્વન્તઃપુરગૃહાદિષુ ।
ક્વચિચ્ચરન્તં યોગેશં તત્તદ્ભાવબુભુત્સયા ॥ ૩૬॥

અથોવાચ હૃષીકેશં નારદઃ પ્રહસન્નિવ ।
યોગમાયોદયં વીક્ષ્ય માનુષીમીયુષો ગતિમ્ ॥ ૩૭॥

વિદામ યોગમાયાસ્તે દુર્દર્શા અપિ માયિનામ્ ।
યોગેશ્વરાત્મન્ નિર્ભાતા ભવત્પાદનિષેવયા ॥ ૩૮॥

અનુજાનીહિ માં દેવ લોકાંસ્તે યશસાઽઽપ્લુતાન્ ।
પર્યટામિ તવોદ્ગાયન્ લીલાં ભુવનપાવનીમ્ ॥ ૩૯॥

શ્રીભગવાનુવાચ
બ્રહ્મન્ ધર્મસ્ય વક્તાહં કર્તા તદનુમોદિતા ।
તચ્છિક્ષયન્ લોકમિમમાસ્થિતઃ પુત્ર મા ખિદઃ ॥ ૪૦॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇત્યાચરન્તં સદ્ધર્માન્ પાવનાન્ ગૃહમેધિનામ્ ।
તમેવ સર્વગેહેષુ સન્તમેકં દદર્શ હ ॥ ૪૧॥

કૃષ્ણસ્યાનન્તવીર્યસ્ય યોગમાયામહોદયમ્ ।
મુહુર્દૃષ્ટ્વા ઋષિરભૂદ્વિસ્મિતો જાતકૌતુકઃ ॥ ૪૨॥

ઇત્યર્થકામધર્મેષુ કૃષ્ણેન શ્રદ્ધિતાત્મના ।
સમ્યક્ સભાજિતઃ પ્રીતસ્તમેવાનુસ્મરન્ યયૌ ॥ ૪૩॥

એવં મનુષ્યપદવીમનુવર્તમાનો
નારાયણોઽખિલભવાય ગૃહીતશક્તિઃ ।
રેમેઽઙ્ગ ષોડશસહસ્રવરાઙ્ગનાનાં
સવ્રીડસૌહૃદનિરીક્ષણહાસજુષ્ટઃ ॥ ૪૪॥

યાનીહ વિશ્વવિલયોદ્ભવવૃત્તિહેતુઃ
કર્માણ્યનન્યવિષયાણિ હરિશ્ચકાર ।
યસ્ત્વઙ્ગ ગાયતિ શ‍ૃણોત્યનુમોદતે વા
ભક્તિર્ભવેદ્ભગવતિ હ્યપવર્ગમાર્ગે ॥ ૪૫॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે કૃષ્ણગાર્હસ્ત્ય-

દર્શનં નામૈકોનસપ્તતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૬૯॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ સપ્તતિતમોઽધ્યાયઃ - ૭૦ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
અથોષસ્યુપવૃત્તાયાં કુક્કુટાન્ કૂજતોઽશપન્ ।
ગૃહીતકણ્ઠ્યઃ પતિભિર્માધવ્યો વિરહાતુરાઃ ॥ ૧॥

વયાંસ્યરોરુવન્ કૃષ્ણં બોધયન્તીવ વન્દિનઃ ।
ગાયત્સ્વલિષ્વનિદ્રાણિ મન્દારવનવાયુભિઃ ॥ ૨॥

મુહૂર્તં તં તુ વૈદર્ભી નામૃષ્યદતિશોભનમ્ ।
પરિરમ્ભણવિશ્લેષાત્પ્રિયબાહ્વન્તરં ગતા ॥ ૩॥

બ્રાહ્મે મુહૂર્ત ઉત્થાય વાર્યુપસ્પૃશ્ય માધવઃ ।
દધ્યૌ પ્રસન્નકરણ આત્માનં તમસઃ પરમ્ ॥ ૪॥

એકં સ્વયઞ્જ્યોતિરનન્યમવ્યયં
સ્વસંસ્થયા નિત્યનિરસ્તકલ્મષમ્ ।
બ્રહ્માખ્યમસ્યોદ્ભવનાશહેતુભિઃ
સ્વશક્તિભિર્લક્ષિતભાવનિર્વૃતિમ્ ॥ ૫॥

અથાપ્લુતોઽમ્ભસ્યમલે યથાવિધિ
ક્રિયાકલાપં પરિધાય વાસસી ।
ચકાર સન્ધ્યોપગમાદિ સત્તમો
હુતાનલો બ્રહ્મ જજાપ વાગ્યતઃ ॥ ૬॥

ઉપસ્થાયાર્કમુદ્યન્તં તર્પયિત્વાઽઽત્મનઃ કલાઃ ।
દેવાન્ ઋષીન્ પિતૄન્ વૃદ્ધાન્ વિપ્રાનભ્યર્ચ્ય ચાત્મવાન્ ॥ ૭॥

ધેનૂનાં રુક્મશૃઙ્ગીણાં સાધ્વીનાં મૌક્તિકસ્રજામ્ ।
પયસ્વિનીનાં ગૃષ્ટીનાં સવત્સાનાં સુવાસસામ્ ॥ ૮॥

દદૌ રૂપ્યખુરાગ્રાણાં ક્ષૌમાજિનતિલૈઃ સહ ।

અલઙ્કૃતેભ્યો વિપ્રેભ્યો બદ્ધં બદ્ધં દિને દિને ॥ ૯॥

ગોવિપ્રદેવતાવૃદ્ધગુરૂન્ ભૂતાનિ સર્વશઃ ।
નમસ્કૃત્યાત્મસમ્ભૂતીર્મઙ્ગલાનિ સમસ્પૃશત્ ॥ ૧૦॥

આત્માનં ભૂષયામાસ નરલોકવિભૂષણમ્ ।
વાસોભિર્ભૂષણૈઃ સ્વીયૈર્દિવ્યસ્રગનુલેપનૈઃ ॥ ૧૧॥

અવેક્ષ્યાજ્યં તથાઽઽદર્શં ગોવૃષદ્વિજદેવતાઃ ।
કામાંશ્ચ સર્વવર્ણાનાં પૌરાન્તઃપુરચારિણામ્ ।
પ્રદાપ્ય પ્રકૃતીઃ કામૈઃ પ્રતોષ્ય પ્રત્યનન્દત ॥ ૧૨॥

સંવિભજ્યાગ્રતો વિપ્રાન્ સ્રક્તામ્બૂલાનુલેપનૈઃ ।
સુહૃદઃ પ્રકૃતીર્દારાનુપાયુઙ્ક્ત તતઃ સ્વયમ્ ॥ ૧૩॥

તાવત્સૂત ઉપાનીય સ્યન્દનં પરમાદ્ભુતમ્ ।
સુગ્રીવાદ્યૈર્હયૈર્યુક્તં પ્રણમ્યાવસ્થિતોઽગ્રતઃ ॥ ૧૪॥

ગૃહીત્વા પાણિના પાણી સારથેસ્તમથારુહત્ ।
સાત્યક્યુદ્ધવસંયુક્તઃ પૂર્વાદ્રિમિવ ભાસ્કરઃ ॥ ૧૫॥

ઈક્ષિતોઽન્તઃપુરસ્ત્રીણાં સવ્રીડપ્રેમવીક્ષિતૈઃ ।
કૃચ્છ્રાદ્વિસૃષ્ટો નિરગાજ્જાતહાસો હરન્ મનઃ ॥ ૧૬॥

સુધર્માખ્યાં સભાં સર્વૈર્વૃષ્ણિભિઃ પરિવારિતઃ ।
પ્રાવિશદ્યન્નિવિષ્ટાનાં ન સન્ત્યઙ્ગ ષડૂર્મયઃ ॥ ૧૭॥

તત્રોપવિષ્ટઃ પરમાસને વિભુ-
ર્બભૌ સ્વભાસા કકુભોઽવભાસયન્ ।
વૃતો નૃસિંહૈર્યદુભિર્યદૂત્તમો
યથોડુરાજો દિવિ તારકાગણૈઃ ॥ ૧૮॥

તત્રોપમન્ત્રિણો રાજન્ નાનાહાસ્યરસૈર્વિભુમ્ ।
ઉપતસ્થુર્નટાચાર્યા નર્તક્યસ્તાણ્ડવૈઃ પૃથક્ ॥ ૧૯॥

મૃદઙ્ગવીણામુરજવેણુતાલદરસ્વનૈઃ ।
નનૃતુર્જગુસ્તુષ્ટુવુશ્ચ સૂતમાગધવન્દિનઃ ॥ ૨૦॥

તત્રાહુર્બ્રાહ્મણાઃ કેચિદાસીના બ્રહ્મવાદિનઃ ।
પૂર્વેષાં પુણ્યયશસાં રાજ્ઞાં ચાકથયન્ કથાઃ ॥ ૨૧॥

તત્રૈકઃ પુરુષો રાજન્નાગતોઽપૂર્વદર્શનઃ ।
વિજ્ઞાપિતો ભગવતે પ્રતીહારૈઃ પ્રવેશિતઃ ॥ ૨૨॥

સ નમસ્કૃત્ય કૃષ્ણાય પરેશાય કૃતાઞ્જલિઃ ।
રાજ્ઞામાવેદયદ્દુઃખં જરાસન્ધનિરોધજમ્ ॥ ૨૩॥

યે ચ દિગ્વિજયે તસ્ય સન્નતિં ન યયુર્નૃપાઃ ।
પ્રસહ્ય રુદ્ધાસ્તેનાસન્નયુતે દ્વે ગિરિવ્રજે ॥ ૨૪॥

કૃષ્ણ કૃષ્ણાપ્રમેયાત્મન્ પ્રપન્નભયભઞ્જન ।
વયં ત્વાં શરણં યામો ભવભીતાઃ પૃથગ્ધિયઃ ॥ ૨૫॥

લોકો વિકર્મનિરતઃ કુશલે પ્રમત્તઃ
કર્મણ્યયં ત્વદુદિતે ભવદર્ચને સ્વે ।
યસ્તાવદસ્ય બલવાનિહ જીવિતાશાં
સદ્યશ્છિનત્ત્યનિમિષાય નમોઽસ્તુ તસ્મૈ ॥ ૨૬॥

લોકે ભવાઞ્જગદિનઃ કલયાવતીર્ણઃ
સદ્રક્ષણાય ખલનિગ્રહણાય ચાન્યઃ ।
કશ્ચિત્ત્વદીયમતિયાતિ નિદેશમીશ
કિં વા જનઃ સ્વકૃતમૃચ્છતિ તન્ન વિદ્મઃ ॥ ૨૭॥

સ્વપ્નાયિતં નૃપસુખં પરતન્ત્રમીશ
શશ્વદ્ભયેન મૃતકેન ધુરં વહામઃ ।
હિત્વા તદાત્મનિ સુખં ત્વદનીહલભ્યં
ક્લિશ્યામહેઽતિકૃપણાસ્તવ માયયેહ ॥ ૨૮॥

તન્નો ભવાન્ પ્રણતશોકહરાઙ્ઘ્રિયુગ્મો
બદ્ધાન્ વિયુઙ્ક્ષ્વ મગધાહ્વયકર્મપાશાત્ ।
યો ભૂભુજોઽયુતમતઙ્ગજવીર્યમેકો
બિભ્રદ્રુરોધ ભવને મૃગરાડિવાવીઃ ॥ ૨૯॥

યો વૈ ત્વયા દ્વિનવકૃત્વ ઉદાત્તચક્ર-
ભગ્નો મૃધે ખલુ ભવન્તમનન્તવીર્યમ્ ।
જિત્વા નૃલોકનિરતં સકૃદૂઢદર્પો
યુષ્મત્પ્રજા રુજતિ નોઽજિત તદ્વિધેહિ ॥ ૩૦॥

દૂત ઉવાચ

ઇતિ માગધસંરુદ્ધા ભવદ્દર્શનકઙ્ક્ષિણઃ ।
પ્રપન્નાઃ પાદમૂલં તે દીનાનાં શં વિધીયતામ્ ॥ ૩૧॥

શ્રીશુક ઉવાચ
રાજદૂતે બ્રુવત્યેવં દેવર્ષિઃ પરમદ્યુતિઃ ।
બિભ્રત્પિઙ્ગજટાભારં પ્રાદુરાસીદ્યથા રવિઃ ॥ ૩૨॥

તં દૃષ્ટ્વા ભગવાન્ કૃષ્ણઃ સર્વલોકેશ્વરેશ્વરઃ ।
વવન્દ ઉત્થિતઃ શીર્ષ્ણા સસભ્યઃ સાનુગો મુદા ॥ ૩૩॥

સભાજયિત્વા વિધિવત્કૃતાસનપરિગ્રહમ્ ।
બભાષે સૂનૃતૈર્વાક્યૈઃ શ્રદ્ધયા તર્પયન્ મુનિમ્ ॥ ૩૪॥

અપિ સ્વિદદ્ય લોકાનાં ત્રયાણામકુતોભયમ્ ।
નનુ ભૂયાન્ ભગવતો લોકાન્ પર્યટતો ગુણઃ ॥ ૩૫॥

ન હિ તેઽવિદિતં કિઞ્ચિલ્લોકેષ્વીશ્વરકર્તૃષુ ।
અથ પૃચ્છામહે યુષ્માન્ પાણ્ડવાનાં ચિકીર્ષિતમ્ ॥ ૩૬॥

શ્રીનારદ ઉવાચ
દૃષ્ટા માયા તે બહુશો દુરત્યયા
માયા વિભો વિશ્વસૃજશ્ચ માયિનઃ ।
ભૂતેષુ ભૂમંશ્ચરતઃ સ્વશક્તિભિ-
ર્વહ્નેરિવચ્છન્નરુચો ન મેઽદ્ભુતમ્ ॥ ૩૭॥

તવેહિતં કોઽર્હતિ સાધુ વેદિતું
સ્વમાયયેદં સૃજતો નિયચ્છતઃ ।
યદ્વિદ્યમાનાત્મતયાવભાસતે
તસ્મૈ નમસ્તે સ્વવિલક્ષણાત્મને ॥ ૩૮॥

જીવસ્ય યઃ સંસરતો વિમોક્ષણં
ન જાનતોઽનર્થવહાચ્છરીરતઃ ।
લીલાવતારૈઃ સ્વયશઃપ્રદીપકં
પ્રાજ્વાલયત્ત્વા તમહં પ્રપદ્યે ॥ ૩૯॥

અથાપ્યાશ્રાવયે બ્રહ્મ નરલોકવિડમ્બનમ્ ।
રાજ્ઞઃ પૈતૃષ્વસેયસ્ય ભક્તસ્ય ચ ચિકીર્ષિતમ્ ॥ ૪૦॥

યક્ષ્યતિ ત્વાં મખેન્દ્રેણ રાજસૂયેન પાણ્ડવઃ ।

પારમેષ્ઠ્યકામો નૃપતિસ્તદ્ભવાનનુમોદતામ્ ॥ ૪૧॥

તસ્મિન્ દેવ ક્રતુવરે ભવન્તં વૈ સુરાદયઃ ।
દિદૃક્ષવઃ સમેષ્યન્તિ રાજાનશ્ચ યશસ્વિનઃ ॥ ૪૨॥

શ્રવણાત્કીર્તનાદ્ધ્યાનાત્પૂયન્તેઽન્તેવસાયિનઃ ।
તવ બ્રહ્મમયસ્યેશ કિમુતેક્ષાભિમર્શિનઃ ॥ ૪૩॥

યસ્યામલં દિવિ યશઃ પ્રથિતં રસાયાં
ભૂમૌ ચ તે ભુવનમઙ્ગલ દિગ્વિતાનમ્ ।
મન્દાકિનીતિ દિવિ ભોગવતીતિ ચાધો
ગઙ્ગેતિ ચેહ ચરણામ્બુ પુનાતિ વિશ્વમ્ ॥ ૪૪॥

શ્રીશુક ઉવાચ
તત્ર તેષ્વાત્મપક્ષેષ્વગૃહ્ણત્સુ વિજિગીષયા ।
વાચઃ પેશૈઃ સ્મયન્ ભૃત્યમુદ્ધવં પ્રાહ કેશવઃ ॥ ૪૫॥

શ્રીભગવાનુવાચ
ત્વં હિ નઃ પરમં ચક્ષુઃ સુહૃન્મન્ત્રાર્થતત્ત્વવિત્ ।
તથાત્ર બ્રૂહ્યનુષ્ઠેયં શ્રદ્ધ્મઃ કરવામ તત્ ॥ ૪૬॥

ઇત્યુપામન્ત્રિતો ભર્ત્રા સર્વજ્ઞેનાપિ મુગ્ધવત્ ।
નિદેશં શિરસાઽઽધાય ઉદ્ધવઃ પ્રત્યભાષત ॥ ૪૭॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે ભગવદ્યાન-
વિચારો નામ સપ્તતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૭૦॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ એકસપ્તતિતમોઽધ્યાયઃ - ૭૧ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇત્યુદીરિતમાકર્ણ્ય દેવઋષેરુદ્ધવોઽબ્રવીત્ ।
સભ્યાનાં મતમાજ્ઞાય કૃષ્ણસ્ય ચ મહામતિઃ ॥ ૧॥

ઉદ્ધવ ઉવાચ
યદુક્તમૃષિણા દેવ સાચિવ્યં યક્ષ્યતસ્ત્વયા ।
કાર્યં પૈતૃષ્વસેયસ્ય રક્ષા ચ શરણૈષિણામ્ ॥ ૨॥

યષ્ટવ્યં રાજસૂયેન દિક્ચક્રજયિના વિભો ।
અતો જરાસુતજય ઉભયાર્થો મતો મમ ॥ ૩॥

અસ્માકં ચ મહાનર્થો હ્યેતેનૈવ ભવિષ્યતિ ।
યશશ્ચ તવ ગોવિન્દ રાજ્ઞો બદ્ધાન્ વિમુઞ્ચતઃ ॥ ૪॥

સ વૈ દુર્વિષહો રાજા નાગાયુતસમો બલે ।
બલિનામપિ ચાન્યેષાં ભીમં સમબલં વિના ॥ ૫॥

દ્વૈરથે સ તુ જેતવ્યો મા શતાક્ષૌહિણીયુતઃ ।
બ્રહ્મણ્યોઽભ્યર્થિતો વિપ્રૈર્ન પ્રત્યાખ્યાતિ કર્હિચિત્ ॥ ૬॥

બ્રહ્મવેષધરો ગત્વા તં ભિક્ષેત વૃકોદરઃ ।
હનિષ્યતિ ન સન્દેહો દ્વૈરથે તવ સન્નિધૌ ॥ ૭॥

નિમિત્તં પરમીશસ્ય વિશ્વસર્ગનિરોધયોઃ ।
હિરણ્યગર્ભઃ શર્વશ્ચ કાલસ્યારૂપિણસ્તવ ॥ ૮॥

ગાયન્તિ તે વિશદકર્મ ગૃહેષુ દેવ્યો
રાજ્ઞાં સ્વશત્રુવધમાત્મવિમોક્ષણં ચ ।
ગોપ્યશ્ચ કુઞ્જરપતેર્જનકાત્મજાયાઃ
પિત્રોશ્ચ લબ્ધશરણા મુનયો વયં ચ ॥ ૯॥

જરાસન્ધવધઃ કૃષ્ણ ભૂર્યર્થાયોપકલ્પતે ।
પ્રાયઃ પાકવિપાકેન તવ ચાભિમતઃ ક્રતુઃ ॥ ૧૦॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇત્યુદ્ધવવચો રાજન્ સર્વતોભદ્રમચ્યુતમ્ ।
દેવર્ષિર્યદુવૃદ્ધાશ્ચ કૃષ્ણશ્ચ પ્રત્યપૂજયન્ ॥ ૧૧॥

અથાદિશત્પ્રયાણાય ભગવાન્ દેવકીસુતઃ ।
ભૃત્યાન્ દારુકજૈત્રાદીનનુજ્ઞાપ્ય ગુરૂન્ વિભુઃ ॥ ૧૨॥

નિર્ગમય્યાવરોધાન્ સ્વાન્ સસુતાન્ સપરિચ્છદાન્ ।
સઙ્કર્ષણમનુજ્ઞાપ્ય યદુરાજં ચ શત્રુહન્ ।

સૂતોપનીતં સ્વરથમારુહદ્ગરુડધ્વજમ્ ॥ ૧૩॥

તતો રથદ્વિપભટસાદિનાયકૈઃ
કરાલયા પરિવૃત આત્મસેનયા ।
મૃદઙ્ગભેર્યાનકશઙ્ખગોમુખૈઃ
પ્રઘોષઘોષિતકકુભો નિરાક્રમત્ ॥ ૧૪॥

નૃવાજિકાઞ્ચનશિબિકાભિરચ્યુતં
સહાત્મજાઃ પતિમનુ સુવ્રતા યયુઃ ।
વરામ્બરાભરણવિલેપનસ્રજઃ
સુસંવૃતા નૃભિરસિચર્મપાણિભિઃ ॥ ૧૫॥

નરોષ્ટ્રગોમહિષખરાશ્વતર્યનઃ
કરેણુભિઃ પરિજનવારયોષિતઃ ।
સ્વલઙ્કૃતાઃ કટકુટિકમ્બલામ્બરા-
દ્યુપસ્કરા યયુરધિયુજ્ય સર્વતઃ ॥ ૧૬॥

બલં બૃહદ્ધ્વજપટછત્રચામરૈ-
ર્વરાયુધાભરણકિરીટવર્મભિઃ ।
દિવાંશુભિસ્તુમુલરવં બભૌ રવે-
ર્યથાર્ણવઃ ક્ષુભિતતિમિઙ્ગિલોર્મિભિઃ ॥ ૧૭॥

અથો મુનિર્યદુપતિના સભાજિતઃ
પ્રણમ્ય તં હૃદિ વિદધદ્વિહાયસા ।
નિશમ્ય તદ્વ્યવસિતમાહૃતાર્હણો
મુકુન્દસન્દર્શનનિર્વૃતેન્દ્રિયઃ ॥ ૧૮॥

રાજદૂતમુવાચેદં ભગવાન્ પ્રીણયન્ ગિરા ।
મા ભૈષ્ટ દૂત ભદ્રં વો ઘાતયિષ્યામિ માગધમ્ ॥ ૧૯॥

ઇત્યુક્તઃ પ્રસ્થિતો દૂતો યથાવદવદન્નૃપાન્ ।
તેઽપિ સન્દર્શનં શૌરેઃ પ્રત્યૈક્ષન્ યન્મુમુક્ષવઃ ॥ ૨૦॥

આનર્તસૌવીરમરૂંસ્તીર્ત્વા વિનશનં હરિઃ ।
ગિરીન્ નદીરતીયાય પુરગ્રામવ્રજાકરાન્ ॥ ૨૧॥

તતો દૃષદ્વતીં તીર્ત્વા મુકુન્દોઽથ સરસ્વતીમ્ ।
પઞ્ચાલાનથ મત્સ્યાંશ્ચ શક્રપ્રસ્થમથાગમત્ ॥ ૨૨॥

તમુપાગતમાકર્ણ્ય પ્રીતો દુર્દર્શનં નૃણામ્ ।
અજાતશત્રુર્નિરગાત્સોપાધ્યાયઃ સુહૃદ્વૃતઃ ॥ ૨૩॥

ગીતવાદિત્રઘોષેણ બ્રહ્મઘોષેણ ભૂયસા ।
અભ્યયાત્સ હૃષીકેશં પ્રાણાઃ પ્રાણમિવાદૃતઃ ॥ ૨૪॥

દૃષ્ટ્વા વિક્લિન્નહૃદયઃ કૃષ્ણં સ્નેહેન પાણ્ડવઃ ।
ચિરાદ્દૃષ્ટં પ્રિયતમં સસ્વજેઽથ પુનઃ પુનઃ ॥ ૨૫॥

દોર્ભ્યાં પરિષ્વજ્ય રમામલાલયં
મુકુન્દગાત્રં નૃપતિર્હતાશુભઃ ।
લેભે પરાં નિર્વૃતિમશ્રુલોચનો
હૃષ્યત્તનુર્વિસ્મૃતલોકવિભ્રમઃ ॥ ૨૬॥

તં માતુલેયં પરિરભ્ય નિર્વૃતો
ભીમઃ સ્મયન્ પ્રેમજલાકુલેન્દ્રિયઃ ।
યમૌ કિરીટી ચ સુહૃત્તમં મુદા
પ્રવૃદ્ધબાષ્પાઃ પરિરેભિરેઽચ્યુતમ્ ॥ ૨૭॥

અર્જુનેન પરિષ્વક્તો યમાભ્યામભિવાદિતઃ ।
બ્રાહ્મણેભ્યો નમસ્કૃત્ય વૃદ્ધેભ્યશ્ચ યથાર્હતઃ ॥ ૨૮॥

માનિતો માનયામાસ કુરુસૃઞ્જયકૈકયાન્ ।
સૂતમાગધગન્ધર્વા વન્દિનશ્ચોપમન્ત્રિણઃ ॥ ૨૯॥

મૃદઙ્ગશઙ્ખપટહવીણાપણવગોમુખૈઃ ।
બ્રાહ્મણાશ્ચારવિન્દાક્ષં તુષ્ટુવુર્નનૃતુર્જગુઃ ॥ ૩૦॥

એવં સુહૃદ્ભિઃ પર્યસ્તઃ પુણ્યશ્લોકશિખામણિઃ ।
સંસ્તૂયમાનો ભગવાન્ વિવેશાલઙ્કૃતં પુરમ્ ॥ ૩૧॥

સંસિક્તવર્ત્મ કરિણાં મદગન્ધતોયૈ-
શ્ચિત્રધ્વજૈઃ કનકતોરણપૂર્ણકુમ્ભૈઃ ।
મૃષ્ટાત્મભિર્નવદુકૂલવિભૂષણસ્રગ્-
ગન્ધૈર્નૃભિર્યુવતિભિશ્ચ વિરાજમાનમ્ ॥ ૩૨॥

ઉદ્દીપ્તદીપબલિભિઃ પ્રતિસદ્મજાલ-
નિર્યાતધૂપરુચિરં વિલસત્પતાકમ્ ।
મૂર્ધન્યહેમકલશૈ રજતોરુશૃઙ્ગૈ-

र्जुष्टं ददर्श भवनैः कुरुराजधाम ॥ ૩૩॥

પ્રાપ્તં નિશમ્ય નરલોચનપાનપાત્ર-
મૌત્સુક્યવિશ્લથિતકેશદુકૂલબન્ધાઃ ।
સદ્યો વિસૃજ્ય ગૃહકર્મ પતીંશ્ચ તલ્પે
દ્રષ્ટું યયુર્યુવતયઃ સ્મ નરેન્દ્રમાર્ગે ॥ ૩૪॥

તસ્મિન્ સુસઙ્કુલ ઇભાશ્વરથદ્વિપદ્ભિઃ
કૃષ્ણં સભાર્યમુપલભ્ય ગૃહાધિરૂઢાઃ ।
નાર્યો વિકીર્ય કુસુમૈર્મનસોપગુહ્ય
સુસ્વાગતં વિદધુરુત્સ્મયવીક્ષિતેન ॥ ૩૫॥

ઊચુઃ સ્ત્રિયઃ પથિ નિરીક્ષ્ય મુકુન્દપત્નીઃ
તારા યથોડુપસહાઃ કિમકાર્યમૂભિઃ ।
યચ્ચક્ષુષાં પુરુષમૌલિરુદારહાસ-
લીલાવલોકકલયોત્સવમાતનોતિ ॥ ૩૬॥

તત્ર તત્રોપસઙ્ગમ્ય પૌરા મઙ્ગલપાણયઃ ।
ચક્રુઃ સપર્યાં કૃષ્ણાય શ્રેણીમુખ્યા હતૈનસઃ ॥ ૩૭॥

અન્તઃપુરજનૈઃ પ્રીત્યા મુકુન્દઃ ફુલ્લલોચનૈઃ ।
સસમ્ભ્રમૈરભ્યુપેતઃ પ્રાવિશદ્રાજમન્દિરમ્ ॥ ૩૮॥

પૃથા વિલોક્ય ભ્રાત્રેયં કૃષ્ણં ત્રિભુવનેશ્વરમ્ ।
પ્રીતાત્મોત્થાય પર્યઙ્કાત્સસ્નુષા પરિષસ્વજે ॥ ૩૯॥

ગોવિન્દં ગૃહમાનીય દેવદેવેશમાદૃતઃ ।
પૂજાયાં નાવિદત્કૃત્યં પ્રમોદોપહતો નૃપઃ ॥ ૪૦॥

પિતૃષ્વસુર્ગુરુસ્ત્રીણાં કૃષ્ણશ્ચક્રેઽભિવાદનમ્ ।
સ્વયં ચ કૃષ્ણયા રાજન્ ભગિન્યા ચાભિવન્દિતઃ ॥ ૪૧॥

શ્વશ્ર્વા સઞ્ચોદિતા કૃષ્ણા કૃષ્ણપત્નીશ્ચ સર્વશઃ ।
આનર્ચ રુક્મિણીં સત્યાં ભદ્રાં જામ્બવતીં તથા ॥ ૪૨॥

કાલિન્દીં મિત્રવિન્દાં ચ શૈબ્યાં નાગ્નજિતીં સતીમ્ ।
અન્યાશ્ચાભ્યાગતા યાસ્તુ વાસઃસ્રઙ્મણ્ડનાદિભિઃ ॥ ૪૩॥

સુખં નિવાસયામાસ ધર્મરાજો જનાર્દનમ્ ।

સસૈન્યં સાનુગામાત્યં સભાર્યં ચ નવં નવમ્ ॥ ૪૪॥

તર્પયિત્વા ખાણ્ડવેન વહ્નિં ફાલ્ગુનસંયુતઃ ।
મોચયિત્વા મયં યેન રાજ્ઞે દિવ્યા સભા કૃતા ॥ ૪૫॥

ઉવાસ કતિચિન્માસાન્ રાજ્ઞઃ પ્રિયચિકીર્ષયા ।
વિહરન્ રથમારુહ્ય ફાલ્ગુનેન ભટૈર્વૃતઃ ॥ ૪૬॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે કૃષ્ણસ્ય
ઇન્દ્રપ્રસ્થગમનં નામૈકસપ્તતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૭૧॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ દ્વિસપ્તતિતમોઽધ્યાયઃ - ૭૨ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એકદા તુ સભામધ્ય આસ્થિતો મુનિભિર્વૃતઃ ।
બ્રાહ્મણૈઃ ક્ષત્રિયૈર્વૈશ્યૈર્ભ્રાતૃભિશ્ચ યુધિષ્ઠિરઃ ॥ ૧॥

આચાર્યૈઃ કુલવૃદ્ધૈશ્ચ જ્ઞાતિસમ્બન્ધિબાન્ધવૈઃ ।
શ઼ૃણ્વતામેવ ચૈતેષામાભાષ્યેદમુવાચ હ ॥ ૨॥

યુધિષ્ઠિર ઉવાચ
ક્રતુરાજેન ગોવિન્દ રાજસૂયેન પાવનીઃ ।
યક્ષ્યે વિભૂતીર્ભવતસ્તત્સમ્પાદય નઃ પ્રભો ॥ ૩॥

ત્વત્પાદુકે અવિરતં પરિ યે ચરન્તિ
ધ્યાયન્ત્યભદ્રનશને શુચયો ગૃણન્તિ ।
વિન્દન્તિ તે કમલનાભ ભવાપવર્ગ-
માશાસતે યદિ ત આશિષ ઈશ નાન્યે ॥ ૪॥

તદ્દેવદેવ ભવતશ્ચરણારવિન્દ-
સેવાનુભાવમિહ પશ્યતુ લોક એષઃ ।
યે ત્વાં ભજન્તિ ન ભજન્ત્યુત વોભયેષાં

નિષ્ઠાં પ્રદર્શય વિભો કુરુસૃઞ્જયાનામ્ ॥ ૫॥

ન બ્રહ્મણઃ સ્વપરભેદમતિસ્તવ સ્યાત્
સર્વાત્મનઃ સમદૃશઃ સ્વસુખાનુભૂતેઃ ।
સંસેવતાં સુરતરોરિવ તે પ્રસાદઃ
સેવાનુરૂપમુદયો ન વિપર્યયોઽત્ર ॥ ૬॥

શ્રીભગવાનુવાચ
સમ્યગ્વ્યવસિતં રાજન્ ભવતા શત્રુકર્શન ।
કલ્યાણી યેન તે કીર્તિર્લોકાનનુભવિષ્યતિ ॥ ૭॥

ઋષીણાં પિતૃદેવાનાં સુહૃદામપિ નઃ પ્રભો ।
સર્વેષામપિ ભૂતાનામીપ્સિતઃ ક્રતુરાડયમ્ ॥ ૮॥

વિજિત્ય નૃપતીન્ સર્વાન્ કૃત્વા ચ જગતીં વશે ।
સમ્ભૃત્ય સર્વસમ્ભારાનાહરસ્વ મહાક્રતુમ્ ॥ ૯॥

એતે તે ભ્રાતરો રાજંલ્લોકપાલાંશસમ્ભવાઃ ।
જિતોઽસ્મ્યાત્મવતા તેઽહં દુર્જયો યોઽકૃતાત્મભિઃ ॥ ૧૦॥

ન કશ્ચિન્મત્પરં લોકે તેજસા યશસા શ્રિયા ।
વિભૂતિભિર્વાભિભવેદ્દેવોઽપિ કિમુ પાર્થિવઃ ॥ ૧૧॥

શ્રીશુક ઉવાચ
નિશમ્ય ભગવદ્ગીતં પ્રીતઃ ફુલ્લમુખામ્બુજઃ ।
ભ્રાતૄન્ દિગ્વિજયેઽયુઙ્ક્ત વિષ્ણુતેજોપબૃંહિતાન્ ॥ ૧૨॥

સહદેવં દક્ષિણસ્યામાદિશત્સહ સૃઞ્જયૈઃ ।
દિશિ પ્રતીચ્યાં નકુલમુદીચ્યાં સવ્યસાચિનમ્ ।
પ્રાચ્યાં વૃકોદરં મત્સ્યૈઃ કેકયૈઃ સહ મદ્રકૈઃ ॥ ૧૩॥

તે વિજિત્ય નૃપાન્ વીરા આજહ્રુર્દિગ્ભ્ય ઓજસા ।
અજાતશત્રવે ભૂરિ દ્રવિણં નૃપ યક્ષ્યતે ॥ ૧૪॥

શ્રુત્વાજિતં જરાસન્ધં નૃપતેર્ધ્યાયતો હરિઃ ।
આહોપાયં તમેવાદ્ય ઉદ્ધવો યમુવાચ હ ॥ ૧૫॥

ભીમસેનોઽર્જુનઃ કૃષ્ણો બ્રહ્મલિઙ્ગધરાસ્ત્રયઃ ।
જગ્મુર્ગિરિવ્રજં તાત બૃહદ્રથસુતો યતઃ ॥ ૧૬॥

તે ગત્વાऽऽતિથ્યવેલાયાં ગૃહેષુ ગૃહમેધિનમ્ ।
બ્રહ્મણ્યં સમયાચેરન્ રાજન્યા બ્રહ્મલિઙ્ગિનઃ ॥ ૧૭॥

રાજન્ વિદ્ધ્યતિથીન્ પ્રાપ્તાનર્થિનો દૂરમાગતાન્ ।
તન્નઃ પ્રયચ્છ ભદ્રં તે યદ્વયં કામયામહે ॥ ૧૮॥

કિં દુર્મર્ષં તિતિક્ષૂણાં કિમકાર્યમસાધુભિઃ ।
કિં ન દેયં વદાન્યાનાં કઃ પરઃ સમદર્શિનામ્ ॥ ૧૯॥

યોऽનિત્યેન શરીરેણ સતાં ગેયં યશો ધ્રુવમ્ ।
નાચિનોતિ સ્વયં કલ્પઃ સ વાચ્યઃ શોચ્ય એવ સઃ ॥ ૨૦॥

હરિશ્ચન્દ્રો રન્તિદેવ ઉઞ્છવૃત્તિઃ શિબિર્બલિઃ ।
વ્યાધઃ કપોતો બહવો હ્યધ્રુવેણ ધ્રુવં ગતાઃ ॥ ૨૧॥

શ્રીશુક ઉવાચ
સ્વરૈરાકૃતિભિસ્તાંસ્તુ પ્રકોષ્ઠૈર્જ્યાહતૈરપિ ।
રાજન્યબન્ધૂન્ વિજ્ઞાય દૃષ્ટપૂર્વાનચિન્તયત્ ॥ ૨૨॥

રાજન્યબન્ધવો હ્યેતે બ્રહ્મલિઙ્ગાનિ બિભ્રતિ ।
દદામિ ભિક્ષિતં તેભ્ય આત્માનમપિ દુસ્ત્યજમ્ ॥ ૨૩॥

બલેર્નુ શ્રૂયતે કીર્તિર્વિતતા દિક્ષ્વકલ્મષા ।
ઐશ્વર્યાદ્ભ્રંશિતસ્યાપિ વિપ્રવ્યાજેન વિષ્ણુના ॥ ૨૪॥

શ્રિયં જિહીર્ષતેન્દ્રસ્ય વિષ્ણવે દ્વિજરૂપિણે ।
જાનન્નપિ મહીં પ્રાદાદ્વાર્યમાણોऽપિ દૈત્યરાટ્ ॥ ૨૫॥

જીવતા બ્રાહ્મણાર્થાય કો ન્વર્થઃ ક્ષત્રબન્ધુના ।
દેહેન પતમાનેન નેહતા વિપુલં યશઃ ॥ ૨૬॥

ઇત્યુદારમતિઃ પ્રાહ કૃષ્ણાર્જુનવૃકોદરાન્ ।
હે વિપ્રા વ્રિયતાં કામો દદામ્યાત્મશિરોऽપિ વઃ ॥ ૨૭॥

શ્રીભગવાનુવાચ
યુદ્ધં નો દેહિ રાજેન્દ્ર દ્વન્દ્વશો યદિ મન્યસે ।
યુદ્ધાર્થિનો વયં પ્રાપ્તા રાજન્યા નાન્નકાઙ્ક્ષિણઃ ॥ ૨૮॥

અસૌ વૃકોદરઃ પાર્થસ્તસ્ય ભ્રાતાર્જુનો હ્યયમ્ ।
અનયોર્માતુલેયં માં કૃષ્ણં જાનીહિ તે રિપુમ્ ॥ ૨૯॥

એવમાવેદિતો રાજા જહાસોચ્ચૈઃ સ્મ માગધઃ ।
આહ ચામર્ષિતો મન્દા યુદ્ધં તર્હિ દદામિ વઃ ॥ ૩૦॥

ન ત્વયા ભીરુણા યોત્સ્યે યુધિ વિક્લવતેજસા ।
મથુરાં સ્વપુરીં ત્યક્ત્વા સમુદ્રં શરણં ગતઃ ॥ ૩૧॥

અયં તુ વયસાતુલ્યો નાતિસત્ત્વો ન મે સમઃ ।
અર્જુનો ન ભવેદ્યોદ્ધા ભીમસ્તુલ્યબલો મમ ॥ ૩૨॥

ઇત્યુક્ત્વા ભીમસેનાય પ્રાદાય મહતીં ગદામ્ ।
દ્વિતીયાં સ્વયમાદાય નિર્જગામ પુરાદ્બહિઃ ॥ ૩૩॥

તતઃ સમે ખલે વીરૌ સંયુક્તાવિતરેતરૌ ।
જઘ્નતુર્વજ્રકલ્પાભ્યાં ગદાભ્યાં રણદુર્મદૌ ॥ ૩૪॥

મણ્ડલાનિ વિચિત્રાણિ સવ્યં દક્ષિણમેવ ચ ।
ચરતોઃ શુશુભે યુદ્ધં નટયોરિવ રઙ્ગિણોઃ ॥ ૩૫॥

તતશ્ચટચટાશબ્દો વજ્રનિષ્પેષસન્નિભઃ ।
ગદયોઃ ક્ષિપ્તયો રાજન્ દન્તયોરિવ દન્તિનોઃ ॥ ૩૬॥

તે વૈ ગદે ભુજજવેન નિપાત્યમાને
અન્યોન્યતોઽસકટિપાદકરોરુજત્રૂન્ ।
ચૂર્ણીબભૂવતુરુપેત્ય યથાર્કશાખે
સંયુધ્યતોર્દ્વિરદયોરિવ દીપ્તમન્વ્યોઃ ॥ ૩૭॥

ઇત્થં તયોઃ પ્રહતયોર્ગદયોર્નૃવીરૌ
ક્રુદ્ધૌ સ્વમુષ્ટિભિરયઃસ્પરશૈરપિંષ્ટામ્ ।
શબ્દસ્તયોઃ પ્રહરતોરિભયોરિવાસી-
ન્નિર્ઘાતવજ્રપરુષસ્તલતાડનોત્થઃ ॥ ૩૮॥

તયોરેવં પ્રહરતોઃ સમશિક્ષાબલૌજસોઃ ।
નિર્વિશેષમભૂદ્યુદ્ધમક્ષીણજવયોર્નૃપ ॥ ૩૯॥

એવં તયોર્મહારાજ યુધ્યતોઃ સપ્તવિંશતિઃ ।
દિનાનિ નિરગંસ્તત્ર સુહૃદ્વન્નિશિ તિષ્ઠતોઃ ॥ ૪૦॥

એકદા માતુલેયં વૈ પ્રાહ રાજન્ વૃકોદરઃ ।
ન શક્તોઽહં જરાસન્ધં નિર્જેતું યુધિ માધવ ॥ ૪૧॥

શત્રોર્જન્મમૃતી વિદ્વાઞ્જીવિતં ચ જરાકૃતમ્ ।
પાર્થમાપ્યાયયન્ સ્વેન તેજસાચિન્તયદ્ધરિઃ ॥ ૪૨॥

સઞ્ચિન્ત્યારિવધોપાયં ભીમસ્યામોઘદર્શનઃ ।
દર્શયામાસ વિટપં પાટયન્નિવ સંજ્ઞયા ॥ ૪૩॥

તદ્વિજ્ઞાય મહાસત્ત્વો ભીમઃ પ્રહરતાં વરઃ ।
ગૃહીત્વા પાદયોઃ શત્રું પાતયામાસ ભૂતલે ॥ ૪૪॥

એકં પાદં પદાઽઽક્રમ્ય દોર્ભ્યામન્યં પ્રગૃહ્ય સઃ ।
ગુદતઃ પાટયામાસ શાખમિવ મહાગજઃ ॥ ૪૫॥

એકપાદોરુવૃષણકટિપૃષ્ઠસ્તનાંસકે ।
એકબાહ્વક્ષિભ્રૂકર્ણે શકલે દદૃશુઃ પ્રજાઃ ॥ ૪૬॥

હાહાકારો મહાનાસીન્નિહતે મગધેશ્વરે ।
પૂજયામાસતુર્ભીમં પરિરભ્ય જયાચ્યુતૌ ॥ ૪૭॥

સહદેવં તત્તનયં ભગવાન્ ભૂતભાવનઃ ।
અભ્યષિઞ્ચદમેયાત્મા મગધાનાં પતિં પ્રભુઃ ।
મોચયામાસ રાજન્યાન્ સંરુદ્ધા માગધેન યે ॥ ૪૮॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે જરાસન્ધવધો
નામ દ્વિસપ્તતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૭૨॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ત્રિસપ્તતિતમોઽધ્યાયઃ - ૭૩ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
અયુતે દ્વે શતાન્યષ્ટૌ લીલયા યુધિ નિર્જિતાઃ ।
તે નિર્ગતા ગિરિદ્રોણ્યાં મલિના મલવાસસઃ ॥ ૧॥

ક્ષુત્ક્ષામાઃ શુષ્કવદનાઃ સંરોધપરિકર્શિતાઃ ।
દદૃશુસ્તે ઘનશ્યામં પીતકૌશેયવાસસમ્ ॥ ૨॥

શ્રીવત્સાઙ્કં ચતુર્બાહું પદ્મગર્ભારુણેક્ષણમ્ ।
ચારુપ્રસન્નવદનં સ્ફુરન્મકરકુણ્ડલમ્ ॥ ૩॥

પદ્મહસ્તં ગદાશઙ્ખરથાઙ્ગૈરુપલક્ષિતમ્ ।
કિરીટહારકટકકટિસૂત્રાઙ્ગદાઞ્ચિતમ્ ॥ ૪॥

ભ્રાજદ્વરમણિગ્રીવં નિવીતં વનમાલયા ।
પિબન્ત ઇવ ચક્ષુર્ભ્યાં લિહન્ત ઇવ જિહ્વયા ॥ ૫॥

જિઘ્રન્ત ઇવ નાસાભ્યાં રમ્ભન્ત ઇવ બાહુભિઃ ।
પ્રણેમુર્હતપાપ્માનો મૂર્ધભિઃ પાદયોર્હરેઃ ॥ ૬॥

કૃષ્ણસન્દર્શનાહ્લાદધ્વસ્તસંરોધનક્લમાઃ ।
પ્રશશંસુર્હૃષીકેશં ગીર્ભિઃ પ્રાઞ્જલયો નૃપાઃ ॥ ૭॥

રાજાન ઊચુઃ
નમસ્તે દેવદેવેશ પ્રપન્નાર્તિહરાવ્યય ।
પ્રપન્નાન્ પાહિ નઃ કૃષ્ણ નિર્વિણ્ણાન્ ઘોરસંસૃતેઃ ॥ ૮॥

નૈનં નાથાન્વસૂયામો માગધં મધુસૂદન ।
અનુગ્રહો યદ્ભવતો રાજ્ઞાં રાજ્યચ્યુતિર્વિભો ॥ ૯॥

રાજ્યૈશ્વર્યમદોન્નદ્ધો ન શ્રેયો વિન્દતે નૃપઃ ।
ત્વન્માયામોહિતોऽનિત્યા મન્યતે સમ્પદોऽચલાઃ ॥ ૧૦॥

મૃગતૃષ્ણાં યથા બાલા મન્યન્ત ઉદકાશયમ્ ।
એવં વૈકારિકીં માયામયુક્તા વસ્તુ ચક્ષતે ॥ ૧૧॥

વયં પુરા શ્રીમદનષ્ટદૃષ્ટયો
જિગીષયાસ્યા ઇતરેતરસ્પૃધઃ ।
ઘ્નન્તઃ પ્રજાઃ સ્વા અતિનિર્ઘૃણાઃ પ્રભો
મૃત્યું પુરસ્ત્વાવિગણય્ય દુર્મદાઃ ॥ ૧૨॥

ત એવ કૃષ્ણાદ્ય ગભીરરંહસા
દુરન્તવીર્યેણ વિચાલિતાઃ શ્રિયઃ ।
કાલેન તન્વા ભવતોऽનુકમ્પયા
વિનષ્ટદર્પાશ્ચરણૌ સ્મરામ તે ॥ ૧૩॥

અથો ન રાજ્યં મૃગતૃષ્ણિરૂપિતં

દેહેન શશ્વત્પતતા રુજાં ભુવા ।
ઉપાસિતવ્યં સ્પૃહયામહે વિભો
ક્રિયાફલં પ્રેત્ય ચ કર્ણરોચનમ્ ॥ ૧૪॥

તં નઃ સમાદિશોપાયં યેન તે ચરણાબ્જયોઃ ।
સ્મૃતિર્યથા ન વિરમેદપિ સંસરતામિહ ॥ ૧૫॥

કૃષ્ણાય વાસુદેવાય હરયે પરમાત્મને ।
પ્રણતક્લેશનાશાય ગોવિન્દાય નમો નમઃ ॥ ૧૬॥ (૨)
શ્રીશુક ઉવાચ
સંસ્તૂયમાનો ભગવાન્ રાજભિર્મુક્તબન્ધનૈઃ ।
તાનાહ કરુણસ્તાત શરણ્યઃ શ્લક્ષ્ણયા ગિરા ॥ ૧૭॥

શ્રીભગવાનુવાચ
અદ્ય પ્રભૃતિ વો ભૂપા મય્યાત્મન્યખિલેશ્વરે ।
સુદૃઢા જાયતે ભક્તિર્બાઢમાશંસિતં તથા ॥ ૧૮॥

દિષ્ટ્યા વ્યવસિતં ભૂપા ભવન્ત ઋતભાષિણઃ ।
શ્રિયૈશ્વર્યમદોન્નાહં પશ્ય ઉન્માદકં નૃણામ્ ॥ ૧૯॥

હૈહયો નહુષો વેનો રાવણો નરકોઽપરે ।
શ્રીમદાદ્ભ્રંશિતાઃ સ્થાનાદ્દેવદૈત્યનરેશ્વરાઃ ॥ ૨૦॥

ભવન્ત એતદ્વિજ્ઞાય દેહાદ્યુત્પાદ્યમન્તવત્ ।
માં યજન્તોઽધ્વરૈર્યુક્તાઃ પ્રજા ધર્મેણ રક્ષથ ॥ ૨૧॥

સન્તન્વન્તઃ પ્રજાતન્તૂન્ સુખં દુઃખં ભવાભવૌ ।
પ્રાપ્તં પ્રાપ્તં ચ સેવન્તો મચ્ચિત્તા વિચરિષ્યથ ॥ ૨૨॥

ઉદાસીનાશ્ચ દેહાદાવાત્મારામા ધૃતવ્રતાઃ ।
મય્યાવેશ્ય મનઃ સમ્યઙ્ મામન્તે બ્રહ્મ યાસ્યથ ॥ ૨૩॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇત્યાદિશ્ય નૃપાન્ કૃષ્ણો ભગવાન્ ભુવનેશ્વરઃ ।
તેષાં ન્યયુઙ્ક્ત પુરુષાન્ સ્ત્રિયો મજ્જનકર્મણિ ॥ ૨૪॥

સપર્યાં કારયામાસ સહદેવેન ભારત ।
નરદેવોચિતૈર્વસ્ત્રૈર્ભૂષણૈઃ સ્રગ્વિલેપનૈઃ ॥ ૨૫॥

ભોજયિત્વા વરાન્નેન સુસ્નાતાન્ સમલઙ્કૃતાન્ ।
ભોગૈશ્ચ વિવિધૈર્યુક્તાંસ્તામ્બૂલાદ્યૈર્નૃપોચિતૈઃ ॥ ૨૬॥

તે પૂજિતા મુકુન્દેન રાજાનો મૃષ્ટકુણ્ડલાઃ ।
વિરેજુર્મોચિતાઃ ક્લેશાત્પ્રાવૃડન્તે યથા ગ્રહાઃ ॥ ૨૭॥

રથાન્ સદશ્વાનારોપ્ય મણિકાઞ્ચનભૂષિતાન્ ।
પ્રીણય્ય સૂનૃતૈર્વાક્યૈઃ સ્વદેશાન્ પ્રત્યયાપયત્ ॥ ૨૮॥

ત એવં મોચિતાઃ કૃચ્છ્રાત્કૃષ્ણેન સુમહાત્મના ।
યયુસ્તમેવ ધ્યાયન્તઃ કૃતાનિ ચ જગત્પતેઃ ॥ ૨૯॥

જગદુઃ પ્રકૃતિભ્યસ્તે મહાપુરુષચેષ્ટિતમ્ ।
યથાન્વશાસદ્ભગવાંસ્તથા ચક્રુરતન્દ્રિતાઃ ॥ ૩૦॥

જરાસન્ધં ઘાતયિત્વા ભીમસેનેન કેશવઃ ।
પાર્થાભ્યાં સંયુતઃ પ્રાયાત્સહદેવેન પૂજિતઃ ॥ ૩૧॥

ગત્વા તે ખાણ્ડવપ્રસ્થં શઙ્ખાન્ દધ્મુર્જિતારયઃ ।
હર્ષયન્તઃ સ્વસુહૃદો દુર્હૃદાં ચાસુખાવહાઃ ॥ ૩૨॥

તચ્છ્રુત્વા પ્રીતમનસ ઇન્દ્રપ્રસ્થનિવાસિનઃ ।
મેનિરે માગધં શાન્તં રાજા ચાપ્તમનોરથઃ ॥ ૩૩॥

અભિવન્દ્યાથ રાજાનં ભીમાર્જુનજનાર્દનાઃ ।
સર્વમાશ્રાવયાઞ્ચક્રુરાત્મના યદનુષ્ઠિતમ્ ॥ ૩૪॥

નિશમ્ય ધર્મરાજસ્તત્કેશવેનાનુકમ્પિતમ્ ।
આનન્દાશ્રુકલાં મુઞ્ચન્ પ્રેમ્ણા નોવાચ કિઞ્ચન ॥ ૩૫॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે કૃષ્ણાદ્યાગમને
ત્રિસપ્તતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૭૩॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ચતુઃસપ્તતિતમોઽધ્યાયઃ - ૭૪ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવં યુધિષ્ઠિરો રાજા જરાસન્ધવધં વિભોઃ ।
કૃષ્ણસ્ય ચાનુભાવં તં શ્રુત્વા પ્રીતસ્તમબ્રવીત્ ॥ ૧॥

યુધિષ્ઠિર ઉવાચ
યે સ્યુસ્ત્રૈલોક્યગુરવઃ સર્વે લોકમહેશ્વરાઃ ।
વહન્તિ દુર્લભં લબ્ધ્વા શિરસૈવાનુશાસનમ્ ॥ ૨॥

સ ભવાનરવિન્દાક્ષો દીનાનામીશમાનિનામ્ ।
ધત્તેઽનુશાસનં ભૂમંસ્તદત્યન્તવિડમ્બનમ્ ॥ ૩॥

ન હ્યેકસ્યાદ્વિતીયસ્ય બ્રહ્મણઃ પરમાત્મનઃ ।
કર્મભિર્વર્ધતે તેજો હ્રસતે ચ યથા રવેઃ ॥ ૪॥

ન વૈ તેઽજિત ભક્તાનાં મમાહમિતિ માધવ ।
ત્વં તવેતિ ચ નાનાધીઃ પશૂનામિવ વૈકૃતા ॥ ૫॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇત્યુક્ત્વા યજ્ઞિયે કાલે વવ્રે યુક્તાન્ સ ઋત્વિજઃ ।
કૃષ્ણાનુમોદિતઃ પાર્થો બ્રાહ્મણાન્ બ્રહ્મવાદિનઃ ॥ ૬॥

દ્વૈપાયનો ભરદ્વાજઃ સુમન્તુર્ગૌતમોઽસિતઃ ।
વસિષ્ઠશ્ચ્યવનઃ કણ્વો મૈત્રેયઃ કવષસ્ત્રિતઃ ॥ ૭॥

વિશ્વામિત્રો વામદેવઃ સુમતિર્જૈમિનિઃ ક્રતુઃ ।
પૈલઃ પરાશરો ગર્ગો વૈશમ્પાયન એવ ચ ॥ ૮॥

અથર્વા કશ્યપો ધૌમ્યો રામો ભાર્ગવ આસુરિઃ ।
વીતિહોત્રો મધુચ્છન્દા વીરસેનોઽકૃતવ્રણઃ ॥ ૯॥

ઉપહૂતાસ્તથા ચાન્યે દ્રોણભીષ્મકૃપાદયઃ ।
ધૃતરાષ્ટ્રઃ સહસુતો વિદુરશ્ચ મહામતિઃ ॥ ૧૦॥

બ્રાહ્મણાઃ ક્ષત્રિયા વૈશ્યાઃ શૂદ્રા યજ્ઞદિદૃક્ષવઃ ।
તત્રેયુઃ સર્વરાજાનો રાજ્ઞાં પ્રકૃતયો નૃપ ॥ ૧૧॥

તતસ્તે દેવયજનં બ્રાહ્મણાઃ સ્વર્ણલાઙ્ગલૈઃ ।
કૃષ્ટ્વા તત્ર યથામ્નાયં દીક્ષયાઞ્ચક્રિરે નૃપમ્ ॥ ૧૨॥

હૈમાઃ કિલોપકરણા વરુણસ્ય યથા પુરા ।
ઇન્દ્રાદયો લોકપાલા વિરિઞ્ચભવસંયુતાઃ ॥ ૧૩॥

સગણાઃ સિદ્ધગન્ધર્વા વિદ્યાધરમહોરગાઃ ।
મુનયો યક્ષરક્ષાંસિ ખગકિન્નરચારણાઃ ॥ ૧૪॥

રાજાનશ્ચ સમાહૂતા રાજપત્ન્યશ્ચ સર્વશઃ ।
રાજસૂયં સમીયુઃ સ્મ રાજ્ઞઃ પાણ્ડુસુતસ્ય વૈ ॥ ૧૫॥

મેનિરે કૃષ્ણભક્તસ્ય સૂપપન્નમવિસ્મિતાઃ ।
અયાજયન્ મહારાજં યાજકા દેવવર્ચસઃ ॥ ૧૬॥

રાજસૂયેન વિધિવત્પ્રચેતસમિવામરાઃ ।
સૌત્યેઽહન્યવનીપાલો યાજકાન્ સદસસ્પતીન્ ।
અપૂજયન્મહાભાગાન્ યથાવત્સુસમાહિતઃ ॥ ૧૭॥

સદસ્યાગ્ર્યાર્હણાર્હં વૈ વિમૃશન્તઃ સભાસદઃ ।
નાધ્યગચ્છન્નનૈકાન્ત્યાત્સહદેવસ્તદાબ્રવીત્ ॥ ૧૮॥

અર્હતિ હ્યચ્યુતઃ શ્રૈષ્ઠ્યં ભગવાન્ સાત્વતામ્પતિઃ ।
એષ વૈ દેવતાઃ સર્વા દેશકાલધનાદયઃ ॥ ૧૯॥

યદાત્મકમિદં વિશ્વં ક્રતવશ્ચ યદાત્મકાઃ ।
અગ્નિરાહુતયો મન્ત્રાઃ સાઙ્ખ્યં યોગશ્ચ યત્પરઃ ॥ ૨૦॥

એક એવાદ્વિતીયોઽસાવૈતદાત્મ્યમિદં જગત્ ।
આત્મનાઽઽત્માશ્રયઃ સભ્યાઃ સૃજત્યવતિ હન્ત્યજઃ ॥ ૨૧॥

વિવિધાનીહ કર્માણિ જનયન્ યદવેક્ષયા ।
ઈહતે યદયં સર્વઃ શ્રેયો ધર્માદિલક્ષણમ્ ॥ ૨૨॥

તસ્માત્કૃષ્ણાય મહતે દીયતાં પરમાર્હણમ્ ।
એવં ચેત્સર્વભૂતાનામાત્મનશ્ચાર્હણં ભવેત્ ॥ ૨૩॥

સર્વભૂતાત્મભૂતાય કૃષ્ણાયાનન્યદર્શિને ।
દેયં શાન્તાય પૂર્ણાય દત્તસ્યાનન્ત્યમિચ્છતા ॥ ૨૪॥

ઇત્યુક્ત્વા સહદેવોઽભૂત્તૂષ્ણીં કૃષ્ણાનુભાવવિત્ ।
તચ્છ્રુત્વા તુષ્ટુવુઃ સર્વે સાધુ સાધ્વિતિ સત્તમાઃ ॥ ૨૫॥

શ્રુત્વા દ્વિજેરિતં રાજા જ્ઞાત્વા હાર્દં સભાસદામ્ ।

સમર્હયદ્ધૃષીકેશં પ્રીતઃ પ્રણયવિહ્વલઃ ॥ ૨૬॥

તત્પાદાવવનિજ્યાપઃ શિરસા લોકપાવનીઃ ।
સભાર્યઃ સાનુજામાત્યઃ સકુટુમ્બોઽવહન્મુદા ॥ ૨૭॥

વાસોભિઃ પીતકૌશેયૈર્ભૂષણૈશ્ચ મહાધનૈઃ ।
અર્હયિત્વાશ્રુપૂર્ણાક્ષો નાશકત્સમવેક્ષિતુમ્ ॥ ૨૮॥

ઇત્થં સભાજિતં વીક્ષ્ય સર્વે પ્રાઞ્જલયો જનાઃ ।
નમો જયેતિ નેમુસ્તં નિપેતુઃ પુષ્પવૃષ્ટયઃ ॥ ૨૯॥

ઇત્થં નિશમ્ય દમઘોષસુતઃ સ્વપીઠા-
દુત્થાય કૃષ્ણગુણવર્ણનજાતમન્યુઃ ।
ઉત્ક્ષિપ્ય બાહુમિદમાહ સદસ્યમર્ષી
સંશ્રાવયન્ ભગવતે પરુષાણ્યભીતઃ ॥ ૩૦॥

ઈશો દુરત્યયઃ કાલ ઇતિ સત્યવતી શ્રુતિઃ ।
વૃદ્ધાનામપિ યદ્બુદ્ધિર્બાલવાક્યૈર્વિભિદ્યતે ॥ ૩૧॥

યૂયં પાત્રવિદાં શ્રેષ્ઠા મા મન્ધ્વં બાલભાષીતમ્ ।
સદસસ્પતયઃ સર્વે કૃષ્ણો યત્સમ્મતોઽર્હણે ॥ ૩૨॥

તપોવિદ્યાવ્રતધરાન્ જ્ઞાનવિધ્વસ્તકલ્મષાન્ ।
પરમઋષીન્ બ્રહ્મનિષ્ઠાંલ્લોકપાલૈશ્ચ પૂજિતાન્ ॥ ૩૩॥

સદસ્પતીનતિક્રમ્ય ગોપાલઃ કુલપાંસનઃ ।
યથા કાકઃ પુરોડાશં સપર્યાં કથમર્હતિ ॥ ૩૪॥

વર્ણાશ્રમકુલાપેતઃ સર્વધર્મબહિષ્કૃતઃ ।
સ્વૈરવર્તી ગુણૈર્હીનઃ સપર્યાં કથમર્હતિ ॥ ૩૫॥

યયાતિનૈષાં હિ કુલં શપ્તં સદ્ભિર્બહિષ્કૃતમ્ ।
વૃથાપાનરતં શશ્વત્સપર્યાં કથમર્હતિ ॥ ૩૬॥

બ્રહ્મર્ષિસેવિતાન્ દેશાન્ હિત્વૈતેઽબ્રહ્મવર્ચસમ્ ।
સમુદ્રં દુર્ગમાશ્રિત્ય બાધન્તે દસ્યવઃ પ્રજાઃ ॥ ૩૭॥

એવમાદીન્યભદ્રાણિ બભાષે નષ્ટમઙ્ગલઃ ।
નોવાચ કિઞ્ચિદ્ભગવાન્ યથા સિંહઃ શિવારુતમ્ ॥ ૩૮॥

ભગવન્નિન્દનં શ્રુત્વા દુઃસહં તત્સભાસદઃ ।

કર્ણૌ પિધાય નિર્જગ્મુઃ શપન્તશ્ચેદિપં રુષા ॥ ૩૯॥

નિન્દાં ભગવતઃ શ‍ૃણ્વંસ્તત્પરસ્ય જનસ્ય વા ।
તતો નાપૈતિ યઃ સોઽપિ યાત્યધઃ સુકૃતાચ્ચ્યુતઃ ॥ ૪૦॥

તતઃ પાણ્ડુસુતાઃ ક્રુદ્ધા મત્સ્યકૈકયસૃઞ્જયાઃ ।
ઉદાયુધાઃ સમુત્તસ્થુઃ શિશુપાલજિઘાંસવઃ ॥ ૪૧॥

તતશ્ચૈદ્યસ્ત્વસમ્ભ્રાન્તો જગૃહે ખડ્ગચર્મણી ।
ભર્ત્સયન્ કૃષ્ણપક્ષીયાન્ રાજ્ઞઃ સદસિ ભારત ॥ ૪૨॥

તાવદુત્થાય ભગવાન્ સ્વાન્ નિવાર્ય સ્વયં રુષા ।
શિરઃ ક્ષુરાન્તચક્રેણ જહારાપતતો રિપોઃ ॥ ૪૩॥

શબ્દઃ કોલાહલોઽપ્યાસીચ્છિશુપાલે હતે મહાન્ ।
તસ્યાનુયાયિનો ભૂપા દુદ્રુવુર્જીવિતૈષિણઃ ॥ ૪૪॥

ચૈદ્યદેહોત્થિતં જ્યોતિર્વાસુદેવમુપાવિશત્ ।
પશ્યતાં સર્વભૂતાનામુલ્કેવ ભુવિ ખાચ્ચ્યુતા ॥ ૪૫॥

જન્મત્રયાનુગુણિતવૈરસંરબ્ધયા ધિયા ।
ધ્યાયંસ્તન્મયતાં યાતો ભાવો હિ ભવકારણમ્ ॥ ૪૬॥

ઋત્વિગ્ભ્યઃ સસદસ્યેભ્યો દક્ષિણાં વિપુલામદાત્ ।
સર્વાન્ સમ્પૂજ્ય વિધિવચ્ચક્રેઽવભૃથમેકરાટ્ ॥ ૪૭॥

સાધયિત્વા ક્રતું રાજ્ઞઃ કૃષ્ણો યોગેશ્વરેશ્વરઃ ।
ઉવાસ કતિચિન્માસાન્ સુહૃદ્ભિરભિયાચિતઃ ॥ ૪૮॥

તતોઽનુજ્ઞાપ્ય રાજાનમનિચ્છન્તમપીશ્વરઃ ।
યયૌ સભાર્યઃ સામાત્યઃ સ્વપુરં દેવકીસુતઃ ॥ ૪૯॥

વર્ણિતં તદુપાખ્યાનં મયા તે બહુવિસ્તરમ્ ।
વૈકુણ્ઠવાસિનોર્જન્મ વિપ્રશાપાત્પુનઃ પુનઃ ॥ ૫૦॥

રાજસૂયાવભૃથ્યેન સ્નાતો રાજા યુધિષ્ઠિરઃ ।
બ્રહ્મક્ષત્રસભામધ્યે શુશુભે સુરરાડિવ ॥ ૫૧॥

રાજ્ઞા સભાજિતાઃ સર્વે સુરમાનવખેચરાઃ ।
કૃષ્ણં ક્રતું ચ શંસન્તઃ સ્વધામાનિ યયુર્મુદા ॥ ૫૨॥

દુર્યોધનમૃતે પાપં કલિં કુરુકુલામયમ્ ।
યો ન સેહે શ્રિયં સ્ફીતાં દૃષ્ટ્વા પાણ્ડુસુતસ્ય તામ્ ॥ ૫૩॥

ય ઇદં કીર્તયેદ્વિષ્ણોઃ કર્મ ચૈદ્યવધાદિકમ્ ।
રાજમોક્ષં વિતાનં ચ સર્વપાપૈઃ પ્રમુચ્યતે ॥ ૫૪॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે શિશુપાલવધો
નામ ચતુઃસપ્તતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૭૪॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ પઞ્ચસપ્તતિતમોઽધ્યાયઃ - ૭૫ ॥

રાજોવાચ
અજાતશત્રોસ્તં દૃષ્ટ્વા રાજસૂયમહોદયમ્ ।
સર્વે મુમુદિરે બ્રહ્મન્ નૃદેવા યે સમાગતાઃ ॥ ૧॥

દુર્યોધનં વર્જયિત્વા રાજાનઃ સર્ષયઃ સુરાઃ ।
ઇતિ શ્રુતં નો ભગવંસ્તત્ર કારણમુચ્યતામ્ ॥ ૨॥

ઋષિરુવાચ
પિતામહસ્ય તે યજ્ઞે રાજસૂયે મહાત્મનઃ ।
બાન્ધવાઃ પરિચર્યાયાં તસ્યાસન્ પ્રેમબન્ધનાઃ ॥ ૩॥

ભીમો મહાનસાધ્યક્ષો ધનાધ્યક્ષઃ સુયોધનઃ ।
સહદેવસ્તુ પૂજાયાં નકુલો દ્રવ્યસાધને ॥ ૪॥

ગુરુશુશ્રૂષણે જિષ્ણુઃ કૃષ્ણઃ પાદાવનેજને ।
પરિવેષણે દ્રુપદજા કર્ણો દાને મહામનાઃ ॥ ૫॥

યુયુધાનો વિકર્ણશ્ચ હાર્દિક્યો વિદુરાદયઃ ।
બાહ્લીકપુત્રા ભૂર્યાદ્યા યે ચ સન્તર્દનાદયઃ ॥ ૬॥

નિરૂપિતા મહાયજ્ઞે નાનાકર્મસુ તે તદા ।
પ્રવર્તન્તે સ્મ રાજેન્દ્ર રાજ્ઞઃ પ્રિયચિકીર્ષવઃ ॥ ૭॥

ઋત્વિક્સદસ્યબહુવિત્સુ સુહૃત્તમેષુ
સ્વિષ્ટેષુ સૂનૃતસમર્હણદક્ષિણાભિઃ ।
ચૈદ્યે ચ સાત્વતપતેશ્ચરણં પ્રવિષ્ટે
ચક્રુસ્તતસ્ત્વવભૃથસ્નપનં દ્યુનદ્યામ્ ॥ ૮॥

મૃદઙ્ગશઙ્ખપણવધુન્ધુર્યાનકગોમુખાઃ ।
વાદિત્રાણિ વિચિત્રાણિ નેદુરાવભૃથોત્સવે ॥ ૯॥

નર્તક્યો નનૃતુર્હૃષ્ટા ગાયકા યૂથશો જગુઃ ।
વીણાવેણુતલોન્નાદસ્તેષાં સ દિવમસ્પૃશત્ ॥ ૧૦॥

ચિત્રધ્વજપતાકાગ્રૈરિભેન્દ્રસ્યન્દનાર્વભિઃ ।
સ્વલઙ્કૃતૈર્ભટૈર્ભૂપા નિર્યયૂ રુક્મમાલિનઃ ॥ ૧૧॥

યદુસૃઞ્જયકામ્બોજકુરુકેકયકોસલાઃ ।
કમ્પયન્તો ભુવં સૈન્યૈર્યજમાનપુરઃસરાઃ ॥ ૧૨॥

સદસ્યર્ત્વિગ્દ્વિજશ્રેષ્ઠા બ્રહ્મઘોષેણ ભૂયસા ।
દેવર્ષિપિતૃગન્ધર્વાસ્તુષ્ટુવુઃ પુષ્પવર્ષિણઃ ॥ ૧૩॥

સ્વલઙ્કૃતા નરા નાર્યો ગન્ધસ્રગ્ભૂષણામ્બરૈઃ ।
વિલિમ્પન્ત્યોઽભિષિઞ્ચન્ત્યો વિજહ્રુર્વિવિધૈ રસૈઃ ॥ ૧૪॥

તૈલગોરસગન્ધોદહરિદ્રાસાન્દ્રકુઙ્કુમૈઃ ।
પુમ્ભિર્લિપ્તાઃ પ્રલિમ્પન્ત્યો વિજહ્રુર્વારયોષિતઃ ॥ ૧૫॥

ગુપ્તા નૃભિર્નિરગમન્નુપલબ્ધુમેત-
દ્દેવ્યો યથા દિવિ વિમાનવરૈર્નૃદેવ્યઃ ।
તા માતુલેયસખિભિઃ પરિષિચ્યમાનાઃ
સવ્રીડહાસવિકસદ્વદના વિરેજુઃ ॥ ૧૬॥

તા દેવરાનુત સખીન્ સિષિચુર્દૃતીભિઃ
ક્લિન્નામ્બરા વિવૃતગાત્રકુચોરુમધ્યાઃ ।
ઔત્સુક્યમુક્તકબરાચ્ચ્યવમાનમાલ્યાઃ
ક્ષોભં દધુર્મલધિયાં રુચિરૈર્વિહારૈઃ ॥ ૧૭॥

સ સમ્રાડ્ રથમારુઢઃ સદશ્વં રુક્મમાલિનમ્ ।
વ્યરોચત સ્વપત્નીભિઃ ક્રિયાભિઃ ક્રતુરાડિવ ॥ ૧૮॥

પત્નીસમ્યાજાવભૃથ્યૈશ્ચરિત્વા તે તમૃત્વિજઃ ।
આચાન્તં સ્નાપયાઞ્ચક્રુર્ગઙ્ગાયાં સહ કૃષ્ણયા ॥ ૧૯॥

દેવદુન્દુભયો નેદુર્નરદુન્દુભિભિઃ સમમ્ ।
મુમુચુઃ પુષ્પવર્ષાણિ દેવર્ષિપિતૃમાનવાઃ ॥ ૨૦॥

સસ્નુસ્તત્ર તતઃ સર્વે વર્ણાશ્રમયુતા નરાઃ ।
મહાપાતક્યપિ યતઃ સદ્યો મુચ્યેત કિલ્બિષાત્ ॥ ૨૧॥

અથ રાજાહતે ક્ષૌમે પરિધાય સ્વલઙ્કૃતઃ ।
ઋત્વિક્સદસ્યવિપ્રાદીનાનર્ચાભરણામ્બરૈઃ ॥ ૨૨॥

બન્ધૂઞ્જ્ઞાતિનૃપાન્ મિત્રસુહૃદોઽન્યાંશ્ચ સર્વશઃ ।
અભીક્ષ્ણં પૂજયામાસ નારાયણપરો નૃપઃ ॥ ૨૩॥

સર્વે જનાઃ સુરરુચો મણિકુણ્ડલસ્ર-
ગુષ્ણીષકઞ્ચુકદુકૂલમહાર્ઘ્યહારાઃ ।
નાર્યશ્ચ કુણ્ડલયુગાલકવૃન્દજુષ્ટ-
વક્ત્રશ્રિયઃ કનકમેખલયા વિરેજુઃ ॥ ૨૪॥

અથર્ત્વિજો મહાશીલાઃ સદસ્યા બ્રહ્મવાદિનઃ ।
બ્રહ્મક્ષત્રિયવિટ્ શૂદ્રા રાજાનો યે સમાગતાઃ ॥ ૨૫॥

દેવર્ષિપિતૃભૂતાનિ લોકપાલાઃ સહાનુગાઃ ।
પૂજિતાસ્તમનુજ્ઞાપ્ય સ્વધામાનિ યયુર્નૃપ ॥ ૨૬॥

હરિદાસસ્ય રાજર્ષે રાજસૂયમહોદયમ્ ।
નૈવાતૃપ્યન્ પ્રશંસન્તઃ પિબન્ મર્ત્યોઽમૃતં યથા ॥ ૨૭॥

તતો યુધિષ્ઠિરો રાજા સુહૃત્સમ્બન્ધિબાન્ધવાન્ ।
પ્રેમ્ણા નિવારયામાસ કૃષ્ણં ચ ત્યાગકાતરઃ ॥ ૨૮॥

ભગવાનપિ તત્રાઙ્ગ ન્યવાત્સીત્તત્પ્રિયઙ્કરઃ ।
પ્રસ્થાપ્ય યદુવીરાંશ્ચ સામ્બાદીંશ્ચ કુશસ્થલીમ્ ॥ ૨૯॥

ઇત્થં રાજા ધર્મસુતો મનોરથમહાર્ણવમ્ ।
સુદુસ્તરં સમુત્તીર્ય કૃષ્ણેનાસીદ્ગતજ્વરઃ ॥ ૩૦॥

એકદાન્તઃપુરે તસ્ય વીક્ષ્ય દુર્યોધનઃ શ્રિયમ્ ।
અતપ્યદ્રાજસૂયસ્ય મહિત્વં ચાચ્યુતાત્મનઃ ॥ ૩૧॥

યસ્મિન્ નરેન્દ્રદિતિજેન્દ્રસુરેન્દ્રલક્ષ્મીઃ
નાના વિભાન્તિ કિલ વિશ્વસૃજોપક્લૃપ્તાઃ ।
તાભિઃ પતીન્ દ્રુપદરાજસુતોપતસ્થે
યસ્યાં વિષક્તહૃદયઃ કુરુરાડતપ્યત્ ॥ ૩૨॥

યસ્મિંસ્તદા મધુપતેર્મહિષીસહસ્રં
શ્રોણીભરેણ શનકૈઃ ક્વણદઙ્ઘ્રિશોભમ્ ।
મધ્યે સુચારુ કુચકુઙ્કુમશોણહારં
શ્રીમન્મુખં પ્રચલકુણ્ડલકુન્તલાઢ્યમ્ ॥ ૩૩॥

સભાયાં મયક્લૃપ્તાયાં ક્વાપિ ધર્મસુતોઽધિરાટ્ ।
વૃતોઽનુજૈર્બન્ધુભિશ્ચ કૃષ્ણેનાપિ સ્વચક્ષુષા ॥ ૩૪॥

આસીનઃ કાઞ્ચને સાક્ષાદાસને મઘવાનિવ ।
પારમેષ્ઠ્યશ્રીયા જુષ્ટઃ સ્તૂયમાનશ્ચ વન્દિભિઃ ॥ ૩૫॥

તત્ર દુર્યોધનો માની પરીતો ભ્રાતૃભિર્નૃપ ।
કિરીટમાલી ન્યવિશદસિહસ્તઃ ક્ષિપન્ રુષા ॥ ૩૬॥

સ્થલેઽભ્યગૃહ્ણાદ્વસ્ત્રાન્તં જલં મત્વા સ્થલેઽપતત્ ।
જલે ચ સ્થલવદ્ભ્રાન્ત્યા મયમાયાવિમોહિતઃ ॥ ૩૭॥

જહાસ ભીમસ્તં દૃષ્ટ્વા સ્ત્રિયો નૃપતયોઽપરે ।
નિવાર્યમાણા અપ્યઙ્ગ રાજ્ઞા કૃષ્ણાનુમોદિતાઃ ॥ ૩૮॥

સ વ્રીડિતોઽવાગ્વદનો રુષાજ્વલ-
ન્નિષ્ક્રમ્ય તૂષ્ણીં પ્રયયૌ ગજાહ્વયમ્ ।
હા હેતિ શબ્દઃ સુમહાનભૂત્સતા-
મજાતશત્રુર્વિમના ઇવાભવત્ ।
બભૂવ તૂષ્ણીં ભગવાન્ ભુવો ભરં
સમુજ્જિહીર્ષુર્ભ્રમતિ સ્મ યદ્દૃશા ॥ ૩૯॥

એતત્તેઽભિહિતં રાજન્ યત્પૃષ્ટોઽહમિહ ત્વયા ।
સુયોધનસ્ય દૌરાત્મ્યં રાજસૂયે મહાક્રતૌ ॥ ૪૦॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે દુર્યોધન-
માનભઙ્ગો નામ પઞ્ચસપ્તતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૭૫॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ષટ્સપ્તતિતમોઽધ્યાયઃ - ૭૬ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
અથાન્યદપિ કૃષ્ણસ્ય શ‍ૃણુ કર્માદ્ભુતં નૃપ ।
ક્રીડાનરશરીરસ્ય યથા સૌભપતિર્હતઃ ॥ ૧॥

શિશુપાલસખઃ શાલ્વો રુક્મિણ્યુદ્વાહ આગતઃ ।
યદુભિર્નિર્જિતઃ સઙ્ખ્યે જરાસન્ધાદયસ્તથા ॥ ૨॥

શાલ્વઃ પ્રતિજ્ઞામકરોચ્છૃણ્વતાં સર્વભૂભુજામ્ ।
અયાદવીં ક્ષ્માં કરિષ્યે પૌરુષં મમ પશ્યત ॥ ૩॥

ઇતિ મૂઢઃ પ્રતિજ્ઞાય દેવં પશુપતિં પ્રભુમ્ ।
આરાધયામાસ નૃપઃ પાંસુમુષ્ટિં સકૃદ્ગ્રસન્ ॥ ૪॥

સંવત્સરાન્તે ભગવાનાશુતોષ ઉમાપતિઃ ।
વરેણ ચ્છન્દયામાસ શાલ્વં શરણમાગતમ્ ॥ ૫॥

દેવાસુરમનુષ્યાણાં ગન્ધર્વોરગરક્ષસામ્ ।
અભેદ્યં કામગં વવ્રે સ યાનં વૃષ્ણિભીષણમ્ ॥ ૬॥

તથેતિ ગિરિશાદિષ્ટો મયઃ પરપુરઞ્જયઃ ।
પુરં નિર્માય શાલ્વાય પ્રાદાત્સૌભમયસ્મયમ્ ॥ ૭॥

સ લબ્ધ્વા કામગં યાનં તમોધામ દુરાસદમ્ ।
યયૌ દ્વારવતીં શાલ્વો વૈરં વૃષ્ણિકૃતં સ્મરન્ ॥ ૮॥

નિરુધ્ય સેનયા શાલ્વો મહત્યા ભરતર્ષભ ।
પુરીં બભઞ્જોપવનાન્યુદ્યાનાનિ ચ સર્વશઃ ॥ ૯॥

સ ગોપુરાણિ દ્વારાણિ પ્રાસાદાટ્ટાલતોલિકાઃ ।
વિહારાન્ સ વિમાનાગ્ર્યાન્નિપેતુઃ શસ્ત્રવૃષ્ટયઃ ॥ ૧૦॥

શિલા દ્રુમાશ્ચાશનયઃ સર્પા આસારશર્કરાઃ ।
પ્રચણ્ડશ્ચક્રવાતોઽભૂદ્રજસાઽઽચ્છાદિતા દિશઃ ॥ ૧૧॥

ઇત્યર્દ્યમાના સૌભેન કૃષ્ણસ્ય નગરી ભૃશમ્ ।
નાભ્યપદ્યત શં રાજંસ્ત્રિપુરેણ યથા મહી ॥ ૧૨॥

પ્રદ્યુમ્નો ભગવાન્ વીક્ષ્ય બાધ્યમાના નિજાઃ પ્રજાઃ ।
મા ભૈષ્ટેત્યભ્યધાદ્વીરો રથારૂઢો મહાયશાઃ ॥ ૧૩॥

સાત્યકિશ્ચારુદેષ્ણશ્ચ સામ્બોઽક્રૂરઃ સહાનુજઃ ।
હાર્દિક્યો ભાનુવિન્દશ્ચ ગદશ્ચ શુકસારણૌ ॥ ૧૪॥

અપરે ચ મહેષ્વાસા રથયૂથપયૂથપાઃ ।
નિર્યયુર્દંશિતા ગુપ્તા રથેભાશ્વપદાતિભિઃ ॥ ૧૫॥

તતઃ પ્રવવૃતે યુદ્ધં શાલ્વાનાં યદુભિઃ સહ ।
યથાસુરાણાં વિબુધૈસ્તુમુલં લોમહર્ષણમ્ ॥ ૧૬॥

તાશ્ચ સૌભપતેર્માયા દિવ્યાસ્ત્રૈ રુક્મિણીસુતઃ ।
ક્ષણેન નાશયામાસ નૈશં તમ ઇવોષ્ણગુઃ ॥ ૧૭॥

વિવ્યાધ પઞ્ચવિંશત્યા સ્વર્ણપુઙ્ખૈરયોમુખૈઃ ।
શાલ્વસ્ય ધ્વજિનીપાલં શરૈઃ સન્નતપર્વભિઃ ॥ ૧૮॥

શતેનાતાડયચ્છાલ્વમેકૈકેનાસ્ય સૈનિકાન્ ।
દશભિર્દશભિર્નેતૄન્ વાહનાનિ ત્રિભિસ્ત્રિભિઃ ॥ ૧૯॥

તદદ્ભુતં મહત્કર્મ પ્રદ્યુમ્નસ્ય મહાત્મનઃ ।
દૃષ્ટ્વા તં પૂજયામાસુઃ સર્વે સ્વપરસૈનિકાઃ ॥ ૨૦॥

બહુરૂપૈકરૂપં તદ્દૃશ્યતે ન ચ દૃશ્યતે ।
માયામયં મયકૃતં દુર્વિભાવ્યં પરૈરભૂત્ ॥ ૨૧॥

ક્વચિદ્ભૂમૌ ક્વચિદ્વ્યોમ્નિ ગિરિમૂર્ધ્નિ જલે ક્વચિત્ ।
અલાતચક્રવદ્ભ્રામ્યત્સૌભં તદ્દુરવસ્થિતમ્ ॥ ૨૨॥

યત્ર યત્રોપલક્ષ્યેત સસૌભઃ સહ સૈનિકઃ ।
શાલ્વસ્તતસ્તતોઽમુઞ્ચઞ્છરાન્ સાત્વતયૂથપાઃ ॥ ૨૩॥

શરૈરગ્ન્યર્કસંસ્પર્શૈરાશીવિષદુરાસદૈઃ ।
પીડ્યમાનપુરાનીકઃ શાલ્વોઽમુહ્યત્પરેરિતૈઃ ॥ ૨૪॥

શાલ્વાનીકપશસ્ત્રૌઘૈર્વૃષ્ણિવીરા ભૃશાર્દિતાઃ ।

ન તત્યજૂ રણં સ્વં સ્વં લોકદ્વયજિગીષવઃ ॥ ૨૫॥

શાલ્વામાત્યો દ્યુમાન્ નામ પ્રદ્યુમ્નં પ્રાક્પ્રપીડિતઃ ।
આસાદ્ય ગદયા મૌર્વ્યા વ્યાહત્ય વ્યનદદ્બલી ॥ ૨૬॥

પ્રદ્યુમ્નં ગદયા શીર્ણવક્ષઃસ્થલમરિન્દમમ્ ।
અપોવાહ રણાત્સૂતો ધર્મવિદ્દારુકાત્મજઃ ॥ ૨૭॥

લબ્ધસઞ્જ્ઞો મુહૂર્તેન કાર્ષ્ણિઃ સારથિમબ્રવીત્ ।
અહો અસાધ્વિદં સૂત યદ્રણાન્મેઽપસર્પણમ્ ॥ ૨૮॥

ન યદૂનાં કુલે જાતઃ શ્રૂયતે રણવિચ્યુતઃ ।
વિના મત્ક્લીબચિત્તેન સૂતેન પ્રાપ્તકિલ્બિષાત્ ॥ ૨૯॥

કિં નુ વક્ષ્યેઽભિસઙ્ગમ્ય પિતરૌ રામકેશવૌ ।
યુદ્ધાત્સમ્યગપક્રાન્તઃ પૃષ્ટસ્તત્રાત્મનઃ ક્ષમમ્ ॥ ૩૦॥

વ્યક્તં મે કથયિષ્યન્તિ હસન્ત્યો ભ્રાતૃજામયઃ ।
ક્લૈબ્યં કથં કથં વીર તવાન્યૈઃ કથ્યતાં મૃધે ॥ ૩૧॥

સારથિરુવાચ
ધર્મં વિજાનતાઽઽયુષ્મન્ કૃતમેતન્મયા વિભો ।
સૂતઃ કૃચ્છ્રગતં રક્ષેદ્રથિનં સારથિં રથી ॥ ૩૨॥

એતદ્વિદિત્વા તુ ભવાન્ મયાપોવાહિતો રણાત્ ।
ઉપસૃષ્ટઃ પરેણેતિ મૂર્ચ્છિતો ગદયા હતઃ ॥ ૩૩॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે શાલ્વયુદ્ધે ષટ્સપ્તતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૭૬॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ સપ્તસપ્તતિતમોઽધ્યાયઃ - ૭૭ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
સ તૂપસ્પૃશ્ય સલિલં દંશિતો ધૃતકાર્મુકઃ ।
નય માં દ્યુમતઃ પાર્શ્વં વીરસ્યેત્યાહ સારથિમ્ ॥ ૧॥

વિધમન્તં સ્વસૈન્યાનિ દ્યુમન્તં રુક્મિણીસુતઃ ।
પ્રતિહત્ય પ્રત્યવિધ્યન્નારાચૈરષ્ટભિઃ સ્મયન્ ॥ ૨॥

ચતુર્ભિશ્ચતુરો વાહાન્ સૂતમેકેન ચાહનત્ ।
દ્વાભ્યાં ધનુશ્ચ કેતું ચ શરેણાન્યેન વૈ શિરઃ ॥ ૩॥

ગદસાત્યકિસામ્બાદ્યા જઘ્નુઃ સૌભપતેર્બલમ્ ।
પેતુઃ સમુદ્રે સૌભેયાઃ સર્વે સઞ્છિન્નકન્ધરાઃ ॥ ૪॥

એવં યદૂનાં શાલ્વાનાં નિઘ્નતામિતરેતરમ્ ।
યુદ્ધં ત્રિણવરાત્રં તદભૂત્તુમુલમુલ્બણમ્ ॥ ૫॥

ઇન્દ્રપ્રસ્થં ગતઃ કૃષ્ણ આહૂતો ધર્મસૂનુના ।
રાજસૂયેઽથ નિર્વૃત્તે શિશુપાલે ચ સંસ્થિતે ॥ ૬॥

કુરુવૃદ્ધાનનુજ્ઞાપ્ય મુનીંશ્ચ સસુતાં પૃથામ્ ।
નિમિત્તાન્યતિઘોરાણિ પશ્યન્ દ્વારવતીં યયૌ ॥ ૭॥

આહ ચાહમિહાયાત આર્યમિશ્રાભિસઙ્ગતઃ ।
રાજન્યાશ્ચૈદ્યપક્ષીયા નૂનં હન્યુઃ પુરીં મમ ॥ ૮॥

વીક્ષ્ય તત્કદનં સ્વાનાં નિરૂપ્ય પુરરક્ષણમ્ ।
સૌભં ચ શાલ્વરાજં ચ દારુકં પ્રાહ કેશવઃ ॥ ૯॥

રથં પ્રાપય મે સૂત શાલ્વસ્યાન્તિકમાશુ વૈ ।
સમ્ભ્રમસ્તે ન કર્તવ્યો માયાવી સૌભરાડયમ્ ॥ ૧૦॥

ઇત્યુક્તશ્ચોદયામાસ રથમાસ્થાય દારુકઃ ।
વિશન્તં દદૃશુઃ સર્વે સ્વે પરે ચારુણાનુજમ્ ॥ ૧૧॥

શાલ્વશ્ચ કૃષ્ણમાલોક્ય હતપ્રાયબલેશ્વરઃ ।
પ્રાહરત્કૃષ્ણસૂતાય શક્તિં ભીમરવાં મૃધે ॥ ૧૨॥

તામાપતન્તીં નભસિ મહોલ્કામિવ રંહસા ।
ભાસયન્તીં દિશઃ શૌરિઃ સાયકૈઃ શતધાચ્છિનત્ ॥ ૧૩॥

તં ચ ષોડશભિર્વિદ્ધ્વા બાણૈઃ સૌભં ચ ખે ભ્રમત્ ।
અવિધ્યચ્છરસન્દોહૈઃ ખં સૂર્ય ઇવ રશ્મિભિઃ ॥ ૧૪॥

શાલ્વઃ શૌરેસ્તુ દોઃ સવ્યં સશાર્ઙ્ગં શાર્ઙ્ગધન્વનઃ ।

બિભેદ ન્યપતદ્ધસ્તાચ્છાર્ઙ્ગમાસીત્તદદ્ભુતમ્ ॥ ૧૫॥

હાહાકારો મહાનાસીદ્ભૂતાનાં તત્ર પશ્યતામ્ ।
વિનદ્ય સૌભરાડુચ્ચૈરિદમાહ જનાર્દનમ્ ॥ ૧૬॥

યત્ત્વયા મૂઢ નઃ સખ્યુર્ભ્રાતુર્ભાર્યા હૃતેક્ષતામ્ ।
પ્રમત્તઃ સ સભામધ્યે ત્વયા વ્યાપાદિતઃ સખા ॥ ૧૭॥

તં ત્વાદ્ય નિશિતૈર્બાણૈરપરાજિતમાનિનમ્ ।
નયામ્યપુનરાવૃત્તિં યદિ તિષ્ઠેર્મમાગ્રતઃ ॥ ૧૮॥

શ્રીભગવાનુવાચ
વૃથા ત્વં કત્થસે મન્દ ન પશ્યસ્યન્તિકેઽન્તકમ્ ।
પૌરુષં દર્શયન્તિ સ્મ શૂરા ન બહુભાષિણઃ ॥ ૧૯॥

ઇત્યુક્ત્વા ભગવાઞ્છાલ્વં ગદયા ભીમવેગયા ।
તતાડ જત્રૌ સંરબ્ધઃ સ ચકમ્પે વમન્નસૃક્ ॥ ૨૦॥

ગદાયાં સન્નિવૃત્તાયાં શાલ્વસ્ત્વન્તરધીયત ।
તતો મુહૂર્ત આગત્ય પુરુષઃ શિરસાચ્યુતમ્ ।
દેવક્યા પ્રહિતોઽસ્મીતિ નત્વા પ્રાહ વચો રુદન્ ॥ ૨૧॥

કૃષ્ણ કૃષ્ણ મહાબાહો પિતા તે પિતૃવત્સલ ।
બદ્ધ્વાપનીતઃ શાલ્વેન સૌનિકેન યથા પશુઃ ॥ ૨૨॥

નિશમ્ય વિપ્રિયં કૃષ્ણો માનુષીં પ્રકૃતિં ગતઃ ।
વિમનસ્કો ઘૃણી સ્નેહાદ્બભાષે પ્રાકૃતો યથા ॥ ૨૩॥

કથં રામમસમ્ભ્રાન્તં જિત્વાજેયં સુરાસુરૈઃ ।
શાલ્વેનાલ્પીયસા નીતઃ પિતા મે બલવાન્ વિધિઃ ॥ ૨૪॥

ઇતિ બ્રુવાણે ગોવિન્દે સૌભરાટ્ પ્રત્યુપસ્થિતઃ ।
વસુદેવમિવાનીય કૃષ્ણં ચેદમુવાચ સઃ ॥ ૨૫॥

એષ તે જનિતા તાતો યદર્થમિહ જીવસિ ।
વધિષ્યે વીક્ષતસ્તેઽમુમીશશ્ચેત્પાહિ બાલિશ ॥ ૨૬॥

એવં નિર્ભર્ત્સ્ય માયાવી ખડ્ગેનાનકદુન્દુભેઃ ।
ઉત્કૃત્ય શિર આદાય ખસ્થં સૌભં સમાવિશત્ ॥ ૨૭॥

તતો મુહૂર્તં પ્રકૃતાવુપપ્લુતઃ

સ્વબોધ આસ્તે સ્વજનાનુષઙ્ગતઃ ।
મહાનુભાવસ્તદબુધ્યદાસુરીં
માયાં સ શાલ્વપ્રસૃતાં મયોદિતામ્ ॥ ૨૮॥

ન તત્ર દૂતં ન પિતુઃ કલેવરં
પ્રબુદ્ધ આજૌ સમપશ્યદચ્યુતઃ ।
સ્વાપ્નં યથા ચામ્બરચારિણં રિપું
સૌભસ્થમાલોક્ય નિહન્તુમુદ્યતઃ ॥ ૨૯॥

એવં વદન્તિ રાજર્ષે ઋષયઃ કે ચ નાન્વિતાઃ ।
યત્સ્વવાચો વિરુધ્યેત નૂનં તે ન સ્મરન્ત્યુત ॥ ૩૦॥

ક્વ શોકમોહૌ સ્નેહો વા ભયં વા યેઽજ્ઞસમ્ભવાઃ ।
ક્વ ચાખણ્ડિતવિજ્ઞાનજ્ઞાનૈશ્વર્યસ્ત્વખણ્ડિતઃ ॥ ૩૧॥

યત્પાદસેવોર્જિતયાઽઽત્મવિદ્યયા
હિન્વન્ત્યનાદ્યાત્મવિપર્યયગ્રહમ્ ।
લભન્ત આત્મીયમનન્તમૈશ્વરં
કુતો નુ મોહઃ પરમસ્ય સદ્ગતેઃ ॥ ૩૨॥

તં શસ્ત્રપૂગૈઃ પ્રહરન્તમોજસા
શાલ્વં શરૈઃ શૌરિરમોઘવિક્રમઃ ।
વિદ્ધ્વાચ્છિનદ્વર્મ ધનુઃ શિરોમણિં
સૌભં ચ શત્રોર્ગદયા રુરોજ હ ॥ ૩૩॥

તત્કૃષ્ણહસ્તેરિતયા વિચૂર્ણિતં
પપાત તોયે ગદયા સહસ્રધા ।
વિસૃજ્ય તદ્ભૂતલમાસ્થિતો ગદા-
મુદ્યમ્ય શાલ્વોઽચ્યુતમભ્યગાદ્દ્રુતમ્ ॥ ૩૪॥

આધાવતઃ સગદં તસ્ય બાહું
ભલ્લેન છિત્ત્વાથ રથાઙ્ગમદ્ભુતમ્ ।
વધાય શાલ્વસ્ય લયાર્કસન્નિભં
બિભ્રદ્બભૌ સાર્ક ઇવોદયાચલઃ ॥ ૩૫॥

જહાર તેનૈવ શિરઃ સકુણ્ડલં
કિરીટયુક્તં પુરુમાયિનો હરિઃ ।

વજ્રેણ વૃત્રસ્ય યથા પુરન્દરો
બભૂવ હાહેતિ વચસ્તદા નૃણામ્ ॥ ૩૬॥

તસ્મિન્ નિપતિતે પાપે સૌભે ચ ગદયા હતે ।
નેદુર્દુન્દુભયો રાજન્ દિવિ દેવગણેરિતાઃ ।
સખીનામપચિતિં કુર્વન્ દન્તવક્ત્રો રુષાભ્યગાત્ ॥ ૩૭॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે સૌભવધો
નામ સપ્તસપ્તતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૭૭॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ અષ્ટસપ્તતિતમોઽધ્યાયઃ - ૭૮ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
શિશુપાલસ્ય શાલ્વસ્ય પૌણ્ડ્રકસ્યાપિ દુર્મતિઃ ।
પરલોકગતાનાં ચ કુર્વન્ પારોક્ષ્યસૌહૃદમ્ ॥ ૧॥

એકઃ પદાતિઃ સઙ્ક્રુદ્ધો ગદાપાણિઃ પ્રકમ્પયન્ ।
પદ્ભ્યામિમાં મહારાજ મહાસત્ત્વો વ્યદૃશ્યત ॥ ૨॥

તં તથાઽઽયાન્તમાલોક્ય ગદામાદાય સત્વરઃ ।
અવપ્લુત્ય રથાત્કૃષ્ણઃ સિન્ધું વેલેવ પ્રત્યધાત્ ॥ ૩॥

ગદામુદ્યમ્ય કારૂષો મુકુન્દં પ્રાહ દુર્મદઃ ।
દિષ્ટ્યા દિષ્ટ્યા ભવાનદ્ય મમ દૃષ્ટિપથં ગતઃ ॥ ૪॥

ત્વં માતુલેયો નઃ કૃષ્ણ મિત્રધ્રુઙ્માં જિઘાંસસિ ।
અતસ્ત્વાં ગદયા મન્દ હનિષ્યે વજ્રકલ્પયા ॥ ૫॥

તર્હ્યાનૃણ્યમુપૈમ્યજ્ઞ મિત્રાણાં મિત્રવત્સલઃ ।
બન્ધુરૂપમરિં હત્વા વ્યાધિં દેહચરં યથા ॥ ૬॥

એવં રૂક્ષૈસ્તુદન્ વાક્યૈઃ કૃષ્ણં તોત્રૈરિવ દ્વિપમ્ ।
ગદયાતાડયન્મૂર્ધ્નિ સિંહવદ્વ્યનદચ્ચસઃ ॥ ૭॥

ગદયાભિહતોઽપ્યાજૌ ન ચચાલ યદૂદ્વહઃ ।
કૃષ્ણોઽપિ તમહન્ ગુર્વ્યા કૌમોદક્યા સ્તનાન્તરે ॥ ૮॥

ગદાનિર્ભિન્નહૃદય ઉદ્વમન્ રુધિરં મુખાત્ ।
પ્રસાર્ય કેશબાહ્વઙ્ઘ્રીન્ ધરણ્યાં ન્યપતદ્વ્યસુઃ ॥ ૯॥

તતઃ સૂક્ષ્મતરં જ્યોતિઃ કૃષ્ણમાવિશદદ્ભુતમ્ ।
પશ્યતાં સર્વભૂતાનાં યથા ચૈદ્યવધે નૃપ ॥ ૧૦॥

વિદૂરથસ્તુ તદ્ભ્રાતા ભ્રાતૃશોકપરિપ્લુતઃ ।
આગચ્છદસિચર્માભ્યામુચ્છ્વસંસ્તજ્જિઘાંસયા ॥ ૧૧॥

તસ્ય ચાપતતઃ કૃષ્ણશ્ચક્રેણ ક્ષુરનેમિના ।
શિરો જહાર રાજેન્દ્ર સકિરીટં સકુણ્ડલમ્ ॥ ૧૨॥

એવં સૌભં ચ શાલ્વં ચ દન્તવક્ત્રં સહાનુજમ્ ।
હત્વા દુર્વિષહાનન્યૈરીડિતઃ સુરમાનવૈઃ ॥ ૧૩॥

મુનિભિઃ સિદ્ધગન્ધર્વૈર્વિદ્યાધરમહોરગૈઃ ।
અપ્સરોભિઃ પિતૃગણૈર્યક્ષૈઃ કિન્નરચારણૈઃ ॥ ૧૪॥

ઉપગીયમાનવિજયઃ કુસુમૈરભિવર્ષિતઃ ।
વૃતશ્ચ વૃષ્ણિપ્રવરૈર્વિવેશાલઙ્કૃતાં પુરીમ્ ॥ ૧૫॥

એવં યોગેશ્વરઃ કૃષ્ણો ભગવાન્ જગદીશ્વરઃ ।
ઈયતે પશુદૃષ્ટીનાં નિર્જિતો જયતીતિ સઃ ॥ ૧૬॥

શ્રુત્વા યુદ્ધોદ્યમં રામઃ કુરૂણાં સહ પાણ્ડવૈઃ ।
તીર્થાભિષેકવ્યાજેન મધ્યસ્થઃ પ્રયયૌ કિલ ॥ ૧૭॥

સ્નાત્વા પ્રભાસે સન્તર્પ્ય દેવર્ષિપિતૃમાનવાન્ ।
સરસ્વતીં પ્રતિસ્રોતં યયૌ બ્રાહ્મણસંવૃતઃ ॥ ૧૮॥

પૃથૂદકં બિન્દુસરસ્ત્રિતકૂપં સુદર્શનમ્ ।
વિશાલં બ્રહ્મતીર્થં ચ ચક્રં પ્રાચીં સરસ્વતીમ્ ॥ ૧૯॥

યમુનામનુ યાન્યેવ ગઙ્ગામનુ ચ ભારત ।
જગામ નૈમિષં યત્ર ઋષયઃ સત્રમાસતે ॥ ૨૦॥

તમાગતમભિપ્રેત્ય મુનયો દીર્ઘસત્રિણઃ ।
અભિનન્દ્ય યથાન્યાયં પ્રણમ્યોત્થાય ચાર્ચયન્ ॥ ૨૧॥

સોઽર્ચિતઃ સપરીવારઃ કૃતાસનપરિગ્રહઃ ।
રોમહર્ષણમાસીનં મહર્ષેઃ શિષ્યમૈક્ષત ॥ ૨૨॥

અપ્રત્યુત્થાયિનં સૂતમકૃતપ્રહ્વણાઞ્જલિમ્ ।
અધ્યાસીનં ચ તાન્ વિપ્રાંશ્ચુકોપોદ્વીક્ષ્ય માધવઃ ॥ ૨૩॥

કસ્માદસાવિમાન્ વિપ્રાનધ્યાસ્તે પ્રતિલોમજઃ ।
ધર્મપાલાંસ્તથૈવાસ્માન્ વધમર્હતિ દુર્મતિઃ ॥ ૨૪॥

ઋષેર્ભગવતો ભૂત્વા શિષ્યોઽધીત્ય બહૂનિ ચ ।
સેતિહાસપુરાણાનિ ધર્મશાસ્ત્રાણિ સર્વશઃ ॥ ૨૫॥

અદાન્તસ્યાવિનીતસ્ય વૃથા પણ્ડિતમાનિનઃ ।
ન ગુણાય ભવન્તિ સ્મ નટસ્યેવાજિતાત્મનઃ ॥ ૨૬॥

એતદર્થો હિ લોકેઽસ્મિન્નવતારો મયા કૃતઃ ।
વધ્યા મે ધર્મધ્વજિનસ્તે હિ પાતકિનોઽધિકાઃ ॥ ૨૭॥

એતાવદુક્ત્વા ભગવાન્ નિવૃત્તોઽસદ્વધાદપિ ।
ભાવિત્વાત્તં કુશાગ્રેણ કરસ્થેનાહનત્પ્રભુઃ ॥ ૨૮॥

હાહેતિ વાદિનઃ સર્વે મુનયઃ ખિન્નમાનસાઃ ।
ઊચુઃ સઙ્કર્ષણં દેવમધર્મસ્તે કૃતઃ પ્રભો ॥ ૨૯॥

અસ્ય બ્રહ્માસનં દત્તમસ્માભિર્યદુનન્દન ।
આયુશ્ચાત્માક્લમં તાવદ્યાવત્સત્રં સમાપ્યતે ॥ ૩૦॥

અજાનતૈવાચરિતસ્ત્વયા બ્રહ્મવધો યથા ।
યોગેશ્વરસ્ય ભવતો નામ્નાયોઽપિ નિયામકઃ ॥ ૩૧॥

યદ્યેતદ્બ્રહ્મહત્યાયાઃ પાવનં લોકપાવન ।
ચરિષ્યતિ ભવાંલ્લોકસઙ્ગ્રહોઽનન્યચોદિતઃ ॥ ૩૨॥

શ્રીભગવાનુવાચ
કરિષ્યે વધનિર્વેશં લોકાનુગ્રહકામ્યયા ।
નિયમઃ પ્રથમે કલ્પે યાવાન્ સ તુ વિધીયતામ્ ॥ ૩૩॥

દીર્ઘમાયુર્બતૈતસ્ય સત્ત્વમિન્દ્રિયમેવ ચ ।
આશાસિતં યત્તદ્બ્રૂત સાધયે યોગમાયયા ॥ ૩૪॥

ઋષય ઊચુઃ
અસ્ત્રસ્ય તવ વીર્યસ્ય મૃત્યોરસ્માકમેવ ચ ।
યથા ભવેદ્વચઃ સત્યં તથા રામ વિધીયતામ્ ॥ ૩૫॥

શ્રીભગવાનુવાચ
આત્મા વૈ પુત્ર ઉત્પન્ન ઇતિ વેદાનુશાસનમ્ ।
તસ્માદસ્ય ભવેદ્વક્તા આયુરિન્દ્રિયસત્ત્વવાન્ ॥ ૩૬॥

કિં વઃ કામો મુનિશ્રેષ્ઠા બ્રૂતાહં કરવાણ્યથ ।
અજાનતસ્ત્વપચિતિં યથા મે ચિન્ત્યતાં બુધાઃ ॥ ૩૭॥

ઋષય ઊચુઃ
ઇલ્વલસ્ય સુતો ઘોરો બલ્વલો નામ દાનવઃ ।
સ દૂષયતિ નઃ સત્રમેત્ય પર્વણિ પર્વણિ ॥ ૩૮॥

તં પાપં જહિ દાશાર્હ તન્નઃ શુશ્રૂષણં પરમ્ ।
પૂયશોણિતવિણ્મૂત્રસુરામાંસાભિવર્ષિણમ્ ॥ ૩૯॥

તતશ્ચ ભારતં વર્ષં પરીત્ય સુસમાહિતઃ ।
ચરિત્વા દ્વાદશમાસાંસ્તીર્થસ્નાયી વિશુધ્યસે ॥ ૪૦॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે બલદેવચરિતે
બલ્વલવધોપક્રમો નામાષ્ટસપ્તતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૭૮॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ એકોનાશીતિતમોઽધ્યાયઃ - ૭૯ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
તતઃ પર્વણ્યુપાવૃત્તે પ્રચણ્ડઃ પાંસુવર્ષણઃ ।
ભીમો વાયુરભૂદ્રાજન્ પૂયગન્ધસ્તુ સર્વશઃ ॥ ૧॥

તતોઽમેધ્યમયં વર્ષં બલ્વલેન વિનિર્મિતમ્ ।
અભવદ્યજ્ઞશાલાયાં સોઽન્વદૃશ્યત શૂલધૃક્ ॥ ૨॥

તં વિલોક્ય બૃહત્કાયં ભિન્નાઞ્જનચયોપમમ્ ।
તપ્તતામ્રશિખાશ્મશ્રું દંષ્ટ્રોગ્રભ્રુકુટીમુખમ્ ॥ ૩॥

સસ્માર મુસલં રામઃ પરસૈન્યવિદારણમ્ ।
હલં ચ દૈત્યદમનં તે તૂર્ણમુપતસ્થતુઃ ॥ ૪॥

તમાકૃષ્ય હલાગ્રેણ બલ્વલં ગગનેચરમ્ ।
મુસલેનાહનત્ક્રુદ્ધો મૂર્ધ્નિ બ્રહ્મદ્રુહં બલઃ ॥ ૫॥

સોઽપતદ્ભુવિ નિર્ભિન્નલલાટોઽસૃક્સમુત્સૃજન્ ।
મુઞ્ચન્નાર્તસ્વરં શૈલો યથા વજ્રહતોઽરુણઃ ॥ ૬॥

સંસ્તુત્ય મુનયો રામં પ્રયુજ્યાવિતથાશિષઃ ।
અભ્યષિઞ્ચન્મહાભાગા વૃત્રઘ્નં વિબુધા યથા ॥ ૭॥

વૈજયન્તીં દદુર્માલાં શ્રીધામામ્લાનપઙ્કજામ્ ।
રામાય વાસસી દિવ્યે દિવ્યાન્યાભરણાનિ ચ ॥ ૮॥

અથ તૈરભ્યનુજ્ઞાતઃ કૌશિકીમેત્ય બ્રાહ્મણૈઃ ।
સ્નાત્વા સરોવરમગાદ્યતઃ સરયુરાસ્રવત્ ॥ ૯॥

અનુસ્રોતેન સરયૂં પ્રયાગમુપગમ્ય સઃ ।
સ્નાત્વા સન્તર્પ્ય દેવાદીન્ જગામ પુલહાશ્રમમ્ ॥ ૧૦॥

ગોમતીં ગણ્ડકીં સ્નાત્વા વિપાશાં શોણ આપ્લુતઃ ।
ગયાં ગત્વા પિતૄનિષ્ટ્વા ગઙ્ગાસાગરસઙ્ગમે ॥ ૧૧॥

ઉપસ્પૃશ્ય મહેન્દ્રાદ્રૌ રામં દૃષ્ટ્વાભિવાદ્ય ચ ।
સપ્તગોદાવરીં વેણાં પમ્પાં ભીમરથીં તતઃ ॥ ૧૨॥

સ્કન્દં દૃષ્ટ્વા યયૌ રામઃ શ્રીશૈલં ગિરિશાલયમ્ ।
દ્રવિડેષુ મહાપુણ્યં દૃષ્ટ્વાદ્રિં વેઙ્કટં પ્રભુઃ ॥ ૧૩॥

કામકોષ્ણીં પુરીં કાઞ્ચીં કાવેરીં ચ સરિદ્વરામ્ ।
શ્રીરઙ્ગાખ્યં મહાપુણ્યં યત્ર સન્નિહિતો હરિઃ ॥ ૧૪॥

ઋષભાદ્રિં હરેઃ ક્ષેત્રં દક્ષિણાં મથુરાં તથા ।
સામુદ્રં સેતુમગમન્મહાપાતકનાશનમ્ ॥ ૧૫॥

તત્રાયુતમદાદ્ધેનૂર્બ્રાહ્મણેભ્યો હલાયુધઃ ।
કૃતમાલાં તામ્રપર્ણીં મલયં ચ કુલાચલમ્ ॥ ૧૬॥

તત્રાગસ્ત્યં સમાસીનં નમસ્કૃત્યાભિવાદ્ય ચ ।
યોજિતસ્તેન ચાશીર્ભિરનુજ્ઞાતો ગતોઽર્ણવમ્ ।
દક્ષિણં તત્ર કન્યાખ્યાં દુર્ગાં દેવીં દદર્શ સઃ ॥ ૧૭॥

તતઃ ફાલ્ગુનમાસાદ્ય પઞ્ચાપ્સરસમુત્તમમ્ ।
વિષ્ણુઃ સન્નિહિતો યત્ર સ્નાત્વાસ્પર્શદ્ગવાયુતમ્ ॥ ૧૮॥

તતોઽભિવ્રજ્ય ભગવાન્ કેરલાંસ્તુ ત્રિગર્તકાન્ ।
ગોકર્ણાખ્યં શિવક્ષેત્રં સાન્નિધ્યં યત્ર ધૂર્જટેઃ ॥ ૧૯॥

આર્યાં દ્વૈપાયનીં દૃષ્ટ્વા શૂર્પારકમગાદ્બલઃ ।
તાપીં પયોષ્ણીં નિર્વિન્ધ્યામુપસ્પૃશ્યાથ દણ્ડકમ્ ॥ ૨૦॥

પ્રવિશ્ય રેવામગમદ્યત્ર માહિષ્મતી પુરી ।
મનુતીર્થમુપસ્પૃશ્ય પ્રભાસં પુનરાગમત્ ॥ ૨૧॥

શ્રુત્વા દ્વિજૈઃ કથ્યમાનં કુરુપાણ્ડવસંયુગે ।
સર્વરાજન્યનિધનં ભારં મેને હૃતં ભુવઃ ॥ ૨૨॥

સ ભીમદુર્યોધનયોર્ગદાભ્યાં યુધ્યતોર્મૃધે ।
વારયિષ્યન્ વિનશનં જગામ યદુનન્દનઃ ॥ ૨૩॥

યુધિષ્ઠિરસ્તુ તં દૃષ્ટ્વા યમૌ કૃષ્ણાર્જુનાવપિ ।
અભિવાદ્યાભવંસ્તૂષ્ણીં કિં વિવક્ષુરિહાગતઃ ॥ ૨૪॥

ગદાપાણી ઉભૌ દૃષ્ટ્વા સંરબ્ધૌ વિજયૈષિણૌ ।
મણ્ડલાનિ વિચિત્રાણિ ચરન્તાવિદમબ્રવીત્ ॥ ૨૫॥

યુવાં તુલ્યબલૌ વીરૌ હે રાજન્ હે વૃકોદર ।
એકં પ્રાણાધિકં મન્યે ઉતૈકં શિક્ષયાધિકમ્ ॥ ૨૬॥

તસ્માદેકતરસ્યેહ યુવયોઃ સમવીર્યયોઃ ।
ન લક્ષ્યતે જયોઽન્યો વા વિરમત્વફલો રણઃ ॥ ૨૭॥

ન તદ્વાક્યં જગૃહતુર્બદ્ધવૈરૌ નૃપાર્થવત્ ।
અનુસ્મરન્તાવન્યોન્યં દુરુક્તં દુષ્કૃતાનિ ચ ॥ ૨૮॥

દિષ્ટં તદનુમન્વાનો રામો દ્વારવતીં યયૌ ।
ઉગ્રસેનાદિભિઃ પ્રીતૈર્જ્ઞાતિભિઃ સમુપાગતઃ ॥ ૨૯॥

તં પુનર્નૈમિષં પ્રાપ્તમૃષયોઽયાજયન્ મુદા ।
ક્રત્વઙ્ગં ક્રતુભિઃ સર્વૈર્નિવૃત્તાખિલવિગ્રહમ્ ॥ ૩૦॥

તેભ્યો વિશુદ્ધં વિજ્ઞાનં ભગવાન્ વ્યતરદ્વિભુઃ ।
યેનૈવાત્મન્યદો વિશ્વમાત્માનં વિશ્વગં વિદુઃ ॥ ૩૧॥

સ્વપત્ન્યાવભૃથસ્નાતો જ્ઞાતિબન્ધુસુહૃદ્વૃતઃ ।
રેજે સ્વજ્યોત્સ્નયેવેન્દુઃ સુવાસાઃ સુષ્ઠ્વલઙ્કૃતઃ ॥ ૩૨॥

ઈદૃગ્વિધાન્યસઙ્ખ્યાનિ બલસ્ય બલશાલિનઃ ।
અનન્તસ્યાપ્રમેયસ્ય માયામર્ત્યસ્ય સન્તિ હિ ॥ ૩૩॥

યોઽનુસ્મરેત રામસ્ય કર્માણ્યદ્ભુતકર્મણઃ ।
સાયમ્પ્રાતરનન્તસ્ય વિષ્ણોઃ સ દયિતો ભવેત્ ॥ ૩૪॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે બલદેવ-
તીર્થયાત્રાનિરૂપણં નામૈકોનાશીતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૭૯॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ અશીતિતમોઽધ્યાયઃ - ૮૦ ॥

રાજોવાચ
ભગવન્ યાનિ ચાન્યાનિ મુકુન્દસ્ય મહાત્મનઃ ।
વીર્યાણ્યનન્તવીર્યસ્ય શ્રોતુમિચ્છામહે પ્રભો ॥ ૧॥

કો નુ શ્રુત્વાસકૃદ્બ્રહ્મન્નુત્તમશ્લોકસત્કથાઃ ।
વિરમેત વિશેષજ્ઞો વિષણ્ણઃ કામમાર્ગણૈઃ ॥ ૨॥

સા વાગ્યયા તસ્ય ગુણાન્ ગૃણીતે
કરૌ ચ તત્કર્મકરૌ મનશ્ચ ।
સ્મરેદ્વસન્તં સ્થિરજઙ્ગમેષુ
શ઼ૃણોતિ તત્પુણ્યકથાઃ સ કર્ણઃ ॥ ૩॥

શિરસ્તુ તસ્યોભયલિઙ્ગમાનમે-

ત્તદેવ યત્પશ્યતિ તદ્ધિ ચક્ષુઃ ।
અઙ્ગાનિ વિષ્ણોરથ તજ્જનાનાં
પાદોદકં યાનિ ભજન્તિ નિત્યમ્ ॥ ૪॥

સૂત ઉવાચ
વિષ્ણુરાતેન સમ્પૃષ્ટો ભગવાન્ બાદરાયણિઃ ।
વાસુદેવે ભગવતિ નિમગ્નહૃદયોઽબ્રવીત્ ॥ ૫॥

શ્રીશુક ઉવાચ
કૃષ્ણસ્યાસીત્સખા કશ્ચિદ્બ્રાહ્મણો બ્રહ્મવિત્તમઃ ।
વિરક્ત ઇન્દ્રિયાર્થેષુ પ્રશાન્તાત્મા જિતેન્દ્રિયઃ ॥ ૬॥

યદૃચ્છયોપપન્નેન વર્તમાનો ગૃહાશ્રમી ।
તસ્ય ભાર્યા કુચૈલસ્ય ક્ષુત્ક્ષામા ચ તથાવિધા ॥ ૭॥

પતિવ્રતા પતિં પ્રાહ મ્લાયતા વદનેન સા ।
દરિદ્રા સીદમાના સા વેપમાનાભિગમ્ય ચ ॥ ૮॥

નનુ બ્રહ્મન્ ભગવતઃ સખા સાક્ષાચ્છ્રિયઃ પતિઃ ।
બ્રહ્મણ્યશ્ચ શરણ્યશ્ચ ભગવાન્ સાત્વતર્ષભઃ ॥ ૯॥

તમુપૈહિ મહાભાગ સાધૂનાં ચ પરાયણમ્ ।
દાસ્યતિ દ્રવિણં ભૂરિ સીદતે તે કુટુમ્બિને ॥ ૧૦॥

આસ્તેઽધુના દ્વારવત્યાં ભોજવૃષ્ણ્યન્ધકેશ્વરઃ ।
સ્મરતઃ પાદકમલમાત્માનમપિ યચ્છતિ ।
કિં ન્વર્થકામાન્ ભજતો નાત્યભીષ્ટાન્ જગદ્ગુરુઃ ॥ ૧૧॥

સ એવં ભાર્યયા વિપ્રો બહુશઃ પ્રાર્થિતો મૃદુ ।
અયં હિ પરમો લાભ ઉત્તમશ્લોકદર્શનમ્ ॥ ૧૨॥

ઇતિ સઞ્ચિન્ત્ય મનસા ગમનાય મતિં દધે ।
અપ્યસ્ત્યુપાયનં કિઞ્ચિદ્ગૃહે કલ્યાણિ દીયતામ્ ॥ ૧૩॥

યાચિત્વા ચતુરો મુષ્ટીન્ વિપ્રાન્ પૃથુકતણ્ડુલાન્ ।
ચૈલખણ્ડેન તાન્ બદ્ધ્વા ભર્ત્રે પ્રાદાદુપાયનમ્ ॥ ૧૪॥

સ તાનાદાય વિપ્રાગ્ર્યઃ પ્રયયૌ દ્વારકાં કિલ ।
કૃષ્ણસન્દર્શનં મહ્યં કથં સ્યાદિતિ ચિન્તયન્ ॥ ૧૫॥

ત્રીણિ ગુલ્માન્યતીયાય તિસ્રઃ કક્ષાશ્ચ સ દ્વિજઃ ।
વિપ્રોઽગમ્યાન્ધકવૃષ્ણીનાં ગૃહેષ્વચ્યુતધર્મિણામ્ ॥ ૧૬॥

ગૃહં દ્વ્યષ્ટસહસ્રાણાં મહિષીણાં હરેર્દ્વિજઃ ।
વિવેશૈકતમં શ્રીમદ્બ્રહ્માનન્દં ગતો યથા ॥ ૧૭॥

તં વિલોક્યાચ્યુતો દૂરાત્પ્રિયાપર્યઙ્કમાસ્થિતઃ ।
સહસોત્થાય ચાભ્યેત્ય દોર્ભ્યાં પર્યગ્રહીન્મુદા ॥ ૧૮॥

સખ્યુઃ પ્રિયસ્ય વિપ્રર્ષેરઙ્ગસઙ્ગાતિનિર્વૃતઃ ।
પ્રીતો વ્યમુઞ્ચદબ્બિન્દૂન્ નેત્રાભ્યાં પુષ્કરેક્ષણઃ ॥ ૧૯॥

અથોપવેશ્ય પર્યઙ્કે સ્વયં સખ્યુઃ સમર્હણમ્ ।
ઉપહૃત્યાવનિજ્યાસ્ય પાદૌ પાદાવનેજનીઃ ॥ ૨૦॥

અગ્રહીચ્છિરસા રાજન્ ભગવાંલ્લોકપાવનઃ ।
વ્યલિમ્પદ્દિવ્યગન્ધેન ચન્દનાગુરુકુઙ્કુમૈઃ ॥ ૨૧॥

ધૂપૈઃ સુરભિભિર્મિત્રં પ્રદીપાવલિભિર્મુદા ।
અર્ચિત્વાઽઽવેદ્ય તામ્બૂલં ગાં ચ સ્વાગતમબ્રવીત્ ॥ ૨૨॥

કુચૈલં મલિનં ક્ષામં દ્વિજં ધમનિસન્તતમ્ ।
દેવી પર્યચરત્સાક્ષાચ્ચામરવ્યજનેન વૈ ॥ ૨૩॥

અન્તઃપુરજનો દૃષ્ટ્વા કૃષ્ણેનામલકીર્તિના ।
વિસ્મિતોઽભૂદતિપ્રીત્યા અવધૂતં સભાજિતમ્ ॥ ૨૪॥

કિમનેન કૃતં પુણ્યમવધૂતેન ભિક્ષુણા ।
શ્રિયા હીનેન લોકેઽસ્મિન્ ગર્હિતેનાધમેન ચ ॥ ૨૫॥

યોઽસૌ ત્રિલોકગુરુણા શ્રીનિવાસેન સમ્ભૃતઃ ।
પર્યઙ્કસ્થાં શ્રિયં હિત્વા પરિષ્વક્તોઽગ્રજો યથા ॥ ૨૬॥

કથયાઞ્ચક્રતુર્ગાથાઃ પૂર્વા ગુરુકુલે સતોઃ ।
આત્મનો લલિતા રાજન્ કરૌ ગૃહ્ય પરસ્પરમ્ ॥ ૨૭॥

શ્રીભગવાનુવાચ
અપિ બ્રહ્મન્ ગુરુકુલાદ્ભવતા લબ્ધદક્ષિણાત્ ।
સમાવૃત્તેન ધર્મજ્ઞ ભાર્યોઢા સદૃશી ન વા ॥ ૨૮॥

પ્રાયો ગૃહેષુ તે ચિત્તમકામવિહિતં તથા ।

નૈવાતિપ્રીયસે વિદ્વન્ ધનેષુ વિદિતં હિ મે ॥ ૨૯॥

કેચિત્કુર્વન્તિ કર્માણિ કામૈરહતચેતસઃ ।
ત્યજન્તઃ પ્રકૃતીર્દૈવીર્યથાહં લોકસઙ્ગ્રહમ્ ॥ ૩૦॥

કચ્ચિદ્ગુરુકુલે વાસં બ્રહ્મન્ સ્મરસિ નૌ યતઃ ।
દ્વિજો વિજ્ઞાય વિજ્ઞેયં તમસઃ પારમશ્નુતે ॥ ૩૧॥

સ વૈ સત્કર્મણાં સાક્ષાદ્દ્વિજાતેરિહ સમ્ભવઃ ।
આદ્યોઽઙ્ગ યત્રાશ્રમિણાં યથાહં જ્ઞાનદો ગુરુઃ ॥ ૩૨॥

નન્વર્થકોવિદા બ્રહ્મન્ વર્ણાશ્રમવતામિહ ।
યે મયા ગુરુણા વાચા તરન્ત્યઞ્જો ભવાર્ણવમ્ ॥ ૩૩॥

નાહમિજ્યાપ્રજાતિભ્યાં તપસોપશમેન વા ।
તુષ્યેયં સર્વભૂતાત્મા ગુરુશુશ્રૂષયા યથા ॥ ૩૪॥

અપિ નઃ સ્મર્યતે બ્રહ્મન્ વૃત્તં નિવસતાં ગુરૌ ।
ગુરુદારૈશ્ચોદિતાનામિન્ધનાનયને ક્વચિત્ ॥ ૩૫॥

પ્રવિષ્ટાનાં મહારણ્યમપર્તૌ સુમહદ્દ્વિજ ।
વાતવર્ષમભૂત્તીવ્રં નિષ્ઠુરાઃ સ્તનયિત્નવઃ ॥ ૩૬॥

સૂર્યશ્ચાસ્તઙ્ગતસ્તાવત્તમસા ચાવૃતા દિશઃ ।
નિમ્નં કૂલં જલમયં ન પ્રાજ્ઞાયત કિઞ્ચન ॥ ૩૭॥

વયં ભૃશં તત્ર મહાનિલામ્બુભિ-
ર્નિહન્યમાના મહુરમ્બુસમ્પ્લવે ।
દિશોઽવિદન્તોઽથ પરસ્પરં વને
ગૃહીતહસ્તાઃ પરિબભ્રિમાતુરાઃ ॥ ૩૮॥

એતદ્વિદિત્વા ઉદિતે રવૌ સાન્દીપનિર્ગુરુઃ ।
અન્વેષમાણો નઃ શિષ્યાનાચાર્યોઽપશ્યદાતુરાન્ ॥ ૩૯॥

અહો હે પુત્રકા યૂયમસ્મદર્થેઽતિદુઃખિતાઃ ।
આત્મા વૈ પ્રાણિનાં પ્રેષ્ઠસ્તમનાદૃત્ય મત્પરાઃ ॥ ૪૦॥

એતદેવ હિ સચ્છિષ્યૈઃ કર્તવ્યં ગુરુનિષ્કૃતમ્ ।
યદ્વૈ વિશુદ્ધભાવેન સર્વાર્થાત્માર્પણં ગુરૌ ॥ ૪૧॥

તુષ્ટોઽહં ભો દ્વિજશ્રેષ્ઠાઃ સત્યાઃ સન્તુ મનોરથાઃ ।

છન્દાંસ્યયાતયામાનિ ભવન્ત્વિહ પરત્ર ચ ॥ ૪૨॥

ઇત્થં વિધાન્યનેકાનિ વસતાં ગુરુવેશ્મસુ ।
ગુરોરનુગ્રહેણૈવ પુમાન્ પૂર્ણઃ પ્રશાન્તયે ॥ ૪૩॥

બ્રાહ્મણ ઉવાચ
કિમસ્માભિરનિર્વૃત્તં દેવદેવ જગદ્ગુરો ।
ભવતા સત્યકામેન યેષાં વાસો ગુરાવભૂત્ ॥ ૪૪॥

યસ્યચ્છન્દોમયં બ્રહ્મ દેહ આવપનં વિભો ।
શ્રેયસાં તસ્ય ગુરુષુ વાસોઽત્યન્તવિડમ્બનમ્ ॥ ૪૫॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે શ્રીદામચરિતે
અશીતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૮૦॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ એકાશીતિતમોઽધ્યાયઃ - ૮૧ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
સ ઇત્થં દ્વિજમુખ્યેન સહ સઙ્કથયન્ હરિઃ ।
સર્વભૂતમનોઽભિજ્ઞઃ સ્મયમાન ઉવાચ તમ્ ॥ ૧॥

બ્રહ્મણ્યો બ્રાહ્મણં કૃષ્ણો ભગવાન્ પ્રહસન્ પ્રિયમ્ ।
પ્રેમ્ણા નિરીક્ષણેનૈવ પ્રેક્ષન્ ખલુ સતાં ગતિઃ ॥ ૨॥

શ્રીભગવાનુવાચ
કિમુપાયનમાનીતં બ્રહ્મન્ મે ભવતા ગૃહાત્ ।
અણ્વપ્યુપાહૃતં ભક્તૈઃ પ્રેમ્ણા ભૂર્યેવ મે ભવેત્ ।
ભૂર્યપ્યભક્તોપહૃતં ન મે તોષાય કલ્પતે ॥ ૩॥

પત્રં પુષ્પં ફલં તોયં યો મે ભક્ત્યા પ્રયચ્છતિ ।
તદહં ભક્ત્યુપહૃતમશ્નામિ પ્રયતાત્મનઃ ॥ ૪॥

ઇત્યુક્તોઽપિ દ્વિજસ્તસ્મૈ વ્રીડિતઃ પતયે શ્રિયઃ ।

પૃથુકપ્રસૃતિં રાજન્ ન પ્રાયચ્છદવાઙ્મુખઃ ॥ ૫॥

સર્વભૂતાત્મદૃક્સાક્ષાત્તસ્યાગમનકારણમ્ ।
વિજ્ઞાયાચિન્તયન્નાયં શ્રીકામો માભજત્પુરા ॥ ૬॥

પત્ન્યાઃ પતિવ્રતાયાસ્તુ સખા પ્રિયચિકીર્ષયા ।
પ્રાપ્તો મામસ્ય દાસ્યામિ સમ્પદોઽમર્ત્યદુર્લભાઃ ॥ ૭॥

ઇત્થં વિચિન્ત્ય વસનાચ્ચીરબદ્ધાન્ દ્વિજન્મનઃ ।
સ્વયં જહાર કિમિદમિતિ પૃથુકતણ્ડુલાન્ ॥ ૮॥

નન્વેતદુપનીતં મે પરમપ્રીણનં સખે ।
તર્પયન્ત્યઙ્ગ માં વિશ્વમેતે પૃથુકતણ્ડુલાઃ ॥ ૯॥

ઇતિ મુષ્ટિં સકૃજ્જગ્ધ્વા દ્વિતીયાં જગ્ધુમાદદે ।
તાવચ્છ્રીર્જગૃહે હસ્તં તત્પરા પરમેષ્ઠિનઃ ॥ ૧૦॥

એતાવતાલં વિશ્વાત્મન્ સર્વસમ્પત્સમૃદ્ધયે ।
અસ્મિન્ લોકેઽથ વામુષ્મિન્ પુંસસ્ત્વત્તોષકારણમ્ ॥ ૧૧॥

બ્રાહ્મણસ્તાં તુ રજનીમુષિત્વાચ્યુતમન્દિરે ।
ભુક્ત્વા પીત્વા સુખં મેને આત્માનં સ્વર્ગતં યથા ॥ ૧૨॥

શ્વોભૂતે વિશ્વભાવેન સ્વસુખેનાભિવન્દિતઃ ।
જગામ સ્વાલયં તાત પથ્યનુવ્રજ્ય નન્દિતઃ ॥ ૧૩॥

સ ચાલબ્ધ્વા ધનં કૃષ્ણાન્ન તુ યાચિતવાન્ સ્વયમ્ ।
સ્વગૃહાન્ વ્રીડિતોઽગચ્છન્મહદ્દર્શનનિર્વૃતઃ ॥ ૧૪॥

અહો બ્રહ્મણ્યદેવસ્ય દૃષ્ટા બ્રહ્મણ્યતા મયા ।
યદ્દરિદ્રતમો લક્ષ્મીમાશ્લિષ્ટો બિભ્રતોરસિ ॥ ૧૫॥

ક્વાહં દરિદ્રઃ પાપીયાન્ ક્વ કૃષ્ણઃ શ્રીનિકેતનઃ ।
બ્રહ્મબન્ધુરિતિ સ્માહં બાહુભ્યાં પરિરમ્ભિતઃ ॥ ૧૬॥

નિવાસિતઃ પ્રિયાજુષ્ટે પર્યઙ્કે ભ્રાતરો યથા ।
મહિષ્યા વીજિતઃ શ્રાન્તો વાલવ્યજનહસ્તયા ॥ ૧૭॥

શુશ્રૂષયા પરમયા પાદસંવાહનાદિભિઃ ।
પૂજિતો દેવદેવેન વિપ્રદેવેન દેવવત્ ॥ ૧૮॥

સ્વર્ગાપવર્ગયોઃ પુંસાં રસાયાં ભુવિ સમ્પદામ્ ।
સર્વાસામપિ સિદ્ધીનાં મૂલં તચ્ચરણાર્ચનમ્ ॥ ૧૯॥

અધનોઽયં ધનં પ્રાપ્ય માદ્યન્નુચ્ચૈર્ન માં સ્મરેત્ ।
ઇતિ કારુણિકો નૂનં ધનં મેઽભૂરિ નાદદાત્ ॥ ૨૦॥

ઇતિ તચ્ચિન્તયન્નન્તઃ પ્રાપ્તો નિજગૃહાન્તિકમ્ ।
સૂર્યાનલેન્દુસઙ્કાશૈર્વિમાનૈઃ સર્વતો વૃતમ્ ॥ ૨૧॥

વિચિત્રોપવનોદ્યાનૈઃ કૂજદ્દ્વિજકુલાકુલૈઃ ।
પ્રોત્ફુલ્લકુમુદામ્ભોજકહ્લારોત્પલવારિભિઃ ॥ ૨૨॥

જુષ્ટં સ્વલઙ્કૃતૈઃ પુમ્ભિઃ સ્ત્રીભિશ્ચ હરિણાક્ષિભિઃ ।
કિમિદં કસ્ય વા સ્થાનં કથં તદિદમિત્યભૂત્ ॥ ૨૩॥

એવં મીમાંસમાનં તં નરા નાર્યોઽમરપ્રભાઃ ।
પ્રત્યગૃહ્ણન્ મહાભાગં ગીતવાદ્યેન ભૂયસા ॥ ૨૪॥

પતિમાગતમાકર્ણ્ય પત્ન્યુદ્ધર્ષાતિસમ્ભ્રમા ।
નિશ્ચક્રામ ગૃહાત્તૂર્ણં રૂપિણી શ્રીરિવાલયાત્ ॥ ૨૫॥

પતિવ્રતા પતિં દૃષ્ટ્વા પ્રેમોત્કણ્ઠાશ્રુલોચના ।
મીલિતાક્ષ્યનમદ્બુદ્ધ્યા મનસા પરિષસ્વજે ॥ ૨૬॥

પત્નીં વીક્ષ્ય વિસ્ફુરન્તીં દેવીં વૈમાનિકીમિવ ।
દાસીનાં નિષ્કકણ્ઠીનાં મધ્યે ભાન્તીં સ વિસ્મિતઃ ॥ ૨૭॥

પ્રીતઃ સ્વયં તયા યુક્તઃ પ્રવિષ્ટો નિજમન્દિરમ્ ।
મણિસ્તમ્ભશતોપેતં મહેન્દ્રભવનં યથા ॥ ૨૮॥

પયઃફેનનિભાઃ શય્યા દાન્તા રુક્મપરિચ્છદાઃ ।
પર્યઙ્કા હેમદણ્ડાનિ ચામરવ્યજનાનિ ચ ॥ ૨૯॥

આસનાનિ ચ હૈમાનિ મૃદૂપસ્તરણાનિ ચ ।
મુક્તાદામવિલમ્બીનિ વિતાનાનિ દ્યુમન્તિ ચ ॥ ૩૦॥

સ્વચ્છસ્ફટિકકુડ્યેષુ મહામારકતેષુ ચ ।
રત્નદીપા ભ્રાજમાના લલનારત્નસંયુતાઃ ॥ ૩૧॥

વિલોક્ય બ્રાહ્મણસ્તત્ર સમૃદ્ધીઃ સર્વસમ્પદામ્ ।
તર્કયામાસ નિર્વ્યગ્રઃ સ્વસમૃદ્ધિમહૈતુકીમ્ ॥ ૩૨॥

નૂનં બતૈતન્મમ દુર્ભગસ્ય
શશ્વદ્દરિદ્રસ્ય સમૃદ્ધિહેતુઃ ।
મહાવિભૂતેરવલોકતોઽન્યો
નૈવોપપદ્યેત યદૂત્તમસ્ય ॥ ૩૩॥

નન્વબ્રુવાણો દિશતે સમક્ષં
યાચિષ્ણવે ભૂર્યપિ ભૂરિભોજઃ ।
પર્જન્યવત્તત્સ્વયમીક્ષમાણો
દાશાર્હકાણામૃષભઃ સખા મે ॥ ૩૪॥

કિઞ્ચિત્કરોત્યુર્વપિ યત્સ્વદત્તં
સુહૃત્કૃતં ફલ્ગ્વપિ ભૂરિકારી ।
મયોપનીતાં પૃથુકૈકમુષ્ટિં
પ્રત્યગ્રહીત્પ્રીતિયુતો મહાત્મા ॥ ૩૫॥

તસ્યૈવ મે સૌહૃદસખ્યમૈત્રી-
દાસ્યં પુનર્જન્મનિ જન્મનિ સ્યાત્ ।
મહાનુભાવેન ગુણાલયેન
વિષજ્જતસ્તત્પુરુષપ્રસઙ્ગઃ ॥ ૩૬॥

ભક્તાય ચિત્રા ભગવાન્ હિ સમ્પદો
રાજ્યં વિભૂતીર્ન સમર્થયત્યજઃ ।
અદીર્ઘબોધાય વિચક્ષણઃ સ્વયં
પશ્યન્નિપાતં ધનિનાં મદોદ્ભવમ્ ॥ ૩૭॥

ઇત્થં વ્યવસિતો બુદ્ધ્યા ભક્તોઽતીવ જનાર્દને ।
વિષયાન્ જાયયા ત્યક્ષ્યન્ બુભુજે નાતિલમ્પટઃ ॥ ૩૮॥

તસ્ય વૈ દેવદેવસ્ય હરેર્યજ્ઞપતેઃ પ્રભોઃ ।
બ્રાહ્મણાઃ પ્રભવો દૈવં ન તેભ્યો વિદ્યતે પરમ્ ॥ ૩૯॥

એવં સ વિપ્રો ભગવત્સુહૃત્તદા
દૃષ્ટ્વા સ્વભૃત્યૈરજિતં પરાજિતમ્ ।
તદ્ધ્યાનવેગોદ્ગ્રથિતાત્મબન્ધન-
સ્તદ્ધામ લેભેઽચિરતઃ સતાં ગતિમ્ ॥ ૪૦॥

એતદ્બ્રહ્મણ્યદેવસ્ય શ્રુત્વા બ્રહ્મણ્યતાં નરઃ ।
લબ્ધભાવો ભગવતિ કર્મબન્ધાદ્વિમુચ્યતે ॥ ૪૧॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે પૃથુકો-
પાખ્યાનં નામૈકાશીતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૮૧॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ દ્વ્યશીતિતમોઽધ્યાયઃ - ૮૨ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
અથૈકદા દ્વારવત્યાં વસતો રામકૃષ્ણયોઃ ।
સૂર્યોપરાગઃ સુમહાનાસીત્કલ્પક્ષયે યથા ॥ ૧॥

તં જ્ઞાત્વા મનુજા રાજન્ પુરસ્તાદેવ સર્વતઃ ।
સમન્તપઞ્ચકં ક્ષેત્રં યયુઃ શ્રેયોવિધિત્સયા ॥ ૨॥

નિઃક્ષત્રિયાં મહીં કુર્વન્ રામઃ શસ્ત્રભૃતાં વરઃ ।
નૃપાણાં રુધિરૌઘેણ યત્ર ચક્રે મહાહ્રદાન્ ॥ ૩॥

ઈજે ચ ભગવાન્ રામો યત્રાસ્પૃષ્ટોઽપિ કર્મણા ।
લોકસ્ય ગ્રાહયન્નીશો યથાન્યોઽઘાપનુત્તયે ॥ ૪॥

મહત્યાં તીર્થયાત્રાયાં તત્રાગન્ ભારતીઃ પ્રજાઃ ।
વૃષ્ણયશ્ચ તથાક્રૂરવસુદેવાહુકાદયઃ ॥ ૫॥

યયુર્ભારત તત્ક્ષેત્રં સ્વમઘં ક્ષપયિષ્ણવઃ ।
ગદપ્રદ્યુમ્નસામ્બાદ્યાઃ સુચન્દ્રશુકસારણૈઃ ॥ ૬॥

આસ્તેઽનિરુદ્ધો રક્ષાયાં કૃતવર્મા ચ યૂથપઃ ।
તે રથૈર્દેવધિષ્ણ્યાભૈર્હયૈશ્ચ તરલપ્લવૈઃ ॥ ૭॥

ગજૈર્નદદ્ભિરભ્રાભૈર્નૃભિર્વિદ્યાધરદ્યુભિઃ ।
વ્યરોચન્ત મહાતેજાઃ પથિ કાઞ્ચનમાલિનઃ ॥ ૮॥

દિવ્યસ્રગ્વસ્ત્રસન્નાહાઃ કલત્રૈઃ ખેચરા ઇવ ।

તત્ર સ્નાત્વા મહાભાગા ઉપોષ્ય સુસમાહિતાઃ ॥ ૯॥

બ્રાહ્મણેભ્યો દદુર્ધેનૂર્વાસઃસ્રગ્રુક્મમાલિનીઃ ।
રામહ્રદેષુ વિધિવત્પુનરાપ્લુત્ય વૃષ્ણયઃ ॥ ૧૦॥

દદુઃ સ્વન્નં દ્વિજાગ્ર્યેભ્યઃ કૃષ્ણે નો ભક્તિરસ્ત્વિતિ ।
સ્વયં ચ તદનુજ્ઞાતા વૃષ્ણયઃ કૃષ્ણદેવતાઃ ॥ ૧૧॥

ભુક્ત્વોપવિવિશુઃ કામં સ્નિગ્ધચ્છાયાઙ્ઘ્રિપાઙ્ઘ્રિષુ ।
તત્રાગતાંસ્તે દદૃશુઃ સુહૃત્સમ્બન્ધિનો નૃપાન્ ॥ ૧૨॥

મત્સ્યોશીનરકૌસલ્યવિદર્ભકુરુસૃઞ્જયાન્ ।
કામ્બોજકૈકયાન્મદ્રાન્ કુન્તીનાનર્તકેરલાન્ ॥ ૧૩॥

અન્યાંશ્ચૈવાત્મપક્ષીયાન્ પરાંશ્ચ શતશો નૃપ ।
નન્દાદીન્ સુહૃદો ગોપાન્ ગોપીશ્ચોત્કણ્ઠિતાશ્ચિરમ્ ॥ ૧૪॥

અન્યોન્યસન્દર્શનહર્ષરંહસા
પ્રોત્ફુલ્લહૃદ્વક્ત્રસરોરુહશ્રિયઃ ।
આશ્લિષ્ય ગાઢં નયનૈઃ સ્રવજ્જલા
હૃષ્યત્ત્વચો રુદ્ધગિરો યયુર્મુદમ્ ॥ ૧૫॥

સ્ત્રિયશ્ચ સંવીક્ષ્ય મિથોઽતિસૌહૃદ-
સ્મિતામલાપાઙ્ગદૃશોઽભિરેભિરે ।
સ્તનૈઃ સ્તનાન્ કુઙ્કુમપઙ્કરૂષિતા-
ન્નિહત્ય દોર્ભિઃ પ્રણયાશ્રુલોચનાઃ ॥ ૧૬॥

તતોઽભિવાદ્ય તે વૃદ્ધાન્ યવિષ્ઠૈરભિવાદિતાઃ ।
સ્વાગતં કુશલં પૃષ્ટ્વા ચક્રુઃ કૃષ્ણકથા મિથઃ ॥ ૧૭॥

પૃથા ભ્રાતૄન્ સ્વસૄર્વીક્ષ્ય તત્પુત્રાન્ પિતરાવપિ ।
ભ્રાતૃપત્નીર્મુકુન્દં ચ જહૌ સઙ્કથયા શુચઃ ॥ ૧૮॥

કુન્ત્યુવાચ
આર્ય ભ્રાતરહં મન્યે આત્માનમકૃતાશિષમ્ ।
યદ્વા આપત્સુ મદ્વાર્તાં નાનુસ્મરથ સત્તમાઃ ॥ ૧૯॥

સુહૃદો જ્ઞાતયઃ પુત્રા ભ્રાતરઃ પિતરાવપિ ।
નાનુસ્મરન્તિ સ્વજનં યસ્ય દૈવમદક્ષિણમ્ ॥ ૨૦॥

વસુદેવ ઉવાચ
અમ્બ માસ્માનસૂયેથા દૈવક્રીડનકાન્ નરાન્ ।
ઈશસ્ય હિ વશે લોકઃ કુરુતે કાર્યતેઽથ વા ॥ ૨૧॥

કંસપ્રતાપિતાઃ સર્વે વયં યાતા દિશં દિશમ્ ।
એતર્હ્યેવ પુનઃ સ્થાનં દૈવેનાસાદિતાઃ સ્વસઃ ॥ ૨૨॥

શ્રીશુક ઉવાચ
વસુદેવોગ્રસેનાદ્યૈર્યદુભિસ્તેઽર્ચિતા નૃપાઃ ।
આસન્નચ્યુતસન્દર્શપરમાનન્દનિર્વૃતાઃ ॥ ૨૩॥

ભીષ્મો દ્રોણોઽમ્બિકાપુત્રો ગાન્ધારી સસુતા તથા ।
સદારાઃ પાણ્ડવાઃ કુન્તી સઞ્જયો વિદુરઃ કૃપઃ ॥ ૨૪॥'
કુન્તિભોજો વિરાટશ્ચ ભીષ્મકો નગ્નજિન્મહાન્ ।
પુરુજિદ્દ્રુપદઃ શલ્યો ધૃષ્ટકેતુઃ સકાશિરાટ્ ॥ ૨૫॥

દમઘોષો વિશાલાક્ષો મૈથિલો મદ્રકેકયૌ ।
યુધામન્યુઃ સુશર્મા ચ સસુતા બાહ્લિકાદયઃ ॥ ૨૬॥

રાજાનો યે ચ રાજેન્દ્ર યુધિષ્ઠિરમનુવ્રતાઃ ।
શ્રીનિકેતં વપુઃ શૌરેઃ સસ્ત્રીકં વીક્ષ્ય વિસ્મિતાઃ ॥ ૨૭॥

અથ તે રામકૃષ્ણાભ્યાં સમ્યક્ પ્રાપ્તસમર્હણાઃ ।
પ્રશશંસુર્મુદા યુક્તા વૃષ્ણીન્ કૃષ્ણપરિગ્રહાન્ ॥ ૨૮॥

અહો ભોજપતે યૂયં જન્મભાજો નૃણામિહ ।
યત્પશ્યથાસકૃત્કૃષ્ણં દુર્દર્શમપિ યોગિનામ્ ॥ ૨૯॥

યદ્વિશ્રુતિઃ શ્રુતિનુતેદમલં પુનાતિ
પાદાવનેજનપયશ્ચ વચશ્ચ શાસ્ત્રમ્ ।
ભૂઃ કાલભર્જિતભગાપિ યદઙ્ઘ્રિપદ્મ-
સ્પર્શોત્થશક્તિરભિવર્ષતિ નોઽખિલાર્થાન્ ॥ ૩૦॥

તદ્દર્શનસ્પર્શનાનુપથપ્રજલ્પ-
શય્યાસનાશનસયૌનસપિણ્ડબન્ધઃ ।
યેષાં ગૃહે નિરયવર્ત્મનિ વર્તતાં વઃ
સ્વર્ગાપવર્ગવિરમઃ સ્વયમાસ વિષ્ણુઃ ॥ ૩૧॥

શ્રીશુક ઉવાચ

નન્દસ્તત્ર યદૂન્ પ્રાપ્તાન્ જ્ઞાત્વા કૃષ્ણપુરોગમાન્ ।
તત્રાગમદ્વૃતો ગોપૈરનઃસ્થાર્થૈર્દિદૃક્ષયા ॥ ૩૨॥

તં દૃષ્ટ્વા વૃષ્ણયો હૃષ્ટાસ્તન્વઃ પ્રાણમિવોત્થિતાઃ ।
પરિષસ્વજિરે ગાઢં ચિરદર્શનકાતરાઃ ॥ ૩૩॥

વસુદેવઃ પરિષ્વજ્ય સમ્પ્રીતઃ પ્રેમવિહ્વલઃ ।
સ્મરન્ કંસકૃતાન્ ક્લેશાન્ પુત્રન્યાસં ચ ગોકુલે ॥ ૩૪॥

કૃષ્ણરામૌ પરિષ્વજ્ય પિતરાવભિવાદ્ય ચ ।
ન કિઞ્ચનોચતુઃ પ્રેમ્ણા સાશ્રુકણ્ઠૌ કુરૂદ્વહ ॥ ૩૫॥

તાવાત્માસનમારોપ્ય બાહુભ્યાં પરિરભ્ય ચ ।
યશોદા ચ મહાભાગા સુતૌ વિજહતુઃ શુચઃ ॥ ૩૬॥

રોહિણી દેવકી ચાથ પરિષ્વજ્ય વ્રજેશ્વરીમ્ ।
સ્મરન્ત્યૌ તત્કૃતાં મૈત્રીં બાષ્પકણ્ઠ્યૌ સમૂચતુઃ ॥ ૩૭॥

કા વિસ્મરેત વાં મૈત્રીમનિવૃત્તાં વ્રજેશ્વરિ ।
અવાપ્યાપ્યૈન્દ્રમૈશ્વર્યં યસ્યા નેહ પ્રતિક્રિયા ॥ ૩૮॥

એતાવદૃષ્ટપિતરૌ યુવયોઃ સ્મ પિત્રોઃ
સમ્પ્રીણનાભ્યુદયપોષણપાલનાનિ ।
પ્રાપ્યોષતુર્ભવતિ પક્ષ્મ હ યદ્વદક્ષ્ણોઃ
ન્યસ્તાવકુત્ર ચ ભયૌ ન સતાં પરઃ સ્વઃ ॥ ૩૯॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ગોપ્યશ્ચ કૃષ્ણમુપલભ્ય ચિરાદભીષ્ટં
યત્પ્રેક્ષણે દૃશિષુ પક્ષ્મકૃતં શપન્તિ ।
દૃગ્ભિર્હૃદીકૃતમલં પરિરભ્ય સર્વા-
સ્તદ્ભાવમાપુરપિ નિત્યયુજાં દુરાપમ્ ॥ ૪૦॥

ભગવાંસ્તાસ્તથાભૂતા વિવિક્ત ઉપસઙ્ગતઃ ।
આશ્લિષ્યાનામયં પૃષ્ટ્વા પ્રહસન્નિદમબ્રવીત્ ॥ ૪૧॥

અપિ સ્મરથ નઃ સખ્યઃ સ્વાનામર્થચિકીર્ષયા ।
ગતાંશ્ચિરાયિતાઞ્છત્રુપક્ષક્ષપણચેતસઃ ॥ ૪૨॥

અપ્યવધ્યાયથાસ્માન્ સ્વિદકૃતજ્ઞાવિશઙ્કયા ।

નૂનં ભૂતાનિ ભગવાન્ યુનક્તિ વિયુનક્તિ ચ ॥ ૪૩॥

વાયુર્યથા ઘનાનીકં તૃણં તૂલં રજાંસિ ચ ।
સંયોજ્યાક્ષિપતે ભૂયસ્તથા ભૂતાનિ ભૂતકૃત્ ॥ ૪૪॥

મયિ ભક્તિર્હિ ભૂતાનામમૃતત્વાય કલ્પતે ।
દિષ્ટ્યા યદાસીન્મત્સ્નેહો ભવતીનાં મદાપનઃ ॥ ૪૫॥

અહં હિ સર્વભૂતાનામાદિરન્તોઽન્તરં બહિઃ ।
ભૌતિકાનાં યથા ખં વાર્ભૂર્વાયુર્જ્યોતિરઙ્ગનાઃ ॥ ૪૬॥

એવં હ્યેતાનિ ભૂતાનિ ભૂતેષ્વાત્માઽઽત્મના તતઃ ।
ઉભયં મય્યથ પરે પશ્યતાભાતમક્ષરે ॥ ૪૭॥

શ્રીશુક ઉવાચ
અધ્યાત્મશિક્ષયા ગોપ્ય એવં કૃષ્ણેન શિક્ષિતાઃ ।
તદનુસ્મરણધ્વસ્તજીવકોશાસ્તમધ્યગન્ ॥ ૪૮॥

આહુશ્ચ તે નલિનનાભ પદારવિન્દં
યોગેશ્વરૈર્હૃદિ વિચિન્ત્યમગાધબોધૈઃ ।
સંસારકૂપપતિતોત્તરણાવલમ્બં
ગેહઞ્જુષામપિ મનસ્યુદિયાત્સદા નઃ ॥ ૪૯॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે વૃષ્ણિગોપ-
સઙ્ગમો નામ દ્વ્યશીતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૮૨॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ત્ર્યશીતિતમોઽધ્યાયઃ - ૮૩ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
તથાનુગૃહ્ય ભગવાન્ ગોપીનાં સ ગુરુર્ગતિઃ ।
યુધિષ્ઠિરમથાપૃચ્છત્સર્વાંશ્ચ સુહૃદોઽવ્યયમ્ ॥ ૧॥

ત એવં લોકનાથેન પરિપૃષ્ટાઃ સુસત્કૃતાઃ ।

પ્રત્યૂચુર્હૃષ્ટમનસસ્તત્પાદેક્ષાહતાંહસઃ ॥ ૨॥

કુતોઽશિવં ત્વચ્ચરણામ્બુજાસવં
મહન્મનસ્તો મુખનિઃસૃતં ક્વચિત્ ।
પિબન્તિ યે કર્ણપુટૈરલં પ્રભો
દેહમ્ભૃતાં દેહકૃદસ્મૃતિચ્છિદમ્ ॥ ૩॥

હિત્વાઽઽત્મધામ વિધુતાત્મકૃતત્ર્યવસ્થ-
માનન્દસમ્પ્લવમખણ્ડમકુણ્ઠબોધમ્ ।
કાલોપસૃષ્ટનિગમાવન આત્તયોગ-
માયાકૃતિં પરમહંસગતિં નતાઃ સ્મઃ ॥ ૪॥

ઋષિરુવાચ
ઇત્યુત્તમશ્લોકશિખામણિં જને-
ષ્વભિષ્ટુવત્સ્વન્ધકકૌરવસ્ત્રિયઃ ।
સમેત્ય ગોવિન્દકથા મિથોઽગૃણં-
સ્ત્રિલોકગીતાઃ શ ૃણુ વર્ણયામિ તે ॥ ૫॥

દ્રૌપદ્યુવાચ
હે વૈદર્ભ્યચ્યુતો ભદ્રે હે જામ્બવતિ કૌસલે ।
હે સત્યભામે કાલિન્દિ શૈબ્યે રોહિણિ લક્ષ્મણે ॥ ૬॥

હે કૃષ્ણપત્ન્ય એતન્નો બ્રૂત વો ભગવાન્ સ્વયમ્ ।
ઉપયેમે યથા લોકમનુકુર્વન્ સ્વમાયયા ॥ ૭॥

રુક્મિણ્યુવાચ
ચૈદ્યાય માર્પયિતુમુદ્યતકાર્મુકેષુ
રાજસ્વજેયભટશેખરિતાઙ્ઘ્રિરેણુઃ ।
નિન્યે મૃગેન્દ્ર ઇવ ભાગમજાવિયૂથા-
ત્તચ્છ્રીનિકેતચરણોઽસ્તુ મમાર્ચનાય ॥ ૮॥

સત્યભામોવાચ
યો મે સનાભિવધતપ્તહૃદા તતેન
લિપ્તાભિશાપમપમાર્ષ્ટુમુપાજહાર ।
જિત્વર્ક્ષરાજમથ રત્નમદાત્સ તેન
ભીતઃ પિતાદિશત માં પ્રભવેઽપિ દત્તામ્ ॥ ૯॥

જામ્બવત્યુવાચ
પ્રાજ્ઞાય દેહકૃદમું નિજનાથદૈવં
સીતાપતિં ત્રિણવહાન્યમુનાભ્યયુધ્યત્ ।
જ્ઞાત્વા પરીક્ષિત ઉપાહરદર્હણં માં
પાદૌ પ્રગૃહ્ય મણિનાહમમુષ્ય દાસી ॥ ૧૦॥

કાલિન્દ્યુવાચ
તપશ્ચરન્તીમાજ્ઞાય સ્વપાદસ્પર્શનાશયા ।
સખ્યોપેત્યાગ્રહીત્પાણિં યોઽહં તદ્ગૃહમાર્જની ॥ ૧૧॥

મિત્રવિન્દોવાચ
યો માં સ્વયંવર ઉપેત્ય વિજિત્ય ભૂપાન્
નિન્યે શ્વયૂથગમિવાત્મબલિં દ્વિપારિઃ ।
ભ્રાતૃંશ્ચ મેઽપકુરુતઃ સ્વપુરં શ્રિયૌકઃ
તસ્યાસ્તુ મેઽનુભવમઙ્ઘ્રયવનેજનત્વમ્ ॥ ૧૨॥

સત્યોવાચ
સપ્તોક્ષણોઽતિબલવીર્યસુતીક્ષ્ણશૃઙ્ગાન્
પિત્રા કૃતાન્ ક્ષિતિપવીર્યપરીક્ષણાય ।
તાન્ વીરદુર્મદહનસ્તરસા નિગૃહ્ય
ક્રીડન્ બબન્ધ હ યથા શિશવોઽજતોકાન્ ॥ ૧૩॥

ય ઇત્થં વીર્યશુલ્કાં માં દાસીભિશ્ચતુરઙ્ગિણીમ્ ।
પથિ નિર્જિત્ય રાજન્યાન્ નિન્યે તદ્દાસ્યમસ્તુ મે ॥ ૧૪॥

ભદ્રોવાચ
પિતા મે માતુલેયાય સ્વયમાહૂય દત્તવાન્ ।
કૃષ્ણે કૃષ્ણાય તચ્ચિત્તામક્ષૌહિણ્યા સખીજનૈઃ ॥ ૧૫॥

અસ્ય મે પાદસંસ્પર્શો ભવેજ્જન્મનિ જન્મનિ ।
કર્મભિર્ભ્રામ્યમાણાયા યેન તચ્છ્રેય આત્મનઃ ॥ ૧૬॥

લક્ષ્મણોવાચ
મમાપિ રાજ્ઞ્યચ્યુતજન્મકર્મ
શ્રુત્વા મુહુર્નારદગીતમાસ હ ।
ચિત્તં મુકુન્દે કિલ પદ્મહસ્તયા
વૃતઃ સુસમ્મૃશ્ય વિહાય લોકપાન્ ॥ ૧૭॥

જ્ઞાત્વા મમ મતં સાધ્વિ પિતા દુહિતૃવત્સલઃ ।
બૃહત્સેન ઇતિ ખ્યાતસ્તત્રોપાયમચીકરત્ ॥ ૧૮॥

યથા સ્વયંવરે રાજ્ઞિ મત્સ્યઃ પાર્થેપ્સયા કૃતઃ ।
અયં તુ બહિરાચ્છન્નો દૃશ્યતે સ જલે પરમ્ ॥ ૧૯॥

શ્રુત્વૈતત્સર્વતો ભૂપા આયયુર્મત્પિતુઃ પુરમ્ ।
સર્વાસ્ત્રશસ્ત્રતત્ત્વજ્ઞાઃ સોપાધ્યાયાઃ સહસ્રશઃ ॥ ૨૦॥

પિત્રા સમ્પૂજિતાઃ સર્વે યથાવીર્યં યથાવયઃ ।
આદદુઃ સશરં ચાપં વેદ્ધું પર્ષદિ મદ્ધિયઃ ॥ ૨૧॥

આદાય વ્યસૃજન્ કેચિત્સજ્યં કર્તુમનીશ્વરાઃ ।
આકોટિ જ્યાં સમુત્કૃષ્ય પેતુરેકેઽમુના હતાઃ ॥ ૨૨॥

સજ્યં કૃત્વા પરે વીરા માગધામ્બષ્ઠચેદિપાઃ ।
ભીમો દુર્યોધનઃ કર્ણો નાવિદંસ્તદવસ્થિતિમ્ ॥ ૨૩॥

મત્સ્યાભાસં જલે વીક્ષ્ય જ્ઞાત્વા ચ તદવસ્થિતિમ્ ।
પાર્થો યત્તોઽસૃજદ્બાણં નાચ્છિનત્પસ્પૃશે પરમ્ ॥ ૨૪॥

રાજન્યેષુ નિવૃત્તેષુ ભગ્નમાનેષુ માનિષુ ।
ભગવાન્ ધનુરાદાય સજ્યં કૃત્વાથ લીલયા ॥ ૨૫॥

તસ્મિન્ સન્ધાય વિશિખં મત્સ્યં વીક્ષ્ય સકૃજ્જલે ।
છિત્ત્વેષુણાપાતયત્તં સૂર્યે ચાભિજિતિ સ્થિતે ॥ ૨૬॥

દિવિ દુન્દુભયો નેદુર્જયશબ્દયુતા ભુવિ ।
દેવાશ્ચ કુસુમાસારાન્ મુમુચુર્હર્ષવિહ્વલાઃ ॥ ૨૭॥

તદ્રઙ્ગમાવિશમહં કલનૂપુરાભ્યાં
પદ્ભ્યાં પ્રગૃહ્ય કનકોજ્જ્વલરત્નમાલામ્ ।
નૂત્ને નિવીય પરિધાય ચ કૌશિકાગ્ર્યે
સવ્રીડહાસવદના કબરીધૃતસ્રક્ ॥ ૨૮॥

ઉન્નીય વક્ત્રમુરુકુન્તલકુણ્ડલત્વિ-
ડ્ગણ્ડસ્થલં શિશિરહાસકટાક્ષમોક્ષૈઃ ।
રાજ્ઞો નિરીક્ષ્ય પરિતઃ શનકૈર્મુરારે-

રંસેઽનુરક્તહૃદયા નિદધે સ્વમાલામ્ ॥ ૨૯॥

તાવન્મૃદઙ્ગપટહાઃ શઙ્ખભેર્યાનકાદયઃ ।
નિનેદુર્નટનર્તક્યો નનૃતુર્ગાયકા જગુઃ ॥ ૩૦॥

એવં વૃતે ભગવતિ મયેશે નૃપયૂથપાઃ ।
ન સેહિરે યાજ્ઞસેનિ સ્પર્ધન્તો હૃચ્છયાતુરાઃ ॥ ૩૧॥

માં તાવદ્રથમારોપ્ય હયરત્નચતુષ્ટયમ્ ।
શાર્ઙ્ગમુદ્યમ્ય સન્નદ્ધસ્તસ્થાવાજૌ ચતુર્ભુજઃ ॥ ૩૨॥

દારુકશ્ચોદયામાસ કાઞ્ચનોપસ્કરં રથમ્ ।
મિષતાં ભૂભુજાં રાજ્ઞિ મૃગાણાં મૃગરાડિવ ॥ ૩૩॥

તેઽન્વસજ્જન્ત રાજન્યા નિષેદ્ધું પથિ કેચન ।
સંયત્તા ઉદ્ધૃતેષ્વાસા ગ્રામસિંહા યથા હરિમ્ ॥ ૩૪॥

તે શાર્ઙ્ગચ્યુતબાણૌઘૈઃ કૃત્તબાહ્વઙ્ઘ્રિકન્ધરાઃ ।
નિપેતુઃ પ્રધને કેચિદેકે સન્ત્યજ્ય દુદ્રુવુઃ ॥ ૩૫॥

તતઃ પુરીં યદુપતિરત્યલઙ્કૃતાં
રવિચ્છદધ્વજપટચિત્રતોરણામ્ ।
કુશસ્થલીં દિવિ ભુવિ ચાભિસંસ્તુતાં
સમાવિશત્તરણિરિવ સ્વકેતનમ્ ॥ ૩૬॥

પિતા મે પૂજયામાસ સુહૃત્સમ્બન્ધિબાન્ધવાન્ ।
મહાર્હવાસોઽલઙ્કારૈઃ શય્યાસનપરિચ્છદૈઃ ॥ ૩૭॥

દાસીભિઃ સર્વસમ્પદ્ભિર્ભટેભરથવાજિભિઃ ।
આયુધાનિ મહાર્હાણિ દદૌ પૂર્ણસ્ય ભક્તિતઃ ॥ ૩૮॥

આત્મારામસ્ય તસ્યેમા વયં વૈ ગૃહદાસિકાઃ ।
સર્વસઙ્ગનિવૃત્ત્યાદ્ધા તપસા ચ બભૂવિમ ॥ ૩૯॥

મહિષ્ય ઊચુઃ
ભૌમં નિહત્ય સગણં યુધિ તેન રુદ્ધા
જ્ઞાત્વાથ નઃ ક્ષિતિજયે જિતરાજકન્યાઃ ।
નિર્મુચ્ય સંસૃતિવિમોક્ષમનુસ્મરન્તીઃ
પાદામ્બુજં પરિણિનાય ય આપ્તકામઃ ॥ ૪૦॥

ન વયં સાધ્વિ સામ્રાજ્યં સ્વારાજ્યં ભૌજ્યમપ્યુત ।
વૈરાજ્યં પારમેષ્ઠ્યં ચ આનન્ત્યં વા હરેઃ પદમ્ ॥ ૪૧॥

કામયામહ એતસ્ય શ્રીમત્પાદરજઃ શ્રિયઃ ।
કુચકુઙ્કુમગન્ધાઢ્યં મૂર્ધ્ના વોઢું ગદાભૃતઃ ॥ ૪૨॥

વ્રજસ્ત્રિયો યદ્વાઞ્છન્તિ પુલિન્દ્યસ્તૃણવીરુધઃ ।
ગાવશ્ચારયતો ગોપાઃ પાદસ્પર્શં મહાત્મનઃ ॥ ૪૩॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે ત્ર્યશીતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૮૩॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ચતુરશીતિતમોઽધ્યાયઃ - ૮૪ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
શ્રુત્વા પૃથા સુબલપુત્ર્યથ યાજ્ઞસેની
માધવ્યથ ક્ષિતિપપત્ન્ય ઉત સ્વગોપ્યઃ ।
કૃષ્ણેઽખિલાત્મનિ હરૌ પ્રણયાનુબન્ધં
સર્વા વિસિસ્મ્યુરલમશ્રુકલાકુલાક્ષ્યઃ ॥ ૧॥

ઇતિ સમ્ભાષમાણાસુ સ્ત્રીભિઃ સ્ત્રીષુ નૃભિર્નૃષુ ।
આયયુર્મુનયસ્તત્ર કૃષ્ણરામદિદૃક્ષયા ॥ ૨॥

દ્વૈપાયનો નારદશ્ચ ચ્યવનો દેવલોઽસિતઃ ।
વિશ્વામિત્રઃ શતાનન્દો ભરદ્વાજોઽથ ગૌતમઃ ॥ ૩॥

રામઃ સશિષ્યો ભગવાન્ વસિષ્ઠો ગાલવો ભૃગુઃ ।
પુલસ્ત્યઃ કશ્યપોઽત્રિશ્ચ માર્કણ્ડેયો બૃહસ્પતિઃ ॥ ૪॥

દ્વિતસ્ત્રિતશ્ચૈકતશ્ચ બ્રહ્મપુત્રાસ્તથાઙ્ગિરાઃ ।
અગસ્ત્યો યાજ્ઞવલ્ક્યશ્ચ વામદેવાદયોઽપરે ॥ ૫॥

તાન્ દૃષ્ટ્વા સહસોત્થાય પ્રાગાસીના નૃપાદયઃ ।
પાણ્ડવાઃ કૃષ્ણરામૌ ચ પ્રણેમુર્વિશ્વવન્દિતાન્ ॥ ૬॥

તાનાનર્ચુર્યથા સર્વે સહરામોઽચ્યુતોઽર્ચયત્ ।
સ્વાગતાસનપાદ્યાર્ઘ્યમાલ્યધૂપાનુલેપનૈઃ ॥ ૭॥

ઉવાચ સુખમાસીનાન્ ભગવાન્ ધર્મગુપ્તનુઃ ।
સદસસ્તસ્ય મહતો યતવાચોઽનુશૃણ્વતઃ ॥ ૮॥

શ્રીભગવાનુવાચ
અહો વયં જન્મભૃતો લબ્ધં કાર્ત્સ્ન્યેન તત્ફલમ્ ।
દેવાનામપિ દુષ્પ્રાપં યદ્યોગેશ્વરદર્શનમ્ ॥ ૯॥

કિં સ્વલ્પતપસાં નૃણામર્ચાયાં દેવચક્ષુષામ્ ।
દર્શનસ્પર્શનપ્રશ્નપ્રહ્વપાદાર્ચનાદિકમ્ ॥ ૧૦॥

ન હ્યમ્મયાનિ તીર્થાનિ ન દેવા મૃચ્છિલામયાઃ ।
તે પુનન્ત્યુરુકાલેન દર્શનાદેવ સાધવઃ ॥ ૧૧॥

નાગ્નિર્ન સૂર્યો ન ચ ચન્દ્રતારકા
ન ભૂર્જલં ખં શ્વસનોઽથ વાઙ્મનઃ ।
ઉપાસિતા ભેદકૃતો હરન્ત્યઘં
વિપશ્ચિતો ઘ્નન્તિ મુહૂર્તસેવયા ॥ ૧૨॥

યસ્યાત્મબુદ્ધિઃ કુણપે ત્રિધાતુકે
સ્વધીઃ કલત્રાદિષુ ભૌમ ઇજ્યધીઃ ।
યત્તીર્થબુદ્ધિઃ સલિલે ન કર્હિચિ-
જ્જનેષ્વભિજ્ઞેષુ સ એવ ગોખરઃ ॥ ૧૩॥

શ્રીશુક ઉવાચ
નિશમ્યેત્થં ભગવતઃ કૃષ્ણસ્યાકુણ્ઠમેધસઃ ।
વચો દુરન્વયં વિપ્રાસ્તૂષ્ણીમાસન્ ભ્રમદ્ધિયઃ ॥ ૧૪॥

ચિરં વિમૃશ્ય મુનય ઈશ્વરસ્યેશિતવ્યતામ્ ।
જનસઙ્ગ્રહ ઇત્યૂચુઃ સ્મયન્તસ્તં જગદ્ગુરુમ્ ॥ ૧૫॥

મુનય ઊચુઃ
યન્માયયા તત્ત્વવિદુત્તમા વયં
વિમોહિતા વિશ્વસૃજામધીશ્વરાઃ ।
યદીશિતવ્યાયતિ ગૂઢ ઈહયા
અહો વિચિત્રં ભગવદ્વિચેષ્ટિતમ્ ॥ ૧૬॥

અનીહ એતદ્બહુધૈક આત્મના
સૃજત્યવત્યત્તિ ન બધ્યતે યથા ।
ભૌમૈર્હિ ભૂમિર્બહુનામરૂપિણી
અહો વિભૂમ્નશ્ચરિતં વિડમ્બનમ્ ॥ ૧૭॥

અથાપિ કાલે સ્વજનાભિગુપ્તયે
બિભર્ષિ સત્ત્વં ખલનિગ્રહાય ચ ।
સ્વલીલયા વેદપથં સનાતનં
વર્ણાશ્રમાત્મા પુરુષઃ પરો ભવાન્ ॥ ૧૮॥

બ્રહ્મ તે હૃદયં શુક્લં તપઃસ્વાધ્યાયસંયમૈઃ ।
યત્રોપલબ્ધં સદ્વ્યક્તમવ્યક્તં ચ તતઃ પરમ્ ॥ ૧૯॥

તસ્માદ્બ્રહ્મકુલં બ્રહ્મન્ શાસ્ત્રયોનેસ્ત્વમાત્મનઃ ।
સભાજયસિ સદ્ધામ તદ્બ્રહ્મણ્યાગ્રણીર્ભવાન્ ॥ ૨૦॥

અદ્ય નો જન્મસાફલ્યં વિદ્યાયાસ્તપસો દૃશઃ ।
ત્વયા સઙ્ગમ્ય સદ્ગત્યા યદન્તઃ શ્રેયસાં પરઃ ॥ ૨૧॥

નમસ્તસ્મૈ ભગવતે કૃષ્ણાયાકુણ્ઠમેધસે ।
સ્વયોગમાયયાચ્છન્નમહિમ્ને પરમાત્મને ॥ ૨૨॥

ન યં વિદન્ત્યમી ભૂપા એકારામાશ્ચ વૃષ્ણયઃ ।
માયાજવનિકાચ્છન્નમાત્માનં કાલમીશ્વરમ્ ॥ ૨૩॥

યથા શયાનઃ પુરુષ આત્માનં ગુણતત્ત્વદૃક્ ।
નામમાત્રેન્દ્રિયાભાતં ન વેદ રહિતં પરમ્ ॥ ૨૪॥

એવં ત્વા નામમાત્રેષુ વિષયેષ્વિન્દ્રિયેહયા ।
માયયા વિભ્રમચ્ચિત્તો ન વેદ સ્મૃત્યુપપ્લવાત્ ॥ ૨૫॥

તસ્યાદ્ય તે દદૃશિમાઙ્ઘ્રિમઘૌઘમર્ષ-
તીર્થાસ્પદં હૃદિ કૃતં સુવિપક્વયોગૈઃ ।
ઉત્સિક્તભક્ત્યુપહતાશયજીવકોશા
આપુર્ભવદ્ગતિમથોઽનુગૃહાણ ભક્તાન્ ॥ ૨૬॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇત્યનુજ્ઞાપ્ય દાશાર્હં ધૃતરાષ્ટ્રં યુધિષ્ઠિરમ્ ।
રાજર્ષે સ્વાશ્રમાન્ ગન્તું મુનયો દધિરે મનઃ ॥ ૨૭॥

તદ્વીક્ષ્ય તાનુપવ્રજ્ય વસુદેવો મહાયશાઃ ।
પ્રણમ્ય ચોપસઙ્ગૃહ્ય બભાષેદં સુયન્ત્રિતઃ ॥ ૨૮॥

વસુદેવ ઉવાચ
નમો વઃ સર્વદેવેભ્ય ઋષયઃ શ્રોતુમર્હથ ।
કર્મણા કર્મનિર્હારો યથા સ્યાન્નસ્તદુચ્યતામ્ ॥ ૨૯॥

નારદ ઉવાચ
નાતિ ચિત્રમિદં વિપ્રા વસુદેવો બુભુત્સયા ।
કૃષ્ણં મત્વાર્ભકં યન્નઃ પૃચ્છતિ શ્રેય આત્મનઃ ॥ ૩૦॥

સન્નિકર્ષો હિ મર્ત્યાનામનાદરણકારણમ્ ।
ગાઙ્ગં હિત્વા યથાન્યામ્ભસ્તત્રત્યો યાતિ શુદ્ધયે ॥ ૩૧॥

યસ્યાનુભૂતિઃ કાલેન લયોત્પત્ત્યાદિનાસ્ય વૈ ।
સ્વતોઽન્યસ્માચ્ચ ગુણતો ન કુતશ્ચન રિષ્યતિ ॥ ૩૨॥

તં ક્લેશકર્મપરિપાકગુણપ્રવાહૈ-
રવ્યાહતાનુભવમીશ્વરમદ્વિતીયમ્ ।
પ્રાણાદિભિઃ સ્વવિભવૈરુપગૂઢમન્યો
મન્યેત સૂર્યમિવ મેઘહિમોપરાગૈઃ ॥ ૩૩॥

અથોચુર્મુનયો રાજન્નાભાષ્યાનકદુન્દુભિમ્ ।
સર્વેષાં શ‍ૃણ્વતાં રાજ્ઞાં તથૈવાચ્યુતરામયોઃ ॥ ૩૪॥

કર્મણા કર્મનિર્હાર એષ સાધુ નિરૂપિતઃ ।
યચ્છ્રદ્ધયા યજેદ્વિષ્ણું સર્વયજ્ઞેશ્વરં મખૈઃ ॥ ૩૫॥

ચિત્તસ્યોપશમોઽયં વૈ કવિભિઃ શાસ્ત્રચક્ષુષા ।
દર્શિતઃ સુગમો યોગો ધર્મશ્ચાત્મમુદાવહઃ ॥ ૩૬॥

અયં સ્વસ્ત્યયનઃ પન્થા દ્વિજાતેર્ગૃહમેધિનઃ ।
યચ્છ્રદ્ધયાઽઽપ્તવિત્તેન શુક્લેનેજ્યેત પૂરુષઃ ॥ ૩૭॥

વિત્તૈષણાં યજ્ઞદાનૈર્ગૃહૈર્દારસુતૈષણામ્ ।
આત્મલોકૈષણાં દેવ કાલેન વિસૃજેદ્બુધઃ ।
ગ્રામે ત્યક્તૈષણાઃ સર્વે યયુર્ધીરાસ્તપોવનમ્ ॥ ૩૮॥

ઋણૈસ્ત્રિભિર્દ્વિજો જાતો દેવર્ષિપિતૃણાં પ્રભો ।
યજ્ઞાધ્યયનપુત્રૈસ્તાન્યનિસ્તીર્ય ત્યજન્ પતેત્ ॥ ૩૯॥

ત્વં ત્વદ્ય મુક્તો દ્વાભ્યાં વૈ ઋષિપિત્રોર્મહામતે ।
યજ્ઞૈર્દેવર્ણમુન્મુચ્ય નિરૃણોઽશરણો ભવ ॥ ૪૦॥

વસુદેવ ભવાન્નૂનં ભક્ત્યા પરમયા હરિમ્ ।
જગતામીશ્વરં પ્રાર્ચઃ સ યદ્વાં પુત્રતાં ગતઃ ॥ ૪૧॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇતિ તદ્વચનં શ્રુત્વા વસુદેવો મહામનાઃ ।
તાન્ ઋષીન્ ઋત્વિજો વવ્રે મૂર્ધ્નાઽઽનમ્ય પ્રસાદ્ય ચ ॥ ૪૨॥

ત એનમૃષયો રાજન્ વૃતા ધર્મેણ ધાર્મિકમ્ ।
તસ્મિન્નયાજયન્ ક્ષેત્રે મખૈરુત્તમકલ્પકૈઃ ॥ ૪૩॥

તદ્દીક્ષાયાં પ્રવૃત્તાયાં વૃષ્ણયઃ પુષ્કરસ્રજઃ ।
સ્નાતાઃ સુવાસસો રાજન્ રાજાનઃ સુષ્ઠ્વલઙ્કૃતાઃ ॥ ૪૪॥

તન્મહિષ્યશ્ચ મુદિતા નિષ્કકણ્ઠ્યઃ સુવાસસઃ ।
દીક્ષાશાલામુપાજગ્મુરાલિપ્તા વસ્તુપાણયઃ ॥ ૪૫॥

નેદુર્મૃદઙ્ગપટહશઙ્ખભેર્યાનકાદયઃ ।
નનૃતુર્નટનર્તક્યસ્તુષ્ટુવુઃ સૂતમાગધાઃ ।
જગુઃ સુકણ્ઠ્યો ગન્ધર્વ્યઃ સઙ્ગીતં સહભર્તૃકાઃ ॥ ૪૬॥

તમભ્યષિઞ્ચન્ વિધિવદક્તમભ્યક્તમૃત્વિજઃ ।
પત્નીભિરષ્ટાદશભિઃ સોમરાજમિવોડુભિઃ ॥ ૪૭॥

તાભિર્દુકૂલવલયૈર્હારનૂપુરકુણ્ડલૈઃ ।
સ્વલઙ્કૃતાભિર્વિબભૌ દીક્ષિતોઽજિનસંવૃતઃ ॥ ૪૮॥

તસ્યર્ત્વિજો મહારાજ રત્નકૌશેયવાસસઃ ।
સસદસ્યા વિરેજુસ્તે યથા વૃત્રહણોઽધ્વરે ॥ ૪૯॥

તદા રામશ્ચ કૃષ્ણશ્ચ સ્વૈઃ સ્વૈર્બન્ધુભિરન્વિતૌ ।
રેજતુઃ સ્વસુતૈર્દારૈર્જીવેશૌ સ્વવિભૂતિભિઃ ॥ ૫૦॥

ઈજેઽનુયજ્ઞં વિધિના અગ્નિહોત્રાદિલક્ષણૈઃ ।
પ્રાકૃતૈર્વૈકૃતૈર્યજ્ઞૈર્દ્રવ્યજ્ઞાનક્રિયેશ્વરમ્ ॥ ૫૧॥

અથર્ત્વિગ્ભ્યોઽદદાત્કાલે યથામ્નાતં સ દક્ષિણાઃ ।
સ્વલઙ્કૃતેભ્યોઽલઙ્કૃત્ય ગોભૂકન્યા મહાધનાઃ ॥ ૫૨॥

પત્નીસંયાજાવભૃથ્યૈશ્ચરિત્વા તે મહર્ષયઃ ।
સસ્નૂ રામહ્રદે વિપ્રા યજમાનપુરઃસરાઃ ॥ ૫૩॥

સ્નાતોઽલઙ્કારવાસાંસિ વન્દિભ્યોઽદાત્તથા સ્ત્રિયઃ ।
તતઃ સ્વલઙ્કૃતો વર્ણાનાશ્વભ્યોઽન્નેન પૂજયત્ ॥ ૫૪॥

બન્ધૂન્ સદારાન્ સસુતાન્ પારિબર્હેણ ભૂયસા ।
વિદર્ભકોસલકુરૂન્ કાશિકેકયસૃઞ્જયાન્ ॥ ૫૫॥

સદસ્યર્ત્વિક્સુરગણાન્ નૃભૂતપિતૃચારણાન્ ।
શ્રીનિકેતમનુજ્ઞાપ્ય શંસન્તઃ પ્રયયુઃ ક્રતુમ્ ॥ ૫૬॥

ધૃતરાષ્ટ્રોઽનુજઃ પાર્થા ભીષ્મો દ્રોણઃ પૃથા યમૌ ।
નારદો ભગવાન્ વ્યાસઃ સુહૃત્સમ્બન્ધિબાન્ધવાઃ ॥ ૫૭॥

બન્ધૂન્ પરિષ્વજ્ય યદૂન્ સૌહૃદાત્ક્લિન્નચેતસઃ ।
યયુર્વિરહકૃચ્છ્રેણ સ્વદેશાંશ્ચાપરે જનાઃ ॥ ૫૮॥

નન્દસ્તુ સહ ગોપાલૈર્બૃહત્યા પૂજયાર્ચિતઃ ।
કૃષ્ણરામોગ્રસેનાદ્યૈર્ન્યવાત્સીદ્બન્ધુવત્સલઃ ॥ ૫૯॥

વસુદેવોઽઞ્જસોત્તીર્ય મનોરથમહાર્ણવમ્ ।
સુહૃદ્વૃતઃ પ્રીતમના નન્દમાહ કરે સ્પૃશન્ ॥ ૬૦॥

વસુદેવ ઉવાચ
ભ્રાતરીશકૃતઃ પાશો નૃણાં યઃ સ્નેહસંજ્ઞિતઃ ।
તં દુસ્ત્યજમહં મન્યે શૂરાણામપિ યોગિનામ્ ॥ ૬૧॥

અસ્માસ્વપ્રતિકલ્પેયં યત્કૃતાજ્ઞેષુ સત્તમૈઃ ।
મૈત્ર્યર્પિતાફલા વાપિ ન નિવર્તેત કર્હિચિત્ ॥ ૬૨॥

પ્રાગકલ્પાચ્ચ કુશલં ભ્રાતર્વો નાચરામ હિ ।
અધુના શ્રીમદાન્ધાક્ષા ન પશ્યામઃ પુરઃ સતઃ ॥ ૬૩॥

મા રાજ્યશ્રીરભૂત્પુંસઃ શ્રેયસ્કામસ્ય માનદ ।
સ્વજનાનુત બન્ધૂન્ વા ન પશ્યતિ યયાન્ધદૃક્ ॥ ૬૪॥

શ્રીશુક ઉવાચ

એવં સૌહૃદશૈથિલ્યચિત્ત આનકદુન્દુભિઃ ।
રુરોદ તત્કૃતાં મૈત્રીં સ્મરન્નશ્રુવિલોચનઃ ॥ ૬૫॥

નન્દસ્તુ સખ્યુઃ પ્રિયકૃત્પ્રેમ્ણા ગોવિન્દરામયોઃ ।
અદ્ય શ્વ ઇતિ માસાંસ્ત્રીન્ યદુભિર્માનિતોઽવસત્ ॥ ૬૬॥

તતઃ કામૈઃ પૂર્યમાણઃ સવ્રજઃ સહબાન્ધવઃ ।
પરાર્ધ્યાભરણક્ષૌમનાનાનર્ઘ્યપરિચ્છદૈઃ ॥ ૬૭॥

વસુદેવોગ્રસેનાભ્યાં કૃષ્ણોદ્ધવબલાદિભિઃ ।
દત્તમાદાય પારિબર્હં યાપિતો યદુભિર્યયૌ ॥ ૬૮॥

નન્દો ગોપાશ્ચ ગોપ્યશ્ચ ગોવિન્દચરણામ્બુજે ।
મનઃ ક્ષિપ્તં પુનર્હર્તુમનીશા મથુરાં યયુઃ ॥ ૬૯॥

બન્ધુષુ પ્રતિયાતેષુ વૃષ્ણયઃ કૃષ્ણદેવતાઃ ।
વીક્ષ્ય પ્રાવૃષમાસન્નાં યયુર્દ્વારવતીં પુનઃ ॥ ૭૦॥

જનેભ્યઃ કથયાઞ્ચક્રુર્યદુદેવમહોત્સવમ્ ।
યદાસીત્તીર્થયાત્રાયાં સુહૃત્સન્દર્શનાદિકમ્ ॥ ૭૧॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે તીર્થયાત્રા-
નુવર્ણનં નામ ચતુરશીતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૮૪॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ પઞ્ચાશીતિતમોઽધ્યાયઃ - ૮૫ ॥

શ્રીબાદરાયણિરુવાચ
અથૈકદાઽઽત્મજૌ પ્રાપ્તૌ કૃતપાદાભિવન્દનૌ ।
વસુદેવોઽભિનન્દ્યાહ પ્રીત્યા સઙ્કર્ષણાચ્યુતૌ ॥ ૧॥

મુનીનાં સ વચઃ શ્રુત્વા પુત્રયોર્ધામસૂચકમ્ ।
તદ્વીર્યૈર્જાતવિશ્રમ્ભઃ પરિભાષ્યાભ્યભાષત ॥ ૨॥

કૃષ્ણ કૃષ્ણ મહાયોગિન્ સઙ્કર્ષણ સનાતન ।

જાને વામસ્ય યત્સાક્ષાત્પ્રધાનપુરુષૌ પરૌ ॥ ૩॥

યત્ર યેન યતો યસ્ય યસ્મૈ યદ્યદ્યથા યદા ।
સ્યાદિદં ભગવાન્ સાક્ષાત્પ્રધાનપુરુષેશ્વરઃ ॥ ૪॥

એતન્નાનાવિધં વિશ્વમાત્મસૃષ્ટમધોક્ષજ ।
આત્મનાનુપ્રવિશ્યાત્મન્ પ્રાણો જીવો બિભર્ષ્યજ ॥ ૫॥

પ્રાણાદીનાં વિશ્વસૃજાં શક્તયો યાઃ પરસ્ય તાઃ ।
પારતન્ત્ર્યાદ્વૈસાદૃશ્યાદ્દ્વયોશ્ચેષ્ટૈવ ચેષ્ટતામ્ ॥ ૬॥

કાન્તિસ્તેજઃ પ્રભા સત્તા ચન્દ્રાગ્ન્યર્કર્ક્ષવિદ્યુતામ્ ।
યત્સ્થૈર્યં ભૂભૃતાં ભૂમેર્વૃત્તિર્ગન્ધોઽર્થતો ભવાન્ ॥ ૭॥

તર્પણં પ્રાણનમપાં દેવત્વં તાશ્ચ તદ્રસઃ ।
ઓજઃ સહો બલં ચેષ્ટા ગતિર્વાયોસ્તવેશ્વર ॥ ૮॥

દિશાં ત્વમવકાશોઽસિ દિશઃ ખં સ્ફોટ આશ્રયઃ ।
નાદો વર્ણસ્ત્વમોઙ્કાર આકૃતીનાં પૃથક્કૃતિઃ ॥ ૯॥

ઇન્દ્રિયં ત્વિન્દ્રિયાણાં ત્વં દેવાશ્ચ તદનુગ્રહઃ ।
અવબોધોભવાન્બુદ્ધેર્જીવસ્યાનુસ્મૃતિઃ સતી ॥ ૧૦॥

ભૂતાનામસિ ભૂતાદિરિન્દ્રિયાણાં ચ તૈજસઃ ।
વૈકારિકો વિકલ્પાનાં પ્રધાનમનુશાયિનમ્ ॥ ૧૧॥

નશ્વરેષ્વિહ ભાવેષુ તદસિ ત્વમનશ્વરમ્ ।
યથા દ્રવ્યવિકારેષુ દ્રવ્યમાત્રં નિરૂપિતમ્ ॥ ૧૨॥

સત્ત્વંરજસ્તમ ઇતિ ગુણાસ્તદ્વૃત્તયશ્ચ યાઃ ।
ત્વય્યદ્ધા બ્રહ્મણિ પરે કલ્પિતા યોગમાયયા ॥ ૧૩॥

તસ્માન્ન સન્ત્યમી ભાવા યર્હિ ત્વયિ વિકલ્પિતાઃ ।
ત્વં ચામીષુ વિકારેષુ હ્યન્યદાવ્યાવહારિકઃ ॥ ૧૪॥

ગુણપ્રવાહ એતસ્મિન્નબુધાસ્ત્વખિલાત્મનઃ ।
ગતિં સૂક્ષ્મામબોધેન સંસરન્તીહ કર્મભિઃ ॥ ૧૫॥

યદૃચ્છયા નૃતાં પ્રાપ્ય સુકલ્પામિહ દુર્લભામ્ ।
સ્વાર્થે પ્રમત્તસ્ય વયો ગતં ત્વન્માયયેશ્વર ॥ ૧૬॥

અસાવહમ્મમૈવૈતે દેહે ચાસ્યાન્વયાદિષુ ।
સ્નેહપાશૈર્નિબધ્નાતિ ભવાન્ સર્વમિદં જગત્ ॥ ૧૭॥

યુવાં ન નઃ સુતૌ સાક્ષાત્પ્રધાનપુરુષેશ્વરૌ ।
ભૂભારક્ષત્રક્ષપણ અવતીર્ણૌ તથાત્થ હ ॥ ૧૮॥

તત્તે ગતોઽસ્મ્યરણમદ્ય પદારવિન્દ-
માપન્નસંસૃતિભયાપહમાર્તબન્ધો ।
એતાવતાલમલમિન્દ્રિયલાલસેન
મર્ત્યાત્મદૃક્ત્વયિ પરે યદપત્યબુદ્ધિઃ ॥ ૧૯॥

સૂતીગૃહે નનુ જગાદ ભવાનજો નૌ
સઞ્જજ્ઞ ઇત્યનુયુગં નિજધર્મગુપ્ત્યૈ ।
નાનાતનૂર્ગગનવદ્વિદધજ્જહાસિ
કો વેદ ભૂમ્ન ઉરુગાય વિભૂતિમાયામ્ ॥ ૨૦॥

શ્રીશુક ઉવાચ
આકર્ણ્યેત્થં પિતુર્વાક્યં ભગવાન્ સાત્વતર્ષભઃ ।
પ્રત્યાહ પ્રશ્રયાનમ્રઃ પ્રહસન્ શ્લક્ષ્ણયા ગિરા ॥ ૨૧॥

શ્રીભગવાનુવાચ
વચો વઃ સમવેતાર્થં તાતૈતદુપમન્મહે ।
યન્નઃ પુત્રાન્ સમુદ્દિશ્ય તત્ત્વગ્રામ ઉદાહૃતઃ ॥ ૨૨॥

અહં યૂયમસાવાર્ય ઇમે ચ દ્વારકૌકસઃ ।
સર્વેઽપ્યેવં યદુશ્રેષ્ઠ વિમૃશ્યાઃ સચરાચરમ્ ॥ ૨૩॥

આત્મા હ્યેકઃ સ્વયઞ્જ્યોતિર્નિત્યોઽન્યો નિર્ગુણો ગુણૈઃ ।
આત્મસૃષ્ટૈસ્તત્કૃતેષુ ભૂતેષુ બહુધેયતે ॥ ૨૪॥

ખં વાયુર્જ્યોતિરાપો ભૂસ્તત્કૃતેષુ યથાશયમ્ ।
આવિસ્તિરોઽલ્પભૂર્યેકો નાનાત્વં યાત્યસાવપિ ॥ ૨૫॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવં ભગવતા રાજન્ વસુદેવ ઉદાહૃતમ્ ।
શ્રુત્વા વિનષ્ટનાનાધીસ્તૂષ્ણીં પ્રીતમના અભૂત્ ॥ ૨૬॥

અથ તત્ર કુરુશ્રેષ્ઠ દેવકી સર્વદેવતા ।
શ્રુત્વાઽઽનીતં ગુરોઃ પુત્રમાત્મજાભ્યાં સુવિસ્મિતા ॥ ૨૭॥

કૃષ્ણરામૌ સમાશ્રાવ્ય પુત્રાન્ કંસવિહિંસિતાન્ ।
સ્મરન્તી કૃપણં પ્રાહ વૈક્લવ્યાદશ્રુલોચના ॥ ૨૮॥

દેવક્યુવાચ
રામ રામાપ્રમેયાત્મન્ કૃષ્ણ યોગેશ્વરેશ્વર ।
વેદાહં વાં વિશ્વસૃજામીશ્વરાવાદિપૂરુષૌ ॥ ૨૯॥

કાલવિધ્વસ્તસત્ત્વાનાં રાજ્ઞામુચ્છાસ્ત્રવર્તિનામ્ ।
ભૂમેર્ભારાયમાણાનામવતીર્ણૌ કિલાદ્ય મે ॥ ૩૦॥

યસ્યાંશાંશાંશભાગેન વિશ્વોત્પત્તિલયોદયાઃ ।
ભવન્તિ કિલ વિશ્વાત્મંસ્તં ત્વાદ્યાહં ગતિં ગતા ॥ ૩૧॥

ચિરાન્મૃતસુતાદાને ગુરુણા કિલ ચોદિતૌ ।
આનિન્યથુઃ પિતૃસ્થાનાદ્ગુરવે ગુરુદક્ષિણામ્ ॥ ૩૨॥

તથા મે કુરુતં કામં યુવાં યોગેશ્વરેશ્વરૌ ।
ભોજરાજહતાન્ પુત્રાન્ કામયે દ્રષ્ટુમાહૃતાન્ ॥ ૩૩॥

ઋષિરુવાચ
એવં સઞ્ચોદિતૌ માત્રા રામઃ કૃષ્ણશ્ચ ભારત ।
સુતલં સંવિવિશતુર્યોગમાયામુપાશ્રિતૌ ॥ ૩૪॥

તસ્મિન્ પ્રવિષ્ટાવુપલભ્ય દૈત્યરાડ્
વિશ્વાત્મદૈવં સુતરાં તથાऽऽત્મનઃ ।
તદ્દર્શનાહ્લાદપરિપ્લુતાશયઃ
સદ્યઃ સમુત્થાય નનામ સાન્વયઃ ॥ ૩૫॥

તયોઃ સમાનીય વરાસનં મુદા
નિવિષ્ટયોસ્તત્ર મહાત્મનોસ્તયોઃ ।
દધાર પાદાવવનિજ્ય તજ્જલં
સવૃન્દ આબ્રહ્મ પુનદ્યદમ્બુ હ ॥ ૩૬॥

સમર્હયામાસ સ તૌ વિભૂતિભિઃ
મહાર્હવસ્ત્રાભરણાનુલેપનૈઃ ।
તામ્બૂલદીપામૃતભક્ષણાદિભિઃ
સ્વગોત્રવિત્તાત્મસમર્પણેન ચ ॥ ૩૭॥

સ ઇન્દ્રસેનો ભગવત્પદામ્બુજં
બિભ્રન્મુહુઃ પ્રેમવિભિન્નયા ધિયા ।
ઉવાચ હાનન્દજલાકુલેક્ષણઃ
પ્રહૃષ્ટરોમા નૃપ ગદ્ગદાક્ષરમ્ ॥ ૩૮॥

બલિરુવાચ
નમોઽનન્તાય બૃહતે નમઃ કૃષ્ણાય વેધસે ।
સાઙ્ખ્યયોગવિતાનાય બ્રહ્મણે પરમાત્મને ॥ ૩૯॥

દર્શનં વાં હિ ભૂતાનાં દુષ્પ્રાપં ચાપ્યદુર્લભમ્ ।
રજસ્તમઃસ્વભાવાનાં યન્નઃ પ્રાપ્તૌ યદૃચ્છયા ॥ ૪૦॥

દૈત્યદાનવગન્ધર્વાઃ સિદ્ધવિદ્યાધ્રચારણાઃ ।
યક્ષરક્ષઃપિશાચાશ્ચ ભૂતપ્રમથનાયકાઃ ॥ ૪૧॥

વિશુદ્ધસત્ત્વધામ્ન્યદ્ધા ત્વયિ શાસ્ત્રશરીરિણિ ।
નિત્યં નિબદ્ધવૈરાસ્તે વયં ચાન્યે ચ તાદૃશાઃ ॥ ૪૨॥

કેચનોદ્બદ્ધવૈરેણ ભક્ત્યા કેચન કામતઃ ।
ન તથા સત્ત્વસંરબ્ધાઃ સન્નિકૃષ્ટાઃ સુરાદયઃ ॥ ૪૩॥

ઇદમિત્થમિતિ પ્રાયસ્તવ યોગેશ્વરેશ્વર ।
ન વિદન્ત્યપિ યોગેશા યોગમાયાં કુતો વયમ્ ॥ ૪૪॥

તન્નઃ પ્રસીદ નિરપેક્ષવિમૃગ્યયુષ્મત્
પાદારવિન્દધિષણાન્યગૃહાન્ધકૂપાત્ ।
નિષ્ક્રમ્ય વિશ્વશરણાઙ્ઘ્ર્યુપલબ્ધવૃત્તિઃ
શાન્તો યથૈક ઉત સર્વસખૈશ્ચરામિ ॥ ૪૫॥

શાધ્યસ્માનીશિતવ્યેશ નિષ્પાપાન્ કુરુ નઃ પ્રભો ।
પુમાન્ યચ્છ્રદ્ધયાઽઽતિષ્ઠંશ્ચોદનાયા વિમુચ્યતે ॥ ૪૬॥

શ્રીભગવાનુવાચ
આસન્ મરીચેઃ ષટ્ પુત્રા ઊર્ણાયાં પ્રથમેઽન્તરે ।
દેવાઃ કં જહસુર્વીક્ષ્ય સુતાં યભિતુમુદ્યતમ્ ॥ ૪૭॥

તેનાસુરીમગન્ યોનિમધુનાવદ્યકર્મણા ।
હિરણ્યકશિપોર્જાતા નીતાસ્તે યોગમાયયા ॥ ૪૮॥

દેવક્યા ઉદરે જાતા રાજન્ કંસવિહિંસિતાઃ ।
સા તાન્ શોચત્યાત્મજાન્ સ્વાંસ્ત ઇમેઽધ્યાસતેઽન્તિકે ॥ ૪૯॥

ઇત એતાન્ પ્રણેષ્યામો માતૃશોકાપનુત્તયે ।
તતઃ શાપાદ્વિનિર્મુક્તા લોકં યાસ્યન્તિ વિજ્વરાઃ ॥ ૫૦॥

સ્મરોદ્ગીથઃ પરિષ્વઙ્ગઃ પતઙ્ગઃ ક્ષુદ્રભૃદ્ઘૃણી ।
ષડિમે મત્પ્રસાદેન પુનર્યાસ્યન્તિ સદ્ગતિમ્ ॥ ૫૧॥

ઇત્યુક્ત્વા તાન્ સમાદાય ઇન્દ્રસેનેન પૂજિતૌ ।
પુનર્દ્વારવતીમેત્ય માતુઃ પુત્રાનયચ્છતામ્ ॥ ૫૨॥

તાન્ દૃષ્ટ્વા બાલકાન્ દેવી પુત્રસ્નેહસ્નુતસ્તની ।
પરિષ્વજ્યાઙ્કમારોપ્ય મૂર્ધ્ન્યજિઘ્રદભીક્ષ્ણશઃ ॥ ૫૩॥

અપાયયત્સ્તનં પ્રીતા સુતસ્પર્શપરિપ્લુતા ।
મોહિતા માયયા વિષ્ણોર્યયા સૃષ્ટિઃ પ્રવર્તતે ॥ ૫૪॥

પીત્વામૃતં પયસ્તસ્યાઃ પીતશેષં ગદાભૃતઃ ।
નારાયણાઙ્ગસંસ્પર્શપ્રતિલબ્ધાત્મદર્શનાઃ ॥ ૫૫॥

તે નમસ્કૃત્ય ગોવિન્દં દેવકીં પિતરં બલમ્ ।
મિષતાં સર્વભૂતાનાં યયુર્ધામ દિવૌકસામ્ ॥ ૫૬॥

તં દૃષ્ટ્વા દેવકી દેવી મૃતાગમનનિર્ગમમ્ ।
મેને સુવિસ્મિતા માયાં કૃષ્ણસ્ય રચિતાં નૃપ ॥ ૫૭॥

એવં વિધાન્યદ્ભુતાનિ કૃષ્ણસ્ય પરમાત્મનઃ ।
વીર્યાણ્યનન્તવીર્યસ્ય સન્ત્યનન્તાનિ ભારત ॥ ૫૮॥

સૂત ઉવાચ
ય ઇદમનુશૃણોતિ શ્રાવયેદ્વા મુરારે-
શ્ચરિતમમૃતકીર્તેર્વર્ણિતં વ્યાસપુત્રૈઃ ।
જગદઘભિદલં તદ્ભક્તસત્કર્ણપૂરં
ભગવતિ કૃતચિત્તો યાતિ તત્ક્ષેમધામ ॥ ૫૯॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે મૃતાગ્રજાનયનં
નામ પઞ્ચાશીતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૮૫॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ષડશીતિતમોઽધ્યાયઃ - ૮૬ ॥

રાજોવાચ
બ્રહ્મન્ વેદિતુમિચ્છામઃ સ્વસારાં રામકૃષ્ણયોઃ ।
યથોપયેમે વિજયો યા મમાસીત્પિતામહી ॥ ૧॥

શ્રીશુક ઉવાચ
અર્જુનસ્તીર્થયાત્રાયાં પર્યટન્નવનીં પ્રભુઃ ।
ગતઃ પ્રભાસમશ‍ૃણોન્માતુલેયીં સ આત્મનઃ ॥ ૨॥

દુર્યોધનાય રામસ્તાં દાસ્યતીતિ ન ચાપરે ।
તલ્લિપ્સુઃ સ યતિર્ભૂત્વા ત્રિદણ્ડી દ્વારકામગાત્ ॥ ૩॥

તત્ર વૈ વાર્ષિકાન્ માસાનવાત્સીત્સ્વાર્થસાધકઃ ।
પૌરૈઃ સભાજિતોઽભીક્ષ્ણં રામેણાજાનતા ચ સઃ ॥ ૪॥

એકદા ગૃહમાનીય આતિથ્યેન નિમન્ત્ર્ય તમ્ ।
શ્રદ્ધયોપહૃતં ભૈક્ષ્યં બલેન બુભુજે કિલ ॥ ૫॥

સોઽપશ્યત્તત્ર મહતીં કન્યાં વીરમનોહરામ્ ।
પ્રીત્યુત્ફુલ્લેક્ષણસ્તસ્યાં ભાવક્ષુબ્ધં મનો દધે ॥ ૬॥

સાપિ તં ચકમે વીક્ષ્ય નારીણાં હૃદયઙ્ગમમ્ ।
હસન્તી વ્રીડિતાપાઙ્ગી તન્ન્યસ્તહૃદયેક્ષણા ॥ ૭॥

તાં પરં સમનુધ્યાયન્નન્તરં પ્રેપ્સુરર્જુનઃ ।
ન લેભે શં ભ્રમચ્ચિત્તઃ કામેનાતિબલીયસા ॥ ૮॥

મહત્યાં દેવયાત્રાયાં રથસ્થાં દુર્ગનિર્ગતામ્ ।
જહારાનુમતઃ પિત્રોઃ કૃષ્ણસ્ય ચ મહારથઃ ॥ ૯॥

રથસ્થો ધનુરાદાય શૂરાંશ્ચારુન્ધતો ભટાન્ ।
વિદ્રાવ્ય ક્રોશતાં સ્વાનાં સ્વભાગં મૃગરાડિવ ॥ ૧૦॥

તચ્છ્રુત્વા ક્ષુભિતો રામઃ પર્વણીવ મહાર્ણવઃ ।

ગૃહીતપાદઃ કૃષ્ણેન સુહૃદ્ભિશ્ચાન્વશામ્યત ॥ ૧૧॥

પ્રાહિણોત્પારિબર્હાણિ વરવધ્વોર્મુદા બલઃ ।
મહાધનોપસ્કરેભરથાશ્વનરયોષિતઃ ॥ ૧૨॥

શ્રીશુક ઉવાચ
કૃષ્ણસ્યાસીદ્દ્વિજશ્રેષ્ઠઃ શ્રુતદેવ ઇતિ શ્રુતઃ ।
કૃષ્ણૈકભક્ત્યા પૂર્ણાર્થઃ શાન્તઃ કવિરલમ્પટઃ ॥ ૧૩॥

સ ઉવાસ વિદેહેષુ મિથિલાયાં ગૃહાશ્રમી ।
અનીહયાઽઽગતાહાર્યનિર્વર્તિતનિજક્રિયઃ ॥ ૧૪॥

યાત્રામાત્રં ત્વહરહર્દૈવાદુપનમત્યુત ।
નાધિકં તાવતા તુષ્ટઃ ક્રિયાશ્ચક્રે યથોચિતાઃ ॥ ૧૫॥

તથા તદ્રાષ્ટ્રપાલોઽઙ્ગ બહુલાશ્વ ઇતિ શ્રુતઃ ।
મૈથિલો નિરહમ્માન ઉભાવપ્યચ્યુતપ્રિયૌ ॥ ૧૬॥

તયોઃ પ્રસન્નો ભગવાન્ દારુકેણાહૃતં રથમ્ ।
આરુહ્ય સાકં મુનિભિર્વિદેહાન્ પ્રયયૌ પ્રભુઃ ॥ ૧૭॥

નારદો વામદેવોઽત્રિઃ કૃષ્ણો રામોઽસિતોઽરુણિઃ ।
અહં બૃહસ્પતિઃ કણ્વો મૈત્રેયશ્ચ્યવનાદયઃ ॥ ૧૮॥

તત્ર તત્ર તમાયાન્તં પૌરા જાનપદા નૃપ ।
ઉપતસ્થુઃ સાર્ઘ્યહસ્તા ગ્રહૈઃ સૂર્યમિવોદિતમ્ ॥ ૧૯॥

આનર્તધન્વકુરુજાઙ્ગલકઙ્કમત્સ્ય-
પાઞ્ચાલકુન્તિમધુકેકયકોસલાર્ણાઃ ।
અન્યે ચ તન્મુખસરોજમુદારહાસ-
સ્નિગ્ધેક્ષણં નૃપ પપુર્દૃશિભિર્નૃનાર્યઃ ॥ ૨૦॥

તેભ્યઃ સ્વવીક્ષણવિનષ્ટતમિસ્રદૃગ્ભ્યઃ
ક્ષેમં ત્રિલોકગુરુરર્થદૃશં ચ યચ્છન્ ।
શ૰ૃણ્વન્ દિગન્તધવલં સ્વયશોઽશુભઘ્નં
ગીતં સુરૈર્નૃભિરગાચ્છનકૈર્વિદેહાન્ ॥ ૨૧॥

તેઽચ્યુતં પ્રાપ્તમાકર્ણ્ય પૌરા જાનપદા નૃપ ।
અભીયુર્મુદિતાસ્તસ્મૈ ગૃહીતાર્હણપાણયઃ ॥ ૨૨॥

દૃષ્ટ્વા ત ઉત્તમશ્લોકં પ્રીત્યુત્ફુલ્લાનનાશયાઃ ।
કૈર્ધૃતાઞ્જલિભિર્નેમુઃ શ્રુતપૂર્વાંસ્તથા મુનીન્ ॥ ૨૩॥

સ્વાનુગ્રહાય સમ્પ્રાપ્તં મન્વાનૌ તં જગદ્ગુરુમ્ ।
મૈથિલઃ શ્રુતદેવશ્ચ પાદયોઃ પેતતુઃ પ્રભોઃ ॥ ૨૪॥

ન્યમન્ત્રયેતાં દાશાર્હમાતિથ્યેન સહ દ્વિજૈઃ ।
મૈથિલઃ શ્રુતદેવશ્ચ યુગપત્સંહતાઞ્જલી ॥ ૨૫॥

ભગવાંસ્તદભિપ્રેત્ય દ્વયોઃ પ્રિયચિકીર્ષયા ।
ઉભયોરાવિશદ્ગેહમુભાભ્યાં તદલક્ષિતઃ ॥ ૨૬॥

શ્રોતુમપ્યસતાં દૂરાન્ જનકઃ સ્વગૃહાગતાન્ ।
આનીતેષ્વાસનાગ્ર્યેષુ સુખાસીનાન્ મહામનાઃ ॥ ૨૭॥

પ્રવૃદ્ધભક્ત્યા ઉદ્ધર્ષહૃદયાસ્રાવિલેક્ષણઃ ।
નત્વા તદઙ્ઘ્રીન્ પ્રક્ષાલ્ય તદપો લોકપાવનીઃ ॥ ૨૮॥

સકુટુમ્બો વહન્ મૂર્ધ્ના પૂજયાઞ્ચક્ર ઈશ્વરાન્ ।
ગન્ધમાલ્યામ્બરાકલ્પધૂપદીપાર્ઘ્યગોવૃષૈઃ ॥ ૨૯॥

વાચા મધુરયા પ્રીણન્નિદમાહાન્નતર્પિતાન્ ।
પાદાવઙ્કગતૌ વિષ્ણોઃ સંસ્પૃશઞ્છનકૈર્મુદા ॥ ૩૦॥

રાજોવાચ
ભવાન્ હિ સર્વભૂતાનામાત્મા સાક્ષી સ્વદૃગ્વિભો ।
અથ નસ્ત્વત્પદામ્ભોજં સ્મરતાં દર્શનં ગતઃ ॥ ૩૧॥

સ્વવચસ્તદૃતં કર્તુમસ્મદૃગ્ગોચરો ભવાન્ ।
યદાત્થૈકાન્તભક્તાન્મે નાનન્તઃ શ્રીરજઃ પ્રિયઃ ॥ ૩૨॥

કો નુ ત્વચ્ચરણામ્ભોજમેવંવિદ્વિસૃજેત્પુમાન્ ।
નિષ્કિઞ્ચનાનાં શાન્તાનાં મુનીનાં યસ્ત્વમાત્મદઃ ॥ ૩૩॥

યોઽવતીર્ય યદોર્વંશે નૃણાં સંસરતામિહ ।
યશો વિતેને તચ્છાન્ત્યૈ ત્રૈલોક્યવૃજિનાપહમ્ ॥ ૩૪॥

નમસ્તુભ્યં ભગવતે કૃષ્ણાયાકુણ્ઠમેધસે ।
નારાયણાય ઋષયે સુશાન્તં તપ ઈયુષે ॥ ૩૫॥

દિનાનિ કતિચિદ્ભૂમન્ ગૃહાન્ નો નિવસ દ્વિજૈઃ ।

સમેતઃ પાદરજસા પુનીહીદં નિમેઃ કુલમ્ ॥ ૩૬॥

ઇત્યુપામન્ત્રિતો રાજ્ઞા ભગવાંલ્લોકભાવનઃ ।
ઉવાસ કુર્વન્ કલ્યાણં મિથિલાનરયોષિતામ્ ॥ ૩૭॥

શ્રુતદેવોઽચ્યુતં પ્રાપ્તં સ્વગૃહાઞ્જનકો યથા ।
નત્વા મુનીન્ સુસંહૃષ્ટો ધુન્વન્ વાસો નનર્ત હ ॥ ૩૮॥

તૃણપીઠબૃષીષ્વેતાનાનીતેષૂપવેશ્ય સઃ ।
સ્વાગતેનાભિનન્દ્યાઙ્ઘ્રીન્ સભાર્યોઽવનિજે મુદા ॥ ૩૯॥

તદમ્ભસા મહાભાગ આત્માનં સ ગૃહાન્વયમ્ ।
સ્નાપયાઞ્ચક્ર ઉદ્ધર્ષો લબ્ધસર્વમનોરથઃ ॥ ૪૦॥

ફલાર્હણોશીરશિવામૃતામ્બુભિ-
ર્મૃદા સુરભ્યા તુલસીકુશામ્બુજૈઃ ।
આરાધયામાસ યથોપપન્નયા
સપર્યયા સત્ત્વવિવર્ધનાન્ધસા ॥ ૪૧॥

સ તર્કયામાસ કુતો મમાન્વભૂ-
દ્ગૃહાન્ધકુપે પતિતસ્ય સઙ્ગમઃ ।
યઃ સર્વતીર્થાસ્પદપાદરેણુભિઃ
કૃષ્ણેન ચાસ્યાત્મનિકેતભૂસુરૈઃ ॥ ૪૨॥

સૂપવિષ્ટાન્ કૃતાતિથ્યાન્ શ્રુતદેવ ઉપસ્થિતઃ ।
સભાર્યસ્વજનાપત્ય ઉવાચાઙ્ઘ્ર્યભિમર્શનઃ ॥ ૪૩॥

શ્રુતદેવ ઉવાચ
નાદ્ય નો દર્શનં પ્રાપ્તઃ પરં પરમપૂરુષઃ ।
યર્હીદં શક્તિભિઃ સૃષ્ટ્વા પ્રવિષ્ટો હ્યાત્મસત્તયા ॥ ૪૪॥

યથા શયાનઃ પુરુષો મનસૈવાત્મમાયયા ।
સૃષ્ટ્વા લોકં પરં સ્વાપ્નમનુવિશ્યાવભાસતે ॥ ૪૫॥

શ઼ૃણ્વતાં ગદતાં શશ્વદર્ચતાં ત્વાભિવન્દતામ્ ।
નૃણાં સંવદતામન્તર્હૃદિ ભાસ્યમલાત્મનામ્ ॥ ૪૬॥

હૃદિસ્થોઽપ્યતિદૂરસ્થઃ કર્મવિક્ષિપ્તચેતસામ્ ।
આત્મશક્તિભિરગ્રાહ્યોઽપ્યન્ત્યુપેતગુણાત્મનામ્ ॥ ૪૭॥

નમોઽસ્તુ તેઽધ્યાત્મવિદાં પરાત્મને
અનાત્મને સ્વાત્મવિભક્તમૃત્યવે ।
સકારણાકારણલિઙ્ગમીયુષે
સ્વમાયયાસંવૃતરુદ્ધદૃષ્ટયે ॥ ૪૮॥

સ ત્વં શાધિ સ્વભૃત્યાન્નઃ કિં દેવ કરવામ હે ।
એતદન્તો નૃણાં ક્લેશો યદ્ભવાનક્ષિગોચરઃ ॥ ૪૯॥

શ્રીશુક ઉવાચ
તદુક્તમિત્યુપાકર્ણ્ય ભગવાન્ પ્રણતાર્તિહા ।
ગૃહીત્વા પાણિના પાણિં પ્રહસંસ્તમુવાચ હ ॥ ૫૦॥

શ્રીભગવાનુવાચ
બ્રહ્મંસ્તેઽનુગ્રહાર્થાય સમ્પ્રાપ્તાન્ વિદ્ધ્યમૂન્ મુનીન્ ।
સઞ્ચરન્તિ મયા લોકાન્ પુનન્તઃ પાદરેણુભિઃ ॥ ૫૧॥

દેવાઃ ક્ષેત્રાણિ તીર્થાનિ દર્શનસ્પર્શનાર્ચનૈઃ ।
શનૈઃ પુનન્તિ કાલેન તદપ્યર્હત્તમેક્ષયા ॥ ૫૨॥

બ્રાહ્મણો જન્મના શ્રેયાન્ સર્વેષાં પ્રાણિનામિહ ।
તપસા વિદ્યયા તુષ્ટ્યા કિમુ મત્કલયા યુતઃ ॥ ૫૩॥

ન બ્રાહ્મણાન્મે દયિતં રૂપમેતચ્ચતુર્ભુજમ્ ।
સર્વવેદમયો વિપ્રઃ સર્વદેવમયો હ્યહમ્ ॥ ૫૪॥

દુષ્પ્રજ્ઞા અવિદિત્વૈવમવજાનન્ત્યસૂયવઃ ।
ગુરું માં વિપ્રમાત્માનમર્ચાદાવિજ્યદૃષ્ટયઃ ॥ ૫૫॥

ચરાચરમિદં વિશ્વં ભાવા યે ચાસ્ય હેતવઃ ।
મદ્રૂપાણીતિ ચેતસ્યાધત્તે વિપ્રો મદીક્ષયા ॥ ૫૬॥

તસ્માદ્બ્રહ્મઋષીનેતાન્ બ્રહ્મન્ મચ્છ્રદ્ધયાર્ચય ।
એવં ચેદર્ચિતોઽસ્મ્યદ્ધા નાન્યથા ભૂરિભૂતિભિઃ ॥ ૫૭॥

શ્રીશુક ઉવાચ
સ ઇત્થં પ્રભુણાઽઽદિષ્ટઃ સહ કૃષ્ણાન્ દ્વિજોત્તમાન્ ।
આરાધ્યૈકાત્મભાવેન મૈથિલશ્ચાપ સદ્ગતિમ્ ॥ ૫૮॥

એવં સ્વભક્તયો રાજન્ ભગવાન્ ભક્તભક્તિમાન્ ।

ઉષિત્વાઽઽદિશ્ય સન્માર્ગં પુનર્દ્વારવતીમગાત્ ॥ ૫૯॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે શ્રુતદેવાનુગ્રહો
નામ ષડશીતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૮૬॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ સપ્તાશીતિતમોઽધ્યાયઃ - ૮૭ ॥

પરીક્ષિદુવાચ
બ્રહ્મન્ બ્રહ્મણ્યનિર્દેશ્યે નિર્ગુણે ગુણવૃત્તયઃ ।
કથં ચરન્તિ શ્રુતયઃ સાક્ષાત્સદસતઃ પરે ॥ ૧॥

શ્રીશુક ઉવાચ
બુદ્ધીન્દ્રિયમનઃપ્રાણાન્ જનાનામસૃજત્પ્રભુઃ ।
માત્રાર્થં ચ ભવાર્થં ચ આત્મનેઽકલ્પનાય ચ ॥ ૨॥

સૈષા હ્યુપનિષદ્બ્રાહ્મી પૂર્વેષાં પૂર્વજૈર્ધૃતા ।
શ્રદ્ધયા ધારયેદ્યસ્તાં ક્ષેમં ગચ્છેદકિઞ્ચનઃ ॥ ૩॥

અત્ર તે વર્ણયિષ્યામિ ગાથાં નારાયણાન્વિતામ્ ।
નારદસ્ય ચ સંવાદમૃષેર્નારાયણસ્ય ચ ॥ ૪॥

એકદા નારદો લોકાન્ પર્યટન્ ભગવત્પ્રિયઃ ।
સનાતનમૃષિં દ્રષ્ટું યયૌ નારાયણાશ્રમમ્ ॥ ૫॥

યો વૈ ભારતવર્ષેઽસ્મિન્ ક્ષેમાય સ્વસ્તયે નૃણામ્ ।
ધર્મજ્ઞાનશમોપેતમાકલ્પાદાસ્થિતસ્તપઃ ॥ ૬॥

તત્રોપવિષ્ટમૃષિભિઃ કલાપગ્રામવાસિભિઃ ।
પરીતં પ્રણતોઽપૃચ્છદિદમેવ કુરૂદ્વહ ॥ ૭॥

તસ્મૈ હ્યવોચદ્ભગવાન્ ઋષીણાં શ઼ૃણ્વતામિદમ્ ।
યો બ્રહ્મવાદઃ પૂર્વેષાં જનલોકનિવાસિનામ્ ॥ ૮॥

શ્રીભગવાનુવાચ

સ્વાયમ્ભુવ બ્રહ્મસત્રં જનલોકેઽભવત્પુરા ।
તત્રસ્થાનાં માનસાનાં મુનીનામૂર્ધ્વરેતસામ્ ॥ ૯॥

શ્વેતદ્વીપં ગતવતિ ત્વયિ દ્રષ્ટું તદીશ્વરમ્ ।
બ્રહ્મવાદઃ સુસંવૃત્તઃ શ્રુતયો યત્ર શેરતે ।
તત્ર હાયમભૂત્પ્રશ્નસ્ત્વં માં યમનુપૃચ્છસિ ॥ ૧૦॥

તુલ્યશ્રુતતપઃશીલાસ્તુલ્યસ્વીયારિમધ્યમાઃ ।
અપિ ચક્રુઃ પ્રવચનમેકં શુશ્રૂષવોઽપરે ॥ ૧૧॥

સનન્દન ઉવાચ
સ્વસૃષ્ટમિદમાપીય શયાનં સહ શક્તિભિઃ ।
તદન્તે બોધયાઞ્ચક્રુસ્તલ્લિઙ્ગૈઃ શ્રુતયઃ પરમ્ ॥ ૧૨॥

યથા શયાનં સમ્રાજં વન્દિનસ્તત્પરાક્રમૈઃ ।
પ્રત્યૂષેઽભ્યેત્ય સુશ્લોકૈર્બોધયન્ત્યનુજીવિનઃ ॥ ૧૩॥

શ્રુતય ઊચુઃ
જય જય જહ્યજામજિત દોષગૃભીતગુણાં
ત્વમસિ યદાત્મના સમવરુદ્ધસમસ્તભગઃ ।
અગજગદોકસામખિલશક્ત્યવબોધક તે
ક્વચિદજયાઽઽત્મના ચ ચરતોઽનુચરેન્નિગમઃ ॥ ૧૪॥

બૃહદુપલબ્ધમેતદવયન્ત્યવશેષતયા
યત ઉદયાસ્તમયૌ વિકૃતેર્મૃદિ વાવિકૃતાત્ ।
અત ઋષયો દધુસ્ત્વયિ મનોવચનાચરિતં
કથમયથા ભવન્તિ ભુવિ દત્તપદાનિ નૃણામ્ ॥ ૧૫॥

ઇતિ તવ સૂરયસ્ત્ર્યધિપતેઽખિલલોકમલ-
ક્ષપણકથામૃતાબ્ધિમવગાહ્ય તપાંસિ જહુઃ ।
કિમુત પુનઃ સ્વધામવિધુતાશયકાલગુણાઃ
પરમ ભજન્તિ યે પદમજસ્રસુખાનુભવમ્ ॥ ૧૬॥

દૃતય ઇવ શ્વસન્ત્યસુભૃતો યદિ તેઽનુવિધા
મહદહમાદયોઽણ્ડમસૃજન્ યદનુગ્રહતઃ ।
પુરુષવિધોઽન્વયોઽત્ર ચરમોઽન્નમયાદિષુ યઃ
સદસતઃ પરં ત્વમથ યદેષ્વવશેષમૃતમ્ ॥ ૧૭॥

ઉદરમુપાસતે ય ઋષિવર્ત્મસુ કૂર્પદૃશઃ
પરિસરપદ્ધતિં હૃદયમારુણયો દહરમ્ ।
તત ઉદગાદનન્ત તવ ધામ શિરઃ પરમં
પુનરિહ યત્સમેત્ય ન પતન્તિ કૃતાન્તમુખે ॥ ૧૮॥

સ્વકૃતવિચિત્રયોનિષુ વિશન્નિવ હેતુતયા
તરતમતશ્ચકાસ્સ્યનલવત્સ્વકૃતાનુકૃતિઃ ।
અથ વિતથાસ્વમૂષ્વવિતથં તવ ધામ સમં
વિરજધિયોઽન્વયન્ત્યભિવિપણ્યવ એકરસમ્ ॥ ૧૯॥

સ્વકૃતપુરેષ્વમીષ્વબહિરન્તરસંવરણં
તવ પુરુષં વદન્ત્યખિલશક્તિધૃતોંઽશકૃતમ્ ।
ઇતિ નૃગતિં વિવિચ્ય કવયો નિગમાવપનં
ભવત ઉપાસતેઽઙ્ઘ્રિમભવં ભુવિ વિશ્વસિતાઃ ॥ ૨૦॥

દુરવગમાત્મતત્ત્વનિગમાય તવાત્તતનોઃ
ચરિતમહામૃતાબ્ધિપરિવર્તપરિશ્રમણાઃ ।
ન પરિલષન્તિ કેચિદપવર્ગમપીશ્વર તે
ચરણસરોજહંસકુલસઙ્ગવિસૃષ્ટગૃહાઃ ॥ ૨૧॥

ત્વદનુપથં કુલાયમિદમાત્મસુહૃત્પ્રિયવત્
ચરતિ તથોન્મુખે ત્વયિ હિતે પ્રિય આત્મનિ ચ ।
ન બત રમન્ત્યહો અસદુપાસનયાઽઽત્મહનો
યદનુશયા ભ્રમન્ત્યુરુભયે કુશરીરભૃતઃ ॥ ૨૨॥

નિભૃતમરુન્મનોઽક્ષદૃઢયોગયુજો હૃદિ
યન્મુનય ઉપાસતે તદરયોઽપિ યયુઃ સ્મરણાત્ ।
સ્ત્રિય ઉરગેન્દ્રભોગભુજદણ્ડવિષક્તધિયો
વયમપિ તે સમાઃ સમદૃશોઽઙ્ઘ્રિસરોજસુધાઃ ॥ ૨૩॥

ક ઇહ નુ વેદ બતાવરજન્મલયોઽગ્રસરં
યત ઉદગાદૃષિર્યમનુ દેવગણા ઉભયે ।
તર્હિ ન સન્ન ચાસદુભયં ન ચ કાલજવઃ
કિમપિ ન તત્ર શાસ્ત્રમવકૃષ્ય શયીત યદા ॥ ૨૪॥

જનિમસતઃ સતો મૃતિમુતાત્મનિ યે ચ ભિદાં
વિપણમૃતં સ્મરન્ત્યુપદિશન્તિ ત આરુપિતૈઃ ।

ત્રિગુણમયઃ પુમાનિતિ ભિદા યદબોધકૃતા
ત્વયિ ન તતઃ પરત્ર સ ભવેદવબોધરસે ॥ ૨૫॥

સદિવ મનસ્ત્રિવૃત્ત્વયિ વિભાત્યસદામનુજાત્
સદભિમૃશન્ત્યશેષમિદમાત્મતયાऽऽત્મવિદઃ ।
ન હિ વિકૃતિં ત્યજન્તિ કનકસ્ય તદાત્મતયા
સ્વકૃતમનુપ્રવિષ્ટમિદમાત્મતયાવસિતમ્ ॥ ૨૬॥

તવ પરિ યે ચરન્ત્યખિલસત્ત્વનિકેતતયા
ત ઉત પદાऽऽક્રમન્ત્યવિગણય્ય શિરો નિરૃતેઃ ।
પરિવયસે પશૂનિવ ગિરા વિબુધાનપિ તાંસ્ત્વયિ
કૃતસૌહૃદાઃ ખલુ પુનન્તિ ન યે વિમુખાઃ ॥ ૨૭॥

ત્વમકરણઃ સ્વરાડખિલકારકશક્તિધરઃ
તવ બલિમુદ્વહન્તિ સમદન્ત્યજયાનિમિષાઃ ।
વર્ષભુજોऽખિલક્ષિતિપતેરિવ વિશ્વસૃજો
વિદધતિ યત્ર યે ત્વધિકૃતા ભવતશ્ચકિતાઃ ॥ ૨૮॥

સ્થિરચરજાતયઃ સ્યુરજયોત્થનિમિત્તયુજો
વિહર ઉદીક્ષયા યદિ પરસ્ય વિમુક્ત તતઃ ।
ન હિ પરમસ્ય કશ્ચિદપરો ન પરશ્ચ ભવેત્
વિયત ઇવાપદસ્ય તવ શૂન્યતુલાં દધતઃ ॥ ૨૯॥

અપરિમિતા ધ્રુવાસ્તનુભૃતો યદિ સર્વગતાઃ
તર્હિ ન શાસ્યતેતિ નિયમો ધ્રુવ નેતરથા ।
અજનિ ચ યન્મયં તદવિમુચ્ય નિયન્તૃ ભવેત્
સમમનુજાનતાં યદમતં મતદુષ્ટતયા ॥ ૩૦॥

ન ઘટત ઉદ્ભવઃ પ્રકૃતિપૂરુષયોરજયોઃ
ઉભયયુજા ભવન્ત્યસુભૃતો જલબુદ્બુદવત્ ।
ત્વયિ ત ઇમે તતો વિવિધનામગુણૈઃ પરમે
સરિત ઇવાર્ણવે મધુનિ લિલ્યુરશેષરસાઃ ॥ ૩૧॥

નૃષુ તવ માયયા ભ્રમમમીષ્વવગત્ય ભૃશં
ત્વયિ સુધિયોऽભવે દધતિ ભાવમનુપ્રભવમ્ ।
કથમનુવર્તતાં ભવભયં તવ યદ્ભ્રુકુટિઃ
સૃજતિ મુહુસ્ત્રિણેમિરભવચ્છરણેષુ ભયમ્ ॥ ૩૨॥

વિજિતહૃષીકવાયુભિરદાન્તમનસ્તુરગં
ય ઇહ યતન્તિ યન્તુમતિલોલમુપાયખિદઃ ।
વ્યસનશતાન્વિતાઃ સમવહાય ગુરોશ્ચરણં
વણિજ ઇવાજ સન્ત્યકૃતકર્ણધરા જલધૌ ॥ ૩૩॥

સ્વજનસુતાત્મદારધનધામધરાસુરથૈઃ
ત્વયિ સતિ કિં નૃણાં શ્રયત આત્મનિ સર્વરસે ।
ઇતિ સદજાનતાં મિથુનતો રતયે ચરતાં
સુખયતિ કો ન્વિહ સ્વવિહતે સ્વનિરસ્તભગે ॥ ૩૪॥

ભુવિ પુરુપુણ્યતીર્થસદનાન્યૃષયો વિમદાઃ
ત ઉત ભવત્પદામ્બુજહૃદોઽઘભિદઙ્ઘ્રિજલાઃ ।
દધતિ સકૃન્મનસ્ત્વયિ ય આત્મનિ નિત્યસુખે
ન પુનરુપાસતે પુરુષસારહરાવસથાન્ ॥ ૩૫॥

સત ઇદમુત્થિતં સદિતિ ચેન્નનુ તર્કહતં
વ્યભિચરતિ ક્વ ચ ક્વ ચ મૃષા ન તથોભયયુક્ ।
વ્યવહૃતયે વિકલ્પ ઇષિતોઽન્ધપરમ્પરયા
ભ્રમયતિ ભારતી ત ઉરુવૃત્તિભિરુક્થજડાન્ ॥ ૩૬॥

ન યદિદમગ્ર આસ ન ભવિષ્યદતો નિધનાત્
અનુમિતમન્તરા ત્વયિ વિભાતિ મૃષૈકરસે ।
અત ઉપમીયતે દ્રવિણજાતિવિકલ્પપથૈઃ
વિતથમનોવિલાસમૃતમિત્યવયન્ત્યબુધાઃ ॥ ૩૭॥

સ યદજયા ત્વજામનુશયીત ગુણાંશ્ચ જુષન્
ભજતિ સરૂપતાં તદનુ મૃત્યુમપેતભગઃ ।
ત્વમુત જહાસિ તામહિરિવ ત્વચમાત્તભગો
મહસિ મહીયસેઽષ્ટગુણિતેઽપરિમેયભગઃ ॥ ૩૮॥

યદિ ન સમુદ્ધરન્તિ યતયો હૃદિ કામજટા
દુરધિગમોઽસતાં હૃદિ ગતોઽસ્મૃતકણ્ઠમણિઃ ।
અસુતૃપયોગિનામુભયતોઽપ્યસુખં ભગવન્
અનપગતાન્તકાદનધિરૂઢપદાદ્ભવતઃ ॥ ૩૯॥

ત્વદવગમી ન વેત્તિ ભવદુત્થશુભાશુભયોઃ

ગુણવિગુણાન્વયાંસ્તર્હિ દેહભૃતાં ચ ગિરઃ ।
અનુયુગમન્વહં સગુણ ગીતપરમ્પરયા
શ્રવણભૃતો યતસ્ત્વમપવર્ગગતિર્મનુજૈઃ ॥ ૪૦ ॥

ધ્રુપતય એવ તે ન યયુરન્તમનન્તતયા
ત્વમપિ યદન્તરાણ્ડનિચયા નનુ સાવરણાઃ ।
ખ ઇવ રજાંસિ વાન્તિ વયસા સહ યચ્છ્રુતયઃ
ત્વયિ હિ ફલન્ત્યતન્નિરસનેન ભવન્નિધનાઃ ॥ ૪૧ ॥

શ્રીભગવાનુવાચ
ઇત્યેતદ્બ્રહ્મણઃ પુત્રા આશ્રુત્યાત્માનુશાસનમ્ ।
સનન્દનમથાનર્ચુઃ સિદ્ધા જ્ઞાત્વાઽઽત્મનો ગતિમ્ ॥ ૪૨ ॥

ઇત્યશેષસમામ્નાયપુરાણોપનિષદ્રસઃ ।
સમુદ્ધૃતઃ પૂર્વજાતૈર્વ્યોમયાનૈર્મહાત્મભિઃ ॥ ૪૩ ॥

ત્વં ચૈતદ્બ્રહ્મદાયાદ શ્રદ્ધયાઽઽત્માનુશાસનમ્ ।
ધારયંશ્ચર ગાં કામં કામાનાં ભર્જનં નૃણામ્ ॥ ૪૪ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવં સ ઋષિણાઽઽદિષ્ટં ગૃહીત્વા શ્રદ્ધયાઽઽત્મવાન્ ।
પૂર્ણઃ શ્રુતધરો રાજન્નાહ વીરવ્રતો મુનિઃ ॥ ૪૫ ॥

નારદ ઉવાચ
નમસ્તસ્મૈ ભગવતે કૃષ્ણાયામલકીર્તયે ।
યો ધત્તે સર્વભૂતાનામભવાયોશતીઃ કલાઃ ॥ ૪૬ ॥

ઇત્યાદ્યમૃષિમાનમ્ય તચ્છિષ્યાંશ્ચ મહાત્મનઃ ।
તતોઽગાદાશ્રમં સાક્ષાત્પિતુર્દ્વૈપાયનસ્ય મે ॥ ૪૭ ॥

સભાજિતો ભગવતા કૃતાસનપરિગ્રહઃ ।
તસ્મૈ તદ્વર્ણયામાસ નારાયણમુખાચ્છ્રુતમ્ ॥ ૪૮ ॥

ઇત્યેતદ્વર્ણિતં રાજન્ યન્નઃ પ્રશ્નઃ કૃતસ્ત્વયા ।
યથા બ્રહ્મણ્યનિર્દેશ્યે નિર્ગુણેઽપિ મનશ્ચરેત્ ॥ ૪૯ ॥

યોઽસ્યોત્પ્રેક્ષક આદિમધ્યનિધને યોઽવ્યક્તજીવેશ્વરો
યઃ સૃષ્ટ્વેદમનુપ્રવિશ્ય ઋષિણા ચક્રે પુરઃ શાસ્તિ તાઃ ।
યં સમ્પદ્ય જહાત્યજામનુશયી સુપ્તઃ કુલાયં યથા

તં કૈવલ્યનિરસ્તયોનિમભયં ધ્યાયેદજસ્રં હરિમ્ ॥ ૫૦॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે નારદનારાયણ-
સંવાદે વેદસ્તુતિર્નામ સપ્તાશીતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૮૭॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ અષ્ટાશીતિતમોઽધ્યાયઃ - ૮૮ ॥

રાજોવાચ
દેવાસુરમનુષ્યેષુ યે ભજન્ત્યશિવં શિવમ્ ।
પ્રાયસ્તે ધનિનો ભોજા ન તુ લક્ષ્મ્યાઃ પતિં હરિમ્ ॥ ૧॥

એતદ્વેદિતુમિચ્છામઃ સન્દેહોઽત્ર મહાન્ હિ નઃ ।
વિરુદ્ધશીલયોઃ પ્રભ્વોર્વિરુદ્ધા ભજતાં ગતિઃ ॥ ૨॥

શ્રીશુક ઉવાચ
શિવઃ શક્તિયુતઃ શશ્વત્ત્રિલિઙ્ગો ગુણસંવૃતઃ ।
વૈકારિકસ્તૈજસશ્ચ તામસશ્ચેત્યહં ત્રિધા ॥ ૩॥

તતો વિકારા અભવન્ ષોડશામીષુ કઞ્ચન ।
ઉપધાવન્ વિભૂતીનાં સર્વાસામશ્નુતે ગતિમ્ ॥ ૪॥

હરિર્હિ નિર્ગુણઃ સાક્ષાત્પુરુષઃ પ્રકૃતેઃ પરઃ ।
સ સર્વદૃગુપદ્રષ્ટા તં ભજન્ નિર્ગુણો ભવેત્ ॥ ૫॥

નિવૃત્તેષ્વશ્વમેધેષુ રાજા યુષ્મત્પિતામહઃ ।
શ઼ૃણ્વન્ ભગવતો ધર્માનપૃચ્છદિદમચ્યુતમ્ ॥ ૬॥

સ આહ ભગવાંસ્તસ્મૈ પ્રીતઃ શુશ્રૂષવે પ્રભુઃ ।
નૃણાં નિઃશ્રેયસાર્થાય યોઽવતીર્ણો યદોઃ કુલે ॥ ૭॥

શ્રીભગવાનુવાચ
યસ્યાહમનુગૃહ્ણામિ હરિષ્યે તદ્ધનં શનૈઃ ।
તતોઽધનં ત્યજન્ત્યસ્ય સ્વજના દુઃખદુઃખિતમ્ ॥ ૮॥

સ યદા વિતથોદ્યોગો નિર્વિણ્ણઃ સ્યાદ્ધનેહયા ।
મત્પરૈઃ કૃતમૈત્રસ્ય કરિષ્યે મદનુગ્રહમ્ ॥ ૯॥

તદ્બ્રહ્મ પરમં સૂક્ષ્મં ચિન્માત્રં સદનન્તકમ્ ।
(વિજ્ઞાયાત્મતયા ધીરઃ સંસારાત્પરિમુચ્યતે ।)
અતો માં સુદુરારાધ્યં હિત્વાન્યાન્ ભજતે જનઃ ॥ ૧૦॥

તતસ્ત આશુતોષેભ્યો લબ્ધરાજ્યશ્રિયોદ્ધતાઃ ।
મત્તાઃ પ્રમત્તા વરદાન્ વિસ્મરન્ત્યવજાનતે ॥ ૧૧॥

શ્રીશુક ઉવાચ
શાપપ્રસાદયોરીશા બ્રહ્મવિષ્ણુશિવાદયઃ ।
સદ્યઃ શાપપ્રસાદોઽઙ્ગ શિવો બ્રહ્મા ન ચાચ્યુતઃ ॥ ૧૨॥

અત્ર ચોદાહરન્તીમમિતિહાસં પુરાતનમ્ ।
વૃકાસુરાય ગિરિશો વરં દત્ત્વાઽઽપ સઙ્કટમ્ ॥ ૧૩॥

વૃકો નામાસુરઃ પુત્રઃ શકુનેઃ પથિ નારદમ્ ।
દૃષ્ટ્વાઽઽશુતોષં પપ્રચ્છ દેવેષુ ત્રિષુ દુર્મતિઃ ॥ ૧૪॥

સ આહ દેવં ગિરિશમુપાધાવાશુ સિદ્ધ્યસિ ।
યોઽલ્પાભ્યાં ગુણદોષાભ્યામાશુ તુષ્યતિ કુપ્યતિ ॥ ૧૫॥

દશાસ્યબાણયોસ્તુષ્ટઃ સ્તુવતોર્વન્દિનોરિવ ।
ઐશ્વર્યમતુલં દત્ત્વા તત આપ સુસઙ્કટમ્ ॥ ૧૬॥

ઇત્યાદિષ્ટસ્તમસુર ઉપાધાવત્સ્વગાત્રતઃ ।
કેદાર આત્મક્રવ્યેણ જુહ્વાનોઽગ્નિમુખં હરમ્ ॥ ૧૭॥

દેવોપલબ્ધિમપ્રાપ્ય નિર્વેદાત્સપ્તમેઽહનિ ।
શિરોઽવૃશ્ચત્સ્વધિતિના તત્તીર્થક્લિન્નમૂર્ધજમ્ ॥ ૧૮॥

તદા મહાકારુણિકઃ સ ધૂર્જટિ-
ર્યથા વયં ચાગ્નિરિવોત્થિતોઽનલાત્ ।
નિગૃહ્ય દોર્ભ્યાં ભુજયોર્ન્યવારય-
ત્તત્સ્પર્શનાદ્ભૂય ઉપસ્કૃતાકૃતિઃ ॥ ૧૯॥

તમાહ ચાઙ્ગાલમલં વૃણીષ્વ મે
યથાભિકામં વિતરામિ તે વરમ્ ।

પ્રીયેય તોયેન નૃણાં પ્રપદ્યતા-
મહો ત્વયાઽઽત્મા ભૃશમર્દ્યતે વૃથા ॥ ૨૦॥

દેવં સ વવ્રે પાપીયાન્ વરં ભૂતભયાવહમ્ ।
યસ્ય યસ્ય કરં શીર્ષ્ણિ ધાસ્યે સ મ્રિયતામિતિ ॥ ૨૧॥

તચ્છ્રુત્વા ભગવાન્ રુદ્રો દુર્મના ઇવ ભારત ।
ઓં ઇતિ પ્રહસંસ્તસ્મૈ દદેઽહેરમૃતં યથા ॥ ૨૨॥

ઇત્યુક્તઃ સોઽસુરો નૂનં ગૌરીહરણલાલસઃ ।
સ તદ્વરપરીક્ષાર્થં શમ્ભોર્મૂર્ધ્નિ કિલાસુરઃ ।
સ્વહસ્તં ધાતુમારેભે સોઽબિભ્યત્સ્વકૃતાચ્છિવઃ ॥ ૨૩॥

તેનોપસૃષ્ટઃ સન્ત્રસ્તઃ પરાધાવન્ સવેપથુઃ ।
યાવદન્તં દિવો ભૂમેઃ કાષ્ઠાનામુદગાદુદક્ ॥ ૨૪॥

અજાનન્તઃ પ્રતિવિધિં તૂષ્ણીમાસન્ સુરેશ્વરાઃ ।
તતો વૈકુણ્ઠમગમદ્ભાસ્વરં તમસઃ પરમ્ ॥ ૨૫॥

યત્ર નારાયણઃ સાક્ષાન્ન્યાસિનાં પરમા ગતિઃ ।
શાન્તાનાં ન્યસ્તદણ્ડાનાં યતો નાવર્તતે ગતઃ ॥ ૨૬॥

તં તથાવ્યસનં દૃષ્ટ્વા ભગવાન્ વૃજિનાર્દનઃ ।
દૂરાત્પ્રત્યુદિયાદ્ભૂત્વા વટુકો યોગમાયયા ॥ ૨૭॥

મેખલાજિનદણ્ડાક્ષૈસ્તેજસાગ્નિરિવ જ્વલન્ ।
અભિવાદયામાસ ચ તં કુશપાણિર્વિનીતવત્ ॥ ૨૮॥

શ્રીભગવાનુવાચ
શાકુનેય ભવાન્ વ્યક્તં શ્રાન્તઃ કિં દૂરમાગતઃ ।
ક્ષણં વિશ્રમ્યતાં પુંસ આત્માયં સર્વકામધુક્ ॥ ૨૯॥

યદિ નઃ શ્રવણાયાલં યુષ્મદ્વ્યવસિતં વિભો ।
ભણ્યતાં પ્રાયશઃ પુમ્ભિર્ધૃતૈઃ સ્વાર્થાન્ સમીહતે ॥ ૩૦॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવં ભગવતા પૃષ્ટો વચસામૃતવર્ષિણા ।
ગતક્લમોઽબ્રવીત્તસ્મૈ યથાપૂર્વમનુષ્ઠિતમ્ ॥ ૩૧॥

શ્રીભગવાનુવાચ

એવં ચેત્તર્હિ તદ્વાક્યં ન વયં શ્રદ્ધીમહિ ।
યો દક્ષશાપાત્પૈશાચ્યં પ્રાપ્તઃ પ્રેતપિશાચરાટ્ ॥ ૩૨॥

યદિ વસ્તત્ર વિશ્રમ્ભો દાનવેન્દ્ર જગદ્ગુરૌ ।
તર્હ્યઙ્ગાશુ સ્વશિરસિ હસ્તં ન્યસ્ય પ્રતીયતામ્ ॥ ૩૩॥

યદ્યસત્યં વચઃ શમ્ભોઃ કથઞ્ચિદ્દાનવર્ષભ ।
તદૈનં જહ્યસદ્વાચં ન યદ્વક્તાનૃતં પુનઃ ॥ ૩૪॥

ઇત્થં ભગવતશ્ચિત્રૈર્વચોભિઃ સ સુપેશલૈઃ ।
ભિન્નધીર્વિસ્મૃતઃ શીર્ષ્ણિ સ્વહસ્તં કુમતિર્વ્યધાત્ ॥ ૩૫॥

અથાપતદ્ભિન્નશિરાઃ વજ્રાહત ઇવ ક્ષણાત્ ।
જયશબ્દો નમઃશબ્દઃ સાધુશબ્દોઽભવદ્દિવિ ॥ ૩૬॥

મુમુચુઃ પુષ્પવર્ષાણિ હતે પાપે વૃકાસુરે ।
દેવર્ષિપિતૃગન્ધર્વા મોચિતઃ સઙ્કટાચ્છિવઃ ॥ ૩૭॥

મુક્તં ગિરિશમભ્યાહ ભગવાન્ પુરુષોત્તમઃ ।
અહો દેવ મહાદેવ પાપોઽયં સ્વેન પાપ્મના ॥ ૩૮॥

હતઃ કો નુ મહત્સ્વીશ જન્તુર્વૈ કૃતકિલ્બિષઃ ।
ક્ષેમી સ્યાત્કિમુ વિશ્વેશે કૃતાગસ્કો જગદ્ગુરૌ ॥ ૩૯॥

ય એવમવ્યાકૃતશક્ત્યુદન્વતઃ
પરસ્ય સાક્ષાત્પરમાત્મનો હરેઃ ।
ગિરિત્રમોક્ષં કથયેચ્છૃણોતિ વા
વિમુચ્યતે સંસૃતિભિસ્તથારિભિઃ ॥ ૪૦॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે રુદ્રમોક્ષણં
નામાષ્ટાશીતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૮૮॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ એકોનનવતિતમોઽધ્યાયઃ - ૮૯ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
સરસ્વત્યાસ્તટે રાજન્ ઋષયઃ સત્રમાસત ।
વિતર્કઃ સમભૂત્તેષાં ત્રિષ્વધીશેષુ કો મહાન્ ॥ ૧॥

તસ્ય જિજ્ઞાસયા તે વૈ ભૃગું બ્રહ્મસુતં નૃપ ।
તજ્જ્ઞપ્ત્યૈ પ્રેષયામાસુઃ સોઽભ્યગાદ્બ્રહ્મણઃ સભામ્ ॥ ૨॥

ન તસ્મૈ પ્રહ્વણં સ્તોત્રં ચક્રે સત્ત્વપરીક્ષયા ।
તસ્મૈ ચુક્રોધ ભગવાન્ પ્રજ્વલન્ સ્વેન તેજસા ॥ ૩॥

સ આત્મન્યુત્થિતં મન્યુમાત્મજાયાત્મના પ્રભુઃ ।
અશીશમદ્યથા વહ્નિં સ્વયોન્યા વારિણાઽઽત્મભૂઃ ॥ ૪॥

તતઃ કૈલાસમગમત્સ તં દેવો મહેશ્વરઃ ।
પરિરબ્ધું સમારેભ ઉત્થાય ભ્રાતરં મુદા ॥ ૫॥

નૈચ્છત્ત્વમસ્યુત્પથગ ઇતિ દેવશ્ચુકોપ હ ।
શૂલમુદ્યમ્ય તં હન્તુમારેભે તિગ્મલોચનઃ ॥ ૬॥

પતિત્વા પાદયોર્દેવી સાન્ત્વયામાસ તં ગિરા ।
અથો જગામ વૈકુણ્ઠં યત્ર દેવો જનાર્દનઃ ॥ ૭॥

શયાનં શ્રિય ઉત્સઙ્ગે પદા વક્ષસ્યતાડયત્ ।
તત ઉત્થાય ભગવાન્ સહ લક્ષ્મ્યા સતાં ગતિઃ ॥ ૮॥

સ્વતલ્પાદવરુહ્યાથ નનામ શિરસા મુનિમ્ ।
આહ તે સ્વાગતં બ્રહ્મન્ નિષીદાત્રાસને ક્ષણમ્ ।
અજાનતામાગતાન્ વઃ ક્ષન્તુમર્હથ નઃ પ્રભો ॥ ૯॥

અતીવ કોમલૌ તાત ચરણૌ તે મહામુને ।
ઇત્યુક્ત્વા વિપ્રચરણૌ મર્દયન્ સ્વેન પાણિના ॥ ૧૦॥

પુનીહિ સહ લોકં માં લોકપાલાંશ્ચ મદ્ગતાન્ ।
પાદોદકેન ભવતસ્તીર્થાનાં તીર્થકારિણા ॥ ૧૧॥

અદ્યાહં ભગવંલ્લક્ષ્મ્યા આસમેકાન્તભાજનમ્ ।
વત્સ્યત્યુરસિ મે ભૂતિર્ભવત્પાદહતાંહસઃ ॥ ૧૨॥

શ્રીશુક ઉવાચ

એવં બ્રુવાણે વૈકુણ્ઠે ભૃગુસ્તન્મન્દ્રયા ગિરા ।
નિર્વૃતસ્તર્પિતસ્તૂષ્ણીં ભક્ત્યુત્કણ્ઠોઽશ્રુલોચનઃ ॥ ૧૩॥

પુનશ્ચ સત્રમાવ્રજ્ય મુનીનાં બ્રહ્મવાદિનામ્ ।
સ્વાનુભૂતમશેષેણ રાજન્ ભૃગુરવર્ણયત્ ॥ ૧૪॥

તન્નિશમ્યાથ મુનયો વિસ્મિતા મુક્તસંશયાઃ ।
ભૂયાંસં શ્રદ્દધુર્વિષ્ણું યતઃ શાન્તિર્યતોઽભયમ્ ॥ ૧૫॥

ધર્મઃ સાક્ષાદ્યતો જ્ઞાનં વૈરાગ્યં ચ તદન્વિતમ્ ।
ઐશ્વર્યં ચાષ્ટધા યસ્માદ્યશશ્ચાત્મમલાપહમ્ ॥ ૧૬॥

મુનીનાં ન્યસ્તદણ્ડાનાં શાન્તાનાં સમચેતસામ્ ।
અકિઞ્ચનાનાં સાધૂનાં યમાહુઃ પરમાં ગતિમ્ ॥ ૧૭॥

સત્ત્વં યસ્ય પ્રિયા મૂર્તિર્બ્રાહ્મણાસ્ત્વિષ્ટદેવતાઃ ।
ભજન્ત્યનાશિષઃ શાન્તા યં વા નિપુણબુદ્ધયઃ ॥ ૧૮॥

ત્રિવિધાકૃતયસ્તસ્ય રાક્ષસા અસુરાઃ સુરાઃ ।
ગુણિન્યા માયયા સૃષ્ટાઃ સત્ત્વં તત્તીર્થસાધનમ્ ॥ ૧૯॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવં સારસ્વતા વિપ્રા નૃણાં સંશયનુત્તયે ।
પુરુષસ્ય પદામ્ભોજસેવયા તદ્ગતિં ગતાઃ ॥ ૨૦॥

સૂત ઉવાચ
ઇત્યેતન્મુનિતનયાસ્યપદ્મગન્ધ-
પીયૂષં ભવભયભિત્પરસ્ય પુંસઃ ।
સુશ્લોકં શ્રવણપુટૈઃ પિબત્યભીક્ષ્ણં
પાન્થોઽધ્વભ્રમણપરિશ્રમં જહાતિ ॥ ૨૧॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એકદા દ્વારવત્યાં તુ વિપ્રપત્ન્યાઃ કુમારકઃ ।
જાતમાત્રો ભુવં સ્પૃષ્ટ્વા મમાર કિલ ભારત ॥ ૨૨॥

વિપ્રો ગૃહીત્વા મૃતકં રાજદ્વાર્યુપધાય સઃ ।
ઇદં પ્રોવાચ વિલપન્નાતુરો દીનમાનસઃ ॥ ૨૩॥

બ્રહ્મદ્વિષઃ શઠધિયો લુબ્ધસ્ય વિષયાત્મનઃ ।

ક્ષત્રબન્ધોઃ કર્મદોષાત્પઞ્ચત્વં મે ગતોઽર્ભકઃ ॥ ૨૪॥

હિંસાવિહારં નૃપતિં દુઃશીલમજિતેન્દ્રિયમ્ ।
પ્રજા ભજન્ત્યઃ સીદન્તિ દરિદ્રા નિત્યદુઃખિતાઃ ॥ ૨૫॥

એવં દ્વિતીયં વિપ્રર્ષિસ્તૃતીયં ત્વેવમેવ ચ ।
વિસૃજ્ય સ નૃપદ્વારિ તાં ગાથાં સમગાયત ॥ ૨૬॥

તામર્જુન ઉપશ્રુત્ય કર્હિચિત્કેશવાન્તિકે ।
પરેતે નવમે બાલે બ્રાહ્મણં સમભાષત ॥ ૨૭॥

કિં સ્વિદ્બ્રહ્મંસ્ત્વન્નિવાસે ઇહ નાસ્તિ ધનુર્ધરઃ ।
રાજન્યબન્ધુરેતે વૈ બ્રાહ્મણાઃ સત્ર આસતે ॥ ૨૮॥

ધનદારાત્મજાપૃક્તા યત્ર શોચન્તિ બ્રાહ્મણાઃ ।
તે વૈ રાજન્યવેષેણ નટા જીવન્ત્યસુમ્ભરાઃ ॥ ૨૯॥

અહં પ્રજા વાં ભગવન્ રક્ષિષ્યે દીનયોરિહ ।
અનિસ્તીર્ણપ્રતિજ્ઞોઽગ્નિં પ્રવેક્ષ્યે હતકલ્મષઃ ॥ ૩૦॥

બ્રાહ્મણ ઉવાચ
સઙ્કર્ષણો વાસુદેવઃ પ્રદ્યુમ્નો ધન્વિનાં વરઃ ।
અનિરુદ્ધોઽપ્રતિરથો ન ત્રાતું શક્નુવન્તિ યત્ ॥ ૩૧॥

તત્કથં નુ ભવાન્ કર્મ દુષ્કરં જગદીશ્વરૈઃ ।
ચિકીર્ષસિ ત્વં બાલિશ્યાત્તન્ન શ્રદ્દ્ધમહે વયમ્ ॥ ૩૨॥

અર્જુન ઉવાચ
નાહં સઙ્કર્ષણો બ્રહ્મન્ ન કૃષ્ણઃ કાર્ષ્ણિરેવ ચ ।
અહં વા અર્જુનો નામ ગાણ્ડીવં યસ્ય વૈ ધનુઃ ॥ ૩૩॥

માવમંસ્થા મમ બ્રહ્મન્ વીર્યં ત્ર્યમ્બકતોષણમ્ ।
મૃત્યું વિજિત્ય પ્રધને આનેષ્યે તે પ્રજાં પ્રભો ॥ ૩૪॥

એવં વિશ્રમ્ભિતો વિપ્રઃ ફાલ્ગુનેન પરન્તપ ।
જગામ સ્વગૃહં પ્રીતઃ પાર્થવીર્યં નિશામયન્ ॥ ૩૫॥

પ્રસૂતિકાલ આસન્ને ભાર્યાયા દ્વિજસત્તમઃ ।
પાહિ પાહિ પ્રજાં મૃત્યોરિત્યાહાર્જુનમાતુરઃ ॥ ૩૬॥

સ ઉપસ્પૃશ્ય શુચ્યમ્ભો નમસ્કૃત્ય મહેશ્વરમ્ ।

દિવ્યાન્યસ્ત્રાણિ સંસ્મૃત્ય સજ્યં ગાણ્ડીવમાદદે ॥ ૩૭॥

ન્યરુણત્સૂતિકાગારં શરૈર્નાનાસ્ત્રયોજિતૈઃ ।
તિર્યગૂર્ધ્વમધઃ પાર્થશ્ચકાર શરપઞ્જરમ્ ॥ ૩૮॥

તતઃ કુમારઃ સઞ્જાતો વિપ્રપત્ન્યા રુદન્ મુહુઃ ।
સદ્યોઽદર્શનમાપેદે સશરીરો વિહાયસા ॥ ૩૯॥

તદાઽઽહ વિપ્રો વિજયં વિનિન્દન્ કૃષ્ણસન્નિધૌ ।
મૌઢ્યં પશ્યત મે યોઽહં શ્રદ્દધે ક્લીબકત્થનમ્ ॥ ૪૦॥

ન પ્રદ્યુમ્નો નાનિરુદ્ધો ન રામો ન ચ કેશવઃ ।
યસ્ય શેકુઃ પરિત્રાતું કોઽન્યસ્તદવિતેશ્વરઃ ॥ ૪૧॥

ધિગર્જુનં મૃષાવાદં ધિગાત્મશ્લાઘિનો ધનુઃ ।
દૈવોપસૃષ્ટં યો મૌઢ્યાદાનિનીષતિ દુર્મતિઃ ॥ ૪૨॥

એવં શપતિ વિપ્રર્ષૌ વિદ્યામાસ્થાય ફાલ્ગુનઃ ।
યયૌ સંયમનીમાશુ યત્રાસ્તે ભગવાન્ યમઃ ॥ ૪૩॥

વિપ્રાપત્યમચક્ષાણસ્તત ઐન્દ્રીમગાત્પુરીમ્ ।
આગ્નેયીં નૈરૃતીં સૌમ્યાં વાયવ્યાં વારુણીમથ ।
રસાતલં નાકપૃષ્ઠં ધિષ્ણ્યાન્યન્યાન્યુદાયુધઃ ॥ ૪૪॥

તતોઽલબ્ધદ્વિજસુતો હ્યનિસ્તીર્ણપ્રતિશ્રુતઃ ।
અગ્નિં વિવિક્ષુઃ કૃષ્ણેન પ્રત્યુક્તઃ પ્રતિષેધતા ॥ ૪૫॥

દર્શયે દ્વિજસૂનૂંસ્તે માવજ્ઞાત્માનમાત્મના ।
યે તે નઃ કીર્તિં વિમલાં મનુષ્યાઃ સ્થાપયિષ્યન્તિ ॥ ૪૬॥

ઇતિ સમ્ભાષ્ય ભગવાનર્જુનેન સહેશ્વરઃ ।
દિવ્યં સ્વરથમાસ્થાય પ્રતીચીં દિશમાવિશત્ ॥ ૪૭॥

સપ્તદ્વીપાન્ સપ્ત સિન્ધૂન્સપ્તસપ્ત ગિરીનથ ।
લોકાલોકં તથાતીત્ય વિવેશ સુમહત્તમઃ ॥ ૪૮॥

તત્રાશ્વાઃ શૈબ્યસુગ્રીવમેઘપુષ્પબલાહકાઃ ।
તમસિ ભ્રષ્ટગતયો બભૂવુર્ભરતર્ષભ ॥ ૪૯॥

તાન્ દૃષ્ટ્વા ભગવાન્ કૃષ્ણો મહાયોગેશ્વરેશ્વરઃ ।
સહસ્રાદિત્યસઙ્કાશં સ્વચક્રં પ્રાહિણોત્પુરઃ ॥ ૫૦॥

તમઃ સુઘોરં ગહનં કૃતં મહ-
દ્વિદારયદ્ભૂરિતરેણ રોચિષા ।
મનોજવં નિર્વિવિશે સુદર્શનં
ગુણચ્યુતો રામશરો યથા ચમૂઃ ॥ ૫૧॥

દ્વારેણ ચક્રાનુપથેન તત્તમઃ
પરં પરં જ્યોતિરનન્તપારમ્ ।
સમશ્નુવાનં પ્રસમીક્ષ્ય ફાલ્ગુનઃ
પ્રતાડિતાક્ષો પિદધેઽક્ષિણી ઉભે ॥ ૫૨॥

તતઃ પ્રવિષ્ટઃ સલિલં નભસ્વતા
બલીયસૈજદ્બૃહદૂર્મિભૂષણમ્ ।
તત્રાદ્ભુતં વૈ ભવનં દ્યુમત્તમં
ભ્રાજન્મણિસ્તમ્ભસહસ્રશોભિતમ્ ॥ ૫૩॥

તસ્મિન્ મહાભીમમનન્તમદ્ભુતં
સહસ્રમૂર્ધન્યફણામણિદ્યુભિઃ ।
વિભ્રાજમાનં દ્વિગુણોલ્બણેક્ષણં
સિતાચલાભં શિતિકણ્ઠજિહ્વમ્ ॥ ૫૪॥

દદર્શ તદ્ભોગસુખાસનં વિભું
મહાનુભાવં પુરુષોત્તમોત્તમમ્ ।
સાન્દ્રામ્બુદાભં સુપિશઙ્ગવાસસં
પ્રસન્નવક્ત્રં રુચિરાયતેક્ષણમ્ ॥ ૫૫॥

મહામણિવ્રાતકિરીટકુણ્ડલ-
પ્રભાપરિક્ષિપ્તસહસ્રકુન્તલમ્ ।
પ્રલમ્બચાર્વષ્ટભુજં સકૌસ્તુભં
શ્રીવત્સલક્ષ્મં વનમાલયા વૃતમ્ ॥ ૫૬॥

સુનન્દનન્દપ્રમુખૈઃ સ્વપાર્ષદૈ-
શ્ચક્રાદિભિર્મૂર્તિધરૈર્નિજાયુધૈઃ ।
પુષ્ટ્યા શ્રિયા કીર્ત્યજયાખિલર્ધિભિ-
ર્નિષેવ્યમાણં પરમેષ્ઠિનાં પતિમ્ ॥ ૫૭॥

વવન્દ આત્માનમનન્તમચ્યુતો

જિષ્ણુશ્ચ તદ્દર્શનજાતસાધ્વસઃ ।
તાવાહ ભૂમા પરમેષ્ઠિનાં પ્રભુ-
ર્બદ્ધાઞ્જલી સસ્મિતમૂર્જયા ગિરા ॥ ૫૮॥

દ્વિજાત્મજા મે યુવયોર્દિદૃક્ષુણા
મયોપનીતા ભુવિ ધર્મગુપ્તયે ।
કલાવતીર્ણાવવનેર્ભરાસુરાન્
હત્વેહ ભૂયસ્ત્વરયેતમન્તિ મે ॥ ૫૯॥

પૂર્ણકામાવપિ યુવાં નરનારાયણાવૃષી ।
ધર્મમાચરતાં સ્થિત્યૈ ઋષભૌ લોકસઙ્ગ્રહમ્ ॥ ૬૦॥

ઇત્યાદિષ્ટૌ ભગવતા તૌ કૃષ્ણૌ પરમેષ્ઠિના ।
ઓમિત્યાનમ્ય ભૂમાનમાદાય દ્વિજદારકાન્ ॥ ૬૧॥

ન્યવર્તતાં સ્વકં ધામ સમ્પ્રહૃષ્ટૌ યથાગતમ્ ।
વિપ્રાય દદતુઃ પુત્રાન્ યથારૂપં યથાવયઃ ॥ ૬૨॥

નિશામ્ય વૈષ્ણવં ધામ પાર્થઃ પરમવિસ્મિતઃ ।
યત્કિઞ્ચિત્પૌરુષં પુંસાં મેને કૃષ્ણાનુકમ્પિતમ્ ॥ ૬૩॥

ઇતીદૃશાન્યનેકાનિ વીર્યાણીહ પ્રદર્શયન્ ।
બુભુજે વિષયાન્ ગ્રામ્યાનીજે ચાત્યૂર્જિતૈર્મખૈઃ ॥ ૬૪॥

પ્રવવર્ષાખિલાન્ કામાન્ પ્રજાસુ બ્રાહ્મણાદિષુ ।
યથાકાલં યથૈવેન્દ્રો ભગવાન્ શ્રૈષ્ઠ્યમાસ્થિતઃ ॥ ૬૫॥

હત્વા નૃપાનધર્મિષ્ઠાન્ ઘાતયિત્વાર્જુનાદિભિઃ ।
અઞ્જસા વર્તયામાસ ધર્મં ધર્મસુતાદિભિઃ ॥ ૬૬॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે દ્વિજકુમારાનયનં
નામૈકોનનવતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૮૯॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ નવતિતમોऽધ્યાયઃ - ૯૦ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ

સુખં સ્વપુર્યાં નિવસન્ દ્વારકાયાં શ્રિયઃ પતિઃ ।
સર્વસમ્પત્સમૃદ્ધાયાં જુષ્ટાયાં વૃષ્ણિપુઙ્ગવૈઃ ॥ ૧॥

સ્ત્રીભિશ્ચોત્તમવેષાભિર્નવયૌવનકાન્તિભિઃ ।
કન્દુકાદિભિર્હર્મ્યેષુ ક્રીડન્તીભિસ્તડિદ્દ્યુભિઃ ॥ ૨॥

નિત્યં સઙ્કુલમાર્ગાયાં મદચ્યુદ્ભિર્મતઙ્ગજૈઃ ।
સ્વલઙ્કૃતૈર્ભટૈરશ્વૈ રથૈશ્ચ કનકોજ્જ્વલૈઃ ॥ ૩॥

ઉદ્યાનોપવનાઢ્યાયાં પુષ્પિતદ્રુમરાજિષુ ।
નિર્વિશદ્ભૃઙ્ગવિહગૈર્નાદિતાયાં સમન્તતઃ ॥ ૪॥

રેમે ષોડશસાહસ્રપત્નીનામેકવલ્લભઃ ।
તાવદ્વિચિત્રરૂપોऽસૌ તદ્ગેહેષુ મહર્દ્ધિષુ ॥ ૫॥

પ્રોત્ફુલ્લોત્પલકહ્લારકુમુદામ્ભોજરેણુભિઃ ।
વાસિતામલતોયેષુ કૂજદ્દ્વિજકુલેષુ ચ ॥ ૬॥

વિજહાર વિગાહ્યામ્ભો હ્રદિનીષુ મહોદયઃ ।
કુચકુઙ્કુમલિપ્તાઙ્ગઃ પરિરબ્ધશ્ચ યોષિતામ્ ॥ ૭॥

ઉપગીયમાનો ગન્ધર્વૈર્મૃદઙ્ગપણવાનકાન્ ।
વાદયદ્ભિર્મુદા વીણાં સૂતમાગધવન્દિભિઃ ॥ ૮॥

સિચ્યમાનોऽચ્યુતસ્તાભિર્હસન્તીભિઃ સ્મ રેચકૈઃ ।
પ્રતિષિઞ્ચન્ વિચિક્રીડે યક્ષીભિર્યક્ષરાડિવ ॥ ૯॥

તાઃ ક્લિન્નવસ્ત્રવિવૃતોરુકુચપ્રદેશાઃ
સિઞ્ચન્ત્ય ઉદ્ધૃતબૃહત્કબરપ્રસૂનાઃ ।
કાન્તં સ્મ રેચકજિહીરિષયોપગુહ્ય
જાતસ્મરોત્સવલસદ્વદના વિરેજુઃ ॥ ૧૦॥

કૃષ્ણસ્તુ તત્સ્તનવિષજ્જિતકુઙ્કુમસ્રક્-
ક્રીડાભિષઙ્ગધુતકુન્તલવૃન્દબન્ધઃ ।
સિઞ્ચન્મુહુર્યુવતિભિઃ પ્રતિષિચ્યમાનો
રેમે કરેણુભિરિવેભપતિઃ પરીતઃ ॥ ૧૧॥

નટાનાં નર્તકીનાં ચ ગીતવાદ્યોપજીવિનામ્ ।
ક્રીડાલઙ્કારવાસાંસિ કૃષ્ણોઽદાત્તસ્ય ચ સ્ત્રિયઃ ॥ ૧૨॥

કૃષ્ણસ્યૈવં વિહરતો ગત્યાલાપેક્ષિતસ્મિતૈઃ ।
નર્મક્ષ્વેલિપરિષ્વઙ્ગૈઃ સ્ત્રીણાં કિલ હૃતા ધિયઃ ॥ ૧૩॥

ઊચુર્મુકુન્દૈકધિયોઽગિર ઉન્મત્તવજ્જડમ્ ।
ચિન્તયન્ત્યોઽરવિન્દાક્ષં તાનિ મે ગદતઃ શ‍ૃણુ ॥ ૧૪॥

મહિષ્ય ઊચુઃ
કુરરિ વિલપસિ ત્વં વીતનિદ્રા ન શેષે
સ્વપિતિ જગતિ રાત્ર્યામીશ્વરો ગુપ્તબોધઃ ।
વયમિવ સખિ કચ્ચિદ્ગાઢનિર્ભિન્નચેતા
નલિનનયનહાસોદારલીલેક્ષિતેન ॥ ૧૫॥

નેત્રે નિમીલયસિ નક્તમદૃષ્ટબન્ધુ-
સ્ત્વં રોરવીષિ કરુણં બત ચક્રવાકિ ।
દાસ્યં ગતા વયમિવાચ્યુતપાદજુષ્ટાં
કિં વા સ્રજં સ્પૃહયસે કબરેણ વોઢુમ્ ॥ ૧૬॥

ભો ભોઃ સદા નિષ્ટનસે ઉદન્વ-
ન્નલબ્ધનિદ્રોઽધિગતપ્રજાગરઃ ।
કિં વા મુકુન્દાપહૃતાત્મલાઞ્છનઃ
પ્રાપ્તાં દશાં ત્વં ચ ગતો દુરત્યયામ્ ॥ ૧૭॥

ત્વં યક્ષ્મણા બલવતાસિ ગૃહીત ઇન્દો
ક્ષીણસ્તમો ન નિજદીધિતિભિઃ ક્ષિણોષિ ।
કચ્ચિન્મુકુન્દગદિતાનિ યથા વયં ત્વં
વિસ્મૃત્ય ભોઃ સ્થગિતગીરુપલક્ષ્યસે નઃ ॥ ૧૮॥

કિન્ત્વાચરિતમસ્માભિર્મલયાનિલ તેઽપ્રિયમ્ ।
ગોવિન્દાપાઙ્ગનિર્ભિન્ને હૃદીરયસિ નઃ સ્મરમ્ ॥ ૧૯॥

મેઘ શ્રીમંસ્ત્વમસિ દયિતો યાદવેન્દ્રસ્ય નૂનં
શ્રીવત્સાઙ્કં વયમિવ ભવાન્ ધ્યાયતિ પ્રેમબદ્ધઃ ।
અત્યુત્કણ્ઠઃ શબલહૃદયોઽસ્મદ્વિધો બાષ્પધારાઃ
સ્મૃત્વા સ્મૃત્વા વિસૃજસિ મુહુર્દુઃખદસ્તત્પ્રસઙ્ગઃ ॥ ૨૦॥

પ્રિયરાવપદાનિ ભાષસે મૃતસઞ્જીવિકયાનયા ગિરા ।
કરવાણિ કિમદ્ય તે પ્રિયં વદ મે વલ્ગિતકણ્ઠ કોકિલ ॥ ૨૧॥

ન ચલસિ ન વદસ્યુદારબુદ્ધે
ક્ષિતિધર ચિન્તયસે મહાન્તમર્થમ્ ।
અપિ બત વસુદેવનન્દનાઙ્ઘ્રિં
વયમિવ કામયસે સ્તનૈર્વિધર્તુમ્ ॥ ૨૨॥

શુષ્યદ્ધ્રદાઃ કર્શિતા બત સિન્ધુપત્ન્યઃ
સમ્પ્રત્યપાસ્તકમલશ્રિય ઇષ્ટભર્તુઃ ।
યદ્વદ્વયં મધુપતેઃ પ્રણયાવલોક-
મપ્રાપ્ય મુષ્ટહૃદયાઃ પુરુકર્શિતાઃ સ્મ ॥ ૨૩॥

હંસ સ્વાગતમાસ્યતાં પિબ પયો બ્રૂહ્યઙ્ગ શૌરેઃ કથાં
દૂતં ત્વાં નુ વિદામ કચ્ચિદજિતઃ સ્વસ્ત્યાસ્ત ઉક્તં પુરા ।
કિં વા નશ્ચલસૌહૃદઃ સ્મરતિ તં કસ્માદ્ભજામો વયં
ક્ષૌદ્રાલાપય કામદં શ્રિયમૃતે સૈવૈકનિષ્ઠા સ્ત્રિયામ્ ॥ ૨૪॥

ઇતીદૃશેન ભાવેન કૃષ્ણે યોગેશ્વરેશ્વરે ।
ક્રિયમાણેન માધવ્યો લેભિરે પરમાં ગતિમ્ ॥ ૨૫॥

શ્રુતમાત્રોઽપિ યઃ સ્ત્રીણાં પ્રસહ્યાકર્ષતે મનઃ ।
ઉરુગાયોરુગીતો વા પશ્યન્તીનાં કુતઃ પુનઃ ॥ ૨૬॥

યાઃ સમ્પર્યચરન્ પ્રેમ્ણા પાદસંવાહનાદિભિઃ ।
જગદ્ગુરું ભર્તૃબુદ્ધ્યા તાસાં કિં વર્ણ્યતે તપઃ ॥ ૨૭॥

એવં વેદોદિતં ધર્મમનુતિષ્ઠન્ સતાં ગતિઃ ।
ગૃહં ધર્માર્થકામાનાં મુહુશ્ચાદર્શયત્પદમ્ ॥ ૨૮॥

આસ્થિતસ્ય પરં ધર્મં કૃષ્ણસ્ય ગૃહમેધિનામ્ ।
આસન્ ષોડશસાહસ્રં મહિષ્યશ્ચ શતાધિકમ્ ॥ ૨૯॥

તાસાં સ્ત્રીરત્નભૂતાનામષ્ટૌ યાઃ પ્રાગુદાહૃતાઃ ।
રુક્મિણીપ્રમુખા રાજંસ્તત્પુત્રાશ્ચાનુપૂર્વશઃ ॥ ૩૦॥

એકૈકસ્યાં દશ દશ કૃષ્ણોઽજીજનદાત્મજાન્ ।
યાવત્ય આત્મનો ભાર્યા અમોઘગતિરીશ્વરઃ ॥ ૩૧॥

તેષામુદ્દામવીર્યાણામષ્ટાદશ મહારથાઃ ।
આસન્નુદારયશસસ્તેષાં નામાનિ મે શ઼ૃણુ ॥ ૩૨॥

પ્રદ્યુમ્નશ્ચાનિરુદ્ધશ્ચ દીપ્તિમાન્ ભાનુરેવ ચ ।
સામ્બો મધુર્બૃહદ્ભાનુશ્ચિત્રભાનુર્વૃકોઽરુણઃ ॥ ૩૩॥

પુષ્કરો વેદબાહુશ્ચ શ્રુતદેવઃ સુનન્દનઃ ।
ચિત્રબાહુર્વિરૂપશ્ચ કવિર્ન્યગ્રોધ એવ ચ ॥ ૩૪॥

એતેષામપિ રાજેન્દ્ર તનુજાનાં મધુદ્વિષઃ ।
પ્રદ્યુમ્ન આસીત્પ્રથમઃ પિતૃવદ્રુક્મિણીસુતઃ ॥ ૩૫॥

સ રુક્મિણો દુહિતરમુપયેમે મહારથઃ ।
તસ્માત્સુતોઽનિરુદ્ધોઽભૂન્નાગાયુતબલાન્વિતઃ ॥ ૩૬॥

સ ચાપિ રુક્મિણઃ પૌત્રીં દૌહિત્રો જગૃહે તતઃ ।
વજ્રસ્તસ્યાભવદ્યસ્તુ મૌસલાદવશેષિતઃ ॥ ૩૭॥

પ્રતિબાહુરભૂત્તસ્માત્સુબાહુસ્તસ્ય ચાત્મજઃ ।
સુબાહોઃ શાન્તસેનોઽભૂચ્છતસેનસ્તુ તત્સુતઃ ॥ ૩૮॥

ન હ્યેતસ્મિન્ કુલે જાતા અધના અબહુપ્રજાઃ ।
અલ્પાયુષોઽલ્પવીર્યાશ્ચ અબ્રહ્મણ્યાશ્ચ જજ્ઞિરે ॥ ૩૯॥

યદુવંશપ્રસૂતાનાં પુંસાં વિખ્યાતકર્મણામ્ ।
સઙ્ખ્યા ન શક્યતે કર્તુમપિ વર્ષાયુતૈર્નૃપ ॥ ૪૦॥

તિસ્રઃ કોટ્યઃ સહસ્રાણામષ્ટાશીતિશતાનિ ચ ।
આસન્ યદુકુલાચાર્યાઃ કુમારાણામિતિ શ્રુતમ્ ॥ ૪૧॥

સઙ્ખ્યાનં યાદવાનાં કઃ કરિષ્યતિ મહાત્મનામ્ ।
યત્રાયુતાનામયુતલક્ષેણાસ્તે સ આહુકઃ ॥ ૪૨॥

દેવાસુરાહવહતા દૈતેયા યે સુદારુણાઃ ।
તે ચોત્પન્ના મનુષ્યેષુ પ્રજા દૃપ્તા બબાધિરે ॥ ૪૩॥

તન્નિગ્રહાય હરિણા પ્રોક્તા દેવા યદોઃ કુલે ।
અવતીર્ણાઃ કુલશતં તેષામેકાધિકં નૃપ ॥ ૪૪॥

તેષાં પ્રમાણં ભગવાન્ પ્રભુત્વેનાભવદ્ધરિઃ ।
યે ચાનુવર્તિનસ્તસ્ય વવૃધુઃ સર્વયાદવાઃ ॥ ૪૫॥

શય્યાસનાટનાલાપક્રીડાસ્નાનાદિકર્મસુ ।
ન વિદુઃ સન્તમાત્માનં વૃષ્ણયઃ કૃષ્ણચેતસઃ ॥ ૪૬॥

તીર્થં ચક્રે નૃપોનં યદજનિ યદુષુ સ્વઃ સરિત્પાદશૌચં
વિદ્વિટ્ સ્નિગ્ધાઃ સ્વરૂપં યયુરજિતપરા શ્રીર્યદર્થેઽન્યયત્નઃ ।
યન્નામામઙ્ગલઘ્નં શ્રુતમથ ગદિતં યત્કૃતો ગોત્રધર્મઃ
કૃષ્ણસ્યૈતન્ન ચિત્રં ક્ષિતિભરહરણં કાલચક્રાયુધસ્ય ॥ ૪૭॥

જયતિ જનનિવાસો દેવકીજન્મવાદો
યદુવરપરિષત્સ્વૈર્દોર્ભિરસ્યન્નધર્મમ્ ।
સ્થિરચરવૃજિનઘ્નઃ સુસ્મિતશ્રીમુખેન
વ્રજપુરવનિતાનાં વર્ધયન્ કામદેવમ્ ॥ ૪૮॥

ઇત્થં પરસ્ય નિજવર્ત્મરિરક્ષયાઽઽત્ત-
લીલાતનોસ્તદનુરૂપવિડમ્બનાનિ ।
કર્માણિ કર્મકષણાનિ યદૂત્તમસ્ય
શ્રૂયાદમુષ્ય પદયોરનુવૃત્તિમિચ્છન્ ॥ ૪૯॥

મર્ત્યસ્તયાનુસવમેધિતયા મુકુન્દ-
શ્રીમત્કથાશ્રવણકીર્તનચિન્તયૈતિ ।
તદ્ધામ દુસ્તરકૃતાન્તજવાપવર્ગં
ગ્રામાદ્વનં ક્ષિતિભુજોઽપિ યયુર્યદર્થાઃ ॥ ૫૦॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે વૈયાસક્યામષ્ટાદશ-
સાહસ્ર્યાં પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે ઉત્તરાર્ધે
શ્રીકૃષ્ણચરિતાનુવર્ણનં નામ નવતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૯૦॥

॥ ઇતિ દશમસ્કન્ધોત્તરાર્ધઃ સમાપ્તઃ ॥

॥ ૐ તત્સત્ ॥

Proofread by PSA Easwaran

shrImadbhAgavataM - dashamaskandhaH uttarArdhaM

pdf was typeset on May 15, 2025

Please send corrections to *sanskrit@cheerful.com*